

NAGYKÖVET SZALONJA
GENF NÉPSZÖVETSÉGI PALOTA

A LAKÁSBERENDEZÉS MŰVÉSZE

*ÍRTA
NÁDAI PÁL*

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK RÉSZÉRE KIADJA
A KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST

A BÚTORMŰVESSÉG

MIELŐTT BERENDEZZÜK A LAKÁST

A lakásberendezés „művészetéről” beszéltek a régi időkben. A lakás „tudományát” emlegetik manapság. Tulajdonképp mind a kettőből kell valami ahhoz, hogy jó lakást teremtsünk.

Főként azonban gyakorlat kell ehhez is. A tervező-építész, a lakásberendező-iparost leginkább a megszerzett gyakorlat teszi alkalmassá arra, hogy jó otthonokat teremtsen számunkra. Az egyik testünkre szabja, másik megvarrja azt a köntöst mely tágabb ruhánkká fog válni: az otthonunkat.

Hogyan s miként történjen ez? Bizonyosan nemcsak tőlük függ, hanem a rendelőtől is.

Neki ugyanis éppoly jártasnak kell lennie a rendelés, a vásárlás tudományában, mint amazoknak a maguk hivatásában. Tervező s iparos tevékenysége csak *azután* kezdődhet, a berendezkedő házaspár, vagy család teendői *előljárnak*.

De azért a *kigondolás* is fontos, a felkészülés, a megrendelés is tudást igényel.

Ennek is megvan a maga ismerettára, mely sokszor az anyagi erőknél is jelentősebb eszköz arra, hogy célunkat megvalósítsuk. A helyes indítás már félsikert jelent az otthonteremtésben.

Első dolgunk: ismerni a terepet.

Mindig jobb, ha a leendő lakást már megépítették, vagy kibéreltük s ehhez igazítjuk a bútorokat. Csak az adott térviszonyok, méretek, falak, világítási viszonyok kellő ismeretéből alkothatjuk meg szükségleteinket.

Ha már megvan a kész, üres lakás, akkor következik a felvételek

Rajzoljuk le a helyszínt! Készítsünk magunknak alaprajzot, ceruzával, papíron, körülbelül olyan arányban, hogy ami a valóságban 50 centiméter, a papíron 1 centimétert jelentsen.

Mikor ez megvan, próbáljunk papíron berendezkedni.

Ez a művelet éppen annyira mulatságos, mint amennyire hasznos. Olyan, mint a gyermekek malom-játéka,

A papírostervbe, alaprajzba, előbb sorra berajzoljuk azokat a bútordarabokat, melyek már megvannak; azokat is, melyeket a háztulajdonos már beépített, vagy amelyeket magunkkal viszünk az új lakásba.

Azután pedig színes papírosból kisebb-nagyobb kockákat, téglányokat vágunk ki s ezek helyettesítik az elképzelt, leendő bútorainkat.

Kezdjük őket szépen tologatni ide-oda a papírmezőn, így ki fog derülni, hogy méretük megfelel-e a hely terjedelmének, nem lóg-e bele valamelyik az ajtóba, nem rúgja-e ki a falat? Ebbe a mulatságos játékba célszerű egy jóízű harmadik személyt is bevonni. Több szem többet lát.

Mialatt ezt a házipróbát végezzük, már ki fognak alakulni új lakásunk vezető-gondolatai. Úgyszintén a rendelésre vonatkozó pontos kívánalmak.

Látni fogjuk: milyen hosszú, milyen magas, milyen mély legyen egy-egy szekrény, asztal, vagy ülőbútor. Kiderül az is, milyen anyagot, szint lesz célszerű oda választani. Sötét diófa jó az egyik csoportnak, világos szövethuzat a másikkak. Zömök, négyfiókos íróasztal felel meg ehhez a falhoz; karcsú, magas szekrény illik amoda. Körvonal, elegancia mind együtt születik a méretekkel. Lassan még a bútor felületkezelése is nyilvánvaló lesz: olyikat lakkcsiszolással, másokat a természetes erezésnek páclásával fogjuk megrendelni.

Eddig csak összeadtunk, most a kivonás művelete következik. Kiderül, hogy kevés a pénz, vagy a tér, mely rendelkezésünkre áll.

Mit lehet elhagyni?

Ez a legnehezebb rész, mert lemondást követel. Mellőzését olyan bútordaraboknak, melyeket a hagyományos megszokás régóta szinte kötelezően ír elő. Ebédlő pohárszéke, vagy állóóra, szoborállvány, esetleg egy asztal az amiről fájdalmasan le kell mondanunk.

Sebaj. Vigasztalódjunk azzal, hogy a lakás szebb, ha nem zsúfolt. Lám az arab, a perzsa beéri néha egy nagy heverővel s egy-két apró dohányzóasztallal is tágas szobájában. A japánoknál meg éppenséggel alig akad más az őseredeti szobákban, mint világosszínű falak s pár tál virág egy asztalon. Aki látta a korai olasz reneszánsz festményeken az akkori hálószobák valószínűtlenül kevés és könnyű bútorait, az mondhatja meg igazán, hogy mily túlterheltek a mai lakások.

Tanuljunk tőlük lemondást. S tanuljuk meg az ő példájukból, hogy milyen kitűnően hat az üres térség, a sima fal, a kevésszámú bútor.

Csak e megfontolások után következik a beszerzés.

A bútorestől vagy vesszük, vagy rendeljük a bútort. Az első esetben kereskedőhöz fordulunk. Az utóbbi esetben leghelyesebb előbb tervező iparművészhez s azután iparoshoz fordulni.

A bútorkereskedő ma már szintén halad a korrallal. De azért ne hagyjuk magunkat elkápráztatni sem a divatjelenségektől, sem a rábeszélés erejétől. Mindig csak józan eszünkre hallgassunk.

Utasítsunk tehát vissza minden gyanús olcsóságot, alkalmi árut, színes, de hitvány munkát. Ne engedjük magunkat rábeszéltetni semmiféle „átmenetileg jó lesz” jeliségű bútor-

darabokra. Hogy ez a széles heverő jó lesz majd a „következő”, a „későbbi nagyobb” lakásban, az nem lehet érv arra, hogy megvegyük már most, amikor szük a lakásunk. Szintúgy kerüljük el azt is, hogy még ezután befejezendő bútort foglaljunk le magunknak. A jótállások és garancialevelek értékét sem szabad túlbecsülni, bár ezek némileg megnyugtatók a vásárlásnál.

A bútorrendelés esetében nem lehet jobb tanácsot adni, mint azt, hogy elsősorban független iparművészhez vagy iparoshoz forduljunk.

A legtöbb bútorrendelő nem ezt cselekszi. Legtöbben arra gondolnak, hogy a tervező-iparművész, belső építész díjazása 8—10 százaléknyi költségtöbbletet okoz, de elfelejtik, hogy ennél jóval többet takarítanak meg, ha az ő munkáját tényleg igénybe veszik.

Mert a tervező-iparművész nemcsak csinos rajzot ad, hanem egyéni óhajainkat, szükségleteinket is gondosan mérlegeli. Az ő munkáján az arányok, az anyag, a formák mind átgondoltak. A felesleges díszítmények elhagyásával csökkenti a költségeket. És ami a legfontosabb: ő a munka folyamán a mi bizalmi emberünk. Az ő dolga a lelkiismeretes ellenőrzése a munkának, számadásoknak; ő az, aki a legapróbb részletekig minden szükséglettel számotvet. Még a szekrény polcait is könyveink, ruháink, edényeink száma és tömege szerint osztja be.

Akármilyen kevés bútor rendeléséről van is szó, ne röstelljük a tervező segítségét igénybevenni.

Ezek után hadd zárjuk le ezt a kis fejtegetést néhány jótanáccsal, melyek összegezik a bútorrendelő szempontjait.

1. A bútorrendelő első kötelessége, hogy várni tudjon.
2. Korszerű az, ami észszerű. Célszerű az, ami egyszerű.

3. A bebútorozás terén nincs „divat”, csak a tartós, az időálló anyag és forma jogosult.

4. Kevés, de jó bútor többet ér sok célszerűtlennél. Kivált kezdetben érvük be kevés darabbal. Pótolni mindig könnyebb, mint elhagyni.

5. A bútor nem műtárgy, a lakás nem múzeum. Ne a vendégek csodálkozása legyen a cél. A cél: az, hogy a család otthonosan érezze magát köztük.

6. Egy háromajtós szekrénynél mindig ki vagyunk téve kellemetlenségeknek a hurcolkodás idején. Három darab egyajtósnaál, melyek összesimulnak, vagy elválnak — sohasem érhet csalódás.

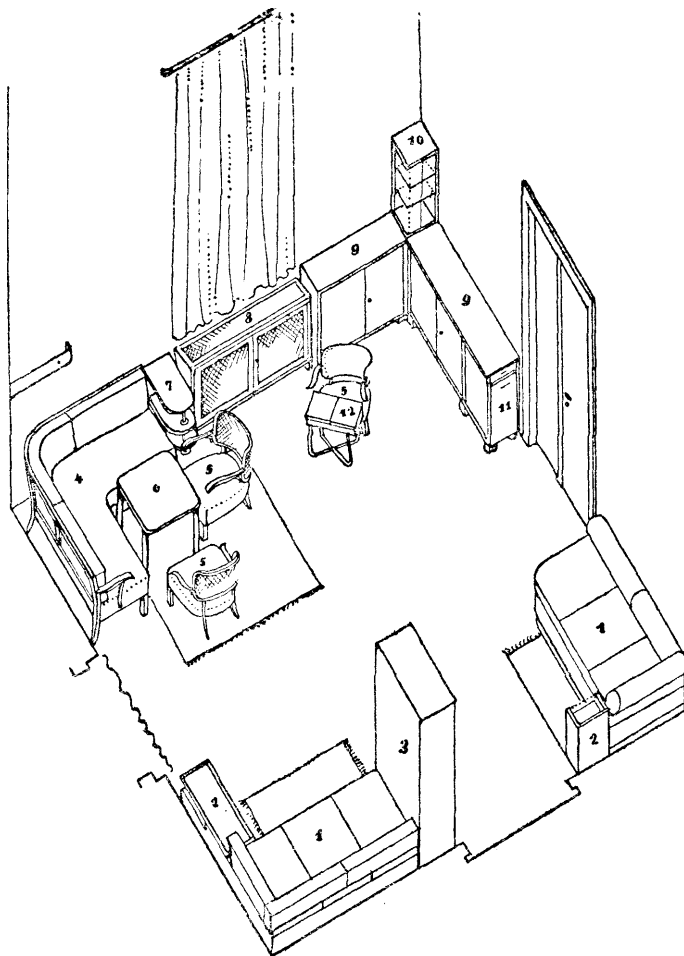
7. A bútorok viszonya ma már lazább egymáshoz, mint régen volt. Vándorolni tudnak, más szobába jutnak, elszakadnak családjuktól. De az új viszonyok közt éppoly jól kell érvényesülniük. Ezt már a rajzasztalon való születés pillanatában át kell érezni.

8. Más a kirakat-hatás és más az otthonunkban való hatás. Ezt a különbséget már akkor át kell hidalni, mikor a bútor még a kirakatban van.

9. Óvakodjunk az olyan iparostól, kereskedőtől, aki „nagy kedvezményeket” ígér, sokat enged, úgynevezett „páratlan alkalmi vétel”-t ajánl. A jó munka sohasem lehet olcsó.

10. A gondos tervezőművész a képek helyét is felrajzolja a falra és a seprők számára is gondoskodik egy zugról az előszobában. A becsületes tervező nem fogad el díjazást mástól, mint a megbízójától. És így busásan visszatérül az ő szerény tiszteletdíja más vonatkozásban.

11. Akármilyen kevés bútor rendeléséről van is szó, ne röstelljük a tervező segítségét igénybevenni.

KOMBINÁLT NAPPALI ÉS HÁLÓ, A JÓ ELRENDEZÉS PÉLDÁJA

(Gróf József terve)

1. Fekhelyek. 2. Éjjeli asztalok. 3. Ruhásszekrény. 4. Sarokkanapé. 5. Karosszékek.
 6. Kártyaasztal. 7. Lerakópolc. 8. Fűttestburkolat. 9. Fehérneműs fiókoszekrény.
 10. Sarokvitrin. 11. Zsúrkocsi. 13. Varróasztalka.

AZ ASZTALOS BÚTORAI

Lakásunk berendezésében mindenféle anyagok előretörése ellenére is még mindig a fa játssza a legfontosabb szerepet.

A fa pompás anyag. Nemcsak szépsége, tektonikája is nagyszerű. Szilárd és mégis hajlékony. Merev és mégis rugalmas. Tartós és könnyű. Szívós és hasadó.

Ezekért szeretik ősidők óta mint építőanyagot; gerendának, tetőfedésre, zsindelynek, mennyezetnek, pallónak, küszöbnek, lépcsőknek. De egész házak építésére is falastól, ajtóstól, mindenestül.

De ugyanezért szeretik a bútorkat készítő asztalosok is.

Mert nemcsak a régi, hanem a mai asztalos is igazi örömet érez a jó fán, jó szerszámon, ha azonfelül minden feltétele meg van adva a jó asztalosmunkának.

A JÓ MUNKA FELTÉTELEI

Az első és legfontosabb tudnivaló a fáról, hogy az asztalos fájának (az úgynevezett „műfának”) tökéletesen száraznak kell lennie.

Évszázadokig jó a bútor, ha az asztalos kellő szárazságú deszkákat használt és a bútor készítésénél kellő lassúsággal, óvatossággal járt el.

A fa tudniillik igen nagy százalékban vizet tartalmaz. Hosszú, igen hosszú időn át kell száraz, csapadékoktól mentes, levegős, zárt helyen tartani, hogy a nedvtartalmát elveszítse.

Az olyan fa, mely nem száradt elég ideig, csak lassan veszti el ezt a víztartalmát — bútorállapotban — és akkor sejtjei

összehúzódnak, a bútór fája „játszik”. Ez annyit jelent, hogy hasadások, vetemedések, görbülések keletkeznek a bútór testén.

Leikiismeretes asztalos tehát csak teljesen száraz fát használ. A régi jó asztalosok a saját padlásukon évtizedekig szárították a megvett deszkákat, mielőtt feldolgozták.

De nemcsak az asztalosnak kell leikiismeretesnek lennie.

A bútór rendelőjének is nagy türelemmel kell megvárnia a munka elkészülését. Mert a bútór készítése közben is folyton száradnia kell minden részletének. Hiszen az asztalosmunka idején is vesz fel nedvességet a fa s eredendő alkata is hajlamossá teszi arra, hogy legbelül „játszani” kezdjen.

Tehát soha se sürgessük az asztalost, soha ne türelmetlenkedjünk a munka lassú készülése miatt. Így — és csakis így — kerülhetjük el a felesleges károkat, civódást, perlekedést.

A bútórrendelés elsősorban bizalom kérdése. Másodszorban türelemé. Erkölcsileg és jogilag is csak akkor felelős az asztalos az ő munkájáért, annak tartósságáért, ha a bútór szállításának időpontját ő maga szabja meg.

A BÚTOR SZERKESZTÉSE

Alig van a technikában olyan érzékeny, sok körültekintést igénylő anyag, mint a fa. Különösen a bútorasztalosság bonyolult mestersége miatt.

Felületes szemléletre minden asztal, szekrény úgy tűnik fel, mintha egyetlen rétegből, tömörfából állna. A valóságban ez nincs így.

Csak a legolcsóbb — úgynevezett puhafa — bútorok, különösen a fenyőfadeszkákból készített bútorok állnak egyetlen rétegből.

Már a becsesebb, az úgynevezett keményfa-bútorok, furnirozással készülnek. Tehát éppen a finomabb, a tartós, az ütődést is karcolást jobban bíró bútorok ilyenek.

Az efajta bútorokon tulajdonképp kétféle fát alkalmaznak. Egyik: az alapfa: a „vakfa”. Ez többnyire vastaglemezű puhafa szokott lenni. Erre borul mindkét oldalán (enyvvel odaragasztva s présel hozzáerősítve) a nemesfa, a „színfa”. Tehát az, amit mi diófa-bútornak nevezünk, ha egy lapját keresztbe metszenénk, azt mutatná, hogy belül egy puhafa (pl. fenyő) deszka van s ennek két oldalát, mint a bőr, fedi be a vékony diófából való furnírréteg. Ez a furnír, amelyet a bútorfákból késsel, fűrészsel, vagy hámozás által készítenek; 07 millimétertől 4—5 milliméter vastagságig váltakozik. Ez lesz tehát a bútoron a bőrfelület, mely simára gyalulva a bútor erezését, ragyogó, vagy díszes színét, politúráját stb, hordozza.

De mekkora gondossággal kell az asztalosnak eljárnia, amikor a bútort furnírozza! Mindig arra kell törekednie, hogy — még ha a belül lévő vakfa elkezdene is idővel száradni, játszani — a furnír ne repedjen s ne puffadjon fel. Ezért a jó bútorra nem is egy, hanem két réteg kerül a vakfa mindegyik oldalára. Az egyik furnír „kontrázik” a másikkal, illetve hasadásuk iránya: egyiké vízszintes, másiké függőleges („contreplaque”). Ilyenformán az egészet keresztülmetszve hétrétegű lapot találnánk a bútor bármely részén. Persze számtalan egyéb körülmény is van, mely a tartóssághoz, az egészséges bútorhoz feltétlenül kívánatos.

Fontos, hogy például a vakfa egyenletesen sűrű legyen s lehetőleg az egy fatörzsből kikerült deszkák legjobbát, a „színdeszkat” használja erre a célra az asztalos. (Azt, amely az évgyűrűk között legbelül van.) A külső gyűrűk deszkái már inkább vetemednek. De az is fontos, hogy a furnír maga egyenletes, hibamentes legyen, amit csak jó furnír-vágó gépekkel lehet elérni. Még az sem közömbös, hogy az asztalos-műhelyben történő furnírozásnál milyen enyvvet használnak s ügyeljének annak mivoltára: se túlvékony, se túl vastag ne legyen.

Azt mondhatni, hogy a furnír kiválasztásánál és annak felrakásánál dől el a bútor sorsa. Az asztalosnak ügyelnie kell a furnír hasadási irányára, az erek irányára s a nagyobb felületre lehetőleg többféle erezési irányú lapokat rak. Ezzel nemcsak a tartósságnak tesz jó szolgálatot, de a szemet is megörvendezteti. A keresztbenfutó erek, a négy-öt-hatszögben egymás felé haladó erezés a bútor felületének szépséghatását is fokozza.

BÚTORFÁK FAJTÁI

A tűzifák, épületfák, szerszámfák mind más és más tulajdonságokkal válnak hasznossá az emberiségre nézve.

De valamennyinél igényesebbek vagyunk, mikor a bútorfákat válogatjuk össze. Hosszú évezredek tapasztalatai érvényesülnek a bútor-technológiának ebben a részében is. Régebben a bútorasztalosságban ezt a felosztást alkalmazták:

I.

II.

III.

TŰLEVELŰEK. LOMBOSFÁK. DÉLVIDÉKIEK.

Ma inkább a keménységi fokozatok szerint történik a fajták csoportosítása. (A tűlevelűek puhafák, a többiek kevés kivétellel keményfák.)

Az e könyvhöz mellékelt táblázatban tehát a bútorasztalosságban használt fanemeket s jellemző tulajdonságaikat keménységük foka szerint csoportosítjuk.

A BÚTORTERVEZŐ ELGONDOLÁSAI

Akár fémből, akár fából készül egy bútor, az, aki tervezi, mindig „állványokban” gondolkodik.

Minden bútoron kétféle állvány van. Egyik a tartó, másik a tartott „állvány”. Legegyszerűbb példa erre a közönséges szék. Függőleges állványai a lábak, a támla; vízszintes áll-

ványa: az ülőrész. Az előbbiek a teher hordozói, utóbbi a teher. Megvan ez a szekrény-bútorokon is. Egy láda két oldalfala például a tartó-állvány, fedele a tartott, a teher.

Ennek a kétféle állványnak helyes aránya, egymáshoz való helyes viszonya adják a bútor kellemes arányait; ellenkezője pedig az aránytalanságot.

A bútorra egyszer azt mondjuk: könnyed, kecses, jóarányú. Ez azt jelenti, hogy a bútor e két főtényezője kellő egyensúlyban van. Még egy szekrénynél is arra törekszünk, hogy az a könnyűséget szemre is, valóságban is elérje.

Máskor azt mondjuk: a bútor esetlen, „ácsmunka”. Ez szervi betegséget jelent. Potrohos a teste, nehézkesek a lábai, vagy más okok miatt bomlott meg az egyensúlya.

Az igazi bútortervező végigment a régi bútorok, stílusok, emlékek iskoláin. S könnyen eltalálja az arányok (erő és teher) játékát.

De az igazi bútortervező még abban is kitűnik, hogy amikor tervét elgondolja: az emberre gondol, kit ez a bútor szolgálni fog. Az ember minden bútoralkotás mértéke. A bútor magassága, lábai, teteje mind az ő testéhez vannak szabva. Nemcsak az érdekli a tervezőt, hogy az ember háta, keze miként pihen a legjobban. Hanem az is, hogy a szekrény polcait kényelmesen elérhessük s hogy a bútorokat takarításnál a lábak közt is kényelmesen leporozhassuk.

A bútor ugyanis nem dísz tárgy. A bútor hasznos eszköz.

BÚTORMUNKÁK

Az asztalos-bútoroknál az emberi használhatóság szempontjából a következő főbb bútornemek fejlődtek ki:

ÜLŐBÚTOROK. Ezeknek főcélja: a test kényelme.

Vannak egyszerű, közönséges székek, melyeknek ülés-szélessége s mélysége 40—45 cm szokott lenni. Hátrészüket

5 cm-rel kevesebb« Vannak: angolszékek, melyek sokkal szélesebbek, mint mélyek.

Kartámlásszékek a közönségesnél szélesebbek. A támla magassága a földtől körülbelül 65 cm-nyire van. Az ülés-magasság általában 45—47 cm-nyire van a földtől.

Az ülőbútoroknál még arra is ügyelni szoktak, hogy a férfi-szobák székei szélesebbek, a női szobáké keskenyebbek legyenek, a társalgó szobáké pedig vegyesen. De mindenfajta széknél fontos követelmény, hogy a támlák hátunk hajlásmenetét kövessék.

ASZTALOK, itt is meg vannak a normál-méreték. Rendes asztal lapja a föld felett 78 cm magas szokott lenni. Persze, a gyermekasztal, a dohányzó-, teáasztal stb. ennél alacsonyabb. Ebédlő- és társalgó-asztaloknál egy-egy személyre 60 cm-nyi helyet kell számítani, ha szögletes asztalról van szó, valamivel kevesebb is elég a kerekasztalnál. Különös gondot kell fordítani az asztalosnak az asztallapra, mert a legérzékenyebb bútoralkatrészek közül való. A többrétegű furni-rzés itt nagyon helyén való s a legfinomabb fűrészelt furni-rokat kell (a vágótokkal szemben) előnyben részesíteni.

Á G Y-Á L L V Á N Y O K. Itt a normálméret 2X1 méter. Rendkívül hosszú ágyaknál 10—15 cm többlet, kisebbséknél úgy 20 cm-es kevesbedés szokott előfordulni. A matracok elhelyezése a földtől körülbelül 50 cm magasságra történik.

Parkettázott padlójú szobákban célszerű a lábak aljára nemezposztót (fík) erősíteni, természetesen igen erős anyagút.

S Z E K R É N Y E K. Ez az a bútorfajta, melynél alig lehet szó normál-méretekről, itt érvényesül legerősebben az egyéni s a helyi szükséglet. Itt tehát mindig a rendelő s az asztalos közösen állapítja meg az összes méreteket.

Tudnivaló, hogy a konyhaszekrény akkor jó, ha polcai s fiókjai jó mélyek. A ruhásszekrényben a felakasztott széles

szoknya legyen a mértékegység. Ebédő-pohárszéknél, könyv-állványnál viszont nem szabad túlmélyre méretezni a polcokat. A két sor könyv s az elbújó edény célszerűtlen elhelyezést jelent.

A szekrények készítésénél az asztalos kétféle technikát alkalmazhat. Egyik: a rá mákból összeillesztett szekrény. Másik: a cinkelt.

A rá mákból való összeállításnál: minden szekrényfal és ajtó egy vagy több keretből áll, melyekbe falapok illeszkednek. Az asztalos előbb az egész szekrényt ilyen rá mákból nyersen összeállítja, azután újra szétszedi s a részeket külön-külön dolgozza ki. Azok a szekrények, melyeket időnként (pl. költözéskor) szét akarunk szedni, csakis ezzel a technikával készülhetnek.

A cinkelés a szekrény építésének másik módja. Ennél a falak s a mennyezet úgy illeszkednek össze, mintha a két kezünk ujjait szorosan egymásba préseljük. Ezek összekötése valamivel erősebb az előbbinél, de viszont egy görbe padló már végzetes lehet s az egész ajtót elgörbítheti.

A bútorasztalos munkájának megítélésénél tehát a pontos összeállítás, a hibátlan szolgálat a legfontosabb.

De azonfelül minden bútorfajtának szent kötelessége manapság, hogy könnyű legyen. Minél könnyebb. Beszéde pedig tiszta, józan legyen: mentes minden cifraságtól, mindenféle kiugrástól. Az ilyen bútort hamar megkedveli a szemünk. De nemcsak az, hanem a kezünk és a lábunk is, mely nem kap tőle kék foltokat, mint az agyoncifrázott bútortestektől. Gondoljunk csak a bútor életének egyik leghősiesebb korszakára: a költözködéskor. Úgy-e, milyen megbízható, derék harcos ilyenkor a tömör, sima bútor? Állja a lépcsőházkorlátokat és ajtófélfákat mindenütt. S nem marad a szállítómunkás kezében, mint az érzelmesebb bútorok átka: a rátét, a faragvány és a csigabiga.

A régi, magas mennyezetű urasági lakások kihálnak lassanként és az új nemzedékek számára alacsonyabb szobák készülnek. Ezért alacsony és inkább vízszintes irányú, mint függőleges bútorokra van szükség. Ez jó a szemnek, jó az esztétikai egyensúlyérzetünknek, de jó azért is, mert minden igazán hasznos bútor fel léteie a mozgékonyság.

Kritikánk tehát elsősorban ne a díszítés módjára vonatkozzék. Az csak a felület kezelésének kérdése. Azt nézzük inkább, hogy az ajtók hogyan zárnak, a fiókok milyen jól siklanak, nincsenek-e rések, nyílások, pontatlanságok? Húzzuk végig kezünket figyelmesen a bútorok lapjain; nem hepehupásak-e, nincsenek-e repedések, duzzanatok a bútor testén. Gondoljunk lábaikra, bírják-e az ide-oda tologatást? S nézzük végig alaposan fent és lent, elül és hátul, mert a jó asztalosmunka **még** a legrejtettebb zugokban is úgy van megszerkesztve, mint egy hibátlan gép,

MI A L E M E Z F A ? („Sperrholz”)

Ha új családi házba lépünk, gyakran látunk egyetlen darabból készült lakkcsiszolású ajtót, vagy falbaépített szekrényt több ajtóval, melyek úgy simulnak a falhoz, mint a páncélok. Falburkolást is látunk, mintha végig egyetlen köpeny borítaná a szoba falazatát. Ezek lemezfaból való munkák.

Mi is a lemezfa? Új technikával készült falemezek ezek, melyeket deszkák helyett kezdtek használni előbb az épületasztalosok, ma pedig már a bútorkészítő asztalosok is. Több egymásra ragasztott milliméteres vastagságú falamez, melyeket összeenyvezés után rendkívüli erővel összepréselnek, ez a készen kapható lemezfa szolgál ma gyakran az asztalos anyagául a régibb fajtájú deszka helyett.

A lemezfa tehát afféle póanyag, mely azonban igazi papírvékonyágú falapokból, esetleg furnírlapok összeenyvezéséből

áll elő. Középpütt itt is szokott egy vastagabb „vakfa” szerepelni, ennek a két oldalára enyvezik a „színfal-rétegeket (1-1 milliméteres vastagságúakat).

De vajjon, mi célból teszik ezt? Ezt is elsősorban azért, hogy a száradó s hasadó fa „játszását” elkerüljék. A 3—5—7—9 réteg vékony lemezt akként ragasztják egymásra, hogy azok hasadása különböző irányú legyen. így azután — persze csak tökéletes gyártmányoknál — a lemezfából készült ajtók nem vetemednek, a faliszekrények beépítéskor pompásan simulnak. Ezeknél is alapfeltétel: a tökéletesen száraz rétegek, a jó enyv és a kifogástalan erősségű préselés.

A bútorasztalosok csak újabban dolgoznak a lemezfával. Kiderült ugyanis, hogy éppen a legkényesebb, nagy, sima felületeknél, mint szekrényajtón, asztallapon a lemezfa jobban megőrzi a vízszintességet, mint a deszkából készült lap. Lemezfát az asztalos maga is elő tud állítani kisebb méretekben. De ennél sokkal gazdaságosabb eljárás, ha nagy táblákban készen veszi, s azután szükségletei szerint leszabja.

Bútorok, szekrények, íróasztalok készítésénél a lemezfát éppen úgy furnírozni szokták, mint a vakfát. De az íróasztal, vagy szekrény felépítésénél ily esetben a technikai eljárás mégis más, mert itt előbb az oldalfaiak összeenyvezése történik s ezekre kerülnek a vízszintes fedőlapok.

A lemezfával a bútor- és berendezőiparnak új és igen messzenyúló lehetőségei támadtak. Ez a csodálatosan erős, vékony, páncélszerű anyag ma már az autó- és repülőgép-karosszériákon kitűnően pótolja a sokkal nehezebb fém-anyagot is. Erőssége következtében szeltében használják irodákban, műhelyekben, lakásokban válaszfal gyanánt („EnscI-lapok”). E vékony falak ugyanis lökéseket jól állnak és a zaj ellen is sok más anyagnál jobban védik a szobában ülőket.

A lemezfa jó tulajdonságai közé tartozik az is, hogy könnyű hajlítani. Legkitűnőbb példányait egészen hengeralakra lehet

csavarni. Ez a tulajdonsága újabb alkalmazási lehetőséget teremtett neki nagy német bútor-telepeken, ahol úgynevezett „kerek bútorokat” készítenek lemezfából. Szekrényeket, asztalokat élek nélkül, a bútorfalak egyszerű csavarásával állítanak elő. Ebédlő kredencek készülnek, melynek ajtai nem sarnirral fordulnak. Testes bútorok, igen könnyű súlyban s mégis nagy ellenálló erővel. De azért e bútorok tartóssága mégsem vetekedhetik a szokásos vastagságú deszkákból előállított bútoréval.

A lemezfák gyártása legnagyobb erővel Németországban indult meg, míg más országokban egyelőre még az asztalos számára óvatosságot parancsol a gyártás némely fogyatékos-sága.

A FELÜLET KEZELÉSE

A bútor felületét az asztalos a fa minősége és az eljárás technikája szerint kétféle módon szokta kezelni. Ezek elseje: a pácolás. Másika: a fényezés (politúrozás). A bútorok festése, lakkcsiszolása s egyéb fajta színezése nem az asztalos feladatainak körébe tartozik.

1. *MIKOR ÉS HOGYAN PÁCOLJÁK A BÚTOR TÖRTE?* A pácolás a bútor felületének régibb, mondhatni ősi kezelésmódja. A pác, mely különféle zsiradékok s festőanyag keveréke, behatol a bútor likacsába, kissé színezi is a bútor fáját, de amellet a fa természetes erezését is láthatóvá teszi. Különösen kétféle fafajtánál szokták a felületet ezzel az eljárással kezelni. Egyik: a közönséges puhafa (fenyő) bútor mint például állványok, polcok, virágtartók stb. olcsó kezelése. Ezeket többnyire egyszer-kétszer bekenik a páccal, hogy egy csokoládészínű, barna, kissé viaszos felületet kapjanak.

A pácolás igazi területe a tölgyfa-bútorok felülete. A tölgyfát nálunk nem túlságosan szeretik a rendelők bútorfául válasz-

tani. E nehézkes, szép, masszív fa (mely egyébként furnír nélkül is szép bútort ad) sokkal kedveltebb a német s angol bútórvásárlók szemében. A pácolt tölgyfabútor az ő hamvas-kék vagy barnás-sárga és esetleg szürkés-fekete színárnyalataiban kissé komor tónust ad a lakásnak, de irodákban, úri-szobák, hallok, ebédlők bútorául jól megfelel. Nagy előnye az ily pácolt bútornak, hogy a felülete könnyen frissen tartható egyszerű padlóviasszal és posztóval való bedörzsölés által is.

A pácokat az asztalos készen vásárolja a bútor fájának minősége szerint. Van vízpác (melybe szalmiákszeszt kevernek), spirituszpác (nem elég fényálló), olaj-, viasz-pác és szalmiákpác stb. Ez a legutolsó fajta pác az, mellyel a laikus is tud bánni. A többi pácokhoz megfelelő gyakorlat kell, mert csak így lehet megállapítani, milyen sűrűségben rakja fel a pácot ecsetjével a dolgozó a bútor felületére. Mikor a pácolás első rétege rákerült a fára, mintegy 10 óráig kell száradni hagyni. Utána az asztalos finom üvegpapírral lecsiszolja a felületet s újabb páccal vonja be. Ezt is száradni hagyja s lószőrecsettellel ledörzsöli. Mikor ezzel is készen van, akkor következik a fénylő, zsíros felület homályosítása („mattolás”). Erre a célra egy folyadékot használnak, mely lényegében benzín- vagy terpentínben oldott viaszt tartalmaz. Ezt is ecsettel viszik a fára s azután kefével vagy puha szövettel gondoskodnak a mattolás egyenletes eloszlásáról.

A jól kezelt, gondosan homályosított tölgyfabútor tompa, elegáns fénye tartós hatású, csak a vízcsöppeknek nem tud ellenállni.

2. *A BÚTORFÉNYEZŐ ELJÁRÁS.* Mint a pácolást, úgy a bútorfényesítést (politúrozást) is asztalos-műhelyben készítik és pedig éppen úgy, mint az előbbi eljárást, ezt is darabokban, tehát például egy már kész asztalt szét-szednek s külön a lapját, külön az állványát fényezik és így tovább.

Maga a bútorfényezés csak akkor lehet eredményes, ha úgy a vakfa, mint a furnír tökéletesen száraz és ha a bútor előzetesen már hónapokig állt száraz, meleg helyen.

A bútor jóságának egyik ismertető jele a becsületes, mély ragyogású, tükörsima politúrozás. Ennek az eszményképe például a szép zongora, melynél éppen a munka gondossága miatt, évtizedekig sem homályosul el a politúrozás.

Másik feltétele a politúrozás tartósságának, hogy az asztalos lehetőleg maga készítette — s nem készen vett — politúrozó anyagokat használjon.

A harmadik pedig, hogy ezt a több fázisból álló eljárást végigcsinálja, ügyelve arra, hogy az egyes fázisok közt mindig elegendő idő maradjon a farostokba behatoló politúranyagnak beszívódására és a felület száradására.

A fényezés maga a következő munkafázisokból áll.

Elsőnek történik az *alaposítás*. Erre a célra hígított sellakot, spirituszt és porrátört horzsakőt használnak. Az elkenés a rongyból való labda folytonos dörzsölésével történik. Ha az alaposítás megtörtént, pár napig száradni hagyják és azután lecsiszolják parafinolaj és horzsaliszt keverékével. Parafinolaj helyett lenolajat is használnak.

Csak az újabb száradás folyamata után következik a *tulaj - donképeni fényezés*. Ennek is a sellak és a spiritusz az anyaga, de már sűrűbb folyadék alakjában. Világos fáknál (például hárs-, cseresznyefa- stb. bútornál) világosságás sellakot kell használni. Ehhez néha még kremsier-fehér festéket is kevernek és többször is lecsiszolják.

Régibb bútorok felújításánál sellak helyett kopállakot használnak, mely a kopálfa kicsurgó mézgájából készül s ebből vékony réteget ecsettel visznek a bútor felületére. Ezt a közönséges politúrozás alkalmával, tehát új daraboknál is használják. De mivel könnyen képződnek a nyomán foltok, ezért nagy óvatosságot igényei.

A jó politúrozás nehéz, nagy türelmet igénylő, lassú munka. Ahhoz, hogy a sötét fák erezése, a fa szövete kiragyogjon a barna réteg mögül, többször kell a politúrozás fázisait megismételni. Mikor azután a két-háromszori fényezést befejezték s a bútort újra összeállítják, akkor még egynéhányszor végig kell menni a politúros labdával a felületen („überolás”), hogy a közben ráesett zavaró foltok, ujjnyomok eltűnjenek.

Óvakodjunk a gyorsított eljárásoktól. Az úgynevezett „gyorspolitúrokat” a laikus szeme is észreveszi, mert ezek a készen vett folyadékkal egy-két nap alatt készült fényezések ráncos, foltos felületet adnak, mely emlékeztet a rossz cipőfénymáz redős, kellemetlen foltjaira. Ezek az eljárások nem fényezések, csak politúr-lakkal való bekenései a felszínnek s pár nap múlva már el is homályosulnak.

Az újabb lakásberendezésekben nagyon népszerűvé vált lakkcsiszolás is történhetik kétféleképpen: kéz munkájával és fecskendő-szívással. Minőségre, tartósságra igen nagy különbség van a kettő között. Amíg ugyanis ezt az utóbbi („spricc”) eljárást csak olcsó tömegárunknál, konyhabútoroknál stb. alkalmazzák, addig a kézzel történő lakkcsiszolás a jó hálószoba, vagy asszonyszobába való bútoroknál érvényesül s egyaránt tartóssá és vidámmá teszi az ilyen bútorok felületét. Az ily módon készülő lakkcsiszolt bútor semmivel sem olcsóbb s kevesebb munkájú, mint a fényezett („politúros”) bútor. Tudniillik itt is csak többrészü, türelmes és alapos munkával lehet kifogástalan lakkozást elérni. Itt is szükséges először a furnírlemez-felületnek alapozása („grundolás”), még mielőtt a lakkrétegek rákerülnek. Az alapozásra szolgáló folyadék firnisznek, terpentinnel, sziccátívnak és egy kevés festéknek keverékéből áll. Mikor ez megszáradt, a csiszolás és egyengetés következik, üvegpapírral, késsel és a lyukacsok betömésével. Ezt követi az úgynevezett előzetes lakkozás és újabb csiszolás után a tulajdonképeni lakkzománc

felrakása, nemezzel való dörzsölése és horzsakőporral való fényesítése. Mihelyst az itt felsorolt eljárások valamelyikét elhagyják, vagy munkaidejét megrövidítik, a lakkcsiszolás tökéletlen lesz. Ha azonban minden szükséges feltételét megadják, olyan selyemfényű felületet kap a bútor, hogy öröme telik benne a szemnek és márványos simaságot érez azon a kéz is. Karcolás, piszok az ilyen jól kidolgozott felületen nem esik egykönnyen és ha mégis akad, egyszerű nedves ruhával letörülhető. Még a régibb bútort is ajánlatos ilyen „fiatalító” eljárásnak alávetni és sokszor egy-egy avult hálószoba, kellemes pasztellszínű lakkcsiszolás révén egészen üdítő belsőéggé változik át.

Ezzel nem azonos, újabb és elfogadott eljárás az úgynevezett „fecskendő-fényezés” (spricc-politúrozás). Ez tulajdonkép már a mázó-ipar körébe eső tevékenység. A mai nagyipar kezdte alkalmazni a tömegbútorok (széria-bútorok) fényezésére, mégpedig nemcsak fa-, hanem fémbútorok bevonására is. Eszköze egy szénsavval töltött palack s egy fecskendőpisztoly („revolver”), mely utóbbi szívófecskendezéssel viszi a bútor felületére a nitrocellulóze-lakkot. Előbb az alapanyagot, kétórás száradás után pedig a tulajdonképeni politúr anyagot fújják rá a bútorfelületre. Négyórás száradás után horzsaliszttal s nemezposztóval csiszolják a felületet s azután még egyszer pisztollyal újabb lakkréteget visznek a felületre.

Ákár világos, akár sötét tónust adhatunk ezeknek az úgynevezett „lakkcsiszolt” bútoroknak. Felületük ragyogóan sima, csontfényű. Az ilyen bútoron sem tinta, sem gyümölcsfolt nyomot nem hagy, lúgos szappannal is lehet mosni, tehát éppen a mai fokozott lakáshigiéniá miatt nagyon népszerű a fényezésnek ez a neme. A lakkcsiszoláshoz hasonló, de annál drágább és tartósabb eljárás a dukkózás. Itt is nitrocellulóze-lakkal vonják be a bútort, a fürdőkádat, vagy más fémtárgyak felületét. A dukkózott bútor a lakkcsiszoltnál is

edzettebb, mert sem a savak, sem a forróedények nem ártanak neki.

DÍSZÍTSÜK-E A BÚTOROKAT?

Ha ezt a kérdést ilyen mereven szegezik velünk szembe s arra gyors és elhatározott választ kívánna valaki tőlünk, őszinte meggyőződéssel azt felelnénk: nem, ne díszítsük semmi módon bútorainkat.

Megszoktuk ugyanis, hogy a díszítés alatt mindig valami felesleges dolog hozzáadását, a bútornak túlterhelését értették.

Hosszú ideig, több, mint félszázadig jóformán csak a ragasztott, esztergályozott, faragott, vésett, égetett és préselt díszekben látták a szép fabútor lényegét. Az asztalosok abban versenyeztek egymással, hogy a készen vásárolt díszítményekkel, véretekkel, húzókkal, esztergályozott gombokkal, oda-ragasztott masszából való lombokkal, párkány- és oromdíszekkel tegyék cifrábbá a bútort.

Ma ez ellen helyes és egészséges érzékünk tiltakozik. Hosszú esztétikai küzdelemmel sikerült megértetni, hogy a jó asztalosmunka fontosabb, mint a díszes. Semmiféle rátét, semmiféle cifraság nem szükséges a becsületes asztalosmunkára. Beszél az önmagáért s örömet okoz a szemnek, csak jók legyenek az arányai, összhang legyen a formáiban, kellemes és könnyed legyen a tömegek elosztása rajta. Még csak nem is szükséges, hogy drága, délvidéki fából készüljön. A diófa szép erezése, nyugodt meleg színe magában véve is stílusos. Egy tölgyfából készült ebédlőasztal hamvas kék lapján a rája helyezett apró szögletes terítőcskék („set”) színben is, összhangban is érvényrejtatták a bútort. Itt egy bar-szekrény érdekesen kiképezett polcaival, amott egy íróasztal pompásan guruló fiókjával, könnyű mechanizmusával felkelti az elegancia képzetét.

A fabútor szépségei a sok mesterkedés, cifrázás miatt csaknem egy egész nemzedék előtt már vitássá lettek. Talán az egyszerűsítés túlzott vágya is, a háború utáni korszellem is egyik oka volt az asztalos-bútorok kedvezőtlenebb megítélésének. Annyi bizonyos, hogy a mai fiatal nemzedék számára csaknem újra fel kellett fedezni, hogy a nemesen egyszerű fabútorok is megvannak az eleven szépségei. S hogy az alkatán kívül a felülete is lehet esztétikai hatású: a fény reflexei, a szövődék, az erezés finomságai, a nappali és esti világítás színtónusai a bútor politúráján, vagy pácolásán csupán hatástényező. Még a fában levő csomók, a gyökérfának érhálózata, az exotikus fák moiré-szövődéke is emeli az *anyagon* észlelt örömet. Ezeken felül persze ott van még a bútorok színének összhangja a falakkal, valamint a bútorok elhelyezése a szobában, ez a két legfontosabb esztétikai tényező is, — vajjon minek akkor az erőszakolt díszítmény, a céltalan, felesleges „mütyürke”?

Félre kell tehát tenni a mi időnkbe már nem való „romantikus” díszeket és a mintakönyvekben hemzseggő stílus-cifráásokat,

A mai bútor lelke: sima, anyagszerű voltában tükröződik.

Általában kerülni szokás a díszítményeket pénzügyi okokból is. Azelőtt a mesteremberek türelmjátékait szívesen fizették meg a gazdag rendelők, hiszen a ragyogó külszín arányban állott bőkezű hajlamaikkal.

Ma talán az egyetlen díszítő eljárás, melyet a jóízű és jómódú bútorrendelő a bútor tervezőjének s készítőjének megenged: a berakás. Ezt is csak azért, mert a fa anyagát nem idegenszerű technikával ékesíti s másrészt, mert a bútor sima felszínét tiszteletben tartja.

Az intarzia azonban korántsem régi, pazar csillogásával jelentkezik, A reneszánsz híres markettéria-berakása ma már a múlté, A bútorok (kivált sötét bútorok) felületébe

rakott sokféle kövecske, fémszalag, gyöngyház és kagylóhéj még régi szalonberendezéseken előfordul, újakon alig.

Sokkal gyakrabban találkozunk még új bútorokon is a berakás egyszerűbb fájával: az intarziával, A kalapba színes fátat kör, csillag, sakktábla stb. alakjában bemélyíteni s ezekkel a fát díszesebbé tenni: ősi technika, de még ma is tanítják faipari szakiskolákban. Igen helyesen, mert ez az anyagismeretnek jó gyakorlóiskolája. Vannak kitűnő intarziavágók, kik óraházakat, dobozokat, szivartartókat stb. ma is „remek”, nagy türelmű díszekkel, virágok, madarak képével tesznek hangulatossá. De a fát szerető asztalos is szívesen foglalkozik e technikával szabad óráiban.

Csakhogy itt sem a régi eljárás szokás ma már. Ez lényegében abból állt, hogy a díszítendő asztal (vagy egyéb bútor) lapjára színesen felrajzolták a mintát, azután pedig 3—3 mm vastagságú színes falapocskákból a minta egyes részeit kivágták s az asztal lapjának masszív fájába bemélyítették.

Mióta a furnírok alkalmazása a bútorművességben elterjedt, az intarzia is hozzáigazodott az újabb technikához, A forróégyövi fák legszebb színes furnírlemezeit használják fel erre a célra, igen vékony (6—10 mm vékonyságú) lapokat vesznek elő s ezekből késsel vágják ki az egyes mintarészeket. Azután egymás mellé rakják őket s hogy együtt maradjanak, egy lap vékony papírt ragasztanak a felületre. Az egészet azután úgy ragasztják rá a még nyers bútorlapra, hogy a papiros felül maradjon, A megnedvesedett papír eltávolítása után a színes díszítményt a falappal együtt politúrozzák.

A modern szerszámok (körfűrész) segítségével igen szép, egyszerű mértani formákat lehet levágni a színes lapokról. Es a luxusbútoroknak, íróasztalok, vitrinek, játékasztalok ily módon való díszítése elevenséget varázsol a felületre, vagy kiemeli a körvonalat és színes keretet ad a síkoknak.

Korunk technikai józansága ennyi díszsel be is éri.

MIRE ÜGYELJÜNK A FABÚTOROKNÁL

Mielőtt megrendeljük az asztalos bútorát (vagy megvásároljuk a bútorostól) tanácsos a következőkre ügyelni:

1. kérjünk arról részletes költségvetést (számlát), amelyben runden egyes darab külön és összegszerűleg is fel legyen sorolva, a kivitel módjának feltüntetésével;

2. amennyiben rajzok alapján történik a megrendelés, lássuk el azokat jóváhagyó aláírásunkkal;

3. pontosan tüntessük fel a rendelőlévélben a szállítás határidejét (asztalosnál 8—10 hét);

4. kössük ki a jótállás mellett azt is, hogy a szállító az esetleges hibákat két éven belül tartozik díjtalanul kijavítani.

Mikor a bútor szállításra kész:

1. győződjünk meg még a műhelyben (üzletben) arról, hogy a bútorok a rendelés köteleseinek megfelelő állapotban vannak-e már;

2. igyekezzünk magunk (vagy tervezőnk) útján meggyőződni, hogy a bútor lapjai megfelelően simák-e;

3. a székek nem nyikorognak-e, a lábak elég erősek-e;

4. az ágyakat összeállítva ráüléssel próbáljuk ki, hogy elég szilárdak-e, nem inognak-e;

5. az asztalok lapjain nincs-e hullámzás, a fiókok pontosan gördülnek-e, az összes záruk nehézség nélkül zárnak-e, a politúrozás tükrösfényes-e, stb.

FABÚTOROK GONDOZÁSA.

A költséges és sima fényével ható bútorok nagy gondozásra, mondhatni mindennapi ápolásra van szüksége. Ez azonban a bútor felülete és minősége szerint más-más. Legegyszerűbb ez a gondozás a lakkcsiszolt bútoroknál, mert ezt elég havonta egyszer meleg vízbe mártott ruhával letörölni és ez már feloldja a szén, füst stb. által ejtett szennyeződést. Utána tiszta, puha ronggyal, vagy szarvasbőrrel kell a bútorot letörölni. Az úgynevezett

„pácolt” batorok (tölgyfa) felületét is havonta egyszer ajánlatos terpentinviaszal bekenni és azután rongydarabbal végigdörzsölni. Politúros bútorok részére is kapni kész vegyszereket, de ezek nem mindig megbízhatók. Csinálhatunk ilyent magunk is lenolaj és só összekeveréséből. Ha azonban a bútoron folt esik, akkor másik tisztítószerre van szükség. Ez esetben a lenolajat kámforolajjal keverjük egyenlő mértékben s ezt egy darab vattával visszük rá a felületre. Egynapi száradás után ez a zsiradék beszívódik a fa szövetébe és akkor puha flanellronggyal addig kell dörzsölni, míg az egész szép fényes lesz. Jó ez az eljárás akkor is, hogyha a fényezett bútorra tinta csöppent és még nem ivódott be mélyen. Ez esetben a folyadékkal való bekenés alatt egy kis finom üvegpapírral gyengén csiszoljuk le a foltot, de ha az már erősebben beivódott a fába, az eljárás bonyolultabb. Ilyen esetben sósavat vízzel hígítva viszünk rá a foltra. Pár perc múlva ezt a folyadékot lemosuk, szappanos vízzel bedörzsöljük és száraz ruhával tisztítjuk. Ily esetben is szükség van szintén a fentebb ismertetett politúranyaggal való kezelésre.

Ami a bútorok mindennapi gondozását illeti, ebben csak azt lehet ajánlani, hogy kényes bútoroknál minél gyakrabban (hetenként kétszer is) vegyünk tiszta por tör lomhát, mert a szennyes rongy maga is karcolja a bútort. A legkényesebbek a feketére fényezett bútorok, melyek tisztogatására a selymhulladékrongyok a legmegfelelőbbek.

Aranyozott bútorokat, órákat, képkereteket, még ha foltosak is, vagy szappanos vízbe mártott fogkefével, vagy alkoholos vízbe mártott rongydarabbal kell tisztogatni. Ahol ez a foltot el nem távolítja, ott a folyadékba még pár csöpp ammoniákszeszt is lehet keverni.

A nehezen gördülő fiókokat, ha nagyobb bajuk nincs, egyszerű szappanozással, vagy faggyúgyertya zsiradékával bekenve tehetjük könnyebb járásúvá.

A MESTEREMBER DÍCSÉRETE

A bútorművességről szólva nem lehet ugyan elhallgatni a bútorgyárak s nagyüzemek szociális jelentőségét, de a mi viszonyaink közt újra és újra ki kell emelni a kismesterek és a kéziüzemű műhelyek minőségi értékeit. Hiszen asztalosaink nagyrésze megőrizte a régi mesterek becsületos hagyományait. Korunk hangulata egyébként is kedvez a szerény kézműves-munkának. Nem csoda, hogy itt is, amott is erő-

sődik a jelszó: Vissza a derék asztalosmesterekhez! A korszellemhez tartozik, hogy a nagyvárosi füstös légkörből egy kis leplezetlen romantikával az enyvszagú és becsületes levegőjű asztalosműhelybe kívánczunk» Számunkra ez a kismester egy egész szellemi folyamatot képvisel: az egyszerűséget, a testhez simuló szabást, az egyéni és családi életkörülmények figyelembevételét és a jó átgondoltságot. A régi asztalosmester — kiben a kisműhely őst tiszteli — csak arra törekedett, hogy szerény és megbízható munkája nemzedékeket szolgáljon majd végig. Ilyen megfontolással készültek a bútorai. A rendelő tudta, hogy mit akar. Az asztalos is tudta. Kevés szóból is megértették tehát egymást. Keveset beszéltek, de sokat gondolkoztak. És — ami fontos — cselekedtek, így például szokás volt a nagyobb lakás berendezésénél, hogy a megrendelés előtt egy-egy szobához egy-egy mintadarabot készítettek. Így fejlődött ki az egyenletes, nyugodt lakáskultúra, melynek sok szép példáját látjuk még manapság is a bútorhagyatékokban. Ezek a régi bútorok igénytelenek, de — jók. Ezeket igyekeznek sokfelé ma is utánozni. Gyakran egészen fénytelenek, festés sincs rajtuk, a pácolás is hiányzik sok mai asztalobútoron s csak a fának természetes, szép szövedéke érvényesül. De az a fő, hogy ezek a bútorok, szekrények, asztalok és székek agyonüthetetlenek.

Ezeknek a hajdani mestereknek becsületes anyagát és szerszámkultúráját hozta magával sok mai kisműhely is. De persze, azonfelül lát és tanul a mester sok mindent a korszerű bútortechnikákból is. Kiállításokon, műhelyekben és szakmája folyóirataiból. Mestere és technikusa a fának. Tudja, hogy a jó ágyakat szokás ma már fémlábakra is rakni. Hogy az ebédülő pohárszékének csak használ, ha aljára gumipántot raknak köröskörül az ütődések ellen. Olyan ez a jó asztalosmester, mint valami öreg háziorvos. Ismeri a családot, igényeit, bajait, de ismeri a divatos múló lázakat is.

A K Á R P I T O S B Ú T O R A I

Az ülóbútorok kényelme, de fekvésünk és pihenésünk *jóérzést* is elsősorban a kárpitos munkájától függ. Tevékenységének területe ma túlnyomórészt az ülő- és fekvő-bútorokra szorítkozik, de azért egyáltalában nem kicsinylendő. Az elmúlt évszázadok folyamán a kárpitos-mesterség a nyergesek iparából fejlődött ki s mikor a lovaglás helyet adott az otthoniasabb életmódoknak, a kárpitos lett a berendezőipar egyik legfontosabb tényezője. Még egy félszázaddal ezelőtt is ő gondoskodott a lakások „stílusos díszítéséről”. Nemcsak bútorokat párnázott, de függönyökkel, terítőkkal, szőnyegekkel, mindenféle padlóbevonással látta el a lakást. Meg is felelt az óhajoknak szinte túlzott bőkezűséggel. A tizenkilencedik század második felében az ajtók s ablakok felett sűrű drapériák és függönycsodák gondoskodtak a besötétítésről. Aranyozott nádszékek és kényelmetlen puffok arról, hogy rosszul ülünk. Sötét falbevonások bört utánzó papírból, hogy szomorúak legyünk. Mindenféle paszományok, bojtok és rojtok, hogy a bútorok díszesek, de nehezen tisztogathatók legyenek.

Ez a szerencsétlen stíluskorszak megszűnt s a kárpitosmunka ma már a lakás kényelme mellett az egészséget s a tisztaságot szolgálja korszerű eszközökkel. Az ő feladata, hogy az ülő-bútorok vázát jó, tartós és egészséges anyagokkal vonja be. Hogy a padlóra megfelelő szőnyeget, vagy linóleumot rakjon. Hogy ágyunk, heverőink matracait a legkülönbözőbb módokon elkészítse. Hogy ablakainkra egyszerű függönyöket szereljen, melyek egy kézmozdulattal szétnyithatók. De vannak természetesen ezen túlmenő feladatok is: amikor például ajtók

párnázása vár rá, hogy hangszigetelést végezzen, vagy amikor ünnepiesen kell díszítenie nagyobb termeket, utcarészleteket stb., stb.

A kárpitos mesterségének is együtt kell haladnia a mai életelvekkel, de együtt fejlődött a kézművesség új technikai lehetőségeivel is. A régi túlnehéz matracok helyett ma könnyen kezelhető két-háromrészes matracok készülnek. A régi nehéz ágyformákat szétszedhető, elől-hátul nádfonatú ágyak váltották fel, melyeken — akár a széles heverőkön is — még külön rejtett fogantyúk is vannak a megmarkolásra. Ülőbútorokon is szívesen alkalmazzák a leszedhető párnákat, melyek az ülésre, a háttámlára, a kartámlára egyszerűen le- és felszerelhetők minden takarítás alkalmával. És vannak azonkívül gumiból készített lyukacsos betétek, amelyek párnázás helyett a favázba vagy fémkeretbe téve egyszerűsítik a kárpitos munkáját, ugyanúgy, ahogy rugós matracok is vannak s ezek is jól beváltak.

Nagyjából azonban a kárpitos alapvető munkája ma is azonos a régi mesterekével s főleg a párnázásból áll.

KÁRPITÓZÓ ELJÁRÁSOK

Nézzük egy ilyen párnázás menetét egy egyszerű kanapén, amelynek négy lába s rajta a fakeret készen kerül az asztalos műhelyéből a kárpitoshoz. Miként lesz ebből a bútorvázból kényelmes és rugalmas heverő?

Először is a két bakra ültetett üres favázon az *alapot* végzi el a kárpitos. Erős kenderfonalakkból szőtt hevederek szolgálnak erre a célra. Ezek a 7—8 cm széles szalagok persze csak akkor tartósak, ha a legerősebb kenderfonalat használják a készítés alkalmával. Egymástól 3—4 cm-nyi távolságra feszítik ki őket a keret alján. Előbb hosszanti, azután ugyanilyeneket harántmenetben (miáltal kockás rácsozat keletkezik). Erősen feszülnek a jól odaszegezett hevederek („gurtnik”)

s úgy kerülnek rájuk a rugók, melyeket felvarrva a *rugózást* végzi el a kárpitos. A rugók acélból készülnek, többnyire vörösrézrel galvanizálva s minden egyes rúgó két kúpra emlékeztet, melyek hegye összeér. Ezek a kígyósmenetű vastag rézrúgók 6—12 spirálfordulatot mutatnak s erősségük annál biztosabb, minél vastagabb a drót s minél több a spirálmenet rajtuk. Minden egyes rugót négy-öt erős öltéssel (jó spárgával) rávarr a kárpitos a hevederre, gondosan ügyelve arra, hogy a rugók távolsága egymástól pontosan egyenlő legyen. (A rugók nagyobb száma nagyobb rugalmasságot jelent a már kész bútoron.) Ezután ismét fontos művelet következik: a *rúgó-kötés*. Igen erős spárgával előbb hosszan, azután keresztben felfelé, lefelé egymáshoz madzagolják a rugókat és azok karkait, úgy azonban, hogy maguk a rúgók csöppet se hajoljanak el a függélyes helyzetből. Ez ismét olyan munka, melynél minden rugónak alaposan, nyolcszor kell átkulcsolva lennie, mert különben nagyon hamar meglazulnak a kanapé ülőrészei. Az egész rugós rendszer tetejére a *rúgóvászon* (afféle juta-vászon) kerül. Ez a ritkás vászonanyag pár öltéssel minden rugóhoz úgy van odavarrva, hogy az egész mintegy válaszfal legyen a rugók és a tölték közt. Jelentékenyen egyszerűsítik ezt a rugózó-eljárást az újabban készen kapható ruganykelmék, melyek egy darab drótból hajlított sodronybetéttel készen kínálóznak a matracok, ülések stb. belseje számára.

Ezek után a párnázás második fejezete következik, a *fazonmunka*. Töltő-anyag és fazonvászon adja meg a párna (az ülés vagy háttámla) igazi formáját. A kárpitos itt addig tölti a fazonvásznat a rendelkezésre álló puha anyaggal s úgy formálja azt ujjjaival, hogy a párna a kívánt magasságot elérje. De nemcsak ezt, hanem hogy szögletes vagy kerekded legyen az ülés éle, továbbá, hogy lapos legyen a teteje, mint egy matrac, vagy domború, mint az autóüléseké. A fazonvászon gondos oda-szögelése és fércelése szintén ebbe a munkafejezetbe tartozik.

Most egy rövidebb eljárás következik: a *pikírozás*. Erre a célra becsületes mesterember csakis jó — és ami fő: új — lószőanyagot alkalmaz. A lószőrt mintegy az egyenetlenségek, hepehupák kisimítására használják s arra, hogy puha de nem süppedő legyen az ülés. E fölé még vattaréteget is tesznek, hogy a lószőr szűrős voltát ellensúlyozzák s az egészet úgynevezett „pikírvászonnal” vonják be. A *fehér vászonbevonás* jelenti azt a határvonást, mellyel a tulajdonképeni párnázó munka véget is ért. A kárpitosmunka nagyrészt kész, a többi már csak a rendelő, vagy vevő szövetválasztása után következhet.

Ekkor jöhet csak a bőr-, szövet-, bársony- vagy selyemanyag kiszabása, összeillesztése (virág a virághoz, csík a csíkhöz), a szimmetria gondos figyelembevétele (főmotívum a középén) s utána az odaszögelés, természetesen a szabadon maradó farészek kihagyásával.

Amely megrendelő még dísz is kíván, annak kedve szerint vagy keskeny paszományt ragaszt a kárpitos a favázon köröskörül, vagy fémzőgeket ver be pár centiméteres távolságra végig a szövet mentén. Ez mintegy lefödi az igazi szögelést s keretezi a szövetet. A paszomány színben alig tér el a szövettől, a szögek kiválasztásánál pedig a bútor stílusa, vagy a bevonóanyag dönti el, hogy fehér, acélkék, vagy sárgarézszínű szögeket választunk-e. A szegecselés és a paszományfelrakás befejezése a munkának.

Ennyiféle munkaütem alkotja az ülőbútor kárpitozásának menetét. S ezek túlnyomórésze olyan, hogy kívülről, vagyis mikor a munka már kész, a laikus meg sem tudja ítélni jóságát. Hiszen például a rugózásnál alkalmazott hurkok erősségétől, vagy a töltelék minőségétől függ az ülőbútor élettartama, s az ülés kényelme, a párnázat szépsége, de ugyanígy függ a bútor sorsa minden egyéb munkarészlettől is.

A jó kárpitos munkára tehát alig van más biztosítékunk, mint a mester — megbízhatósága. Az a bizonyos kézműves-becsület, mely nemcsak a munkateljesítmény gondosságánál mutatkozik meg, hanem az alkalmazott anyagok vásárlásánál is.

A kárpitozott bútorok vásárlója tehát akkor jár el a leg-helytelenebbül, hogy ha kicsinyeskedő módon a legolcsóbb kárpitosanyagok és a legsilányabb kontármunkák szállítóinak juttatja a pénzt. Az úgynevezett „bútorcsarnokok” hallatlan mértékű fellendülése elsősorban ily rövidlátó bútorvevőknek köszönhető. A külsejükben megvesztegetően színes, bársonyos és tetszetős zsöllyék, székek és heverők túlnyomórésztben silány kóccal, gyakran szénával és más hitvány anyagokkal kitömve, csak a hozzáértőnek árulják el a műhelyi titkokat. Hogy mekkora lelkiismeretlenség uralkodik ezen a munka-területen, azt legjobban egyetlen ténnyel jellemezhetjük. A magyar kárpitos-ipar vezető-testületei hosszú idő óta sürgetik olyan egészségügyi szabályrendeletek kiadását, melyek lehetetlenné teszik a zsibvásárokon levő hulladék-anyagok (rugók, szőrök stb.) összevásárlását és új ülőbútorok belsejében való felhasználását. Hivatkoznak arra, hogy ily módon a legveszélyesebb fertőző-betegségek számára nyitja meg a szerényebb vásárlók tömege otthonának ajtait.

Ebből a munkamenetből nyilvánvaló, hogy a zsöllye, a szék, a heverő s egyéb ülőbútor csak akkor lehet igazán jó, ha mestere elsőrendű anyagot s elsőrendű munkát ad hozzá. Olcsó tömegmunka, házaló kontárok, vándorló segédek felelőtlen vállalkozása mindig ráfizetést jelent, vagy legalább is időelőtti bútorrokkantságot. Ijesztő dolgokat lehetne elsorolni a használt bútorok zsibvásári töltelékeiről, melyek „új”, „alkalmi”, „leszállítottam” bútorokban ócska matracok közveszélyes anyagát tartalmazzák. Alig van a lakásberendezésben olyan

iparág, melynél annyira fontos volna e jelszó, mint a kárpitos munkánál, hogy „csak becsületes, megbízható műhelyhez forduljunk”.

A KÁRPITOS ANYAGAI

A kárpitosbútor kényelmes és tartós csak úgy lehet, ha annak minden külső és belső anyagát nagy gonddal válogatják össze. A felhasznált anyagok több csoportba sorolhatók.

1. *TÖLTÉSRE SZOLGÁLÓ ANYAGOK.* Ezek közül a legfontosabb a *lőszőr*, mely a legértékesebb töltőanyaga minden ülőbútornak s matracnak. A kereskedelemben gyakran sertés vagy marha szőrrel keverve árulják, bár ez utóbbiak csak másodrendű anyagok. A keverés aránya adja a lőszőr értékét. Az ily módon vegyített lőszőrt mosva és fonva bocsátják az üzemek forgalomba. Azonban az ülőbútorok lőszőrrel való megtöltése még ily kevert formájában is költséges volna s ezért annak töltésénél növényi anyagokat is igénybe vesznek. Ezek közül leggyakrabban a *tengerifü* szerepel, amely a nevét a származása helyétől kapta. A tenger s tavak homokos talajában termő fűvet lekaszálják, megszáritják és mázsa számmra árusítják. *Afrique* („*crin d'Afrique*”) is ilyen puha növényi anyag, melyet afrikai pálmászerű növények (nyersanyagtermény) anyagából állítanak elő s az előbbinek világos zöld színével szemben barnászöldes árnyalatú. Amannál drágább s célszerűbb töltőanyag a *kapok* főleg a puhapárnák (pl. divánpárnák) töltésénél hasznos. Ez a pehelyre emlékeztető anyag a délamerikai gyapotfa terméséből hull ki, ha a magvakat szétfejtjük. Leginkább az olcsó ágyneműknél alkalmazzák toll helyett.

Mindezeket a töltelékeket a kárpitos nem a kereskedelemben felszolgált alakjában tömi bele a bútorba, hanem megfelelően előkészíti. A növényi, de főleg a lőszőryanagot „kártolja”,

amit vagy e célra szolgáló géppel, vagy kezeivel végez úgy, hogy az ujjaival tépdési az egyébként merev anyagot s fel-lazítva veszi használatba.

2. *SZÖVÖTT ANYAGOK.* A legdurvább zsák-vászonról a legfinomabb bútorbevonásig mindenféle rendű és rangú szövött anyagot felhasznál bűtorainál a kárpitos.

Rangsor szerint legjobb s legrágább az állati (juh) szőrből nyert *gyapjúanyag* s itt is a merinó-juhok gyapja halad az élen. A gyapjú feldolgozásánál nyert hulladék is alkalmas a szövésre, de már csak „mügyapjú” néven kerül forgalomba. A növényi eredetű *gyapot* Amerika, India és Egyiptom nagy ültetvényei-ből származik s a magvakból kihulló rostos anyag hosszú vegyi eljárások után kerül a fonodába, majd a szövőszékre. Selyem, műselyem, kender, len, állati szőrök, fonál, továbbá az indiai és keletázsiai növények rostos szárából nyert juta-anyag hol tisztán, hol egymással keverve, hol pedig egyéb vegyiúton nyert fonalakkal keverve gazdag változatát adja a szövött anyagoknak.

Ezeknek a tartósságát s értékét azonban az alapanyagon kívül a *szövés technikája* is döntően befolyásolja. Az állati, növényi és ásványi anyagból készült fonalakat a szövőszék dolgozza fel egységes szövedékké. Alapelve az, ami a kézi szövőszéknek is ősi technikája. Egyik fonálrendszer adja a hosszanti irányban haladó lánc-fonalakat. S ezekre merőleges irányban haladnak a vetülék-fonalak, keresztül kasul járva az előbbieken. Az így keletkező szövedék a legegyszerűbb szövet-anyagokat (a vászon különféle változatait) adja. Ha a vetülék-fonalak átlós irányban haladnak a láncfonalak párhuzamos rendszerén át, köpper-kötésű szövetek keletkeznek. E leg-egyszerűbb szövőrendszerek mellett a szaténok már valamivel bonyolultabb kötésmódot képviselnek. Annál is bonyolultabb a bársony-anyagok szövésmódja. Ezeknél a beiktatott fonalak hurkolt végződése felfelé kis végződést ad, melynek sűrű,

puha rendszere alkotja az úgynevezett „bársonyos” flórát. A plüss is ugyanígy készül, de bolyhjai hosszabbak. Ha a bársonyt megfelelő előkészítés után helyenként lepréselik (nyomó eljárással), akkor a felálló részei mintát adnak s így keletkezik a mintázott bársony. Mindezen szövetek olcsóbb, növényi anyagok felhasználásával készülnek, a legolcsóbbakból pedig a mokettek. Már szebbek s tartósabbak is az állati anyagokból készült szövetek, bár ezeknél is gyakran szokott az állati anyagú fonál növényivel összeszövődni. Ilyenek pl. a selyemdamasztok. Nevüket a selyemszövés ősi fészkeiből, Damaszkus városából hozták magukkal. Ott a középkorban kézzel szőtték a legszebb selymeket. Ma világszerte gépek végzik ezt a munkát. A bútordamasztok szép mintáikkal s a fény megáryékhatások váltakozásával nagyon elevenné teszik a párnázott bútor felületét, de tartósságuk nagyon is megbízhatatlan. Más szövési eljárással készülnek a ripszek. A ripszelt anyagot az jellemzi, hogy a láncfonalak nagyon vékonyak és sűrűn sorakoznak egymás mellett, míg a vetülékfonalak vastagok és ritkábbak. A felhasznált anyag szerint van gyapjú-, gyapot-, és selyemripsz. A legtartósabb bútorszövetanyagok lószórból készülnek. A láncfonalak itt is cernás vászonanyagúak, de a vetülékfonál lószőr, mégpedig már előre megfestett piros, zöld, vagy kékszinű lószőr. Valaha a biedermeier-időkben nagyon kedvelt volt ez a bútoranyag, melyet most újra felélesztenek és különösen ott használnak, ahol nem nézik azt, hogy szövete drága, de súlyt helyeznek az időtlen időkig való tartósságra. Ezt az előnyét még fokozza az is, hogy az ilyen szövet meleg szappanos vízzel lemosható.

3. *B Ő R A N Y A G O K.* Házi- és vadállatok bőre egyaránt szolgálhat bútorok bevonására. Különösen a nehéz „klubgarnitúrák” szoktak bőrbevonást kapni, de ezeknek a bútoroknak nehézkes volta ma a könnyű s mozdítható bútoreszménynek nem felel meg túlságosan. Mégis sűrűn veszik igénybe az

állatbőröket tartósságuk miatt. Legcélszerűbbek ebből a szempontból a tehénbőrök, legszebbek a szattyán-kecske bőréből készült bevonások, (Piros, zöld, borvörös és barna színben.) A tehénnek hasított bőrét főleg barna változatban szeretik. Az egyszerű sima bőr mellett vannak barkás és rovátkás bőrök is. A bőr ripacsos felülete adja a díszet. Ezt a ripacsos jelleget azonban lehet utánozni is, sőt készülnek úgynevezett „antik” bőrök is, melyek azonban nem korszerű, csak külső színezetükben antikok. A ripacsosság, az antikizálás magában véve nem volna baj, de ezek a szépségflastromok gyakran a bőrnek valamilyen fogyatékoságát takarják el. A laikus egyébként sem tudja megítélni, hogy a bőr elsőrendű hasított darab-e s hogy ripacsai honnan származnak. Sőt még azt is nehéz megállapítani, valóban tehénbőrrel s nem valami olcsóbb állatbőrrel van-e dolga. A disznóbőrt, a kígyóbőrt, vadak bőrét szintén egészen jól utánozzák a bőrök festésével. A lemosható bőrök (autó- és lakk-bőrök) a lakásban nem jönnek számba. Újabban az úgynevezett „műbőre-gyártás is elterjedt, főleg a bőrben szegényebb külföldön. Egy elmés találmány lehetővé teszi a különféle bőrhulladékok felhasználását vastag papírszövetekkel összevegyítve s ezáltal egy meglehetősen erős, tartós anyagot sikerült előállítani, mely mindkét anyag jótulajdonságait egyesíti.

JÓTANÁCSOK *A KÁRPITOZOTT BÚTOROK*
RENDELŐINEK, Az ülőbútorok rendelésénél
leghelyesebb az árajánlatot úgy kérni, hogy a bevonó anyagot
egyelőre számításán kívül hagyja az iparos,
A számbajövő bevonóanyagokból előbb egy kis mintagyűjteményt kérünk s otthon gondosan választjuk ki azt a szövet-, bársony-, vagy egyéb textilanyagot, mely a bútor bevonására fog szolgálni (Ügyelni kell arra, hogy a falfestés, háttér, bútorfa, függönyök színével összhangban legyen.)

A kiválasztott szövetanyagok külön árajánlatot kérünk s jó a megegyezés után egy kis mintát belőle megőrizni.

A bútorrendelésnél pontosan megállapodni írásban is arra nézve, hogy az ülőbútorok (derékaljak) töltésénél milyen minőségű, lószőr fog szerepelni.

LINÓLEUM

Ott, ahol a tisztaságra, higiéniára különösen nagy figyelemmel vagyunk, a legjobb padlóbevonó anyag a linóleum. Nemcsak szanatóriumokban, színházakban, de magánlakásokban is ideális padlótakaró, kivált lépcsőházban, váró-, gyermek- és hálószobákban. Sokféle előnye ismeretes. Repedésmentes, hézagmentes padlótakaró. Kitűnő melegszigetelő. Könnyen és gyorsan felmosható. De amit csak kevesen tudnak, az, hogy maga az anyag is baktériumölő hatású.

A linóleum kitűnő tulajdonságait főleg alkatrészeinek köszöni. Ezek közt a főszerepet a darált parafaliszt, továbbá a lenolaj játsza. Ezeken kívül gyanta, olcsó földfémek és szilíciumok is szerepelnek a keverésénél. A linóleum ugyan már csaknem százéves múltra tekinthet vissza, de mai készítménye a múlt század hatvanas éveire, angol vegyipari műhelyekbe nyúlik vissza. Az eljárás, mellyel készül, nagyon bonyolult. Lényege pár szóval elmondva az, hogy a vászonalapra egy pép (a már említett őrlmények pépje), kerül s ez a gépek préselőhengerei közt meleg, majd kihűlt állapotban addig járja útjait, míg a vászonanyagban teljesen behatol a lyukacsokba. A kihülés igen lassú folyamat. A technika tökéletesedésével sikerült a linóleumot egyszerűbb módon is előállítani. Egy zürichi mérnök találmánya szerint a masszát a hengerek közt hidegen folyik, illetve csak igen kevés helyen kap — s akkor sem jelentékeny — meleget. Ugyanezen talál-

mány a parafaőrleményt is papír- és szövet-hulladékok pépjével helyettesíti s ezzel ezt az egyébként drága anyagot olcsóbbá teszi.

A technikai fejlődés a linóleum festési eljárásait is egyre jobban tökéletesítette. Míg a múlt század csak egyszínű, vagy kevés aprómintájú linóleum-fajtákat ismert, addig az újabb, úgynevezett „inlaid”-fajták a legszebb mértani, s egyéb mintázatot nagy színhatásokkal tárják fel, oly csíkok, kockák, virágok alakjában, melyek keresztül-kasul járnak a linóleum-rétegeket s el nem kopnak, csak az anyaggal együtt.

A linóleum jóságának egyik titka az is, hogy a készítéstől kezdve legalább két év teljen el a használatba vételéig. Ennyi idő kell a tökéletes kiszáradáshoz.

A linóleumnak több évtizedes múltja van a lakásberendezésben, testvérének, a guminak szerepe tulajdonképpen csak az utolsó években kezdődött meg. De kétségtelen, hogy a gumi-tejből készült latex nagyszerű kezelhetősége igen nagy jövőt biztosít ennek az anyagnak lakásainkban is. A gumi-matráctól kezdve az ülések párnázásán át a gumiszőnyegig igen sokféle lehetőség kínálkozik számára. Van már folyékony gumi szóráására alkalmas készülék is, mellyel a falakat egyszerűen be lehet vonni, mint valami festékkel. Ennek a fontos hangszigetelő szerepe akkor fog eldőlni, mikor a nagyvárosi zaj ellen az eddigénél hatásosabb védekezés fog megindulni.

PADLÓ GONDOZÁSA

A háziasszony szeméfnye, büszkesége a szépen gondozott padló. Arról, mint valami tükörről lehet leolvasni a pontosságát, szorgalmát, háziassága erőnyeit. Már a sokszáz év előtti főúri szobákban, kastélytermekben is nagy súlyt vetettek arra, hogy a padló szép, csillogó legyen. A finom, mértani mustrák szerint készült parkettákat megtaláljuk a legtöbb barokk- és biedermeier-szobában. Ezek a különféle színű fákból kirakott minták, csillagok, sakktablamotívumok tulajdonkép a régi kőből való mozaik-

padlókkal akartak versenyezni. Majd amikor az intarziás bútorok elszaporodtak, a padozatban is sűrűbbek lettek a színes faberakások, hogy ilyen módon stilusegységet teremsenek a szoba padlója és bútorzata között.

Mai puritán lakásstílusunk mellett a parketta és a rajta lévő szőnyegek, takarók csak nyertek jelentőségükben. Kevés dísz van a falakon, bútorokon s ezért a sírna padló geometriai ábrái vagy ritmikája már maguk is dísznek számítanak.

Ennek anyagszerű szépségét tehát igyekeznek minél jobban érvényesíteni. A tiszta langyos vízzel való lemosás a legjobb ápolószert itt is, a kőpadozatnál is. De azért tévedés volna azt hinni, hogy a gyakori lemosás hasznos. Némely érzékeny padlónak árt a sok súrolás. A gyors száradás pedig fontos feltétel.

A rendes padló gondozás kézzel, lábbal vagy villamoskefével történik. A dörzsölést megelőzi a padlóviasznak lehelletvékony felrakása. Habzó szappannal (káliszappan) rendszerint csak erős piszkolódás után, vagy őszi nagytakarításkor kell a parkettát felsúrolni. Itt fontos, hogy csak igen jóminőségű méhviaszt használjunk. Ezt meszelővel, vagy modernebb háziasszony spriccelőszerszámmal viszi rá a padlóra. De még mielőtt ezt a fényesítőanyagot felrakja, gondosan eltávolítja a padlóból a foltokat. A zsírfoltok melegvízzel, a tinta- és festékfoltok enyhébb esetben terpentinnel, súlyosabb esetben üvegpapírral és drótforgáccsal tüntethetők el.

Nagyjából ugyanez a teendő akkor is, ha a padlót fedő linóleum- vagy gumiszőnyegről van szó. Port, piszkot mindennaposan itt is hideg vízzel, erősebb közlekedés idején langyos vízzel és ebben feloldott kevés szalmiáksóval lehet eltávolítani. Óvakodni kell azonban az erősebb szerektől, savak, lúgok alkalmazásától és az olajban áztatott tisztítószerektől.

A gumipadló fényesítésére külön pasztát lehet vásárolni, mellyel havonként egyszer bevonják a felületét, hogy a gumit töréstől, piszoktól, levegő és nedvesség ártalmaitól megóvják. A linóleumot rendszerben tartja a naponként való nedves lemosás, erős piszkolódásnál a szappanos víz (és utána tiszta hidegvizes mosás). Maró szappan és forró víz ádáz ellenségei a linóleumnak. A foltokat itt is terpentinnel lehet kiszedni, a rozsdafoltokat pedig finom szemcséjű üvegpapírral óvatosan dörzsölve. Az ilyen padlóbevonás fényezése éppen olyan módon történik naponkénti viaszolással, mint a parkettáé. Nagy, terjedelmes helyiségekben, ahol erre idő s alkalom nincs, olajos fűrészpont hintenek szét a padlón s azután összeseprik. De a linóleum gondozásához az is hozzátartozik, hogy a kemény széklábak alá posztótalp, vagy gumipapucs kerüljön. Fagytól, jeges víztől pedig lehetőleg óvjuk a linóleumburkolatot.

F É M B Ű T O R O K

A bútornak sok évszázad óta különleges anyaga a fa. De nem egyedül, kizárólagosan fából készültek a bútorok. Kőből, vasból és általában fémekből mindig csináltak bútorokat, sőt voltak korszakok, például az ó-korban, mikor a bronzbútor használata általánosabb volt, mint a fapé. A bronz, a réz és általában a fém ugyanis merev, szilárd anyagánál fogva nagyon alkalmas tartós állványok készítésére. És például egy vaságy állványzata lehet igen vékony, majdnem pálcavékonyságú szerkezet s mégis nagyon teherbíró.

A fémcsőbútor általánossá és népszerűvé azonban az újkor ember számára csak napjainkban lett. Ma már a bútor egyik legelegánsabb megjelenési formája, mely hallban és cukrászdában, ebédlőben és kozmetikai szalonban egyaránt helyet kapott és sima ragyogásával nagyban hozzáilleszkedik e helyiségek tiszta fényéhez.

Ennek a folyamatnak elején a fémcsőbútor még inkább csak irodákban, várószobákban, sportházakban, autószalonokban, gyári öltözőkben, stb. talált otthonra. Idővel azonban a gyártása is tökéletesedett, a külseje is szebb lett s a korunkbeli lakásviszonyok is kívánatosá tették azt, hogy a fémcsőbútor rangemelésben részesüljön.

Tökéletesebb lett a gyártása, mert a régi vastag, fehérre festett durva vasbútorokat most könnyedebb acélcsővekkel helyettesítik, melyek statikai számítások szerint éppen olyan munkateljesítményt, teherbírást fejtenek ki, mint az előbbieik. *Szebbek* lettek e bútorok, mert a krómozott és nikkelezett acél tisztaságérzetet kelt, simasága s fénye évtizedekig mitsem

változik. Végül a *korszerűség* is igazolta őket, mert például a fabútornál annyiszor jelentkező bajok: az asztallapok meghajlása, szekrényfalak repedése, furnirok felpattogzása, melyek kivált a gőzfűtés szárító hatása miatt terjedtek el a lakásokban, a fémbútornál természetesen sohasem alkalmatlankodnak.

A fémcsőbútor tervezőjének nincsenek aggályai, hogy a bútor alkatrészeit sikerül-e „összeépíteni”. A csöveket úgy hajlíthatja, ahogy akarja. A modern hegesztő eljárásokkal semmiféle nyoma sincs sehol az összeszerkesztésnek. A fabútornál bizonyos széklábformákat lehetetlenség erőltetni, pedig éppen ezek teszik az ülést kényelmessé. Ugyancsak kockázatos dolog például egy fából való heverőszék kartámlájára kényelmes asztallapot erősíteni. A letörés veszélye mindig ott lappang. Nem úgy a fémállványzatnál, mely minden merész összeépítést eltűr a széken, az asztalon, ágyon és szekrényeken.

A felületkezelés is könnyebb s egyszerűbb a fémcsőbútornál, mint fából készült testvéreinél. A modern vegyipari és galvanizáló eljárások segítségével lehet a fémcsőbútornak az acél, a platina, az újezüst, sőt az ezüst fémfényét is kölcsönözni, de éppúgy lehet azt a ragyogás helyett színesre zománcozni — bármely tetszőleges színre — a cellulose-lakkok útján.

Ma tehát alig van olyan lakószoba, melyben a fémcsőbútor helyet ne foglalhatna. Egyidőben csak mint ülőbútor, mint heverő és üveglappal kombinálva, mint kerek dohányzóasztal szerepelt lakásainkban. Ma minden elképzelhető bútorfajtát gyártanak fémcsőből, összecsukós ágyat és virágállványt. Csiszolt üvegű könyvszekrényt és íróasztalt, telefonfülkét és kartotékszekrényt, kerti heverőt és állólámpát. Az ebédlőasztal lábait úgy hajlítják, hogy ne ütközzenek az odaülő lábával, a dohányzóasztalkát mindjárt összeszerkesztik a szivarostállal és a hamutartókkal, a kottatartót pedig guruló lábakra szerelik.

A modern, racionális irodákban elsősorban a tűzveszély ellen való védekezés biztosította a fémbútor hódítását. A bádogból és fémcsőből összeállított bútorok közt az íróasztalok, redőnyös szekrények, iratpolcok minden változata szerepel. Az irodai székeknél az ülés kényelmét a háttámla, kartámla és forgatható ülőlap biztosítja. A magasságot tetszés szerint lehet beállítani a széken épűgy, mint a könyvvállvány polcain. A válaszfalakat bárhova be lehet iktatni. A rajzasztalokat össze lehet csapni és gurítani egyik helyről a másikra. És ugyanez a kényelem van meg a fémből készült íróasztalok, iratrendezők, telefonfülkék használatában.

A lakások szobáiban a fémcsőbútorok megint más tulajdonságok adtak polgárjogot.

Itt a mai lakások alapelve: a tér- és munka-spórolás, valamint e bútorok könnyűsége és örökélete tette őket vonzóvá minden háztartás számára. Egy fémcsőből készült karosszék súlya alig több hat kilogrammnál. Ötven darab ilyen karosszékot össze lehet illeszteni, úgy, hogy 1 x 1 x 1 méteres ládában elférnek. Takarításuk, tisztogatásuk pedig, mely egyszerű szarvasbőrrel, vagy posztóval történik, gyerekjáték. Vegyük még ehhez azt a nagy előnyt, hogy a javítások, átfényezések gondját is elveti a vásárlójuk s a szőnyeget is jobban kímélik a fémcsőbútorok lábai.

Hogyan van mégis, hogy igen széles körök még mindig nagy ellenérzéssel nézik a fémcsőbútort s az utolsó években a fabútor — úgylátszik — újra erősebben előrerendült a bútorfogyasztásnál?

A fémcsőbútor ellenzői legtöbbször esztétikai kifogásokat emelnek ellene. Túlhideg, merev, kissé gépszerű hatást kelt a szobában. Ez a panasz nem éppen jogosulatlan. A hidegerzés nem okvetlen hőfok kérdése. Nem kell tapintással, néha elég a szememmel érzékelni a hidegséget. Még a pusztá emlékkép is (például az orvosi rendelő, ahol először láttam

ilyen bútort) alkalmas a hideg szemlélet felkeltésére. Az acélcsőből, alumíniumból való székek inkább a mai közlekedőeszközök esztétikai külsejéhez illeszkednek jól: az expresszvonat, az autóülés, a repülőgép utasfülkéje az ő igazi hazájuk. Azoknak technikai külsőségeit és ülőhelyeik kényelmét lakószobáiba is igyekeznek áttenni a huszadik század embere. Ez azonban sok érzéshagyományba ütközik, mely az otthon kultuszával függ össze. A fémbútoripar igyekszik e szakadékot áthidalni. Elsősorban azzal, hogy a fémrészek mellett színharmóniákat teremt. Színes szövetekkel, bőrökkel látják el az üléseket, melyek a fémfényű, vagy színes zománcú vázzal összecsendülnek a falakon, padlón további színakkordokkal társulnak. A szekrényeken és asztalokon az alumíniumszürke fém keretté válik, melybe az üvegajtót vagy üveglapot illesztik bele, és süppedő szőnyegre állítva kapnak érdekes színellentéteket a lakásberendezők. Az üveg lehet színes is, sőt átvilágított is (vitrinben, kisasztalon, bársekreányben) és az egész ebédülő vagy budoár lehet egy fémfényű színskálára hangolva bársony-velour bevonatokkal lazítva, tehát már külső hatásban is messze jutottunk az annyiszor emlegetett „fogorvosi rendelők” hideg acélstílusától.

Másik kifogás, melyet gyakran hangoztatnak a fémcsőbútorok ellen, aránylagos drágaságuk. Ez is igaz» A nagyipari termelés, mely a szegény emberek lakása számára fényes jövőndő Ígéreteit fűzte hozzájuk, egyelőre mit sem váltott ebből valóra. Drága a fémcsőbútor még ma is, mert a költséges anyaformák (matricák) mintázása minden egyes bútor-típusnál új és új kiadásokat jelent, melyeket csak a nagy tömegben való fogyasztás tehet üzletileg kamatozóvá. A tömegfogyasztás pedig még mindig pénzügyi és ízlésbeli akadályokba ütközik.

A fémcsőbútorral való berendezkedés tehát még hosszú ideig a jómódú lakások kiváltsága marad. Emellett azonban

éppen az „egyes-bútorok” fokozódó alkalmazása szerényebb lakásainkba is utat nyit nekik. Ki ne kapna kedvet például arra, hogy meglevő úriszobájába egy nagy fotó mellett egy magas talpon álló fémcső-lámpát állítson, vagy hogy egy kombinált üveg-tolóasztalon gurítsa ki és be akváriumát, kalitkáját, esetleg virágcserepeit? Éppen az ilyen fokozott tisztaságot igénylő bútordarabokon, mint állat- és növénytartó polcokon, továbbá a kézhez álló bútoroknál, miket a dohányzó-készletek módjára ide-oda rakosgatunk, ezeknél van legtágabb tere a fémcsőnek. A modern technika fémipari ágazata hozta létre a fémcsőbútort. S elsősorban a lakásunk technikai jellegű helyein: az egészség és tisztaság szolgálatára való az ő értékes tulajdonságaival

A FÉMBÚTORTÓL A CSŐBÚTORIG

Bár a fémeket már sok ezer év óta használják bútorok készítésére, csövekből gyártott, karikametszetű bútorokat csak az utolsó évtizedekben kezdtek el készíteni. Inkább a tömör, az öntött, majd a kalapált fém szolgált régen a bútorok gyártására, nem a belül üres cső. A bronzbútorok ősei már a babylon-asszír népeknél is feltalálhatók, de igazi elterjedésük az etruszkok és az ő kultúrájukat átvevő rómaiak idejére esik, A nagy latin népnél az ülő, heverő, fekvő-bútorok nagy része bronzból készült. De ezek mellett a pompeji ásatások alkalmával sok díszbútor is napfényre került: Összecsapható asztalok, áldozati asztalok, stb., ugyancsak bronzból és gazdagon díszítve, A korai kereszténység évszázadaiban is sokszor használták ezt a melegsínű, lágy fémeket egyházi jellegű épületekben ülőbútorok, oltárra helyezett szekrényke anyagának stb. Később a fa válik mind általánosabbá a bútorok készítésénél. De a régi kitűnő vasművesség lassan helyet szerzett termékeinek a lakások belső berendezéseiben is. Mikor a tizenharmadik század nagy asztalosai dolgoztak a királyi s főrangú kastélyok számára, Cressent, Boule, Riesener, sűrűn alkalmazták a kalapált vasat is márvány konzolok, faragott s aranyozott asztallapok, tükrök, stb, állványául. Később a vasnak ilymódon való szerepeltetése feledésbe ment, A művésziesen kalapált vasbútor eltűnt. Csak a múlt század vége felé bukkan fel hozzá méltatlan utóda, az öntöttvasból készült silány bútorok tömege. Az úgynevezett tábori-ágy, kórházi bútor, szekrény

stb., hol tömör vasból, hol vasbádógból készült, míg a diszesebb rézágyakat ugyan sok domborított fémlapokból állították elő. Finomabb, egyéni bútoroknál a francia lakásberendezők (Ruhlmann, Chateau) csak a jelen század húszas éveiben kezdik a nikkelezett acélt s az alumíniumot használni. Eleinte inkább csak bútoralkatrészeket, lábakat, kereteket készítenek a finom fabútorok számára, melyeket ezáltal könnyebbé igyekeznek tenni, részben pedig fémpálcákat rejtve el a lapjaik alatt, a bútorok vetemedését akarják ezzel a megkötéssel elkerülni. Csak az 1925. év táján lép fel a mai értelemben vett acélcső-bútor, mint a teljes bútorváz anyaga. Csaknem egyidejűleg két kiváló építész mutatja be kísérletei eredményeit a világnak: a svájci születésű, Párizsban dolgozó Le Corbusier és a pécsi születésű, Dessauban tevékenykedő Breuer Marcell. Mindketten a modern közlekedő eszközök technikai szellemének sugallatára választják a legkönnyebb fémeket, a nikkelezett acélt és a duralimíniumot ülőbútorok anyagául s Breuer nemcsak az új székeket konstruálja meg, hanem gépeket is szerkeszt, melyek kiszabják és a kívánt formára hajlítják horpadás nélkül a fémcsöveket.

ROZSDAMENTES FÉMEK

A külső és belső építésben néhány év óta egyre nagyobb teret kapnak azok a fémek melyek a víz hatására sem oxidálódnak s ezzel nemcsak szépségüket, de anyagállóságukat is megőrzik. Lámpák, boltbejáratok, kirakatportálok, kerti és erkély-bútorok s természetesen irodai és lakásberendezést tárgyak is sokkal célszerűbbek akkor, ha a légköri lecsapódásoknak és a tisztogató víznek tökéletesen ellenállnak, mintha rozsdásodó vasból készülnek. Az ezüst, a sárga és a vörösréz még fényezve, festékekkel bevonva sem felel meg ennek a célnak. A réz nikkelezve, vagy krómozva valamivel jobban viselkedik, de az a vékony réteg, mely a galvanizálás folytán rárakódik, sűrű tisztogató, dörzsölés után lassan lekopik róla. Legalkalmasabbnak az az eljárás bizonyult, mely ma széltében használatos, amikor tudniillik az acélt, vagy az alumíniumot velük homogén fémmel futtatják be, vagyis az acélt krómmal, illetve nikkellel, az alumíniumot pedig egyéb fémekkel. Az utóbbi (alumínium) anyagnak az ötvözése (más fémekkel való elegyítése) után ugyancsak jó rozsdamentes anyagra tettek szert az „anticarodal”-ban, melyet ép. úgy, mint rokonát a krómozott acélt: lehet nyújtani, izzítani, kalapálni, alakítani és fényezni. Ebből is készítenek mindenféle berendezési tárgyakat, de — éppúgy, mint a krómozott acélből — rozsdamentes edényeket, késeket s más háztartási cikkeket is. Amint már említettük, a rozsdamentes acélt a külső építészetben

is erősen igénybe veszik s látni rácsos kapukat, sőt egész házakat is, melyeknek váza rozsdamentes acélból készült, (Ivar Tenghorn épített ilyent Stockholmban.)

SZÉRIASZERŰ TERMELÉS, STANDARD-TÍPUSOK

A gépek bevonulása a bútoriparba már a tizenkilencedik század hetvenes éveiben megkezdődött s természetesen itt is, mint minden más területen, félszázadon át silány és izléstelen készítményeket termelt. Csak a múlt század végének esztétikai mozgalmi hoztak e téren javulást. Az angol és német asztalosiparban felléptek a tömegben gyártott, de művészek tervei szerint készült „típusbútorok”. A fafeldolgozó telepeken üzemszerűen, egyszerre szabtak le egy-két tucat azonos méretű, szekrényhez, vagy ágyhoz való bútorrészeket s azoknak további kezelése is vegyesen, gépiérvél és kéziérvél készült. Ez volt a szériaszerű bútortermelés előfutára. Célja az volt, hogy a szerényebb középosztály is részesülhessen iparművészi izlésű, jóminőségű, de sok példányban piacra dobott lakásberendezésekben. Igazi termelési elvvé az ilyen „sorozatos bútor” (széria = sorozat) tulajdonképpen a fém-bútor-gyárakban lett. Az öntőformák ugyanis, melyekbe a fémanyag került, továbbá a gépek, melyek őket domborítják, hajlítják s hegesztik, már egyenest a sokszoros előállítás céljaira készülnek, nem úgy, mint a kis és középipari asztalosműhelyek gépei. E gépek tehát a fém-bútor standard-típusait (változatlanul egyforma, állandó mode ljeit) vetik a piacra, hol acélból, hol alumíniumból esetleg rézből. Míg tehát egy nagyobb asztalosárúgyár minden bútorfajtából (tehát székből, asztalból stb.) két különböző model t is gyárt, addig a fémcsőbútor telephelyein a székeknek, ágyknak, asztalnak talán csak 3—3 modelje kerül gyártásra osrsze különféle bevonással, színezéssel, kivitelezéssel. A fabútor tehát mind g, még gyári termelés mellett is jobban hozzásimul az egyéni óhajokhoz, mint a standardizált fémcsőbútor az ő meg nem változtatható alkatával. Az is érdekes, de nem véletlen jelenség, hogy a fabútorok művészi tervezőivel szemben a fémcsőbútor-gyárásokat inkább a jelenkori építészek (Le Corbusier, Breuer, Mart, Mies van der Rohe, Gropius stb.) látják el sok küéret után bevált és célszerű modellekkel.

S Z Ö V E T E K É S B E V O N Á S O K

Minél egyszerűbb a lakás, annál tágabb tere van abban a szövetek alkalmazásának. Ezek nagyrészt a bútorok megvédésére használjuk, mint például a bútorszövet-bevonásokat, vagy a térítőket. Másrészt a lakás díszítésére szolgál (dekorációs anyagok). De legjobb, ha a kettőt szerencsésen egyeztetjük, így a gyakorlati cél mellett a szövetek a lakás hangulati értékét fokozzák.

Rége is ezt a kettős elvet tartották szem előtt a lakásberendezők. De azért a felfogásuk más volt, A régiek úgy érezték, hogy a lakás textilszükségeinek elsősorban a nehéz és drága anyagok felelnek meg. Brokát-függönyök, bársonytérítők, selyem- és csipkeanyagok, sőt gobelin-szőnyegek szolgálták a lakásdíszítést. Az az újabb elv, mely az egészséges lakást föléje helyezi a szépnek, döntő hatással volt a lakászövet szükségleteire is. Még egy húsz év előtti lakásban elképzelhetetlen volt egy ablak megfelelő vitrázsok, hosszan leomló store, továbbá függönyszárnyak és drapériák nélkül. Ma éppen ellenkezőleg: nem értjük, miként lehetett ennyi akadályt gördíteni a napsugár s levegő beözönlésének útjába. Azelőtt azt tartották, hogy a paraszti egyszerűségű csikozott szövetek, tarka szőttek falusi nyaralóházba valók, ma pedig legbecesebb szobáinkban szeretjük viszontlátni üdítő színeiket.

A pompával, drágább életmóddal együtt a háború után eltűntek a kényes selyemanyagok, de a virágos, színesmintájú olcsó szövetek még általánosabbá váltak az egyébként józanelvű szobákban. Csodálatos hatásuk van az üdítő színeknek a nyomott kedélyű emberekre. Ezért a mai lakás-textilek

tervezői főleg az olcsó és vidám szövetek megteremtésére törekszenek. Viszont a berendezés feladata, hogy a bútorok sima vonalának s a falak színeinek kiegészítő színeit találja meg a szövetek között.

A BÚTORSZÖVETEK

Aránylag még leginkább a bútorok bevonásául szolgáló szövetek őrizték meg legjobban régi jellegüket. A nagy árbeli eltérések ellenére még ma is előnyös a drágább és tartósabb anyagokat vásárolni, mikor arról van szó, hogy akár egy emberélet tartamára elkészíttessük a bútorok bevonását. A különféle vászon, lenvászon, karton- és egyéb olcsó anyagok, bármennyi üdítő színmintával kínálóznak is erre a célra, alapjában oly ritka szövedékűek, hogy tartósságukra alig van remény. Divat ma háziszöttekre, csíkos, népies anyagokra utalni, de aki lelkiismeretes és előre-látó ily dolgokban, nem divatokra, hanem tartós hatásokra rendezkedik be. A vászon — valamint a pamutos szövetekből készült bevonások — élettartama sokkal rövidebb, mint a jó gyapjúanyagoké. Ez utóbbiakat tehát azért választjuk szívesen, mert ezáltal a gyakori, öt-hat évenként történő újításokat, szövet- és munka-kiadásokat elkerüljük. Igaz, a tiszta gyapjúanyagok, mint például a jó epinglé-szövetek nem olcsók, de tartósságuk teszi őket értékessé. Ez az oka annak is, hogy ma már alig-alig szokás selyemszövettel bevonatni a bútorokat s a bársony-anyagok közt csak a drágább velourok használhatók, mert ezek töretlenül, foltosodás nélkül őrzik meg eredeti színeiket. Szintúgy téves dolog az olcsó, csíkozott ripszanyagok használata az úgynevezett biedermeier-ülőbútorokon. Itt is elsősorban a szolid s divatoktól mentes anyagot kell keresni, nem pedig stílustörténeti jelszavak kétes értékeit követni.

A bútorok szövetanyaga lehet mintás, csíkos, virágos, mértani mustrás s lehetnek díszítrényei az alapszínnel egyezők, vagy lehet az teljesen dísztelen is. Vannak ügyes tervezők, akik a mintás szövetről lemondanak és két, esetleg három színben veszik meg ugyanazt a bútorszövetet s megfelelő párhuzamos széles sávokban vonják be velük a bútort, színharmóniát teremtve azáltal. Ilyenkor eléri vele azt a hatást, hogy a bútorok nem keltenek nyugtalanságot s mégis színöröm uralkodik a szobában. Az egyszerű síkoknak ilyen harmóniáját azonban csak kitűnő ízlésű tervező tudja megteremteni.

A virágos mintájú szöveteknél viszont a kiszabásnak kell nagy gonddal történnie, amit a kárpitosnak úgy kell végeznie, hogy a minták a szétvágás után is egybefolyjanak a bútoron.

TERÍTŐK

Modern lakásokban a terítőt is nagy gonddal és körültekintéssel szokták megválasztani. A mai asztalterítőnek ugyanis többféle feladata szokott adódni: egyik esetben a túl nagy, lomha asztalt kell elrejtene, másik esetben a finom és karcsú asztal simára politúrozott lapját kell úgy befednie, hogy annak erezése átvillanjon a terítőn. Minél nagyobb az asztal, annál nehezebb anyagból lehet a terítője. Régies, nagy ebédlőasztalt posztótakaróval látunk el, melynek hímzett vagy rávarrott díszítrényei elterelik a figyelmet a bútor formáiról. Kisebb, kecsesebb asztalra könnyű túll — muszlin — vagy más terítőt teszünk, amely követi az asztal formáit. Kerülni kell persze az ilyen terítőknél az édeskés volant-okat és fodrokat s mindazt, ami a terítő kimosását akadályozza. Más bútoroknál, mint például zongorán, polcokon, fiókos szekrény fedőlapján a terítő kisebb legyen, mint maga a betakarandó sík. Ilyen helyeken a terítő csak akkor indokolt,

hogyha tárgyakat is helyezünk oda, s inkább azoknak szolgál alátétül. Üveg- és fémlapokra pedig egyáltalában felesleges a takaró.

Minden esetben adnia kell valamit a térítőnek magának a ház asszonyának ízléséből is. Jobb tehát lassan készíteni, vagy a legmegfelelőbbet kiválasztani, mint elhamarkodottan megvenni. Úgyszólván személyes ügye a terítő az asszonynak, akinek kézimunkázó hajlama, kedves színei, vagy motívumai mindig meg is szólalnak a térítőkön. Újabban szeretik a mindennapi élet egy-egy jelenségét is belevinni a hímtett térítőbe. Figurák, kis ház, tájék, városkép, térkép, vesszor, idézet, dátum, mindez szerepelhet a hímtett motívumai közt. Természetesen nem együttesen, mert az asztalterítőn éppen úgy kötelező a kézimunkázó nő mértéktartó önfegyelme, mint minden egyéb kézimunkán.

FÜGGÖNYÖK

A függönyt a német szó „gardina”-nak nevezi. Ez a név abból ered, hogy valamikor a függöny feladata az asszony oltalmazása volt. („Gardez la dame!”) Megoltalmazta őt a kellemetlen napsugártól s főleg a kíváncsi szomszédok pillantásaitól. Bizonyos, hogy a függönynek mindig akkor volt nagy szerepe, mikor a lakás és a külvilág közé sűrű réteget, erős választóvonalat húztak, de akkor is, mikor a lakók szerették a félhomályt. Ilyen volt például a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveiben uralkodott Makart-korszak, mely a legravaszabb redőkkel s drapériákkal tette a homálykeltő nehéz függönyöket még sötétebbé. A fél-század, mely azóta eltelt, lassú fejlődéssel elvezetett a napfény, a derű, a levegőség megbecsüléséhez. S ezzel együtt fokról-fokra felszabadult a sok rátett nehéz akadálytól az ablak, melyet a „lakás szemének” nevez a régi példaszó.

A háború utáni „díszleépítés” majdnem tökéletesen száműzni akarta a függőnyt, arra hivatkozva, hogy a purista építészet fogalmával ellenkezik minden, ami életünk legfontosabb feltevéleit, a napfényt és levegőt távoltartja tőlünk. Ez a túlmerveg igazság szerencsére nem érvényesül ilyen százszázalékosan. A függöny nemcsak lakásdísz, hanem a fény szabályozója, a túlzott fénybeáramlást korlátozza, az esti világításnál pedig a szobában levőket felismerhetetlenné teszi a kintlevők számára. De ha mértékkel és célszerű technikával aggatjuk ablakaink oldalára, tetszés szerint nyithatjuk meg az útját a napsugárnak is, a szellőzésnek is.

Ma tehát leginkább a kétrészes függöny járja, melyet könnyebben tisztítható és lehetőleg házilag is mosható anyagokból készítenek. Azt, ami felesleges, mint az apró vitrázsokat, a nagyobb storeokat, de különösen a drapériákat mindenütt elhagyják, ahol ilyenekre különös szükség nincs. A kétrészes függöny könnyű selyemből, batisztból, tüllből, vászonból vagy egyéb ritkás csipke-receszövet anyagból készül és többnyire a saját anyaga, szövedéke szolgál díszül. A régies karnisok helyett, valamint a bonyolult húzószervezetek helyett újrendszerű sínen futó horgok tartják a leomló szövetet. Ezek a készülékek lehetővé teszik a függöny szárnyainak gyors és önműködő összerántását, majd széthúzását. Minden egyéb eljárás, mely az ablak szép elfátyolozására törekszik, csak helytelen következményekkel jár: a szellőzést korlátozza, vagy homályosít, de főként a függőnynek nyári, illetve őszi tisztogatását és levételét teszi nagyon körülményessé.

SZÍNHA TÁSOK

Szobáinknak felesleges díszekre valóban nincs szükségük, de arra, hogy falaik közt jól érezzük magunkat, annál inkább. Az új életérzésnek is megvannak az ő kívánalmai: örülni aka-

runk a rendnek, az egyszerűség hangjainak, a színek jó összehangolásának. Ez pedig annyit jelent, hogy menekülni igyekszünk mindattól, ami unalmasan egyhangú.

A függőnynek legyen valamelyes egyéni jellege s akár kézimunkája, akár gondos színösszeállítása adjon neki eleven szépséget. Nincs unalmasabb, mint a „rácsos tüll”-nek nevezett függöny, mely valóságos uniformist teremtett a legolcsóbb fajta hálós („netz”) anyagból, s ezzel ellaposította a különben helyes elvet, a lyukacsos anyagokat.

Mihelyst az a hálós anyag szövésében valami színes anyaggal van átszőve, vagy mihelyst az ilyen anyagot csipkével, fodorral, természetes szegéllyel kombináljuk, vagy pedig apró hímzéssel tesszük változatosabbá, már hangulatosabbá vált a függöny s vele annak egész környezete is. A csipkeszövetek is igen hálós anyagot adnak azoknak a szobáknak, melyekben a régi bútorokhoz akarunk stílusos függönyöket teremteni. A tüll a leghálásabb anyagok közé tartozik, de csak egy erősebb fajtája, az úgynevezett „breton-tüll” alkalmas az ablakokra. Főleg a hálószobában érnek el vele jó hatást, ahol egy kis csipkebetét vagy pedig apró körökbe foglalt színes hímzés segítségével (tetszőleges kis alakokkal, öltésmóddal, virágokkal stb.) igen derűssé tehetjük az egész teret. E tekintetben jó példákat adnak a régi, nagyanyák idejebeli hímzőminták, de a képzelet szabad csapongása, valamint a címerkönyvek, a növénytanok ábrái, stb., stb. is. Úri- és nappalishobákban finom hatást érhetünk el a shantung-anyagokkal. A sárga- és terrakotta szín (egyik mint alapanyag, másik mint szegély) igen tetszetős fényt ad a szobának s a shantungnak etamminal való összehangolása is jó színhatásokat ad. Vendéglátó szobában, ebédlőben néha a párhuzamos színsíkok elvét alkalmazzuk. Veszünk például rézsútos sötétrózsaszínű etamin-síkot s ehhez különböző szélességű csíkokat illesztünk világossárga, világoskék etaminból, jobbra és balra a kiinduló síktól, vagy felfelé

és lefelé, ha az alapsík vízszintesen feküdt. Gyermek- és leányszobákba a hímzett vászonfüggönyökön kívül a bútorbevonással egyező kreton- vagy chintz-anyag nagyon alkalmas. De ilyen szobákban beérhetjük azzal is, hogy az alsó ablaktáblákra feszítünk ki lyukacsos hálós anyagot, melyet rózsaszín, kék, vagy zöldszínű áthúzással élénkítünk. Verandán, előszobában egy spárgaszerű fonalakból szőtt lyukacsos anyag természetes színében jól illik az ablakra. Ha ezt két részben erősítjük fel, vagy középtűt összekötjük, a világosságnak is bőséges utat engedünk. Végül lehetnek olyan szobák, melyekben a túlerős napfény ellen kell a függönyök védelme: ilyen célra sárga klottal való bélelés bizonyul alkalmasnak.

Mindezen összeállítások persze csak útbaigazításul akarnak szolgálni a színek és anyagok lehetséges összehangolására. S természetesen maguk után vonják a szoba egyéb textilkellékeivel való harmóniák keresését.

DÍSZÍTŐ SZÖVETEK

Az egyszerű és célszerű lakásberendezések keretében is gyakran merül fel valamely díszítő-szövet szükségére. Annál gyakoribb ez a fényűző lakásokban, melyeknél a tervező iparművész nagyvilági ragyogást, vidám életet akar a falra akasztott selymekkel, szövetekkel a szobába varázsolni. Néha egy-egy ajtó elé kell szövetet aggatni, máskor egy alkóv, vagy fülke kíván ilyen elzárást. Van eset rá, hogy az ágyak fölött terpeszkedő nagy, sima fal kíván bevonást, majd egy aránytalan és rosszformájú előszobát igyekszünk ilymódon két részre osztani. Régebben az ilyen célokra különféle nehéz függönyöket, perzsakendőket, szőnyegeket, portiéreket használtak, míg újabban olcsó és szemrevaló anyagokat készítenek a textilgyárak, melyeknek motívumait jóízű tervezők munkáiból válogatják össze. Ezeknek

a dekorációs szöveteknek más országokban gyakran az a szerepük, ami valaha a falikárpitoké volt. Így például a francia, spanyol polgári lakásokban ma is gyakran találunk szobákat végig behúzva ily olcsó, vidám vásznakkal. Nálunk ezeket az úgynevezett „művészvásznakat” inkább bútorok bevonására, ülőgarnitúrák huzatául alkalmazzák csinos volantokkal és fodrokkal. Mindezen díszítőszövetekről majdnem lehetetlen teljes áttekintést adni. Azonban mégis felsoroljuk a könnyű textilek főbb fajtáit, melyeket mint bútorhuzatokat, függönyöket, térítőket stb. szoktak a lakások berendezői használni.

KÉZI SZÖVÉSŰ VÁSZONANYAGOK

A népművészet feléledése s a paraszti technikák kedvelése tette őket újra divatosak. Svédországból s általában az északi halásznépek által lakott vidékekről indultak el a kéziszőttek, melyek már a múlt század vége felé figyelmeztették a kultúrnépeket, mennyi szín és érdekesség van a népies szövetekben, akár terítők, vásznak, vagy csíkos szőnyegek azok. A háborút követő időkben mindenféle előkerültek a régi, elfelejtett kézi szövőgépek és szorgalmas munkásnők tízezrei gyártják a homespun és egyéb durva anyagokat, melyeknél gyakran a lán- és vetülékfonalak más-más színezése ad tetszetős csíkozást. Még lyukacsosabbak az ablakfüggönyök készítésére szánt különféle szövöttanyagok. Ezeknél még a gyárilag előállított cellophan-, műselyem és pamutos anyagok is ilyen népies jellegű csíkozást vagy kockákat mutatnak, vagy pedig ragyogó színharmoniókat vonultatnak fel sárga, ezüst, beige, rózsaszín keverésével. Olcsó és izléses függönyök készülnek színes burettanyagból is és általában alig van olyan könnyű szálanyag, melyet e célra fel ne használhatnánk.

NYOMOTT VÁSZNAK, KRETONOK. Az angoloknál már évszázadok óta kedvelt anyagok a bútorok bevonására szolgáló vásznak. Míg azonban a fehér vászon

hideg és gyűrődő anyag (függönynek tehát csak sárgásán, szürkésen és hímelve használható), a virágos, tarka vászon mindig jóhatású. Ezen vászonanyagok közt a jószövésű kreton árul el legtöbb színörömet s ezért minden korszak visszavisszatér hozzá, mikor a nyájas otthont, a falusias kedvességet akarja a lakás kihangsúlyozni. Egy fiatal házaspár, melynek új lakása talán kissé rideg volna a tárgyias irány bútoraitól, helyesen cselekszik, ha a virágzó, vagy figuráktól nyüzsgő kretont választja falai s ablakai élénkítésére és bútorai védőhuzatának. A kézzel nyomott kretonok, amelyenket az angol s német műhelyek igen erős kivitelben bocsátanak a piacra, mint végleges bútorhuzatok is nagyon megbecsültek, de nem olcsók. Nagy előny, ha a minták nem átmeneti divatízlés szerint készültek.

CHINTZE K. Mindössze pár éve terelődött rá a figyelem mifelénk erre a vászonanyagra s azóta rohamosan hódít a házias élet egész kelléktárában: a kerti matractól a könyvkötésig és a kosárbevonástól a strandruháig. Már a furcsa neve miatt is nagyon érdeklődik iránta a világ. A *chint* hindu szó, annyit jelent, mint tarka, színes. Minálunk azonban egy bizonyos viaszolt, fényes vászonanyagot neveznek így, mely amelletts persze élénk virágokkal tarkázott. Míg a keleti népeknél immár kétezeréves múltja van ennek a szövött anyagnak, az európai kultúrállamokban mintegy kétszáz éve gyártják, mégpedig régen te rézlapokkal nyomták rá mintáit a vászonra és kedves pásztorjelenetek szórakoztatták a falakról a szobák lakóit. Igazán kitűnően a sötét fákhoz, a dió-, mahagóni-bútorokhoz illik s ezért lett oly népszerű az angol otthonokban. De a világos lakkcsiszolt háló- és leány-szobákban is jól érvényesül ez a viaszos vászon anyag, mely kevésbé fogja a port és piszkot, mint a mosható vásznak. Ez az oka, hogy drágább ára ellenére is erős versenytársa lett a többi vászonfajtáknak.

A TÜLLÖK, Ablakokon, térítőknek, párnák huzatául egyre kedveltebb lakástextilanyag a tüll. Mint a menyasszonyi fátyol, érdekesebbé teszi az arcot; a tüllterítő is csak fokozza az alatta áttetsző bútor érdekességét. A tüllmunkák szálvarrással készülnek, de gyakran fonálhímzéssel, amikor a rajzlapra, vagy vászonra rajzolt mintát a rajz mentén kihimezik,- helyesebben beleszövik a tüllbe. E lehelletfinom anyagon a munkáló kéznek minden gyengédsége érzékeny nyomot hagy. A díszítmények lehetnek a síknak ritmikus felosztására szolgáló körök, ívek, cikk-cakkok, kereszttek, csillagok, stb. De lehetnek figurák is: álomszerű növények, humoros és lírikus alakok, középkorias, krinolinós, jelmezes emberek, stb. Mindenesetre a tüll finomságának megfelelő lágy körvonalakra és rajzokra emlékeztető árnyékolásra van szükség, ha a kézimunka stílusos akar lenni. Színes tüll nem használatos, csak fehér és fekete. A fehér alapon leggyakrabban fehérrel díszítenek, de színes (rózsaszín, égbék, világoszöld) fonállal is dolgoznak már hímzőnők. A fény, mely a tüllre esik, vagy rajta keresztül-szűrődik, meglepő hatásokat varázsol e lágy és nemes anyagra,

CSIPKEANYAGOK, Jelenleg a lakások izlésiránya nem kedvez túlságosan a csipkefüggönynek, de térítőkön, ágytakarón, párnákon, vitrinben, tárgyak alatt szívesen használják a valamikor nagyon népszerű csipkét, A csipke nemesebb fajtája, a kézzel készült csipke jól érvényesül a tüll vagy voile-terítőn finom betoldás gyanánt, A kézimunkája csipkének ősidők óta kétféle fajtája volt, amely a fonalak beszédeinek két különféle nyelvét jelentette. Egyik a tüvel varrott csipke — amelyet általában pointsnek neveznek — s amelynek a hazája évszázadok hosszat Velence volt. Ez a csipkefajta mindenkor kiemeli, aláhúzza a díszítményt az alapjából („réseau”). Körvonalai tiszták és kemények. Ennek ellentéte a vert csipke — dentellesnek nevezik (ejtsd: dantei) — mely inkább a belga, brabanti tartományokban volt otthonos. Ezeknek jellege lágy, elmosódott. Egy francia csipkeszakértő (Charles Blanc) ezt a különbséget így fejezi ki a tüvel úgy lehet dolgozni, mint a ceruzával, míg a vertcsipke formáival úgy, mint valami törölőszerszámmal, A későbbi évszázadok csipkekészítésénél már a lapos, nyugodt motívumok helyére reliefszerű diszek, madarak, lepkék, bőségszaruk, csokrok tömege kerül (Valencienne, Chantilly), Ekkor a

csipkét már rendelésszerűen s ügyeskedve készítik, nem a régieknek klastromi áhítatával. A csipkekészítés súlypontja ezidőben már Franciaországba tevődött át (XVIII—XIX. század). Százharminc évvel ezelőtt azután megjelenik az első csipkekészítő gép is (Jean Heathcoai angol munkás találmánya), mely a kézzel készült csipkék minden fajtáját oly ügyesen utánozza, hogy a szakértők is nehezen tudják a „valódi” és a gépi csipkét egymástól megkülönböztetni.

SZÍNTARTÓS ÉS MOLYMENTES

A régi évszázadokban készült szövetanyagok, szőnyegek, selymek, stb. használatánál fel sem merülhetett az a kérdés, hogy állják-e a napfényt, nem fakulnak-e ki a világosság, vagy a víz hatására? Régen ugyan csupa növényi vagy állatanyagot (indigó, safran, cochenill, stb.) használtak a szövetek színezésére. Csak a múlt század közepe táján kezdtek az ásványi anyagokat, mint a vegyipar új ajándékait festésre felhasználni, főleg a kátrányos festékeket, melyeket a kőszénpárolás melléktermékei gyanánt lehetett sokkal olcsóbban előállítani, mint a növényi festékeket. Ezek a „mesterséges” festőanyagok eleinte meglehetősen tökéletlenek voltak. Sem fényük, világítóerejük, sem színtartóságuk nem volt kielégítő. Ma azonban már annyira fejlődött a festék-kémia, hogy az ásványi anyagokból is tökéletesen színtartó és mosható, nem fakuló festékeket tudnak előállítani. Ezeket a közönséges néven „indanthren”-festésű szöveteket nemcsak a német Indanthren-cég, de igen sok más gyár is évek óta forgódba hozta s ma már olcsó gyapjúanyagot, selyem- és vászonanyagokat is ily festőeljárásokkal színeznek. Ritkábban lehet ezt elérni akkor, ha egy szövetet utólag festenek meg, minthogy az ilyen festék csak akkor igazán tartós, ha a szövetanyagot tökéletesen átjárja s a fonalakat magukat belsőleg is színezi. Itt is van azonban ma már festőeljárás, mely az anyagot napfény- és vízkatasoktól megóvjaa. Mindenesetre annak, aki bátorszövetet, függőnyt, díszlerítőt, szőnyeget stb. alkalmaz vagy rendel, kellő szavatosságot kell kérnie arra, hogy a fakulás veszélye ellen biztosítva van.

Minden háztartásba?, még a leggondosabb tisztaság mellett is, egész éven át csaknem reménytelen küzdelmet kell folytatni: a molyokkal.

A moly nemzeti veszedelem. Egy német statisztikus megállapította, hogy az ő országukban a molyok évente körül elül százmillió márka értékű holmit pusztítanak el. Ezt a szó szoros értelmében megesszik. Ami nem is csoda: egy molyanya évenként körülbelül félmillió petét tojik s éppen ezek a szövetszalakon tapadó peték táplálkoznak a drága, jó kelmékkel, szörmékkel és szőnyegekkel.

Hiábavaló és felesleges fáradtság tehát a molypilléket csapkodni, mert a kártékonyak csak a peték. Ezeket viszont télen éppen úgy kell irtani, mint nyáron.

A molyok ellen való hadakozás észszerűen kétféle módon történik. Egyrészt a molyok távoltartásával, másrészt a már meglévő molyfertőzés megszüntetésével.

Előre kell bocsátani, hogy vannak bizonyos háziszerek, mint például dohány, petróleumba áztatott papíros, bors, kámfor stb., amely a molyokkal szemben semmit sem ér.

A legjobb megelőzés a molyveszedelem ellen a kínos tisztaság. Kefélni, porolni, azonban a porszívógébben nem túlságosan bizni, mert a belül rejtett petékhez a szívókészülék nem igen fér hozzá.

A vegyszerek általában inkább riasztó hatásúak, mint például a naftalin, a glöbol, a karbolsav. A már meglévő molyokat azonban ezekkel eltávolítani a szövetből nem lehet. Jó védőhatású a terpentembe áztatott újságpapír is, míg a száraz újságpapír hatása rövidebb időtartamú. Ahol még a moly be nem fészkelte magát, ott a vászonzsákba való varrás és a csomagoló-papírossal való légmentes burkolás is hatásos. Persze, azonfelül az így becsomagolt szöveteket még jól be kell rakni szekrények mélyére is, melyekben szintén naftalin vagy globol riasztja a molyt.

Más a helyzet a már molyoktól megfertőzött szöveteknél, szőrméknél, szőnyegeknél és szőrmatracoknál. Ezeket vagy megbízható feregirtóhoz kell adni, vagy pedig — mint a fővárosban — Fertőtlenítő Intézetbe küldeni, ahol csekély összegért kiirtják. Így lehet egyes bútordarabokat is molytalanítani. A vácuumozó vállalatok szén-szulfidgázzal ölik ki a molyokat. De ha a lakást feregirtás céljából cianozzák, azzal a molyokat is kiirtjuk onnan. Egészen biztos hatásúaknak csak a gázos eljárásokat lehet tekinteni.

A molyok nem egyformán veszedelmesek a szövetfajtákra. A növényi anyagokat, gyapotból, műselyemből, lenvászonból készült ruhaneműt kevésbé bántják, mint az állati szőrméket, gyapjúszöveteket és szőnyegeket.

S végül meg kell jegyezni, hogy vannak már vegyszerekkel előre átitott bútorszövetek is, melyekbe a moly sohasem megy bele, ezek az úgynevezett „eulázott” kelmék.

SZŐNYEGEK

A lakás textilanyagai közé tartozik, de többnyire önálló iparművészeti értékkel bír a szőnyeg» Selyemből, gyapjúból, néha azonban csak rongyból szövik, csomózzák, de ha jó az

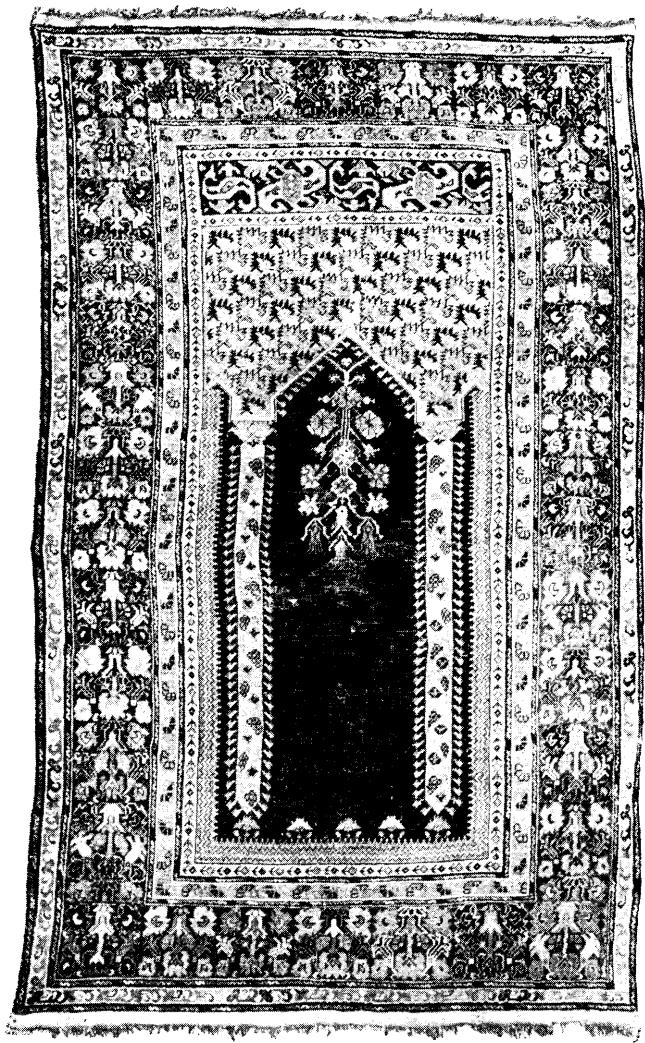
anyaga s szép az előállítás módja, akkor mindig művészi hatást is jelent a szobaterben,

A szőnyeg, rendeltetése szerint, padlótakaró, A hang, a lábdobbanás letompítására való s mikor egy ajtó fölé kerül, akkor is „neszfogó” szőnyegről beszélnek. Kétségtelen, hogy puha szőnyegen járni kellemes érzés. De a szőnyeg ezenfelül tagolja is a szoba padlóját. Beosztást, stílust ad a szoba legnagyobb síkjának. Azt a mezőt, vagy több mezőt teremti meg, melyek közt a bútorok lezártágot kapnak. Az a szőnyeg tehát, mely szerencsésen egészíti ki a szoba bútorait, mintegy visszhangot ad a mellette levő bútortesteknek.

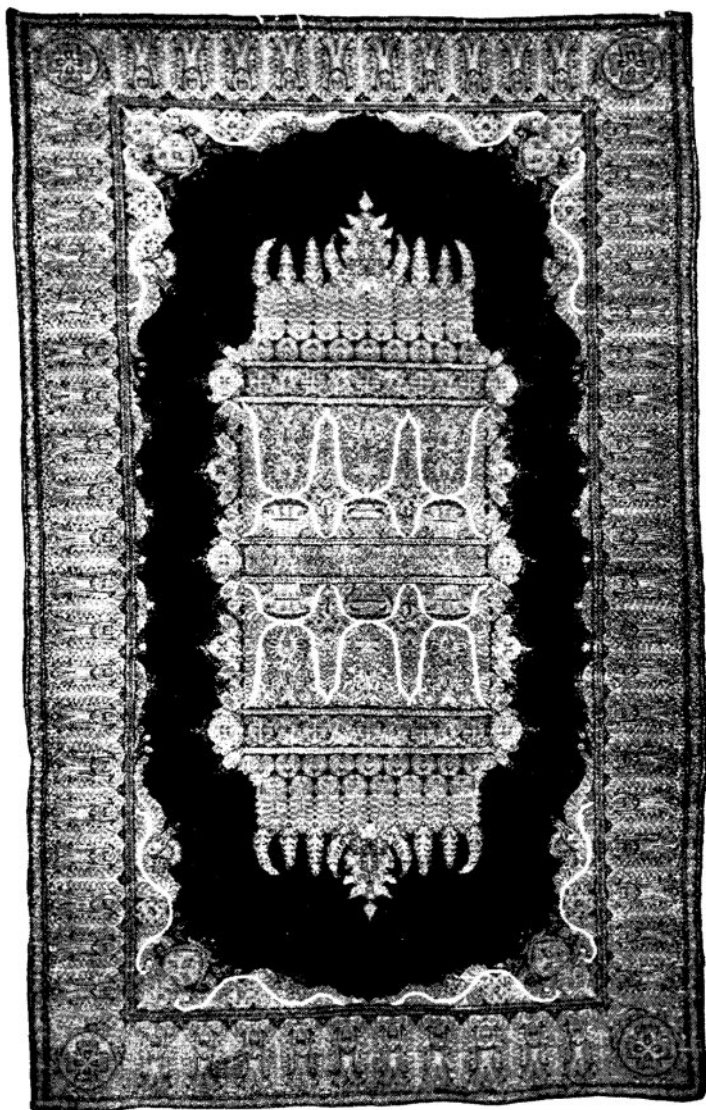
Így például egy csupasz padlóra helyezett szék, vagy egy alacsony fiókos szekrény, mit sem mond a szemnek. De ugyanezek, ha egy virágos szép szőnyeg színfoltja kerül eléjük, egyszerre életre kapnak, A szoba bármely részlete, egy-két bútordarab és egy szőnyeg közreműködésével szigettté válik, amely optikai élvezetet ad a szemnek.

Természetesen ezt a gyönyörkeltést elsősorban színhatásokkal lehet elérni, A szőnyeg lánc- és vetülékfonalai segítségével hol csíkozást, színsíkokat vetít elénk a tervező, hol meg virágok, növények, stilizált összeségét adja. Mindkét esetben a sík törvényei szerint fejezi ki magát, A virágok, figurák nem ábrázolnak három dimenziót, nem természetesek. Életük úgyszólván csak jelképes, átalakulnak színekkel kifejezett jelvényekké. De feladatukat, a térnek s a bútornak kiemelését így is kitűnően szolgálják.

A szőnyegek szerepét, feladatát évezredek óta legvilágosabban a keleti szőnyegek magyarázták meg az emberiségnek. Kelet ó-kori népeinél a lakásnak csaknem egyetlen díszje volt a szőnyeg, mivel a többi gyakran eltiltották a hit törvényei, A keleti ember sátrának falait szőnyegek borították s a moha-

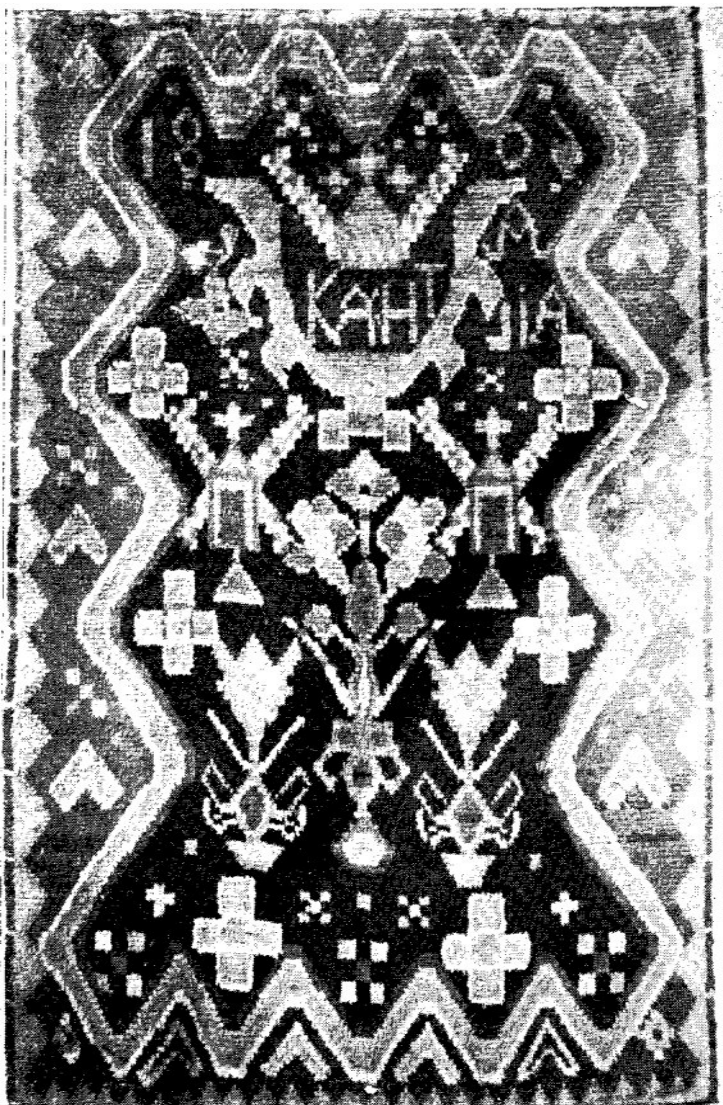
I. — PERZSA IMASZÓNYEG

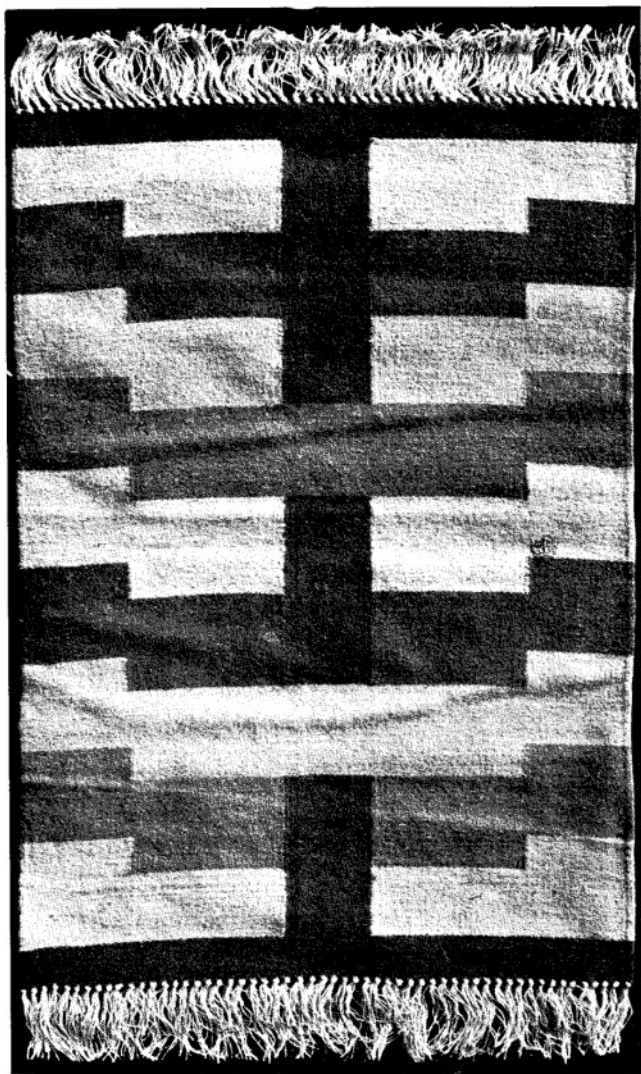
II. — RÁTHONYI REUSZ FRIGYES: MAGYAR CSOMÓZOTT SZŐNYEG

III. — LAKATOS ARTUR: SZÖNYEG

IV. — FINN CSOMÓZOTT SZŐNYEG

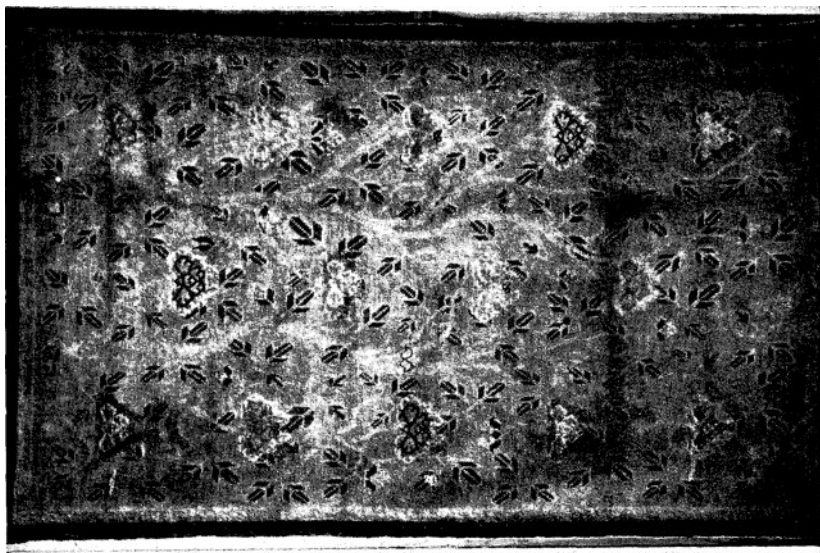
V. — MIHÁLY RUDOLF: SZÖVŐTTSZÖNYEG

VI. — ANGOL SELYEMFÜGGÖNYÖK

VII. — GOBELIN. BUDAI SZÖVŐMŰHELY

VIII/A. — KÍNAI CSOMÓZOTT
SZŐNYEG

VIII/B. — KITLINGER KÁLMÁI
RÉZTÖVMUNKÁJA

medán népeknél még ma is gyakran látni, hogy a szobában alig akad más bútor, mint a szőnyeg, mely járásra, heverésre, ülésre, munkaasztalul is szolgál. Szőnyegszéken ülve éneklí sokezeréves melódiáit a dolgozó nő és a jelképesen ábrázolt templomocska, mely a szőnyeg tükrébe van szöve (mihrab), az a kis szentély, melyre rátérdel az imádkozó perzsa és Kelet felé fordulva elvégzi napjában többször is ájtatosságát.

A vallásos és bensőséges hangulatoknak ez a hagyományhűsége teszi oly becsessé a keleti népek számára a szőnyeget. Nekünk, európai embereknek a keleti szőnyegek más tulajdonsága vált oly vonzóvá, hogy alig tudjuk nélkülözni lakásainkban. Ez a keleti szőnyegeknek nagy színharmoníája, mely előkelőséggel és szerénységgel párosul. Nincs az a történelmi bútorstílus, vagy újító korszellem, melyhez a keleti szőnyeg hozzá ne illeszkedne. Ízléssel kiválasztva, helyesen elrendezve, a perzsa-szőnyeg „emeli” akár az antik szobának, akár a funkcionális új bútoroknak hatását. Mint „örökszép” berendező tárgy tehát — kellő óvatossággal megválasztva — nemcsak díszé a lakásnak, hanem talán legmaradandóbb érték-tárgya is.

A keleti, vagy köznyelven „perzsa”-szőnyegekkel szemben az európai szőnyegek nem annyira a színbőségre, mint inkább a figurák, ábrázolatok, vonalak tektonikus szépségére helyezik a súlyt. Akár a régi falkárpitokat nézzük, akár a modern „művész-szőnyeg”-eket, a tervező egyénisége s másrészt a díszítendő sík jellege mindig döntő befolyással vannak a szőnyeg milyenségére. A keleti szőnyegtől eltérően a nyugati szőnyeg mindig nagyvonalú, mindig céltudatos, legtöbbször pedig a maga keletkezésének korszellemét is ki akarja fejezni. Ez bizonyos mértékben korlátozza szerepüket is: az egyik csak stíluszobába, a másik csak falra, a harmadik csak ultramodern szobába illik.

Ennek az az előnye kétségkívül megvan, hogy a szoba hangulatát könnyebb megteremteni; de hátrányuk az e fajta modern szőnyegeknek, hogy egy újabb divatirány szemében unottá, ellenszenvenné válnak mintáikkal,

A leglényegesebb különbség azonban, mely a kétféle szőnyegtípus közt megvan, az, hogy nagy általánosságban

a keleti szőnyegek *a nyugati szőnyegek*
csomózással *szövésessel*
készülnek.

Amit persze csak általánosságban szabad így értelmezni s a kivételeket is figyelembe kell venni. Mi tehát ebből *a technikai szempontból* felosztva fogjuk a továbbiakban szintén két csoportban tárgyalni a szőnyeget s inkább rövid jellemzésre és áttekintésre törekszünk, mint a kimeríthetetlen anyag bővebb tárgyalására.

I. KELETI SZŐNYEGEK. (Csomózással készültek.)
Honnant mikor indultak el arra a történelmi útra, melyet évezredek óta végigfutottak, erre a kérdésre csaknem lehetetlen felelni, Egyiptomban, Kínában, Arábiában éltek-e az első szőnyegcsomózók, ezt máig sem döntötték el a régiségkutatók. Bizonyos csak az, hogy a perzsák, akiket a közhit szülőapjuknak tart, csak mintegy Krisztus előtt kétszáz évvel kezdtek a szőnyegek csomózásával foglalkozni, bár valószínű, hogy a középázsiai steppéken járó nomád törzsek sátraiban már jóval ezen idő előtt ott voltak e szőnyegek idősebb testvérei. Az is bizonyos, hogy az indiai fejedelmek és a török szultánok udvaraikba ősidők óta Perzsiából hoztattak szőnyegkészítőket s az is kétségtelen, hogy a keresztény Európába előbb a mórok hozták a keleti szőnyeget (711-ben Spanyolországba), azután pedig mind többet és többet a szent sírért harcoló kereszties vitézek. Az évszázadok folyamán a sző-

nyegek vándorútja nemcsak az európai Törökországon át vezetett, hanem román, magyar és szláv területeken is és nemcsak a gazdagokat, hanem a művészeket is megbabonázta a szép keleti szőnyegek színvarázsa. Ennek köszönhetjük, hogy a régi arcképfestők oly gyakran alkalmazták a szőnyeget háttérül az ábrázolt személyiség mögött. Ez tette azután lehetővé a keleti szőnyegek nagy szakértőjének, Bódénak, hogy egy-egy szőnyegfajtának korát, legalább hozzávetőlegesen, megállapíthassa.

Mint mondtuk, a keleti szőnyegek leglényegesebb technikai tulajdonsága az, hogy kevés kivétellel csaknem mind csomózással készülnek.

A csomózáshoz felfelé álló szövőszéket használnak. A két-két láncfonalon át rövid fonalakkal csomót kötnek s minden csomósort két vagy négy vászonkötésű vetülékfonállal erősítenek meg. A csomókból kiálló fonalak adják a szőnyeg flóráját.

A keleti szőnyegek háziipar módjára, férfiak, nők s gyerekek kezemunkájával készülnek. A legjobb darabokat állítólag, a fogházak udvarán készítik a börtönök lakói. Az ősi technikák ismerete s egy-egy ország régi szín-, vonal- és motívumkészlete teszik a „perzsa”-szőnyegek közti különbséget. Szakértő, kivált a régibb darabokról, meg tudja állapítani nemcsak azt, hogy hol készült a szőnyeg, de korát is hozzávetőlegesen,

2. *SZÖVÖTT SZŐNYEGEK.* A csomózott szőnyegekkel ellentétben a szövött szőnyeg többnyire vízszintes (ritkábban felfelé állított) szövőszéken készül. Az ide tartozó szőnyegek nagyon különböző természetűek. Szövésel készülnek a roppant drága falikárpitok, másszóval a gyönyörű francia gobelinek is, melyek tulajdonkép szövött képek. De szövésel készülnek az olcsó dívántakarók „szőnyege-fajtái is: a kelimek, vagy kilimek s ezek rokonai az ablakokon és ajtóknak rézrúdjaival. A két szélsőséges kézi technika mellett van azután a modern szövött szőnyegek egész légiója, melyek

ugyan gépi úton készülnek, de a szövőmesterek kézimunka-erejét is igénylik a vetülékfonalak beszövésénél, valamint a minta szoros követésénél.

Az iparművészek által tervezett egyéni szőnyegek éppúgy, mint a szövógyárakban termelt tömegáruk, mind szövési technikával készülnek, de ezeknek különbségeit még a laikus szem is könnyen észreveszi s azért a hozzávetőleges érték meghatározása is könnyebb e csoport szőnyegeinél.

A KELETI SZŐNYEGEK SZÍNEI

Erről a kérdésről annyiféle téves hiedelem van elterjedve, hogy szükséges a fő-kérdésekkel tisztába jönni. Az ügyes üzleti trükkökkel dolgozó ravasz ügynökök beszélnek mindenféle keleti receptekről, mert állítólag ezek ismeretével készülnek „az igazi perzsák”.

Kétségtelen, hogy a szőnyeg-szakértő a szőnyeg becslésénél, életkora, értéke megállapításánál a szőnyeg színét s festése módját is tekintetbe veszi, de nem elsősorban. (Első dolog, a csomók sűrűsége.)

Azelőtt a szőnyegek becslésénél azt is nagyon szemügyre vették, hogy a színsíkok mennyire egyenletesek. Ha például az alapszín kékje nem volt végig egyenletes, azt a régiség és jóság biztos jelének tekintették. Ma már tudjuk, hogy semmit sem könnyebb utánozni, mint ezt.

Általában a színek, illetve a fonalak festése szempontjából a keleti szőnyegeknek három korszaka volt:

1. Az antik szőnyegek kora. (Itt azonban csak a kereskedelemben „anti”-nak nevezett szőnyegekre gondoljunk, tehát azokra, melyek a múlt század közepe táján készültek, úgy hetven-nyolcvan évvel ezelőtt.) Ezek a nagyra értékelt, de sajnos, többnyire erősen megkopott szőnyegek színeik tüztét, melegségét mindvégig változatlanul megőrizték. Idő, víz, napfény meg nem vakította őket. Ezek fonalait növényi anyagokkal színezték. Indigó, krapp, bogvók nedvei szolgálták festékül.

2. A múlt század utolsó negyedében a vegyipar hozzáfogott a mester-séges, anilines festékek előállításához s ezek lassan beáramlottak a keleti országokba is. A háziipar egyes — főleg nomád — vidékeken soká ellent-állott nekik, de az Európához közelebbeső országokban az anilines szőnyegek gyártása lassan túlsúlyra jutott. (Persze azért sok növényi festékkel keve-redve.) Az egyes kormányok (Perzsia stb.) a jelen század elején szigorú rendeletekkel tiltották el a kátrányfestékek behozatalát, hogy szőnyegeik

jóhírét oltalmazzák. De a színhamisítás ennek ellenére is terjedt és a fakuló, alig mosható rossz perzsák keletkezési ideje főleg erre a 30—40 évre nyúlik vissza.

3. Az újabb vegyiparnak sikerült a nem fakuló szintetikus anyagokkal megjavítani a helyzetet. Ép; úgy mint az európai, úgy a valódi keleti szőnyegek készítésénél is ma már ilyen módon színezett fonalakat használnak a szőnyegkészítők. Tehát: az ásványi festék dacára soha nem fakuló színek. Kísérletileg bizonyították be, hogy az első korszak növényi festésű szőnyegeivel egyenlő értékű a szintartósságuk a legújabb szőnyegeknek, sőt még túltesznek amazokon (két szint: az indigót és a krappot kivéve).

Ma már tehát nemcsak beviszik a keleti országokba az ásványi festékeket, de a nagy német gyáraknak ott már fiókjai is vannak.

SZŐNYEGVÁSÁRLÓK TÍZPARANCSOLATA

1. A világon semmivel sem történik annyi csalás, mint a perzsa szőnyegek eladásával. Vagy abszolút bizalom a kereskedővel szemben, vagy — szakértőt vegyünk magunkhoz!

2. „Antik szőnyeg” — szép frázis. Ilyenek már csak szétmorzsolódva, múzeumokban, üveg alatt láthatók. A kereskedelem öreg szőnyegei legfeljebb nyolcvan esztendősek.

§. „Minél gazdagabb a perzsa, annál vékonyabb a szőnyegé” — tartja a közmondás. Ez azt jelenti, hogy a finom és drága szőnyegek — vékonyak, (Persze nem a kopástól!)

4. Szakértő szem a szőnyegnek elsősorban csomóiról állapítja meg, hogy jó-e a szőnyeg. Alacsony, sűrű csomók, ez a jó szőnyeg jóságának tüke.

5. Kézzelel kell turkálni a szőnyeg felületén. A bolyhot szétoltni s meg nézni elég sűrűn szóték-e. A magas bolyhozás nem előny. Ez sokszor csak azt takarja el, hogy ritkásak a csomók.

6. A szőnyegértő a szőnyeg hátlapját is gondosan megnézi. Sőt a világo sság felé fordítva a szőnyegen keresztül is néz. Csak így állapítja meg, nem kopott-e már ki az alapja, nem érte-e molyrágás, nem rongyos-e a szőnyeg. Mindez persze csak hátránya egy szőnyegnek, akkor is, ha az eladó ezt az „antik” korának javára szeretné írni.

7. A jó keleti szőnyeg legbiztosabb ismertetőjele, hogy a mintát nemcsak a felületen, de a szőnyeg visszáján is fel lehet ismerni. Jele, hogy a szín és minta keresztülhatolt a fonalakon.

8. Szőnyegetek felületükön mesterségesen öregítenek is. Savval maratják a fonalat, hogy a szín halkabb legyen. De a csomó kissé lejjebb még megtartja a régiebb, eredeti színét. Ez elárulja a hamisságot, mely ártalmas is, mert a sav a fonalat rongálja.

9. Óvakodjunk az úgynevezett „selyemszőnyegek”-től. Ezek újkeletű, drága, de rossz, gyenge selyemből készült mutatós darabok. A jó keleti szőnyeg anyaga a gyapjú.

10. Szőnyeget, ha kopott, csak megbízható javítatónak adjunk.

SZŐNYEGEK TISZTÁNTARTÁSA

Mindenféle bútort gondozásnál kényesebb feladat a szőnyegek jókarbantartása. Eszményi kezelést itt csak a porszívónak rendszeres használata jelent. Ez nem rongálja az érzékeny szöveteket, a csomókat s ennek a gépnek a segítségével, a visszajáról is kiszívhatjuk a port. A zajtól, lépcsőn való hordozástól, pormyeléstől pedig mindenesévé megkíméli ez az eljárás a háziakat. Ilyen porszívógép hiányában a naponta való lesöpréssel segítünk magunkon. De ez csak puha seprűvel történhet. Az időnként való porolás is csupán óvatosan, vékony pálcával mehet végbe s azt is jó posztóval bevonní. Mikor e célból az udvarra kivisszük a szőnyeget, göngyöltve szállítsuk és nem összehajtogatva, mert attól törést kap. A porolást porolórúdon kell végezni, előbb a szőnyeg visszaján, azután a színén. Télen le lehet fektetni színével a tiszta, száraz hóra és úgy porolni, akkor a benne levő por a hóra lerakódik. De egyébként ajánlatos időnként — úgy öt-hat évben egyszer — szőnyeggondozóval kimosatni, amit vízöblítéssel végeznek. A szőnyegbeesett foltokat csakis benzinnel szabad eltávolítani, a gyertyapecséteket pedig itatóspapíron át forró vasalóval. A szőnyegbeesett tintafoltokat, amíg frissek, nedves selyempapírral, itatással szívjuk fel és azután tejet csöppentünk rá többször, ekkor vattával szívjuk azt fel. A szőnyeg épségbentartására ajánlatos helyét a szobában időnként változtatni és ezzel elkerülni az ugyanazon bútortesttől származó állandó nyomást.

A szőnyegeknek minél gyakoribb tisztogatása érdekében ma már a háztartások érhetően húzódnak a nagy, úgynevezett „ebéldőszőnyegek” vásárlásától. Kisebb, könnyen hordozható darabokat tisztántartani is könnyű. Tévedés azonban azt hinni, hogy a szőnyegnek lesöprése, vagy éppenséggel lekefelése azt kellően portalaníttja. Ettől már egy óra múlva olyan poros lehet, hogy valósággal csábít arra, írjuk bele ujjunk hegyével a nevünk kezdőbetűit. Külön is figyelni kell arra, hogy takarítás, szőnyeg-tisztítás közben ezt a munkát ne végezzük hajlott háttal, meggörcsült derékkal, mert az túlfárasztó és egészségtelen. Inkább letérdelni, mint hajolni. De legesleginkább porszívóval kényelmesen dolgozni!

ÜVEG A BERENDEZÉS BEN

Ez a nagyszerű, csillogó, színes, csaknem kápráztató anyag immár ötezer év óta kíséri nyomon az emberi háztartásokat. Óshazájában, Egyiptomban az istenek és szépasszonyok hiúságát szolgálta, mint hegyikristályt utánzó szent szobor és mint drágaköveket imitáló ékszer. Célszerűvé: a lakás, a konyha, a kényelem engedelmes szolgálójává csak a Krisztus születését követő első században lett. Azokon a földrajzi területeken, ahol minden életfeltétele megvan az üvegyártásnak. Mindenütt, ahol a kvarchomok, a mész és a szóda (esetleg az utóbbi helyett hamuzsír) a földben magában van meg nagyobb mennyiségben és ahol erdő is volt bőven, mely a hutákban az olvasztótüzet szolgáltatta. Már az üveg színezésére szolgáló fémeket akár máshonnan is szállíthatták. Az volt a fontos, hogy a huták környékének lakosai ismerjék az üvegfűvás minden ügyességét, nemesítésének minden technikáját, S körülbelül még ma is ott vannak a legnagyobb üvegyezemek, ahol az ókor és újkor üveghutái világítottak, Velence, a Rajnavidék, Csehország és a mi egykori bányavárosaink vidékén.

Csaknem a világháború idejéig az üvegről inkább csak mint segédeszközzel volt szó a lakásberendezésben. Ez az olcsó, ipusztriális anyag mindenféle szolgálatot végzett konyhában, szobában, bútorokon, de inkább csak mint afféle kiségitőanyag, melytől főleg törekeny volta miatt húzódoott s félt mindenki. Igazi diadala a háború utáni időkben kezdődik, mikor az anyagok átértékelése, a szédítő technikai fejlődés következtében minden téren megkezdődött. Akkor lett az üvegből olcsó, tiszta, nemes anyag, mely éppúgy, mint nagy kor-

társai: a vasbeton, az acél, az alumínium, a gumi és a linóleum, egy új technikai kultúra áldásait árasztja az emberiségre. S azóta lett oly szilárd, hogy ma már bátran elhagyhatjuk neve elől a „törekenye jelzőt.

A háborúelőtti idők legismertebb üvegfajtái nagyjából az ősi fúvás technikájával készültek. Ilyen volt elsősorban az üvegek proletárja: a zöldes, olcsó ablaküveg és a szürkés-kék palacküveg, melyeket a kereskedelem „natronüveg”-nek nevezett eredete szerint. Ezeknek színeződését tulajdonképp az okozta, hogy anyagukat a beléjük vegyült földfémtől nem tisztították meg kellően. Már egy fokkal szebb és értékesebb volt a kalciumot, káliumot tartalmazó fehér csehüveg. Ez szintelen is volt, csiszolásra és köszörülésre is alkalmasabb volt, minthogy keményebb falú edényeket lehetett belőle készíteni. Ezek mellett nagyon népszerűek voltak az úgynevezett ólomkristály-üvegek, melyeknek a bennük levő vörös ólomoxid sajátos szint, erős fénytörést és nagyobb fajsúlyt ad, miért is igen csillogó díszedényeket szokás belőlük készíteni.

Magában a szorosán vett bútortechnikában az üvegnek három főtípusa uralkodott s uralkodik még ma is. Egyik: a *fúvott vagy táblaiüveg*, melyet azonban csak közönséges munkákhoz használnak. Olcsó üvegezéseknél (ajtón, ablakon, konyhabútoron, stb.) szerepel, háromféle vastagságban (két milliméternyi vastag az egyszerű üveg, körülbelül 2.5—3.5 milliméteres az úgynevezett másfélszeres üveg és további elnevezések a „dupla” és a „háromszoros” üveg).

A másik, ennél fontosabb bútörüveg-fajta az *ömlesztett üveg*. Ezt nem pipával vagy gép által sűrített levegővel fújják, hanem az olvasztott üvegmasszából öntik széles formákba, hogy azután hengereljék s igen lassan kihűtve, hónapokig tartó száradással tegyék erőssé. Ezt az üveget a száradás folyamán csiszoló-eljárásokkal lehet finomítani. Ennek a mértékéhez képest van durva, tiszta, finom és polírozott csiszolt üveg.

Legfinomabb faja az ilyenmű üvegeknek az úgynevezett *kristály-tükörüveg*. Simasága a legtökéletesebb, átlátszósága pedig szinte az optikai üvegekével vetélkedik. Ez az üvegfajta az, melyből a legdrágább óriási kirakattáblák, a legkényesebb luxushajók és kocsik kilátó-ablakai készülnek. De ezt az üveget használja lecsiszolható élei és vastag lapjai miatt az asztalos és belső építész is, mikor az igazán tiszta és modern belsőségeket kialakítja. Technikailag ma már oly tökéletes ez az üvegfajta, hogy fúrni, faragni, csiszolni és vájni szinte teljes biztonsággal lehet. Viszont erőssége, edzése is annyira előrehaladott már, hogy a különféle színű kristályüvegeken bátran lehet táncolni is, amit a modern táncteremek világított padozatán pompás színekkel érvényesítenek is. Az ilyen üvegek 14.000 kilogram nyomást bírnak el.

A lakások berendezésénél ezeken kívül még más üvegfajták is szerepelnek. Ilyenek a *homályosított (matt) üvegek* melyeknek homályosítását homokkal való befújás, illetve homokkal való csiszolás által érik el s amennyiben egy részüket az eredeti színtelenségben akarják hagyni, azokat a részeket a kikészítés ideje alatt lefödik. Gyakran látni különféle színű sárga, kék, zöld *ornament-üvegeket* is (melyek hópohely, jégkristály stb. motívumokkal díszesek), továbbá a meglehetősen durva felületű, színes *kathedraívvegeket*, főleg konyhabútorok, lépcsőházak, ajtók üvegezése gyanánt. Ide tartoznak, ebbe a csoportba, az úgynevezett *muszlin üvegek* is, az ő apró fehér vagy matt díszekkel. Ez utóbbi üvegfajták ízlés, de főleg az átvilágítás szempontjából erősen kifogásolhatók s így inkább a múlt üvegező iparának emlékei gyanánt élnek még.

A korok szelleme, értékelése időnként változik. A mostani tisztaságért, egészségért, fény és világosság után sóvárgó korszellem tette olyan nagy hatalommá otthonunkban az

üveget. Ez sem egészen új keletű dolog. Már a rokokópaloták építészei is szerették az üveget, de inkább tükör formájában, az ablakok közötti falsíkok ékesítésére. De ugyanekkor fényközvetítő szerepük is táplálta népszerűségüket. A biedermeier-korban ajtók, ablakok üvegezésénél a kiskockájú rácsozat játssza a főszerepet: régi bécsi házakon sokat látni még e finom üvegezésű fehér rámajú ablakokból. A mai lakásépítésnél elsősorban az üvegnek élettani hatásait érvényesítik s nagy ablakokkal, igen helyesen, erős sugárzó felületeket teremtenek a napfény és az ultraviolet sugarak beözönlése számára. De minden félig, vagy egészen sötét helyiség megvilágításánál is az üvegajtó és a szobaajtó felett vágott és üvegezett falrés, játsza a főszerepet. A bérházak sötét halijai, lépcsőházai, rosszulvilágított mellékhelyiségei is az üvegajtóknak és üvegfaloknak köszönik jobb fényviszonyaikat. És itt mindjárt le is szögezhetjük, hogy a modern építés szakított az üvegezés egyik régi babonájával: nem igaz, hogy térdünkkel gyakran betörjük az üveges ajtót. Az üvegajtónál a földtől számított 18 centiméterre törés veszélye nélkül elkezdődhetik az üveg.

Az egyes szobák közt átvezető nagy üvegajtóknak elsősorban fénytechnikai okai vannak. A régi, aprókeretes, rácsozott üvegajtók, ablakok azonban még a tisztítás szempontjából sem célszerűek, itt tehát a „szép” biedermeier-hagyományok fenntartására semmi szükség. A széles, falbatolható üvegajtók talán elvesznek valamit a falból, de kárpótlásul sok előnyt tartogatnak akkor, ha két szobából egyet, több szobából egész hosszú termet akarunk pillanatok alatt alakítani. Az a térhatás pedig, melyet ily módon érünk el, a legmélyebb optikai gyönyörökkel ér fel.

De éppen ilyen jó segítőeszköz az üvegfal és az üvegezett farácsozat akkor is, mikor az építész szabálytalan alakú, zerguzgos helyiséget (előszobát, lépcsőcsarnokot, stb.) akar új tagolással, üvegfal beiktatásával felosztani. Ugyanezt a terra-

szók, kertek tagolásánál is érvényesíteni lehet, ahol a kristály-
tükörüveg mint kitűnő víz- és saválló anyag dacol erősen az
elemekkel. S természetesen az ablakok üvegezésénél is a
modern fémkeretbe (réz-, vas-, nikkel-keretbe) foglalt tükör-
üveg bizonyul a legjobbnak az egészen modern forgó, támasztó
és guillotine-rendszerű keretekben.

*

A haladó technika és az üveg törekenységének szinte teljes
kiküszöbölése az üvegbútorok terjedését s a polgári otthonokba
való bevezetését is lehetővé tette. Így mindenekelőtt a fém-
kerettel (chromozott fémcső, sárgaréz) valamint a falapokba
illesztett nagy üveglapokkal dolgozott a bútorművesség.
De ez nem minden használatban bizonyul jónak. Íróasztalon
az üveggel borított írólap merev és hideg hatású is az ujjaknak.
Nagy ebédlőasztalokon sem mindig válik be. A száradó fa
az új bútoron még „játszik” s ez állandó veszélyt jelent az
üveglap számára is. Sokkal célszerűbb az üveg használata
olyan kisebb asztalokon, melyeken nem igen terítenek, vagy
legfeljebb angolos egyszerűségű kis négyszögű terítőcskék
kerülnek a csészek, tányérok alá. Ezekben az üveg a legtisz-
tább, mosható felületével. Ezért zsúrasztalokon, teázó-, do-
hányzó-, kártya- és guruló-asztalokon mindig helyénvaló és
sok bosszúságtól kíméli meg a háziasszonyt. De jó minden
egyéb olyan helyen is, melyre festékes, zsíros, nedves edénye-
ket rakunk. A modern női hálószobában, öltözőben az úgy-
nevezett „pipereasztal” tetejére semmi sem alkalmasabb
ennél. Ha egyszerű fémlábakra helyezük s föléje a falon
egyszerű csiszolt tükörlapot alkalmazunk, a legolcsóbb és
legszebb megoldást választottuk a női pipereasztal számára.
Még egy bútoron nagyon helyénvaló az üveg a hálószobában:
az éjjeli szekrényen. A modern éjjeli szekrénynek nemcsak
rátété (a tetején levő fiókos rész) van üvegből, de fedőlapja,

fiókjai s polcai bevonása is. Az üvegbélés ugyanis kiszedhető s hetenként lemosható. Így nem kap szagot s nem rejteget fertőző anyagokat.

Ebből a példából is kiviláglik, hogy az üveg ott van mindenütt leginkább a helyén, ahol az egészségvédelem és a testápolás folyik. A fürdőszobában például az ismert üvegpalcok a mosdó felett vagy mellett (poharak, száj mosószerek tartására, de mindig csak levehető vastag üveglappal!) azonkívül a kis gyógyszeres szekrények a falon szinte kivétel nélkül üvegből vagy legalább fiókjaik, polcaik üvegből legyenek.

Ma már a szekrényekben is (főleg a kelengye-, irat-, ezüst-tartó szekrényekben is) a könnyen kiemelhető üvegpalcoké az elsőség. Hogy pedig a vitrineknél ősi jogai vannak, ennek az anyagnak, azt éppen úgy látjuk, mint térhódítását a könyv-szekrények minden fajánál. Míg azelőtt ezeknél fa- vagy fémkeret vette körül az üvegfalakat és ajtókat, addig ma a kristály-üvegtáblák szabadon illeszkednek egymáshoz vagy pedig láthatatlan gittel ragasztva teszik feleslegessé a kereteket.

A fűrés, csiszolás, faragás technikája ugyanis ezt az anyagot önálló bútortestek felépítésére tette alkalmassá. És a tartó-szerkezet éppen úgy lehet üvegből, mint a teher.

Mindamellet az angol és a francia üvegszobákat, melyeknek minden szekrénye, asztala, sőt ülő- és heverőbútoraik jórésze is üvegből készül, ma még inkább kuriózumoknak kell tekinteni.

Az üvegszék, heverő, üvegágy bár elvileg egyáltalán nem tartozik a lehetetlenségek birodalmába, ezidőszerint jól meg nem oldható; legfeljebb a fémcsővel kapcsolatban.

*

Rohamlépésben tör előre az üveg szerepe lakásberendezésünk másik fontos funkciójánál: az ételmezésnél. Konyha

és éléskamra lassan valóra váltja az asszonyok régi vágyát, az olyan helyiségeket, melyek tiszták s csillogók, mint a laboratóriumok.

Ez elsősorban a „keményüvegek” eljövételével vált lehetőséggé. A forró üveget éppen úgy szokás edzeni, mint ahogy a vasat változtatják acéllá. A forró masszát lassan hűtik le s időnként hideg fürdőknek vetik alá. Minél lassabb a száradás folyamata, az üveg annál szilárdabbnak bizonyul. De van ennél újabb edzési eljárás is, mely abból áll, hogy két különböző terjeszkedési irányú üvegréteget olvasztanak egymás fölé. Ezzel a keménységnek akkora fokát érik el, hogy a konyhapadlóra ejtett edény nem törik el s a szabadlángra tett üvegtálban nyugodtan süthetünk, főzhetünk gyorsan készülő ételeket és melegíthetünk bármit.

Háziasszonyok tudják, hogy ez mit jelent a régibb repedő üvegekkel, vagy a hajszálrepedésekkel bővelkedő fajánsz- és porcellánedényekkel összehasonlítva. Az asztalra állítható s percek alatt dolgozó üveg kávéfőzők, a jénai üvegtálakban felszolgált sülték, valóban meggyőző bizonyosságot adnak a tűzállóedények vágy keltő tulajdonságairól. Kár, hogy még viszonylagosan drágák.

A német üvegipar hozta forgalomba a villamos tűzhelyeken főző üveglábasokat is és ugyancsak német cégek ajándékozták meg az éléskamrát is az üvegfiókok olyan sorával, melyekben élelmiszert, fűszert, sót, cukrot stb. lehet tartani s egy faliszekrénybe betolni. Nyilvánvaló előnyük ezeknek az üvegfiókoknak, hogy könnyen járnak, tartalmuk áttekinthető, pillanatok alatt kiüríthető, kimosható s akár meleg, akár nedves helyiségben sohasem száradnak össze.

A ma berendezkedő háztartás tehát kétségtelen előnyökkel válogathatja össze konyhabútorait, éléskamrája, gazdasági helyiségei felszerelését. Nem kénytelen a törési károk s a halogatási lehetőségek régi bajaival számolni s ha drágábban

is, de időálló és munkamegtakarító berendezési tárgyakkal veheti magát körül.

*

Az üveg szerepe a belső építésben karöltve haladt a cement, a vas és a vasbeton hatalmas arányú fejlődésével. Ott, ahol oldalvilágítás híján a tető üvegezésével kellett a szobák világosságát megteremteni, mint például kiállítási és üzleti-, bank- stb. helyiségekben az üvegfedést már régen alkalmazták. Mindez játékosan könnyűvé vált akkor, mikor az üveget vasbeton-rácsokba helyezve, vagy dróthálóval összefogva alkalmazták akár mennyezetben, akár padozaton (alulról megvilágított termekben), akár oldalfalak gyanánt.

Néhány évtized óta erre a célra különleges építőüveget gyártanak, az úgynevezett *opalüvegeket*: kocka, hasáb, téglá, tetőcserép és egyéb célszerű formákban. Lényegükben ezek is a tükörüveg módjára készülnek, de át nem látszók. Különböző fémoxidok belekeverésével kapják a kívánt zöld, sárga, kékes stb. színt. Már vagy három évtizede használják a Luxfer-prizmákat (vasbetonnal kevert üvegekockát) sötét pincehelyiségek, raktárak oldalról, vagy az utcai gyalogjáróról való megvilágítására. Újabban az üveg tűzálló tulajdonságát érvényesítik fontos helyeken, mint például liftnél, irodafalak, irattárak stb. védelmének.

Legjelentősebb szerepe tehát az üveg jövőbeni élethivatásában a lakáson belül az üvegbevonásoknak lesz. Széltében-hosszában használják már ma is a színes üveglapokat falbevonásokra a fürdőszobákban, lépcsőházban, hallban és olyan helyeken, ahol a rossz világítás, vagy a könnyű lemosás kívánja ezt az anyagot. Francia lakásberendezésekben a falakat néha még előkelő reprezentációt szolgáló termekben is bevonják üveglemezekkel, hogy a csillámló és aranyszínű barázdás üvegfelület ünnepélyes hatást keltsen. Erre a célra van egy

különleges eljárás is, mely abból áll, hogy „üvegtapétákat” készítenek. Hosszú, szövött anyagra ragasztanak egyenlő 12X18 cm nagyságú üvegnégyszögeket s mikor ezek szorosan egymáshoz tapadnak, az egészet, mint valami szőnyeget hengeralakúra felgöngyölik. Amikor azután a falat, pillért, oszlopot akarják bevonni, a hengereket úgy futtatják fentről lefelé, vagy köröskörül, mint a tapétázó szokta az ő papírsíkjaikat alkalmazni.

Ennyiféle oldalát tekintve, az üvegben joggal sejtjük a jövő időknek talán legfontosabb építőanyagát. Németországban, Hollandiában iskolák, szanatóriumok, gyermekotthonok, áruházak úgyszólván merő üvegből, majdnem minden szilárd bordázat nélkül épülnek. Ha tekintetbe vesszük, hogy az egészségre mit jelent az ily helyiségekbe özönlő napfény, az ultraviolet sugarak bősége, a pontosan záródó ablakok, a könnyű szellőzés és mindenekfelett a mosható falak s bútorok tisztasága, akkor túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy a civilizált életnek fordulópontját jelenti az üveg bevonulása az építésbe s a lakástechnikába.

BERENDEZŐ-ELVEK

RÉGI LAKÁSBÓL ÚJAT

A legtöbb ember életviszonyai a háború óta teljesen mássá alakultak át, mint azelőtt voltak.

Életpályák megváltoztak. Gyermekek felnőttek. Nőknek új foglalkozások nyíltak. Étkezések, vendégségek, családi életrend és munkabeosztás más formákat kaptak.

Sajnos: a házak maguk nem igen változtak. Az új épületek, különösen nagyvárosokban, igyekeznek hozzásimulni az új életformákhoz. A régieknél tatarozással, átépítéssel, falak új elhelyezésével igyekeznek valamennyire a bajokon segíteni.

Azt sem mondhatjuk, hogy az új bérházak már megoldották volna a kényelem, a célszerűség összes követeléseit. Annál kevésbé lehet ezt a félig-meddig „átépített” régibb házakról állítani.

Mínthogy azonban az új szükségletek ott vannak, de az új nagy bérpaloták száma aránylag még mindig csekély és sokakra nézve megfizet-ellenül drága, nincs más mód, mint a meglévő lakások Korszerűbbé, célszerűbbé formálása. Magyarán szóivá: megfiatalítása.

Itt elsősorban a bajok felismerése, a hibák őszinte feltárása vezethet bennünket célhoz.

RÉGEN ÉS MOST. Nézzünk tehát szembe a régi építésmód fogyatékoságaival és állítsuk oda ellentétül a mai lakáselvet. Régi alatt a múlt század második felének igen rossz építő-korszakát értjük, niai alatt pedig az utolsó másfél évtizednek jóval haladottabb lakás-kultúráját.

Régebben a lakások célja elsősorban a reprezentáció volt.

Azelőtt a „magas” szobákat szerették, mert „levegős”-ek, a sok szobát, mert az „kényelmes.. és a díszes szobákat, mert az jómódra vall.

Azelőtt a szobák elrendezésénél az „átjárás”, az „átlátás” a szép egymásután volt az építész alapelve. Minden bizonyos perspektíva-hatásoknak volt alárendelve.

Régebben sok volt az ajtó s nagy. A sok felesleges nyílás elfoglalta a falsíkok jelentékeny részét és oda természetesen bútort nem lehetett tenni.

Régebben sok és apró, de mély ablakokat vágtak a falba s az elhelyezés főkövetelménye a „szimmetria” volt.

A mai lakás főkövetelménye, hogy a lakói jól érezzék magukat benne.

Ma a kevés, de jól elhelyezett szoba a fontos, mert az kevesebb munkát ad a háztartásban. Az alacsonyabb szobákat szeretjük, mert a levegősségnek a széles ablak a szolgáltatója, a díszeket pedig, mint szükségtelen s többnyire ártalmas elemeket pénzpocsékolásnak tekintjük.

Ma azt szeretjük, ha a lakásnak a központjában egyetlen nagy lakószoba (nappali) van s körül szükséghez képest rendeződnek el a többi, kisebb szobák (háló-, gyermek-, dolgozó stb. szobák). Tehát az életfunkciók döntik el a nagyságot és a sorrendet.

Ma a kisméretű, nem középre helyezett, inkább a fal szélén meghúzódó ajtót kedveljük.

Ma kevés, széles ablakot kívánunk, alatta szabad helyet egy bútor számára s az ablakok elrendezésénél csak a világítás és térbeosztás dönthet, sohasem az „örökszép” esztétika.

*Régebben a lakást lezárt-
nak, elszigeteltnek, léghuzat-
tól mentesnek és hűvös-sötét-
nek építették.*

*Ma a lakást, amennyire
csak lehet, a napfény ielé for-
dítjuk, a természettel közvet-
len kapcsolatba hozzuk: er-
kély, terras segélyével és a
jó szellőztetést igyekszünk ke-
reszthuzattal előmozdítani.*

Mindezeken felül még egész sereg példán lehetne az el-
téréseket szemléltetni. S akkor még nem is említettük a meg-
változott kényelmi eszközök legfontosabbjait, nem beszél-
tünk a gáz-, villany- és vízvezetékek átszereléséről, a főző-,
hűtő-, szellőző-készülékekről, az ajtók s ablakok mechaniká-
járól, amelyek az utolsó két évtizedben csaknem minden
városi civilizációnak alapvető szükségleteivé lettek.

Ezek az átépítések természetesen alig valósulnak meg a
mai bérházak „tatarozást” akciói során. És a családi házak
legtöbbjénél is csak igen kevés esetben történik ily gyökeres
változás.

Az építés mai fejlettsége mellett, kivált a kisebb házakon,
a múltnak bűneit korrigálni lehetséges volna. Mi sem áll
útjában annak, hogy nagy szobákat tagoljon az építész, köz-
falakat kivegyen, nagy ajtókat kissbbre vegyen, sőt sok esetben
az ablakokat is megnövelje. Magas mennyezet alá gyakran
lehet egy alacsonyabb Rabitz-mennyezetet húzni és mindig
könnyű a felesleges stucco-díszeket, párkányokat, díszít-
menyeket stb. eltávolítani. Ugyancsak adva van a legtöbb
helyen az a lehetőség, hogy falba építsenek szekrényeket,
vagy hogy dobogó alkalmazásával emeljék a szoba egyik
részét, melyet így önállóbb jellegűvé lehetne tenni.

Mindez természetesen legelső sorban pénzkérdés, mely első
pillanatra elriasztja a lakóház tulajdonosát a gyökeres átalakítás
vállalásától. Okos számítások s meggondolások azonban az

ellenkezőről győzhetik meg. A korszerű lakás könnyen kiadható, a régi hovatovább egyáltalán nem. Kiadott lakásnál a fokozott bérösszeg, családiháznál a gazdaságosabb fűtés és világítás lehetősége, a háztartási alkalmazottak kisebb száma s végül az ingatlan könnyebb eladhatósága, mind a gyökeres átalakítást teszi ajánlatossá.

Sajnos azonban, mindez nem a lakók hatalmától függ. Az ő képességük csak az, hogy felismerve a jelenkori lakástechnika széles és fejlett apparátusát, mintegy erkölcsi nyomást gyakoroljanak a nagyvárosok lakóház-építőire, építtetőire és tulajdonosaira a jelzett irányban. Vagy pedig, hogy — amikor önmaguk válnak ily házak birtokosaivá — az óhajtvá sejtett reformokat sorra meg is valósítsák.

A lakás-kozmetika persze a jelzett célokat nem tudja holmi apró-cseprő „szépségkezelésekkel” elérni. Itt inkább kozmetikai sebészetre van szükség: csákányra, kalapácsra, vésőre és sokezerféle egyéb szerszámra.

A lakások időszerű megfiatalítását külföldön egész sereg kitűnő építész végzi ma már (köztük néhány tehetséges építész-nő is), ezek tapasztalatai bőséges anyagot szolgáltatnak hazai építőinknek is. De legfőbb teremtmőre itt is magának a helyzetnek megfelelő ötletesség. Ami természetesen mindig csak gyakorlott, jó építésznek megfelelő tudása alapján sikerülhet.

Mi magunk, mint laikusok csak maradjunk meg szépen a lakásfiatalítás vértelen műveleinél. Ez az eljárás nem hoz nagy meglepetéseket, de sokat segíthet a régi bajokon.

AZ ELŐSZOBA. A régi bérlakásban mindig volt egy tágas, kissé zeg-zugos, és többnyire sötét előszoba. Ez a polgári jómód korában is megőrizte a maga szerény falfestését, emeletes garderohe-szekrén³ét és művirágait. Mióta mindnyájan szegényebbek lettünk, azóta az új bérlházak lakásvizonyaiba egy új fogalom költözött: a hall-é. Angliától vett kölcsönszó. Ott széles, derűs nappali szobát értenek

alatta, mely szórakozásra, pihenésre és vendéglátásra szolgál. Nálunk egy fülkéből, melyet előszobának neveznek, nyílik egy tágasabb fülke, melyet halinak nevez el az építész. Többnyire sokszögletű, lapos mellű és sötét szoba. Széles üvegezett ajtókkal és csöpp kis bútorokkal. Szekrényt, vagy pláne ülóbútort nincs hova tenni benne. Ezért rendszeren ebédlőnek használják, lámpavilágítással.

Ennél még a régimódi előszoba is többet ér. Azt, mint egy ócska ruhát felszabdalthatjuk. Látni mindenféle nagy T és nagy Z betűre emlékeztető előszobákat, sötét nyílásokkal, zsákutcákkal. Azután egy napon megjelenik az ócska lakásban egy új lakó és rendet teremt az előszobában. Mindenekelőtt, ahol csak lehet, üveges ajtókat tesz a tömör faajtók helyére, így az utcáról is jut be a szobák felől valami világosság. Azután levágja a nyúlványrészeket. Ezt, mint mondtuk, vérontás és habarcs-frccskendezés nélkül cselekszi. Egyszerű, kipróbált eszközökkel. Egy rézrúd, melyről lágy, virágos szövetfüggöny lóg le. Esetleg egy válaszfal tejüveg-ablakokkal. Az előszoba így önmagától több részre kapcsolódik. Lesz egy ruhatári része, egy várószoba-részlete ülőbútorokkal. Egy külön fülkéje a varrógépnek, tisztogató szerszámoknak, utiböröndöknek, miegymásnak. Ne tessék azt hinni, hogy az előszoba csak olyan mellékkérdés. Ennek mosolyognia kell. Színes vászon-huzatai és fehérre lakkozott bútorai az első meleg, fogadj-istennel köszöntik a belépőt. Az orvos, az ügyvéd előszobája, ha jókedvű és virágos, visszaadja a bátorságunkat. És van egy bútor, mely sorsdöntő a háziasszony életében. Ez a nagy garderobe-szekrény. Valaha három ajtaja volt, emelete, párkányzata, frízei, korinthusi oszlopféjei, lizénái, egy egész nemzeti múzeum volt egy ilyen ruhás-szekrény. Ma már bölcsebbek lettünk. Az ódon családi kincstárat, mielőtt újrafestetnénk, három részre fűrészeltetjük. Három összesimuló egész lesz így a nagy testből. Három sima

felület, melyeken nincsenek többé akanthusz-fejek, de könnyű őket letörölni.

A KONYHA. A régi térpazarlásnak még egy emléke van az ódon lakásokban: a konyha. „Beh szép nagy konyhám van”, kiáltott fel az egykori háziasszony, tíz szakács és kukta kedvére süthetne-főzhetne benne. A mai jó gazdasszony átveszi ezt az elvet, pedig nincs igaza. Inkább így kellene dicsérni a konyháját: olyan kicsi, helyes és világos, mint egy vegyész laboratóriuma. Ülve, játszva, a kezeimet kinyújtva látom el a főzést. Bérházban a konyha-átalakítás nem a lakó dolga. Más a helyzet a családi lakóházban. Ott az első kínálkozó alkalommal át kell térni a „testhezálló” konyha rendszerére. Megint nem azért, mert ez divat. Hanem, hogy a főző asszonynépnek idő előtt meg ne rokkanjon a lába a sok felesleges konyhai sétálástól. Rövid konyha, jól felszerelt, kézhez álló konyhaszekrény, ügyes forgószek, praktikus konyhasztal, hideg és meleg víztartály, mindennel kedveskedik már a technika.

A SZOBÁK SZÍNE. De lépünk be végre a lakás igazi belsőseibe, a lakószobákba. Sajnos, a kozmetikus munkája itt is nagyon helyénvaló. A régi házak lakószobái is velükszületett testi fogyatkozásban szenvednek. Ezeknek is van operációs orvoslásuk, de vannak egyszerű kozmetikai szereik is. Melyik itt a leggyakoribb betegség? A lakószobák kicsik, a lakószobák ridegek, sötétek. Persze, persze, ha a háziúr s az építész nem sajnálja a gyökeres javításokat, ha megvan a tatarozási kölcsönösszeg, akkor szépen rendbe lehet hozni a dolgot. Falakat törni, ablakokat vágni, néha csak az ablakokat fölfelé megnövelni. De azért vannak egyszerű háziszerek is.

Ilyen elsősorban a szobafalak világosra festése. Igen, ma már nem az a probléma, hogy „festessek-e vagy tapétáztassak”.

Mindkettő lehet jó, higiénikus és tiszta, ha megfelelően csinálják. De akár tapétát használunk, akár falfestést, az újabb lakásokban a fehér színt, vagy a fehérnek árnyalatait szeretik, különösképen a szűkre szabott és sötét szobákban. A színeknek is megvan az egészségügyi értékük s ebben a fehér, a szürkés-kék, az elefántcsontszín mind egyest kapnak. Szóval van egy fehér színcsalád, mely mindig, mindvégig jó, akármekkora is a lakás. Tudvalevő, hogy a nagy, mindentudó német, Goethe, a színek lelki hatásainak kutatásával is foglalkozott. Mióta az ő weimari lakásában külön-külön kipróbálta a színkártya színeit, azóta tudjuk, hogy még gyógyító hatásuk is lehet a színes falaknak, A sárga ünnepélyes hatást ad a szobának, a világoskék téressé teszi, a zöld megnyugtatja a szemet és a kedélyt. Igen ám, de azóta már többet is tudunk. Ma azt is tudjuk, hogy még a színesnél is többet ér egy szűk és sötétes szobában a fehér. Tessék csak kipróbálni, hogy ha egy szobát fehérre átmázoltatnak, mennyivel világosabb lesz az, milyen tisztán látni benne a szoba hátsó részeiben is és mennyivel jobban világítja be az ilyen szobát a hatvanas vagy százvattos izzólámpa, mint a sötét festésűt. Ne ragaszkodjunk tehát régi babonákhoz. Ne higyjük, hogy a leány-szobának rózsaszínűnek, az úr-szobának dohánybarnának, a hálónak pompejivörösnek kell lennie, S ne higyjük azt sem, hogy a falfestésnek a kanapé, a függönyök és a bútor színeivel kell egyeznie.

Nem: a lakás nem igazodik holmi ruhadivat-szabályok után. Ma a lakószobáktól elsősorban azt várjuk, hogy a térség benyomását keltsék. Sok-sok tapasztalat tanította meg a lakásberendezőket arra, hogy ahol a falak fehérek, vagy nagyon világosak, ott nemcsak a bútor érzi jól magát, hanem az ember is, A bútor színe, sötét lapja háttérrel kap, az ember úgy érzi, hogy kitágul a szemhatára, a szoba megtelik fénnel. Tehát sohase mondjuk azt: most csontszínű, ezüstszürke,

vagy tejkék lesz a szobám színe, mert *ez a divat*. Hanem mondjuk így: a lakásom falait mind fehérre, világosra, illetve szürkésre hangolom, *mert ez üdítővé és nagyvonalúvá teszi a lakást*.

Az eddigiekből eléggé nyilvánvaló, hogy a lakószobák belsőjében is inkább a térképzés, a világosság, a derűs tisztaság az, amire törekednünk kell. Néha egy nagy szobát kell részekre bontanunk, máskor két kisebb szobát egynek feltüntetni. Az utóbbi esetben gyakran elég a nagy szárnyas ajtókat kiakasztani s könnyen mozgó függönnyel helyettesíteni. A túlnagy szobát sem nehéz tagolni és bensőséggé tenni. Ily esetekben nem a régimódi üvegfallal, vagy spanyolfallal bontjuk részekre a túltágas szobát. Kisebb bútorcsoportokat alkotunk s egy egy alacsony könyvespolc, rádióállvány, vagy rövid pad rézsút helyezve, máris széttagolja a nagy szobát. Hányszor látni természetből fogva zeg-zugos padlásszobát, melyet az ügyes lakója kitűnő bútorrelosztással, egy-két fülke képzésével úgy bontott fel, mintha csupa intim sarok volna ott. Egyik fülkeszerű, másik ebédlősarok, harmadikban áll az íróasztal, stb.

A HÁLÓSZOBA. A költözködések, új életviszonyok majdnem mindig a hálószobák bútorait érintik legközvetlenebbül.

Itt van a legnagyobb mértékű eltolódás régi s új lakásviszonyaink között.

Itt elsősorban a bútorok helyes elrendezése, új és korszerű csoportosítása segít a bajokon. Még a régi, rossz alakú hálószobát is célszerűbbé lehet átváltoztatni bizonyos körülmények közt s aránylag nem is nagy költséggel. Ehhez vegyük számításba a következőket:

A régiebbfajta hálószobák szűkös térvizonyait főleg az szokta eldönteni, hogy a két ágyat egymás mellett, fejjel a falnak állítva s a szobát keresztülhasítva állították fel. Ez a

szerencsétlen beosztás, valamint a jobbról-balról felállított éjjeliszekrény, a szobát túlterhelte s csupa zeg-zugot alkotott.

Ennél sokkal helyesebb a szoba közepét teljesen felszabadítani. Az ágyakat pedig, éppen úgy, mint a többi bútorokat, lehetőleg a fal mellé sorakoztatni — hosszában. A két ágy tehát nem párhuzamosan s a szoba közepe felé fut, hanem egyvonalban, a fal mellé lapulva s láb a láb felé fordulva. Ha ez így el nem férne, a férfi ágyát, esetleg mindkét ágyat, heverővel pótoljuk. Az éjjeliszekrények közül pedig ily esetben egy is elég, a két ágy közé állítva.

De nem mindenki gondolhat költséges új bútorok beszerzésére. Néha csupán a meglevő ágyak „modernizálásáról” van szó. Legcélszerűbb a régies ágyak felső részeit, a többnyire felesleges díszű „rátéteket” egyszerűen lefűrészeltetni. Ez a legolcsóbb átalakítás. Szintúgy gyakori eset, hogy a lábak csúnyák, vagy az aljzat túlmagas. Egy kis fűrészelés itt is sokat segíthet. De már ezen túlmenő s költséges műtétekbe ne bocsájtkozzunk, főleg pedig azokat a tanácsadókat kerüljük ki messzire, akik ágyunknak „nappal recamier”-vá torzítását ajánlják. Az ilyen kétneművé változtatott bútor sohasem elég jó s mindig költséges.

A szekrények minden fajtáját is igyekszünk a fal mellé tolni. Itt sem árt a felesleges rátéteket lefűrészelni, kerek és ovális oromzatokat egy császármetszéssel eltávolítani. Néha a szekrények falhozállítása csak úgy lehetséges, hogy egy felesleges szobaajtót feláldozunk s a szekrényt eléje tesszük. Ez sem baj.

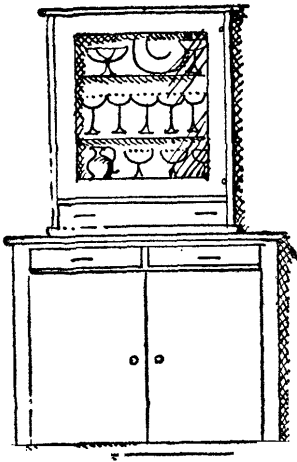
A legtöbb szekrény célszerűtlen. Talán hárommnyi tárgyat, ruhát, fehérneműt is el lehetne benne helyezni, okos beosztással. Éppen a költözések és átállítások idején kell ezt az új polcbeosztást is elvégezni s gondosan mérlegelni, hol van sok „levegő”, ki nem használt terület a szekrény belsejében. Néha elég a polcokat egyszerűen linóleummal bevonni, más-

kor — például éjjeli szekrényeknél stb. — a fa helyett üveglapokat kell alkalmazni.

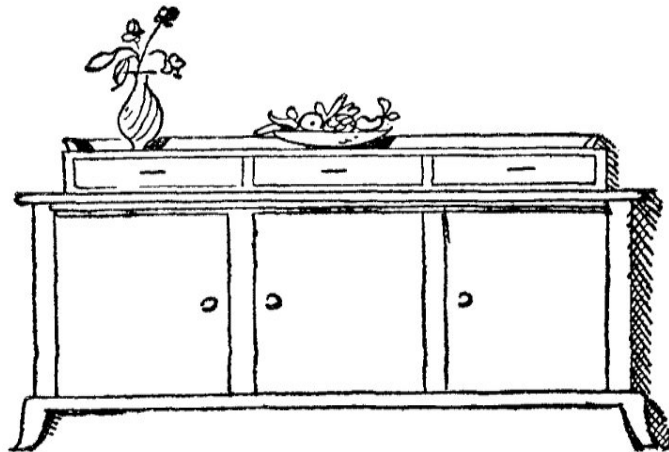
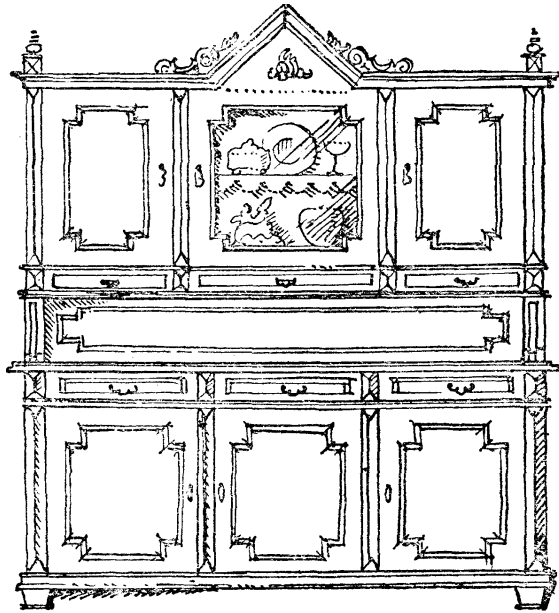
Legtöbbször a pipere- és fésülködőasztal az, amely feleslegesen sok helyet foglal el. Túlméretezett fiókjait, asztalát néha bizony fel kell áldoznunk, legalább részben. Ha a tükre széles, vágjunk le belőle s a levágott részt tegyük át más falra. Még a keretezés sem okvetlenül szükséges. A tükör egyszerűen a falba erősítve (csavarok segélyével) szintén megfelelő lehet, anélkül, hogy fakeret övezné.

A régibbfajta csillárokat sem árt néha modernizálni. Ez a művelet is gyakran elég egyszerűen sikerül, a felesleges karok és ágak pusztá eltávolításával. De mihelyst ennél többre van szükség, mondjunk le a megfiatalításról s vegyünk egyszerűt, de újat.

A TÖBBI BÚTOR. Ezek után talán felesleges sok szót vesztegetni arra, miképen tehetjük használhatóbbá egyéb bútorainkat.

Mindazt, ami józan ész szerint felesleges, vagy nem fontos, fűrészeljük le. Ezt cselekedjük a többnyire túlterhelt ebédlőkredencek felső részével is, amelyekben rendszeren igen kevés hely van az edények számára, de igen sok bajt okoznak költözésnél, takarításnál és azonfelül csúnyák is túlnyomórészt. Ugyanez a fűrészek segít azon, ha idomtalanul magasak az ebédlőszékek támlái, ha a széklábak túl hosszúak, vagy bármiféle „rátét” éktelenkedik a bútoron. Az esztergályozott csúnya szekrénylábakat lehet ékalakú lábakkal pótolni.

RÉGI EBÉDLŐKREDENCBŐL (LÁSD FENT)
ÁTALKÍTÁS UTÁN KELETKEZETT AZ ALATTA LEVŐ TÁLALÓ
ÉS A TÚLOLDALI POHÁRSZÉK.

Gróf József terve.

MIT TANULTUNK A RÉGIEKTŐL

STÍLUSBÚTOROK

Az ember, lénye szerint, erősen konzervatív hajlamú, A család, az otthon pedig már ősi rendeltetése szerint is a konzervatív érzések gyűjtőtelepe. Nem csoda tehát, ha az öröklött, vagy érzésvilágához erős szálakkal fűződő régi bútorait minden berendezkedő egyén szereti az új, modern lakásba is átmenteni. Sőt még azok is, akik ilyeneknek nincsenek birtokában, gyakran szerelmesek a régi stílusok formáiba és amikor bútoraikat megrendelik, vagy összeszedik, egy-egy szobát stílusbútorokkal akarnak berendezni. Egyiknél az utánzás vágya sugallja ezt, másik talán túlságosan egyhangúnak és örömtelennek tartja a modern „tárgyas” és dísznélküli bútorokat.

Mindegyik felfogásnak megvan a maga jogosultsága. Aránylag legrosszabbul az jár, aki merőben ízlése és jóhiszemősége szerint — szakértő megkérdése nélkül — úgynevezett „antik” bútorok vásárlására indul. Az ilyen embert érhetik a legnagyobb csalódások, mert lépten-nyomon hamisított régiségekkel kerül szembe. A biedermeier írószekrény (secretaire), mely annyira megtetszett neki, talán két különböző korú darabból van összetéve. A fiókosszekrény (cornmode), melyről a zugkereskedő megesküszik, hogy régi, valóban az is, de a rejtett részei már pótlások, a berakás pedig ízléstelen tálcolmány. Az üvegszekrény (vitrin) egy hajdani ruhásszekrény szétfűrészelése útján keletkezett. Az asztalok, a székek, esetleg csupán hű, vagy nem hű másolatok egykorú biedermeier-bútorok nyomán. Nyugodtan ki lehet mon-

dani, hogy a régiségkereskedelemben kínált „antik” bútorok túlnyomó többsége csak halk emlékeit Őrzi a valódi régiségnek. S legfeljebb a vásárló illúziójában él valódi múlt századi darabként.

Baj ez? — kérdezheti már most a jóhiszemű vásárló, — Könnyű rá felelni, hogy „igen”. Baj azért, mert a legtöbb ilyen „antik”, „korabeli”, „valódi stílusú” s egyéb jelzőkkel felruházott ócska bútor rossz asztalosok silány munkájával készült, A hamisítások legközönségesebb módja, hogy a kis asztalos a zsidvásáron olcsón összeszedett régi szekrényeket szétfűrészeli s fájukat használja fel különféle ravaszformájú bútorok, polcok, kerekasztalok, varróasztalkák, kis női íróasztalok, fehérműtartó fiókos szekrénykék (chemisetek) készítésére, A vásárló persze örül, hogy ha ilyen összetákolt, tetszetősre kifényezett ócska véretek, festett képecskét, faragott díszítményt, vagy éppen szúrágta részeket fedez fel s boldogan hiszi el a hozzájuk költött meséket is. Az igazság ellenben az, hogy az antik veretek számára külön gyárak vannak, a festett kép többnyire újkori beégetés, a faragott díszítmény közönséges masszából készült s ragasztott bútorpótlék, ami pedig a szúrágást illeti, azt sörétes puskával külön kitanult mesterek hamisítják bele a fába,

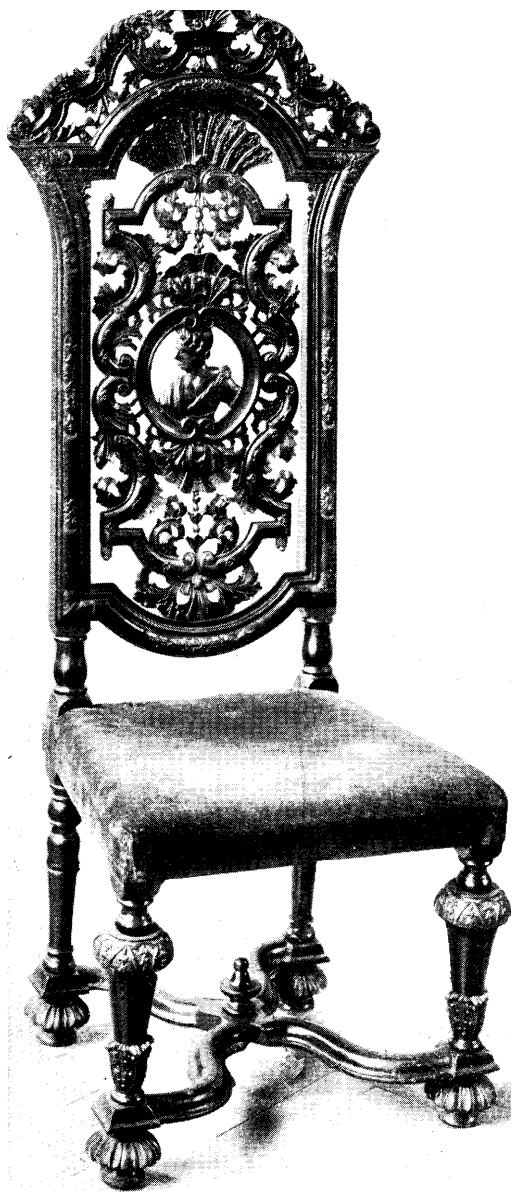
Ennél még sokkal szerencsésebb az a bútorrendelő, aki jó asztalosműhelyben, előzetes tervek alapján, egyszerűen régi stílust imitáló berendezést készített. Ez legalább jó mintadarabokat jelölhet ki egy könyv, múzeum vagy egyéb megbízható bútorgyűjtemény kelléktárából, S a jó műhelyben készült stílusmásolatokkal nincs az az örökös vesződés, mely a hamis antikvitások velejárója: az ajtók vetemedése, a fiókok nem csúsznak, a fűnír letöredezik, a széklábak meglazulnak, az íróasztal lapja elgörbül, stb.

Természetesen elvben nem helyes az, ha a mai kor embere a régmúlt idők formavilága szerint rendezkedik be. Igényeink

s életformáink ma egészen mások, mint azon Napoleon-utáni időkben voltak, mikor a diófa és cseresznyefa-ülőgarnitúrák készültek, ovális kanapétámlával, oszlopszerű kartámlával, lantalakú széktámlákkal. Ma nem a délutáni kávézáshoz, hanem a nappali heveréshez s az éjszakai alváshoz igazodnak ülőbútoraink. Szintúgy vagyunk azokkal a nagy állótükrökkel (psziché), melyek a múlt század elején még nagyon célszerűek voltak gyertyafénynél, de ma a földigérő tükrök s a villanyvilágítás idején *csak* díszes és nehézkes bútorدارabok. Ugyanilyen díszdarab a tizennyolcadik századi palota-berendezésekből merített „diplomata-íróasztal”. Remekműnek hat kigyózó lapjával, de mihelyst egy kisebb úriszobába költözik a gazdája, kizorít onnan minden más szükséges bútort. S ugyanezt mondhatjuk általában azokról a stílusbútorokról, melyeket egy ünnepélyes, nagyarányú társasági élet teremtett meg hajdan, de ma már nem férnek bele a polgári egyszerűségű lakás és lakói életrendjébe.

A régi idők embere nem annyira a kényelmet kereste, mint inkább stílusos környezetet igyekezett magának teremteni. Nem volt „komfort”, de voltak szép formák a bútorokon: hárfaszerű hajlatok a varró- és szervírozó-asztalkákon, hattyúnyak-idomok az ágy hajlásvonalán, mázsás oszlopok az ebédlőasztal lábai helyén. Csupa olyan részlet, mely ma sokféle okból célszerűtlen: az ülésnél, a takarításnál, a költözködéskor és így tovább. Természetes tehát, hogy a mai nemzedéktől nem kívánhatjuk, hogy „fészket verjen” magának úgy, mint a dédanyák idején nevezték a tetszetős, de sokszor felesleges célszerűtlen lakásberendezést. Korszerű, technikailag mindenképp előnyösebb bútorokra kell törekednünk s a polgári életformák kereteit, nem pedig a palota, kastély, urasági lakás kívánalmait tartani szem előtt.

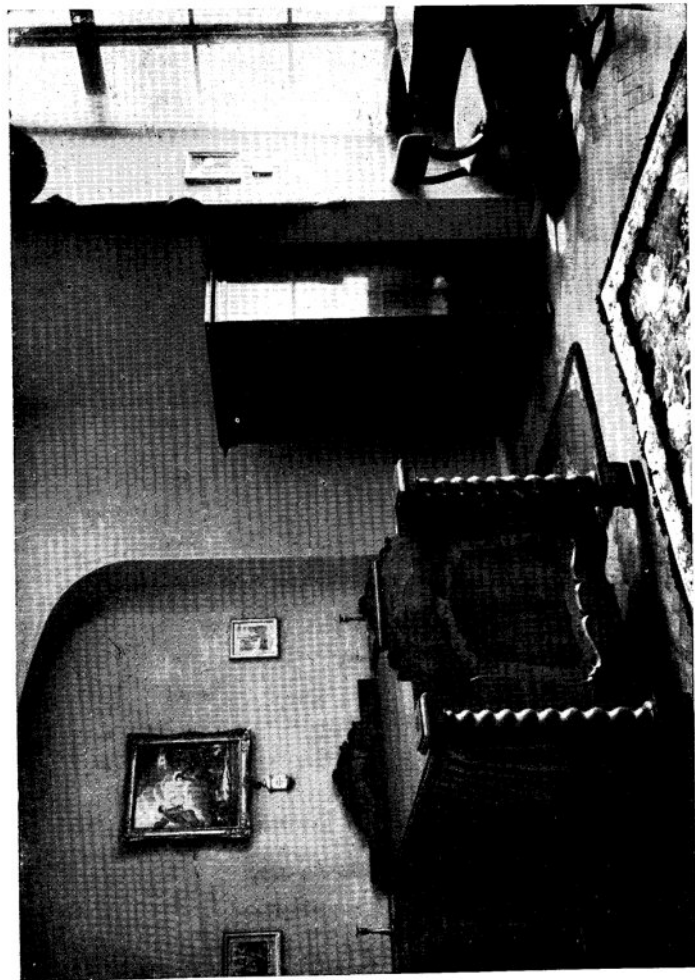
Ez persze nem zárja ki azt, hogy a modern lakásban ne lehessen elhelyezni antik bútorokat is, A túlzó modernség

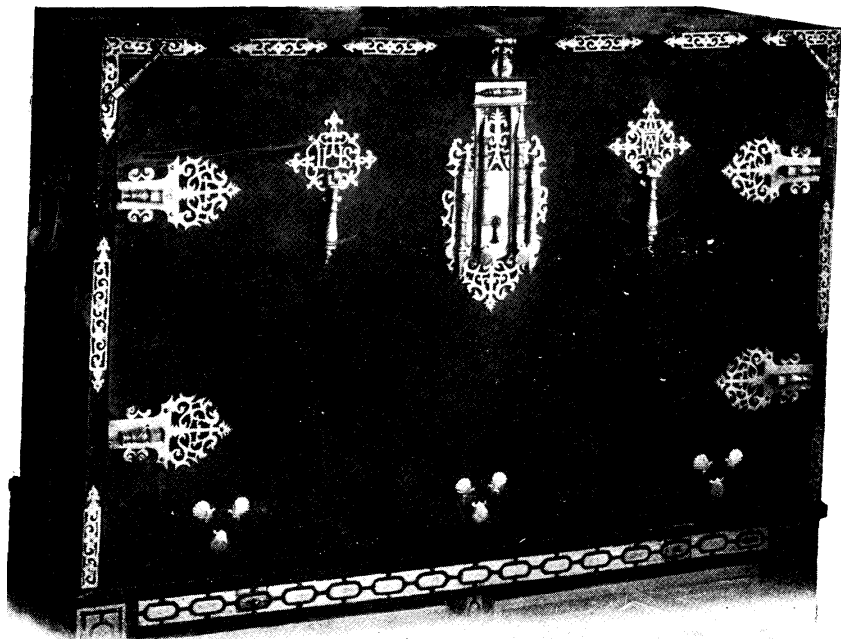
IX. — RENESZÁNSZ-
SZÉK, ANGOL

X . TABERNÁKULUM, MÁRIA TERÉZIA KORÁBÓL

XII. — SZABLYA-FRISCHAUF FERENC: BIEDERMEIER-HÁLÓ.
STEINDL FERENC RÉGI BÜTORAIBÓL ÖSSZEÁLLITVA

XIV/A. — RENESZÁNSZ-
SZEKRÉNY

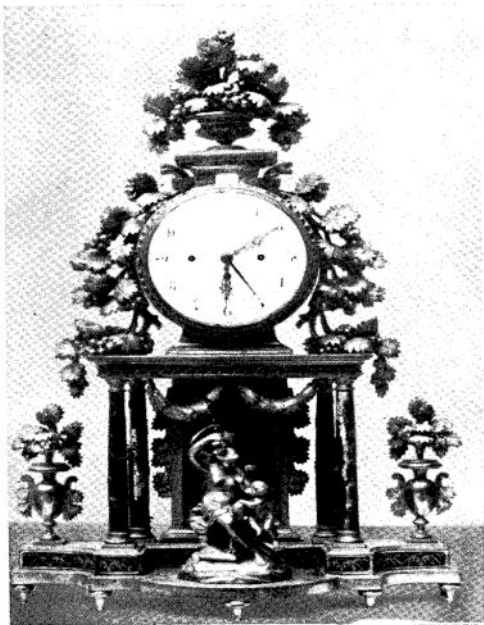
XIV/B. — PORCELLÁN-
EDÉNY, XIX. SZÁZAD ELEJE

XV/A. — ROKOKO
ÉTKEZŐKÉSZLET

XV/B. — CUKORTARTÓ
HEREND

XVI/A. — ÁLLÓÓRA
BLEYER ANDRÁS
BUDAI ÓRÁS MŰVE
A XVIII. SZÁZAD VÉGÉRŐL

XVI/B. — CHIPPENDALE-SZÉK

türelmetlenkedő prófétáival szemben nyugodtan hirdethetjük, hogy egy-egy stílusos darab mit sem árt a szoba egészséges légkörének. Azokat a valóban nemes régi bútorokat, melyeket még a múlt századvégi szokás is a padlásra száműzött, nyugodtan beilleszthetjük akár a legmodernebb keretbe is és gyakran bűn volna ezeken másféle renoválást végeztetni, mint átfényeztetni s megtisztíttatni őket egy asztalossal. Persze csak kevés ilyen bútort s csak a legjavát! Rosszul hatnak egy fémcsőtől és üvegtől ragyogó szoba színterében a gyöngyházberakásos, ébenfát utánzó szalónasztalok, vagy a mahagónifából és préselt bőrből összeállított spanyolfalak. De nem azért, mert ε kétféle stílus — mint mondani szokás — „üti egymást.” Hanem azért, mert az a hazug rokokó-ébenfa asztal és az az ál-festői korszakból való „műtermi” spanyolfal már a maguk idejében is, ma is, és mindenféle környezetben rosszul hatnak.

Itt tehát helyénvaló eloszlatni azt a minduntalan felmerülő aggályt, hogy a régi stílusú bútorok összeegyeztethetők-e egymással (például egy Mária Terézia-stílusú tabernákulum belekerülhet-e egy biedermeier-stílusú leányszobába)? Határozott igen erre a felelet. A lakószobában csak a célszerűség lehet döntő s az, hogy a bútor technikailag és formailag jó-e? De hiszen akkor a múlt század elejéről való cseresznyefaszekreter is beleillik a mai orvosi várószoba krómozott acélbútorai közé, — kérdezhetné ijedten valaki. Itt is őszintén csak azt felelhetjük, hogy igen. Egy-egy elűtő jó darab nemhogy zavarná, sőt inkább érdekesebbé teszi a szoba légkörét. Persze az elrendezéshez megfelelő ízlés kell, amely a „jövövény” darabot nem rejtegeti, hanem érvényre juttatja.

A német lakásberendezésben ma lépten-nyomon megszokott dolog, hogy egy fehérszínű, lakktól, üvegtől, öblös zsöllyéktől ragyogó környezetben ott áll egy kínai stílusú könyvszekrény, vagy egy tökéletesen modern női hálószobában

két pompás Chippendale-karosszék fog közre egy rózsafából való francia rokokó-asztalkát. Még gyakoribb dolog ez az angol berendezőknél, akik a tradíciók tiszteletét szerencsésen tudják összekeverni a legcélszerűbb „masinizmus” bútoraival, A gyűjtők, a régiségkedvelő gazdag polgárok, néha egy családi bútordarabhoz, vagy csak egy régi festményhez is hozzáhangolnak egy egész szobát. De nem úgy, amint ezt nálunk cselekszik: csupa „korhú.. bútort terveztetve az eredeti kedvenc mellé. Hanem úgy, hogy az a pár új bútor, melyet e célra készíttetnek, egyenes vonalaival, sima nyugalmaival ne zavarja a szép régi műtárgy hangulatát. A régiség uralkodik, a többi pedig statisztál.

Mindezzel csak azt akartuk mondani, hogy a „stílustisztaság” elve ma már a múlté s még a múzeumi szobák berendezésénél is el-eltérnek a merev rendszertől. Az ember szeme hamar megszokja azt, hogy két olyan, színben és jellegben eltérő darab, melyek egykor ellenségeseknek tűntek föl, összebarátkozik. (Legjobb példa erre a női divat.) Egy szobasarok, melyben, mondjuk, alacsony fémlábakon fekvő üveglap jelzi a dohányzószerek helyét, a következő ülőbútorokat fogadja be: két bőséges, hatalmas szunyókáló füles fotój, (úgynevezett „bergère”) a múlt század közepének stílusában, egy magas támlájú aranyozott trónszék, két klasszikus fehér lakkozású szék XVI. Lajos korából. Csupa eltérő — színben és huzatban más-más — ülőbútor és mégsem szúrnak szemet. Senki sem állítja, hogy „összeférhetetlenek...

Az a fontos, hogy mindenki megtalálja köztük a neki megfelelő kényelmet, az ülésnek, testmagasságnak, dülésnek, támaszkodásnak, felállásnak azt a kényelmét, mely egyedül fontos a mai ember számára.

*

Természetesen nem árt azért ismerni a régiség-hamisításnak néhány trükkjét sem, mert hiszen gyakran jutunk abba a hely-

zetbe, hogy holmi „olcsó, családi ereklyével” kerülünk szembe.

Ijesztő, hogy mi mindent kell a tökéletes bútorhamisítónak tudnia. És micsoda felkészültséggel dolgozik ő az asztalos műhelyében.

Először is: az anyag-szertára. Törött, hiányos bútordarabok. Itt egy hajdani asztalnak két lába és keresztkötései. Ott egy kelengyeláda alsórésze. Arrább széteső szekrény oldalai féldomborműves faragással. Egykori ajtó ütött-kopott festménnyel. És így tovább. Különleges asztalosnál különleges hulladékok is. Kidült klastromok ablakai, tűzreszánt gerendás mennyezet, ócska tapétás ajtó, vakult tükrök kerete. Mindent összevásárolnak, aminek múltja van. Múltja és férgé. De e szónál ne gondoljunk holmi illetlen állatkákra. Nem, a régiséggyártás csak céltudatos apró kukacokat használhat. Szúkat, melyek eleven erővel dolgoznak, hogy a jelenből mult, a dobogódeszkából történelem legyen.

MAKART-CSOKOR

Már nem ilyen egyszerű a bútorokra szánt díszítmények dolga, A múlt századi úgynevezett „neobarokk” bútorok jórészen igen kedves domborművek vannak: lendületesen kiesztelt pajzsok, akantuszok és levélformák. Csupa műfaragvány rizslisztből és gipszből,

Ilyen a bútor „ősanyaga”. Ilyen különböző maradókból lesz azután egyetlen szerves egész. Alapelv: több test, de egy lélek. Például a két régi lábhoz egy ugyancsak régi asztal lapja társul, S készül hozzá ezenkívül egy hajdani kapufélfából még két láb. Ez együttvéve egy asztal: a tizennyolcadik századból, A legnagyobb ügyesség azonban abban rejlik, hogy egy darabból kettőt lehessen csinálni. Osztódás útján szaporodnak az őslények, ugyanúgy a régi könyvszekrények is, A széles könyvtartót függélyes irányban kettévágják s mindkét rész kap egy-egy oldallapot, A derék iparosnak most már nem egy, hanem két érdekes, sőt mondhatni múzeumi szépségű könyvszekrénye van.

Az „egyből-kettő” elv alapján lesz a régi díszhintóból rokokó-vitrin és függőnytartó; így hasad ketté az egykori zabosláda is, hogy egyik fele, mint virágtartó, a másik, mint a márkinő pipereasztala kezdjen új életet.

Látnivaló: sok furfanggal dolgozik a céhbeli régiség-hamisító. De ő nemcsak kitűnő stílusismerő. A korszerű technikákkal is tisztában van. Sohasem használ például bizonyos antik bútoroknál vas csavarokat, hanem kemény cinkeléssel illeszti össze a szekrény oldalait.

Korszerű gondolkozására élénk példa a már említett szúrágatási eljárás, A természetben a szú lassan és túlságos megfontoltsággal dolgozik. Szükséges tehát a régi bútorok az idő vasfoga által ejtett, alig látható harapásait kissé szaporítani, jobban hangsúlyozni, A kontár és elmaradt asztalos ilyenkor fog egy sörétes vadászpuskát és a félig kész bieder-

meier íróasztalba belelő. De nem úgy a hivatása magaslatán álló mű-hamisító. Ő amerikai hajszálfűrókkal és villamos-eljárással dolgozik. így bizony nem lehet megtalálni az áruló — puskagolyókat a szűcsatornáiban.

Rendes, szép acélszerszámokkal dolgozik a mai régiség-üzem. Külön kis finom kalapácsok vannak az élek leütésére. Vésők minden méret után a régi horpadások és sebhelyek előidézésére. Befejezésül gyengéd drótkefékkel dörzsölik végig a bútor testét; az éltető por, hamu és egyéb szennyezők így tökéletesen átjárják a fa szemcséit. Az igazi hamisítvány minden költséget megér. Mondják, hogy vannak bizonyos fajták, melyek jobban szeretik a tengerparti páras levegőt, mint a hegyvidék tiszta hidegét. Ezeket a bútorokat még levegőváltásra is elküldik, egy kis öregítő-gyógyóra, így öszül meg köztisztelőben a hajdani bolti állványból lett írószekrény.

Néha, bizalmas percekben azután feltárja bensejét is. Ilyenkor bele lehet nyúlni titkos fiókjába is, melyeknek mélyén régi bankjegyek és egykori újságpapírosok találhatók.

Mert igazán csak akkor válik műemlékké az antik bútor, hogyha egy kis történet is emeli a belbecsét. Mint jó amerikai filmnél, itt is elengedhetetlen a „story”. És ha egyszer egy ilyen bútor darab elkezd mesélni, abban mindig van valami különös és bonyodalmas hagyatéki pör. Mese, levendula, méreg, titkos fiókok, de főleg a hagyatéki pör: hozzátartoznak egy ártatlan fiókszekrény rejtélyes múltjához.

Volt idő, mikor a pompeji ásatások szép meséivel fűszerezve jelentek meg a dísz tárgyak a régiségpiacon. A világháború után mindenféle császári és nagyhercegi kastélyok hazug regéivel bocsátották útjukra a hamisítványokat.

Pedig a világon általában aránylag nagyon kevés a valóban nagymúltú és hiteles régiség. S ami van, az is igen jó kezekben van: múzeumokban s gazdagok palotáiban.

Ezért bár túlzás az, hogy igazi antik bútor már nincs is forgalomban, csak hamisítvány, bizonyos azonban, hogy a valódi mestermunka, az érintetlen és régi bútor: fehérholló.

De éppen azért szeressük és becsüljük meg azokat a kedves családi ereklyéket, szekretereket, ódon szekrényeket, diófából, cseresznyefából való polcos tartókat és üvegtárlókat, melyek félmúlt bútorhagyományaink őrzői.

Ezek a derűs, biedermeier- és táblabíró-világból való bútorok igazában még nem azok. Emlékek, melyeken még ott leng egy-két nemzedék hervadt költészete. Széles sublótjaikon a sima fényesség; ökörszemespárkány a szekrényeken; a nagy szunyókáló-székeken a fülek támasztéka; csupa kedves maradáka régi-régi stílusoknak, melyek ezeken a bútorokon már csak levitézlett hagyományok. Árnyékai az egykori gazdagságnak.

Tulajdonképpen nem is igen érdemes őket hamisítani.

A TÉRALKOTÁS SZÉPSÉGEI

Azok, akik egy rég letűnt bútorkorszak külsőségeit utánozzák, többnyire szolgalelkűen lemásolják annak egy-egy jellegzetes bútor-elemét s azt azután bálványkép gyanánt öleli körül tekintetük.

Pedig nem az egyes csip-csup berendezési tárgyak mutatják egy bútorkorszak jótulajdonságait, hanem az a szellem, mely belső építészetének egészét hatja át.

Így a hozzánk legközelebb eső biedermeier-kornak is sok, értékes belső berendezési elve volt, melyeket szobáink alakításánál a mai építésznek és lakástervezőknek érdemes követniök. S amint a példák mutatják, az igazán művelt, jóízű tervezők követik is. Ez a múlt század első felében uralkodott stílus-korszak ugyan sokkal kezdetlegesebb életszokásokat tüntet fel, mint a mai, de azért a biedermeier-kor kis családi házainak

lakói egyszerű, otthonos és derűs szobáikkal példát szolgáltatottak a szobák terének kihasználására, a bútorok elrendezésére és a belső nyugalom könnyűszerrel való megteremtésére. Az alábbiakban sorravesszük a mai lakásnak e múltból szerzett értékes tanulságait.

A SZOBAKÖZÉP ÜRESSÉGE

Azokban az évtizedekben, melyek Napóleon francia király hosszú háborúit s legyőzetését követték, a világ elszegényedett s a polgári élet úgyszólván a szobák négy fala közé volt szorítva. Ez az otthonülő, csendes, halkszavú társasélet nagyon szegényes volt a régi főrangúak pompázó életéhez képest, de kifejlesztette a lakás kultuszát, a bútorok kényelmét és — éppen mert a polgárság szerény sorban élt — jólszerkesztett bútorok uralkodtak a cifraság helyett.

A biedermeier építészeinek s helyes ösztönüknek köszönhetjük azt a ma már természetes szobaberendező elvet, hogy a szoba közepét szabadon kell hagyni.

Ha megnézzük, hogy száz-százhusz évvel ezelőtt miként voltak berendezve Ferenc császár bécsi szobái, vagy a mi régi nemesi kastélyaink nemesen egyszerű úriszobái, meglepő egyezést találunk azokban a mai helyes tervezésekkel. Régi képeskönyvek és azon korból való metszetek ékesen hirdetik, hogy király és köznemes egyaránt a szoba nyugalmát, a méretek s a tér szabadságát tekintette legfontosabb lakáselvnek.

A szoba közepe üresen állt s a bútorok sorra-rendre a falhoz lapultak. Padok, székek, könyvespolcok, íróasztal, — mindez szép sorban a fal mentén. A szoba közepe üres. Csak egy nagy virágos sziget úszik a parkett fényességében, egy szőnyeg. A biedermeier lakáskultúra lelke: a nyugalom és a rend.

Ezt a térfelszabadítást a későbbi rosszízű berendezők teljesen elhanyagolták. A szoba közepét ezekben az évtizedek-

ben telezsúfolták bútorokkal. Egy hazug illúzióknak kezdtek hódolni: a festőiségnek. Még ma is találunk ez időszak, az úgynevezett Makart-korszak ízlésében kialakított vidéki szalonokat. Itt is, ott is aranyozott székek, hatalmas bársonyszöllyék, puffok, asztalok „festői” rendtelenségben. Keresett lomposág, amely az ablak elé festőállványt helyez képpel, a kályha elé spanyolfalakat rak és bársonyt vet rá, a szoba egyik végében dobogót állít fel, hogy trónszéket helyezzen rá, másutt pedig egy heverő van rézsút elhelyezve s hogy a műtermi hangulat teljes legyen, indiai sál, vagy török-kendő omlik le róla bojtokkal. Hosszú évtizedek e hazugságait kellett jóvátennie a modern lakásberendezésnek, mikor újból felszabadította a szoba közepét. Így elérték azt, hogy a kis szoba sem hat túlsúfolt-nak, jární lehet benne, könnyű az áttekintés s ez a középtér nemcsak lelkileg megnyugtató, de célszerű is. Célszerű a takarításnál és célszerű akkor is, ha vendégek sűrűnek-forognak a szobában.

ALKÓVOK ÉS FÜLKÉK

Még pár évtizeddel ezelőtt közmegevetés tárgya volt az alkóvos hálószoba. Egészségtelen, sötét és nehezen tisztítható. Pedig az a kis kiugrás, mely a szobát hátul lezárja s önálló fülkét alkot, egyáltalában nem célszerűtlen, csak akkor, ha alvásra használják. Az újabb lakásépítészet tehát gyakran hosszabbítja meg a szobát ilyen fülkével, aminthogy ez a szokás hajdan is megvolt a reneszánsz és a barokk lakóházakban. Nemcsak a szoba térhatását fokozza az alkóv. De alkalmas arra is, hogy ott intim kis társalgó, uzsonnázó hely, vagy asszonyi dolgozószobácska legyen, hálószoba közelében pedig öltöződönék alkalmas ez a hely kelengye- és ruhásszekrényeivel.

Ugyanezen okból szeretik a modern családiházak építészei a fülkéket általában. A garszónlakás nappali szobája mellett

fülke van, a week-end ház egyetlen nagy lakószobájából jónéhány fülke nyílik, pihenő, alvó, író-olvasó alkalmatosságul. Természetes, hogy mindez már a házépítés stádiumában születik meg s meglévő lakások ilyen módon való átalakítása többnyire lehetetlen, vagy nagyon költséges.

S A R K O K É S C S O P O R T O K

Századunk elején uralkodott felfogás az volt, hogy több kisebb-nagyobb szoba felel meg legjobban a polgári életrendnek. Ma az „egy nagyszoba” elve általános. Ezt az egy nagy szobát leginkább régi és újonnan átalakított bérházakban találjuk meg, ahol azután bő alkalma is van egy ügyes berendezőnek, hogy az így kínálkozó szobát kellően kiaknázza.

A szoba közepét lehetőleg szabadon hagyja. Azután több kisebb csoportot alkot a szobában. Ebben is a régi patriciusházak berendezőszellemét követi. Egyik kis sziget reggeliző helynek szolgál. (Esetleg egyéb étkezések céljaira is.) Persze ez a csoport a reggeli napfényhez s az ablakhoz legközelebb van. Itt esik legjobban a reggeli. Csillogó porcellánok, kívánatos gyümölcsös tál és tarka abrosz mellett. A napi munka előtt a jó hangulat fokozására fontos ez a nyitány, ezért szentel neki most nagy gondot a berendezőművész.

De a lakószoba többi csoportjait is nagy gonddal kell kialakítani. Az úgynevezett „intim sarok” szolgálhat ebédlőrésznek, vagy teázásra. Felszerelése egy kerek asztal, pár szék és egymással derékszögben állított kanapé lehet. Ez a most általánosan népszerű lakózug is sokkal régiebb, mint hinnők. Minálunk már a múlt század közepe táján meghonosodott, mikor Széchenyi István gróf külföldi utazásaiból hazatérve mindent népszerűvé tett, amit az angol társadalmi életből érdemes volt átültetni.

A biedermeier-kor asztalosai — nálunk főleg Steindl mester — kitűnő ülőbútorok készítésével járultak hozzá e valóban „kedélyes sarok” méltó felszereléséhez. Necsak tetszetős alakjait, érdekes csíkos huzatait nézzük meg az akkori székeknek. Figyeljük meg azoknak egészséges, testhezálló alkatát is. Minden szék a maga rendeltetését precízen szolgálja: az ebédléshez más alakja van, mint az íróasztalnál s megint más az olvasósarokban. Ülő, pihenő, dolgozó ember életfeladataihoz simulnak.

Az akkori idők mesteremberei éppoly józan elvek szerint dolgoztak, mint ma a bútorgyárak technikusai.

A FŰTŐTEST KÖRNYEZETE

Mindaz, amit ezekről a lakályos sarkokról elmondtunk, a szobának hangulati értékeit fokozza. Nemcsak célszerű, de lelkileg is üdítő, egy-egy napszakot kellemesebbé tesz a szoba lakóinak. Ezeknek a régi időkből öröklött romantikus elemeknek sorába tartozik a tüzelőhely, a fűtőtest környezete is. Hajdan, mikor palotákban és a kunyhókban még kezdetlegesebb volt a berendező-technika, igen nagy szerepe volt ebben az otthonosságban a szoba tűzhelyének is. A kandalló nyitott lángja valósággal áldozóoltára volt a tűzimadásban felnövekedett emberiségnek. Közismert dolog az északi emberek nagy vonzalma a fahasábokkal fűtött kandallóhoz, mely vallásos és házias életüknek örökké sugárzó központja.

A művelt nyugateurópai ember ma már bizony messze esik minden ilyen természetromantikától, de azért szívósan ragaszkodik a kandalló költészetéhez. Franciáknál s angoloknál a nagyvárosi bérházak szobáiban még a legmodernebb építészek elgondolása szerint is, sehol sem hiányzik a márványlappal fedett, egyszerűsített kandalló. Németeknél s alpesi vidékeken gyakran csak egy alacsony széles cserépkályha,

vagy piros téglából, csempékből összerakott fűtőtest foglalja el a helyet. Legtöbbször már csak radiátorcsövek, vagy szénakna melege fűti ezeket a jelképes ősi tűzhelyeket, de a költészet, a tűz mítosza nem szállt el végkép belőlük. A nyitott láng még ily eldugott állapotban is vonzó. És a tűzhely felett a karos gyertyatartó szép színes gyertyáival szintén ilyen foszlánya a hajdankor fellobbanásainak.

A kandalló kezd korszerűbb formát öltetni s vele egyidejűleg a cserépkályhák alakja is ötletesebbé válik. A régibbfajta cserépkályha unalmas mértani test, egy kicsit a gimnazisták kristálymintáira emlékeztet. Az új házak építői igyekeznek inkább a régies paraszt-kemencék kúpos-búbos formáit utánozni persze inkább csak a falusi családi házakban. Ezeknek a kerek kemencéknek padkájuk, kuckójuk is van, ahol nagyon jó melegedés esik s ha a zöldes vagy rózsaszín csempéket is számbavesszük, akkor el kell ismerni, hogy barátságos, „hívogató” hely az ilyen kályha. Az ilyen fűtőtest kemény cserépjellegét mindenféle puha anyagok ellensúlyozzák: jó hímzett párnák, melyeknek használata talán sehol sem olyan jogosult, mint itt. Az ilyen módon „kipárnázott” tűzhely nemcsak a test, de a lélek melegségét is fokozza.

A helyes lakásberendezés tehát a kályha közelségét is igyekszik ilyen pihenő-szórakoztató kis szigetnek megtenni. Néha két szék és egy alacsony kis asztalka áll a tűzhely szomszédságában. Máskor egyetlen nagy szék, nem több. De ez a szék minden kényelmi igényt egyesít. Változtatható támlája, kiszedhető ülőpárnái vannak, alacsonyan, tetszőleges szög alatt vagy emelkedetten ülhetünk. A kartámlára ráerősíthető kis asztallap is van, cigarettázó felszereléssel. Kartávolságra pedig egy fali vagy állólámpa hajlékony csöve, melyet kedvére irányíthat az, aki itt magányosan olvas. Egy zárt kis világ így a fűtőtest környéke, de egyszersmind központ is, melytől jobbra-balra tovább fut a bútorok üteme.

A VÍZSZINTES VONAL

A kandalló körvonala régebben élesen kirajzolódott a faburkolású falból. Ma már nem szokás tölgyfalapokkal burkolni a szobafalat s így a fűtőtest jobbra és balra sima fallal folytatódik. Néha mosható csempék vagy piros Klinker-tégla és fehér eresztékei alkotják a kályha szárnyait, finom színhatásokat nyújtva. Legtöbbször azonban csak a beépített-vagy odasimuló könyvespolcok futnak ki a fűtőtest mellől. Ezek az alig másfélméter magas, egyszerű és sima bútorok a legjobb összekötők. Átvezetnek a kicsit magasabb sarokbútorokhoz, vagy a másik oldalon az íróasztal, a reggeliző sarok csoportjaihoz. Ezeknek a párkányoknak, melyek a könyvespolcokat befedik s a padok fölött tovább futnak, tartójellegük van. De nemcsak az üveg- kávé-, dohányzó- és másfajta felszerelések tartására valók. Vízszintes tagolást is adnak a szobának. Mintegy bezárják az alacsony bútorok magasságát, s egyúttal köröskörül a megnyugvás szemhatárát jelentik.

A régi lakásberendezéseknél is megvolt ez az egységes záróvonal, vagy legalább is a törekvés ez irányban. De akkor a szekrények kétméteres és az ajtók háromméteres magassága volt az irányjelző. Ma az alacsony bútorok korát éljük s élvezet a szemnek, hogy a bútorok bezárulnak azon a horizonton, melyhez egy könnyű kézmozdulattal hozzáférhetünk. Csak a lakás igazi lélekismerői, a berendező-építésszek tudják, mennyire hozzájárul ez az érzés lakásunk csendjéhez, nyugalmához.

Nem szabad elfelejteni, hogy a vonalnak ösidők óta van bizonyos rejtelmes lelki hatásuk és ezek közt a vízszintes vonal általában a megnyugvást és a békés hangulatot szolgálja.

Jellemző erre, hogy a száz év előtti lakásberendezők kínosan ügyeltek arra is, mennyire adnak zárt vízszintes vonalat a falra akasztott képek keretének felső lécei.

AZ EGYSZERŰSÉG ÉS TÁRGYIASSÁG KORSZAKA

A történelem a lakások fejlődésébe is folyton új meg új fejezeteket iktat a régiek után. Minthogy a lakás csak külső kifejezése az emberek kényelmi és ízlésbeli törekvéseinek, fel kell tennünk, hogy amikor a lakások új arcot öltenek, magának az embernek életérzése, életfeltételei változtak meg»

így vagyunk szemtanúi annak a változásnak is, mely a lakások tekintetében a világháború befejezése óta végbement. Az élet gazdasági, szellemi és erkölcsi változásai megmászították magának az életnek intím színpadát, a lakást is.

Ezt a változást elsősorban úgy jellemezhetjük, hogy a lakás-igényeink egyszerűbbek lettek.

*

Az a fajtájú lakás, melyet azelőtt úgy neveztek, hogy „urassági”, vagy „főúri” lakás, ma már jóformán senkinek sem kell.

A nagy termek, a magas falak, a gipszdíszű mennyezetek, a sötét folyosók, az északi fekvésű ablakok, a rideg konyhák talán megfeleltek a régi fényűző élet kerete gyanánt.

De a mai háztartás csak nyűgnek érzi a keretet.

A háziasszony számára e lakás az ünnepélyesség, a porfogók és a moly meg férgek elleni ádáz küzdelem színtere volt.

Ezért ma a régimódi lakások legtöbbje kiadhatatlan. Mint valami régi, cifra báliruha, inkább érdekességnek hat, de senki sem akarja viselni.

Az új lakástól pozitív értékeket kívánunk. Nem szemfényvesztő külsőségek, hanem szolid, biztos, tartós tulajdonságok azok, melyek lakóikat kielégítik.

Ezek természetesen főleg építészeti tulajdonságok: az alaprajz készítésénél, a ház építésénél kell rájuk gondolni.

A falsíkok, a tér lezárása, az ajtók s ablakok elhelyezése, a világítás, a fűtőtest megoldása, — ezek teszik a lakás fejét, lábát, egészséges testalkatát, szívét, szemét s tüdejét.

Azonban a bútorok kérdése is nagyon fontos.

A már fentebb jelzett, ünnepélyes termekben a bútor kulissza volt.

Az új otthonokban a bútorok szolgák. A mi szolgálatunkra vannak; alárendeltjeink, váltogathatjuk őket, ha akarjuk télen máshova toljuk, mint nyáron; ha kell egy-egy darabot másképp állítunk este, mint napfénynél.

Ezért kell, hogy a bútor teste is egyszerűvé váljon. Pusztán bútortestté formáljuk. Egyszerű tömeg, amely kifogástalanul, zajtalanul, pontosan működik. Tárgyilagos, példásan egyszerű, ez a legfőbb erénye.

A modern „tárgyiasság” elvét, ezt a pompa nélkül való egyszerűséget azonban nem szabad a túlzók könyörtelenségével kezelni.

Amikor az az egyszerűsítő mozgalom elkezdődött, mindenféle szélsőséges jelszavak uralkodtak a lakásberendezésben.

A régi fényűzés helyett — kolostori egyszerűséget prédikáltak.

Az ünnepélyes szobák sorát — cellaszobák váltották fel.

Lakozott, aranyozott heverők helyébe — betonból való ágyak rideg jövőjét rajzolgatták.

Berakott, díszes asztalok száműzésével — fémoszlopra helyezett üvegkorong volna az ebédlő főbútora.

Szerencsére a kezdet lendületéből fakadó hitbuzgalom pár év alatt helyet adott egy emberséges és *örömteljes* tárgyiaságnak.

*

Aki rangos lakását otthagyta, a fényűzés helyett a kényelmet keresi.

Aki úgy érzi, hogy kénytelen volt a paradicsomból száműzetésbe menni, az kárpótlást keres a kisebb lakásban s ezt is megtalálja, ha az derűs.

Az emberek pedig minden lakásban, akár szegényes, akár gazdag az, keresik a kedélyességét.

Ezt a berendező feladata odavarázsolni.

Akár nagy a szobatér, akár kicsiny, *kedélyessé* lehet tenni. Minden attól függ, hogy miképp rendezzük el a bútorokat, hol alkalmazunk kiegészítő eszközöket (falak, függönyök), mint alakítjuk ki a sarkokat, hogy tesszük élővé a holt anyagot.

*

A modern berendező számára tehát a szobatér az a terep, melyen megvívja a harcot az örömteljes, kedélyes élet érdekében.

Érdekes, hogy az utolsó másfél évtized alatt mennyire megélnékült a szobatér.

Különösen azóta, mióta a *fiatalság*, az *új család-alapítók* életigényei adják meg a tér rendezésének feladatait.

Ez a fiatalság egyszerűbb, szerényebb, mint apái voltak. Sportkedvelő, mozgékony, nap- és természetimádó. Kevés szobájában is sokféle, sokrétű életet akar élni: dolgozó, pihenő és társaságos életet. Sokuknál talán nincs még meg ez a céltudat, de sejtése, tájékozódása ezirányba tereli.

Először az ifjúság csendes otthon-kultúrája sugallta azt az egyszerűbb és tárgyias stílustörekvést, melyből lassan kibontakozik korunk általános berendezkedés! formája.

A korosabb és konzervatívabb társadalom csak lassan, kényszerből veszi át *ezeket* az új elveket. De ha megtalálta a neki leginkább megfelelő szobákat s lassan áthatják őt az új-lakások egészséges életfeltételei, akkor maga is fiatalosabbnak érzi magát.

Úgy jár, mint a középkor sötét, nehézkes boltívei alól kikerült reneszánsz ember. Az új természet-érzésben, az új napsütésben, az egész lénye megfiatalodik.

Jó, korszerű, egészséges lakás: a legjobb fiatalító-gyógymód.

KOMBINÁLT SZOBÁK

Az új életfelfogásnak, a korszerű lakásnak legfeltűnőbb eredménye az úgynevezett „kombinált szoba.”

Létrehozója a nagyvárosok bérlakásainak természetes takarékoskodása, mely főleg a szobák számát korlátozza. így *ugyanazon négy falon belül a szoba többféle célt szolgál* egyidejűleg.

Az új bérpalotákban, sőt családi házakban is olyan egyes szobák keletkeztek, melyeknek egyik sarka alvásra, másik munkahelyül, harmadik étkezésre szolgál.

De sok esetben nem ilyen súlyos a helyzet.

Sokszor csak arról van szó, hogy ugyanaz a szoba dolgozó- és vendéglátó szoba, vagy ugyanaz a tér szolgál a háziasszonynak háló- és társalgószobául.

Az ilyen esetekben természetesen nagy segítségünkre van a szerencsés alaprajz. De ennek hiányában a jó rendező-kéz is eredményes munkát végezhet. Az alosztályokra való bontás elvét kell itt egy szobán belül érvényre juttatni.

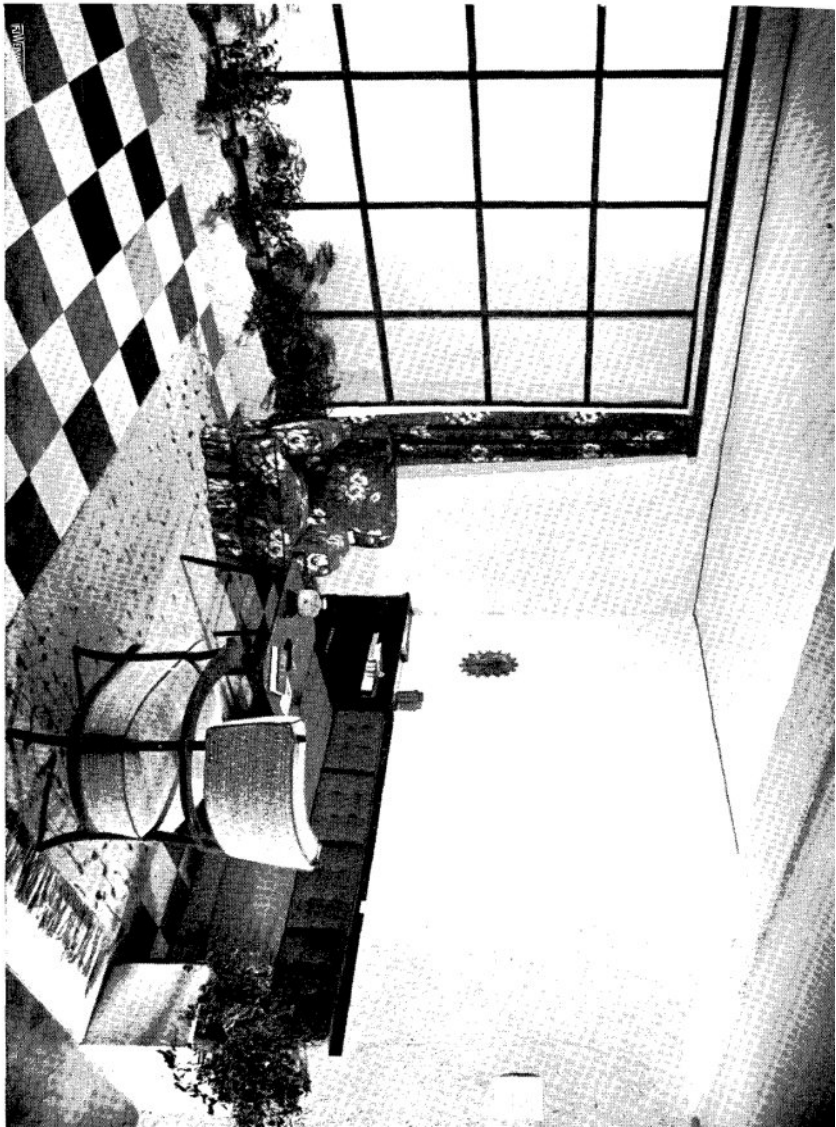
Sokféle lehetőség, igen nagy változatosság mutatkozik az effajta feladatokban.

XVII. — DÍSZTEREM (BERLIN)

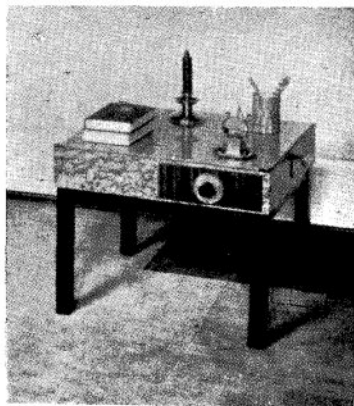
XVIII. — SVED FOGADÓSZOBA

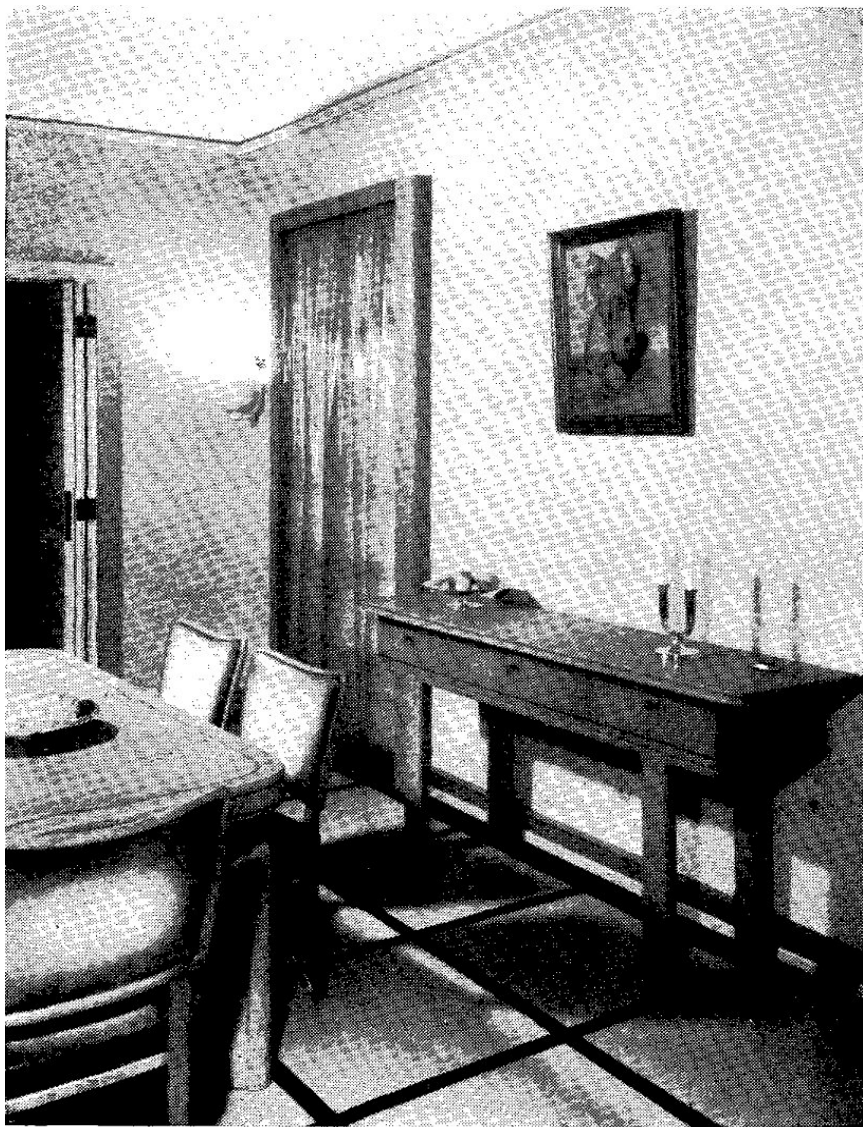
XIX. — ZRINSZKY JÓZSEF: HALL

XX/A. — LÁSZLÓ PÁL: KANDALLÓ

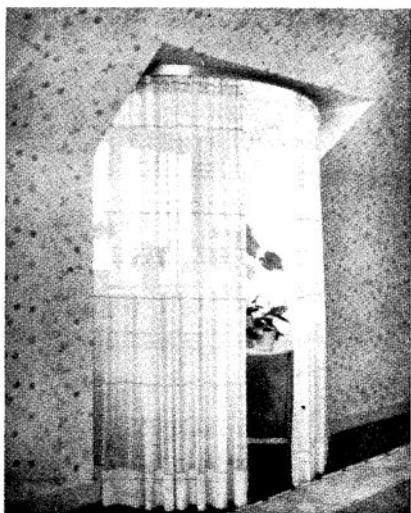
XX/B. — GRIESSER PÁL:
DOHÁNYZÓASZTAL

XXI. — LÁSZLÓ PÁL: EBÉDLŐRÉSZLET

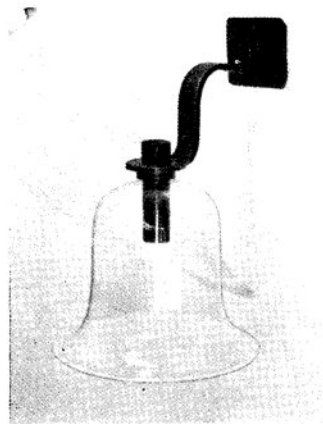

II/A. — SZABLYA-FRISCHAUF FERENC: SZALONRÉSZLET. GENF, NÉPSZÖVETSÉGI PALOTA

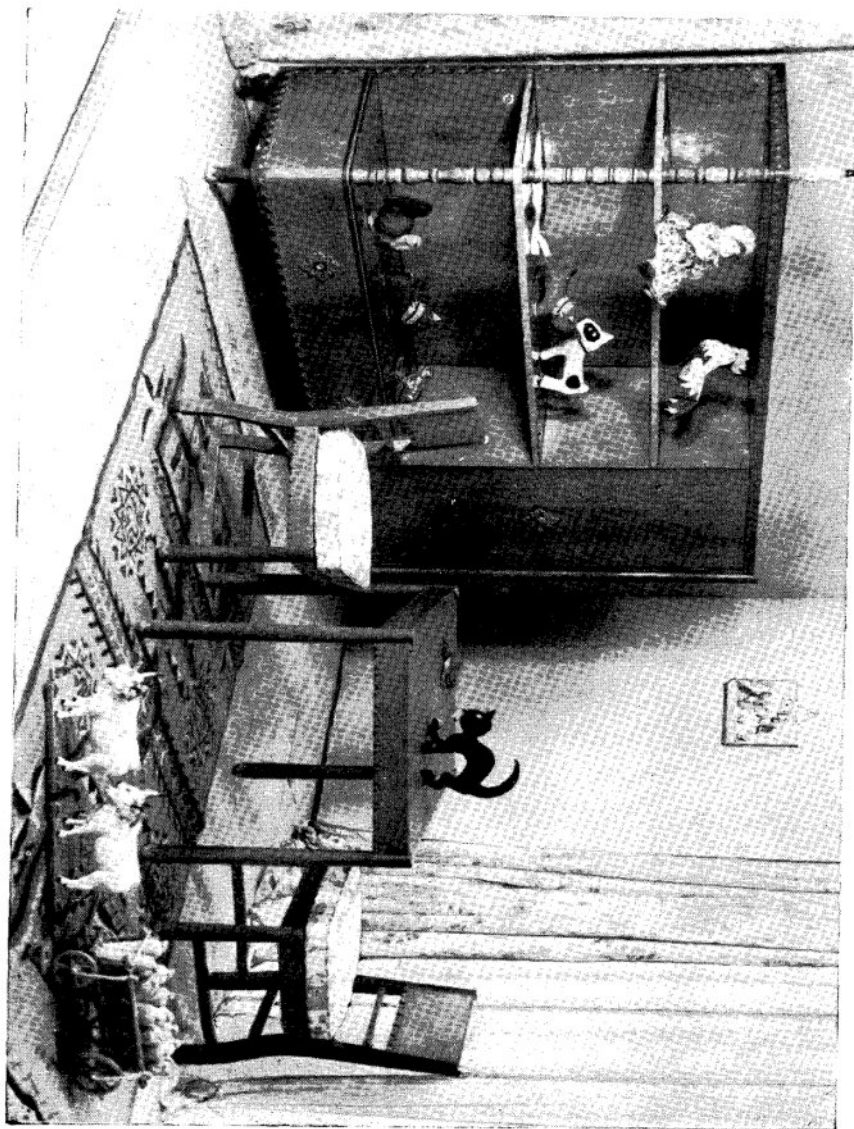

XXII/B. — VOILE-FÜGGÖNY.
FEHÉR ANYAG
VILÁGOSPIROS CSÍKOKKAL

XXIII/A. — FALILÁMPA
KOVÁCSOLT VASBÓL

XXIII/B. — SZABLYA-FRISCHAUF FERENC: NAGYKÖVET SZALONJA, GENF

XXIV. — DEVECSKA FERENC: GYERMEKSZOBARÉSZLET

Maradjunk meg annak a két fiatal házsnak példájánál, akik a *kétszobás* lakásban vernek fészket. Sajnos, nem csupán a két derék ember magánügyéről van szó. A férfinak hivatása is van. Olyan foglalkozása, melyet otthon végez: orvos, ügyvéd, vagy mérnök. Ezért gyakran és váratlanul is kap látogatókat. Az asszony viszont házonkívül van sokszor elfoglalva. Ez csak tetézi a gondokat, a jegyesség gondjait, melyek fölött összemosódik derű és ború.

A kombinált szobát mintha csak az ő kedvükért találták volna ki. Itt mindegyik szobának valóban két-három feladatot kell betöltenie. Mászt nappal, mint este; mászt a rendelő-órakban, mint a pihenés idején. Minden azon múlik, hogyan választjuk meg s miképp rendezzük el a bútorokat. Bizonyos, hogy a két szobából hol egyetlen nagy szoba lesz, hol újra kettéválnak. Ezt a munkát parancsszóra elvégzi egy tolóajtó, vagy sínen futó harmónikás fal, esetleg egyszerű, régi-módi rézrúd, rajta összehúzható függöny.

Ahányféle a férfi foglalkozása, annyiféle lesz a szoba. De egyet mindjárt előjáróban fogadjunk meg kedves ifjú pár: egy darab bútort sem veszünk meg haszontalanul. Nincs „díszbútor”. Nincsenek „átmeneti” berendezési tárgyak. Mosdóállványra, szalónpolcra nincs szükség. És nem dobjuk ki a pénzt olyan szekrényre, mely „jó lesz később a gyerekeknek”. Bútorból csak jót és véglegeset vásárolunk. Ez a két szoba a jövőt alapozza meg. Szikla, amelyre boldogságunkat építjük.

Az ilyen fészekrakásnak régi időben egyik pülére volt a „komplett szoba”. Nem is egy, hanem két-három komplett szoba. Ma ezen túl vagyunk. Nem sietünk megtölteni a két szobát vett vagy rendelt bútorokkal.

Az egyik szoba tehát mindenesetre kombinált szoba legyen. Ennek többféle szerepkört kell összefoglalnia. Lakó-, étkező- és a férj dolgozószobája legyen egyben. Ezért nevezzük kombi-nált szobának.

Nem ilyen egyszerű a másik szoba dolga. Kié legyen az? Az asszonyé magáé, vagy kettőjük közös hálószobája?

Családi vitákba nem okosság beleszólni. De egy bizonyos: sehol sem esik olyan nyugodt alvás, mint az ágyban. Ezért van az, hogy a sokféle dívány és kombinált fekvőszék helyét kezdi újra elfoglalni a hálószoba. Fából készült egyszerű ágyak, oromzat nélkül, simán készítve. A fő, hogy könnyű és szétszedhető legyen. A fej és a lábnál levő ágyrészek néha szalmafonásúak, mert így szellősebb az ágy belseje. Mostanában még az ágyterítőket is szívesen mellőzik. Nagyon elegáns hálószobákat látni, melyek ágyaira csak a paplan borul rá, szép selymét és tűzdelt díszét kifelé fordítva. Ezt érdekesnek, festőinek tartják.

Ugyanígy egyszerűsödött a fésülködőasztal is. Kellék-tárából sok minden a fürdőszoba üveglapjaira került. Maga a toaletasztal pedig alig több mint egy keskeny, földigigő tükör. Kétoldalán apró szekrénykék. Előtte puffos szék. Fönt egy nikkal kigyó: egy jó, ellenzős, tololámpa nyújtózik.

Ezek az asszonyszoba lényeges kellékei. A többi csak járulék. Idővel megszaporodik a szoba bútorzata: írószekrényel, kerekasztallal, pár székkal, miegymással.

Azt el ne felejtjük, hogy az első időben a hangsúly nem ezen, hanem az úgynevezett „lakószobán” van.

Mint már mondtuk: bajos dolog ennek a szobának bútorait mind felsorolni. Egyének, foglalkozás, életmód — ezek döntik el, mit és hogyan rendeljünk. De egyszerű felsorolás helyett mondjuk el a lakáselveket, miknek uralkodniuk kell, mert korszerűek és mindig azok is fognak maradni.

Ennek a kombinált szobának vannak látható és láthatatlan bútorai. Ilyen *rejtett bútorok* például: a falbaépített szekrények, a lehajtható írólap, a kiugró dohány- és bárshékrény. De nemcsak ezek. Minden olyan tárgy is, melyet függöny mögé rejtünk a fogadószobában: Írógép, kartotékasztal, kis

laboratórium stb. Az új házak építői különös figyelemmel vannak a fülkékre. A falak belseje olyan, mint holmi pánccélkamra. Csak kincsek helyett könyvek sorakoznak a belsejükben, meg iratok és mindenféle italok. És persze a pánccélajtók sem pánccélból készülnek. Egyszerű lemezfa is elég erre, lakk-csiszolással, fényezve, fel egész a mennyezetig.

Titokzatosság ez? Nem. Biztonság kedvéért történik? Az sem. De hát akkor mirevaló mindez? Megmondjuk. Ma és a jövőben minden bútór értéke attól függ, *mennyi teret s mennyi munkát takarít meg vele a háziasszony.*

Vegyük például az amerikai háziasszonyt. Este van, mikor hazajön az irodából. Lakószobája falán megnyom egy villanygombot, szinte észrevétlenül kinyílik a falnak egyik síkja. Leereszkedik két ágy, persze megvetve. Reggel takarítás géppel. Teázás villanyfülkével. Gyors szellőzés. Az asszony újra munkába siet. Újra megnyomja a gombot. Egy könnyű motor visszaemeli a két ágyat a falra s rájuk borul a rácsos ajtó.

Mi még nem tartunk itt, de ebben az irányban haladunk. A nők hivatalba járnak... Háztartási alkalmazottakra hovatovább nem telik. Kímélni kell az asszonyt. A bútort is tekintsük úgy, mint a gépeket. Az ő kötelességük is az, hogy szolgálják legyenek az embereknek. Segítsenek bennünket a technika fortélyjaival és ezernyi kényelmével.

Minden asszonynak kedves vágya a guruló teáskocsi. Tiszta, könnyű, fényes, mint a mesékben. Terülj-fordulj asztalka. Jön, megy ujjmozdulatra. Vájjon mikor lesznek a többi bútóraink is ilyen engedelmes szolgálók?

Máris ilyenek. A fémbútorgyarak már szériákban készítik az üveglapos kerek asztalt, duralumíniummal bevont íróasztalt, nesztelenül járó toalettasztalt. Szék, asztal, kottatartó, virágok és aranyhalak nikkelezett állványai — mind

gurulni tudnak. Egy szempillantás: már felénk futnak. Egy másik szempillantás alatt a háziasszony posztórongya végigszalad rajtuk. A bútor kezd visszatérni ősi elgondolásához: mozog, forog, helyetváltoztat.

Ezzel a merőben mechanikai gondolkozással szembeszegeződik a háziasszony halkabb vágya: és az felveti a kérdést, hogy hova lesz akkor az otthon igazi lelke? ő úgy képzei ezt el, mint két ember életsíkját, melyre egy fényszóró vet nyalábokat, a fiatalság sugárzó lelkéből.

Erről csak a lakás kényelmi berendezése után szabad beszélni. Első a technika, a szükséglet. Mindaz, ami az otthon szépítése körébe tartozik, csak másodsorban valósul meg.

KOMPLETT SZOBÁK VAGY EGYES BÚTOROK?

A nagy és téres szobák idejéből megmaradt a nagy tömegekben a lakásberendezés eszményképe: a komplett szoba. Teljes hálószobák, százszázalékosan lezárt úriszobák. Ebédlő, amelyből nem hiányzik semmi, tehát bele sem fér utólag semmi. Ez volt a lakás szépségének egyik legfőbb törvénye, kivált a múlt század végén s a jelennek elején. Különösen az angol home-ok egészséges életelveinek elterjedése nyomán érvényesült az egység-gondolat a kontinensen is. Miből állt ez az egység? Végig egyazon bútorfából, egyazon színű és anyagú huzatból. Vissza-visszatérő díszítményekkel. Ilyen volt az „iparművészeti” szobák ideálja.

A tervezők most is szívesen hódolnak neki. A kereskedők bútorraktárai ma is tele vannak „komplett” szobaberendezésekkel és a lakást, otthont teremtők legtöbbje még most is csak teljes és lezárt szobaberendezések formái közt tudja elképzelni az ideális otthont.

Pedig ez a lakáeszemély ma már a múlté, A háború utáni építőviszonyokkal s még inkább a romló jövedelmi forrásokkal hatalmas léket kapott az otthon „egység”-frontja. A családi házak berendezésében, ahol úgyszólván öröklások kereteit teremtették meg, még helyénvaló a teljes bútorzat. De a városi bérházak örök vándorai bizony hamar észrevették, hogy minden új lakásban csak előny az, ha a berendezés nem komplett.

Az ízlésváltozás egyelőre még alig észrevehető. Hiszen amire még 30—40 év előtt, mint lakás-ideálra esküdtek az emberek, nem egykönnyen vesztí el varázsát. A polgári rend, nyugodt összhang, az Összecsendülő formák meghódították a tömegeket. S egy emberöltő alatt mindez megváltozott volna?

A valóság az, hogy a lakáselv maga változott meg. Nem az „öröksép” törvényei, a harmóniák tanai uralkodnak már, hanem józan és okos életelvek vonultak be az emberi otthonba is. A célszerűség parancsol mindenekfelett.

Amint megváltoztak a család, a hivatás, a női foglalkozások és az életviszonyok, úgy adott helyet az új építészet új térfogalmaknak, ezzel együtt a belső építészet új bútorgondolatoknak. A masszív ebédlők, a súlyos hálószobák lassan lehetetlenné váltak az új házak új lakásaiban. Ott, ahol egyazon szobának többféle feladatot kell teljesítenie: étkező-, munka-, sőt esetleg alvóhelyül is szolgál, nem lehet a régi kereteket megtartani. Ott valóban nem fontos, hogy az íróasztal és a székek lábformája egybevága-e, hogy a heverő és a szekrények fája és vonalvezetése zavartalanul összecsengjen. De még a szoba-típusok sem örökéletűek — mint az az utolsó évtizedekben kétségtelessé vált. A kettős ágy sokféleképp módosulhat, a könyvek, a fehérnemű, a ruha tartására való szekrény nemkülönben. És csaknem minden „komplett”-szoba vásárlónak vannak egyéni kívánságai.

A célszerűség parancsol, de nemcsak a berendezés stílusában, méginkább a *beszerzés pénzügyi nehézségei* között. Valaha, rendezettebb gazdasági korszakokban a bútorrendelés mindig a szobák tér- és ablakviszonyaiból indult ki. Ma sokkal inkább: a rendelő anyagi viszonyaiból. A tényleges szükséglet és a reális jövedelem, ez a kettő szabja meg a beszerzésnél a határokat. A bútorvásárló azelőtt meggondolás nélkül fogadta el a részére felajánlott „fizetési kedvezéseket”. Részlet-üzlet, lassú törlesztés, nem okozott súlyos gondokat. Ma — igen helyesen — a vevő sem nyújtózik tovább, mint a takaró ér. Mérlegeli az összes pénzügyi lehetőségeket. És inkább lemond némely pipereasztalról, pohárszékről, nipp-állványról és ezüsttartó vitrinről, semhogy fizetési gondok nyugtalanítsák álmait.

— Ön tehát azt kívánja, hogy minden bútor más-más eredetű, formájú, jellegű legyen? — fordulhatna az olvasó szemrehányó kérdéssel az ily tanácsok adója felé. Hol marad akkor a lakásesztétika?

Itt is egy megcsontosodott előítélettel kell szembeszállni. A lakás szépsége elsősorban nem a bútorok egyezésében rejlik. Egy szoba szép lehet a legkülönbözőbb eredetű tárgyak dacára is, ha a bútorokat helyesen rendezzük el. A bútornak önmagában is van szépsége: ha jól funkcionál. De a bútornak térbeli helyzete is esztétikai hatású, ha a háttere jó és a többi bútorhoz való viszonya szerencsés. Egy magas támlásszék, melyet a kályha oldalára teszünk (míg a kályha másik oldalára például egy állólámpa került) hívogatóan hat az elhelyezés miatt. Egészen lényegtelen, hogy az a támlásszék a XVIII. századból való, míg a fémcsóllámpa a mai gyárból. Szintúgy egy sarok jobb és bal oldalára állított alacsony könyvespolc életet ad annak a saroknak, melyben esetleg komoran hatna egy mázsás könyvszekrény. Azért csak a dogmáktól feszélyezett ízlés talál ilyesmin megütközni valót. Amint már többször hangsúlyoztuk: a lakásszépség elsősorban térszépség.

A bútorok csak aláhúzzhatják, kiemelhetik ezt a térhatást. S ha más-más is az évszámuk, ügyes lakásberendező közös nevezőre tudja őket hozni.

*

Világosan következik mindezekből, hogy mai berendezésben száz és egyféle okból a komplett szobák helyett az „egyes bútor”-on van a hangsúly. Kivált a szerény jövedelmű kisméretű otthonokban. Az egyesbútor ma már nem pièce unique, nem műtárgy, mint régen volt. A kombinált szekrények, a többrészes heverők, az asztalnak is használható éjjeli-szekrény (több forgatható tetőlappal), a fekvőszékké alakítható fotój, a ruhásszekrény, amelynek ajtai kinyitva egy garderober és egy fésülködő-asztal kelléktárát egyesítik magukban, mennyi mindenféle bútorral kedveskedik ma már a fürge nagyipar! Vannak piknikszékek, oly ügyesen felépítve, hogy nyáron csónakban, télen szobában lehet őket használni. Vannak divánrészek, melyekből ha akarom L-alakú sarokpadot állíthatok s ha úgy tetszik, két párhuzamos ágy szélességében csinálhatok kerevetet.

Vannak... de nem nálunk.

Csak ott, ahol a nagyfogyasztás — ügyes tervezőkkel és gazdag szériák forgalmával is számolhat. Ezeknek az országoknak haladó lakáskultúrája a bútort használati tárgynak s nem esztétikai kifejező-eszköznek tekinti.

Azért ezek az egyesbútorok sem szükségképpen csúnyák. Eltűnően vannak az ócska összecukós ágyak. A kihúzó asztal ma szinte gombnyomásra ölthet kerek vagy ovális formát. Könyvespolcok készülnek fémlábakból és üveglapokból. Asztalkák, mint a vasúti kupéban, lecsapódnak. Mások a falmentén szaladnak idestova egy kis sín segítségével.

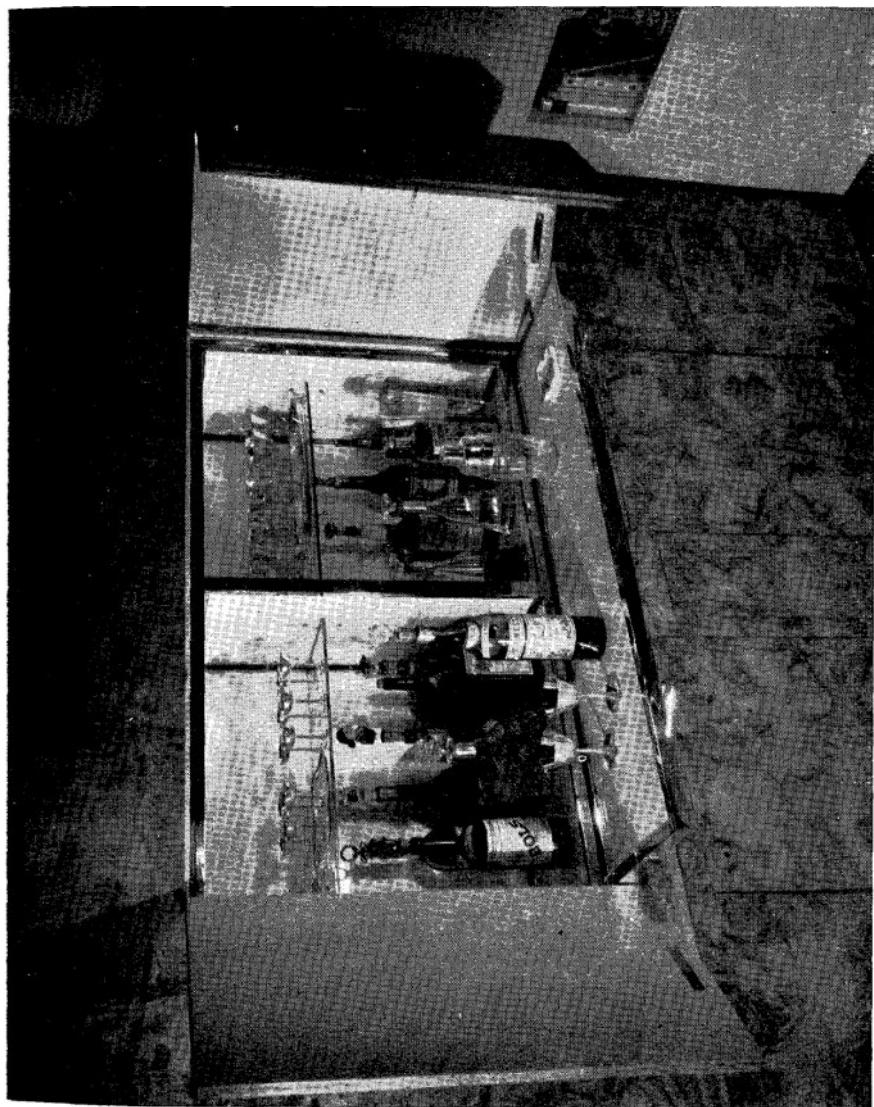
A bútorok jórészt kilépnek önmagukból. Helyetváltoztatnak, rövidülnek, hosszabbodnak, a szükséglet szerint.

Ez a folyamat az apróbútorokkal kezdődött. Még egy évtized előtt is a teás szervírozó-asztalka, a dohányzó- és likórtartó készség gurult kerekeken. Ma már szekrények, diványok, egész szobasarkok tudnak percek alatt továbbsiklani. A hatalmas szekrények ajtai kitérülnek, középső részéből két ágy ereszkedik alá, az aljából kifordul az ágynemű. A két oldal-szekrény pedig ruhákat, toalettdarabokat őriz.

Az egyesbútor területén végezte el a mai technika legszebb, legügyesebb mutatványait. De ha itt eddigi csúcsteljesítményeire mutatunk rá, nem lehet eltagadni, hogy a legegyszerűbb székek, asztalok közt is mintaszerű darabokat lehet találni. A kis asztalosműhely vezetője felaprózza gondját a garnitúra sokféle darabja közt. A gyár tervezőművésze egyetlen gépíró-asztalkára vagy tolólámpára összpontosítja figyelmét. Hetekig érleli, alakítja azt a rajzasztalon, később a munkapadon. Csupa probléma az ő számára minden darab. Hogyan lehet olcsóbbá tenni, szilárd szerkezetét leegyszerűsíteni, kisebb térre szorítani s fűrgeségét fokozni? Az amerikai íróasztal, könyvszekrény, a sokféle patentbútor csak az utolsó két évtizedben és itt Európában talált igazi mestereire. Ezek az egyes bútort a kényelem és olcsóság szárnyain szórták szét a világba. S az egyesbútor legyőzte a komplett bútort.

*

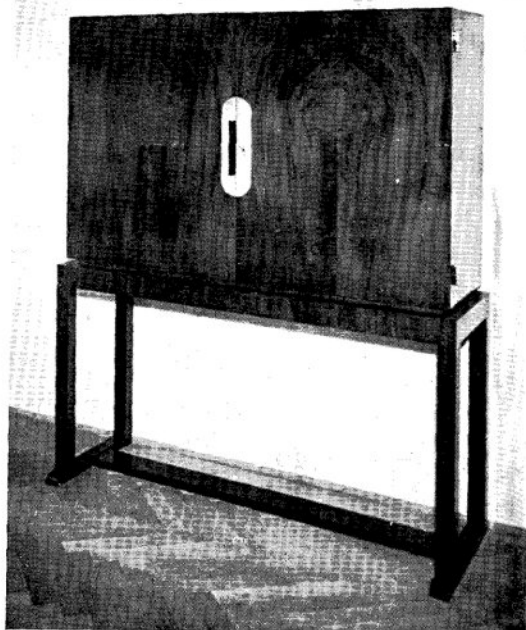
Bár nekünk is vannak kiváló bútortervezőink, a széria- és egyes bútorok forgalma nálunk még csekély. Ez nem riaszthatja vissza a fogyasztókat attól, hogy a fészekalapítás idején kevés, de jó bútorral vessék meg otthonuk alapjait, a további beszerzést pedig esetről-esetre végezzék. Ma már a családi házépítésnél is ezt az elvet követik: két-három szobának alap-sejtjeit kell lassan, fokról-fokra a család növekvő arányában továbbépíteni. Ugyanígy van a belső berendezésben is egy „minimuma-lakás, mely két fiatal házastársnak életéhez okvetlen szükséges.

XXV. — LASZLÓ PÁL: BARSZEKRÉNY

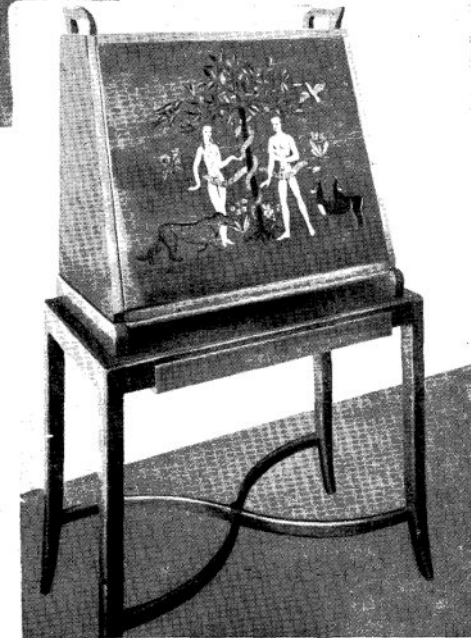

XXVI/A. — KAESZ GYULA
TÁLALÓKOCSI

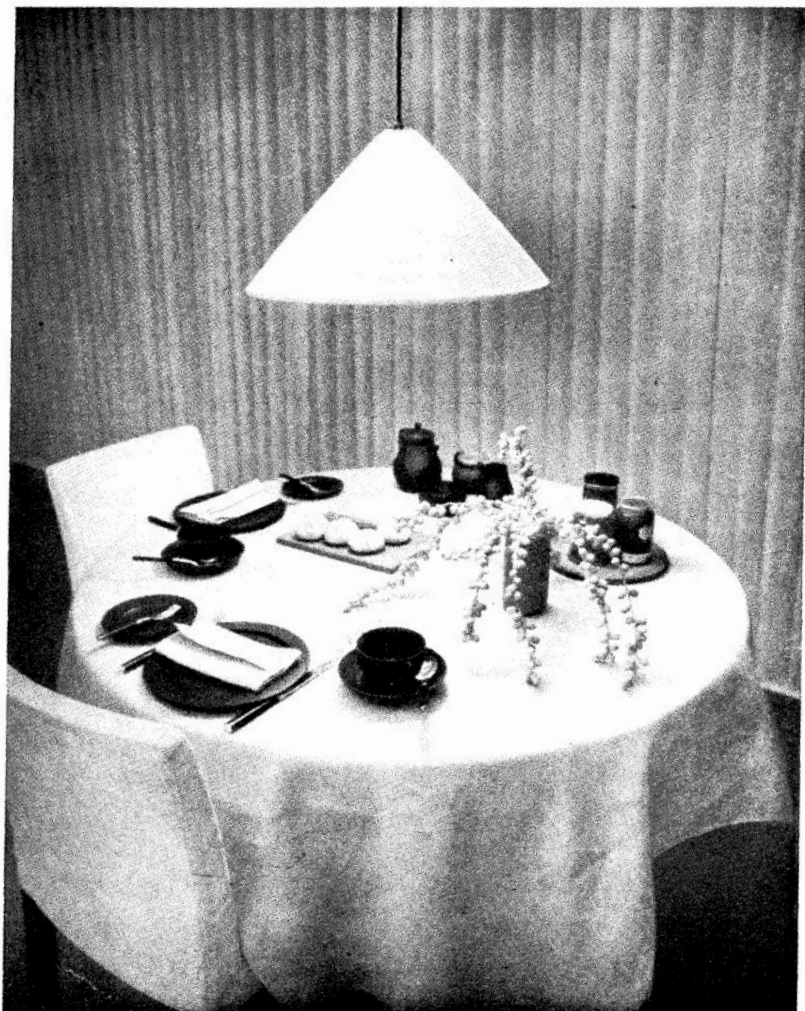
XXVI/B. — KAESZ GYULA
BÁRSZEKRÉNY

XXVII. — KAESZ GYULA
EGYES BÜTOROK

FENT: FOLYÓIRATÁLLVÁNY

LENT: ÍRÓSZEKRENY

XXVIII. — SVÉD TERÍTETT ASZTAL.
BEIGESZÍNŰ ABROSZ, SZŰRKÉSFEKETE FAJÁNSZEDÉNY

ÖSSZECsapható BÚTOROK

Ma nagyra vagyunk a mérnöki ötletességgel, mely bútorainkat sorra „fregolizálja”.

Eközben elfelejtjük, hogy ezeknek a fortélyos bútoroknak is megvannak az ő őseik.

Melyek voltak az első patent-bútorok?

Talán a rómaiak „sella curulis”-a, az a csapószék, amit a magasrangú hivatalnok után vittek, hogy bárhol leülhessen a hatalmát jelképező székre. Erre gondoljunk, mikor az összecsapható kerti, vagy fémcsőszéket látjuk. S hogyha egy kerti uzsonna alkalmával felállítják a három fémlábból s egy-két üveglapból álló „lerakó-asztalkát”, akkor az antik görög áldozások alkalmával használt „tripos”-ra kell emlékeznünk. Az ó-kor bronzművesei voltak az első patent-bútor-gyárosok.

És így tovább is mehetnénk. Az olasz renaissance könnyű csapószékeiben, valamint az ügyes padokban, amelyek gyakran kelengyeládaul is szolgáltak, mind megtalálhatjuk a kombinált bútorok őseit.

A tizennyolcadik század nagy asztalosmesterei valósággal hajókabin-mérnökök fortélyával rendelkeztek, mikor egymástól eltérő célú bútorokat egy testté olvasztottak össze. Ez is egyik oka, amiért az angol rokokó nagy bútorosainak játékosan könnyed bútorait megcsodálják. Mily kecsesen olvadnak össze a könyvszekrények a tálalóval, vagy egy írószekrény a fehérneműtartó alsó részével. S a biedermeier-kor asztalosainak egyszerű diófából való szekrénybútorait is azért szeretjük annyira. E korszak vándorló iparos-legényei Angliából, Franciaországból magukkal hozták a leleményt. Nézzünk meg egy valóban elsőrangú régi szekretert. Igazi gyönyörűség látni, hogy amint az írólapja lecsapódik, milyen tökéletes belsőberendezés pattan ki egy gombnyomásra. Oszlopos, tükrös

belsőrész, levél- és irattartó, illatszeres kis fülkék. S a legmélyén, valamely rejtett nyílásban egy titkos kis doboz: aranypénzek, ékszerek tartására. Az asztalosmunkák valóban az ezermesterkedés remekművei voltak.

Egy évszázad alatt el is felejtettük volna ezeket az ügyes fortélyokat, ha az amerikai mérnök-szellem az ő patent-bútorain újra elénk nem tárná őket.

„Szép lakása van” — mondja a yankee egy barátjáról. S ez annyit jelent, hogy csupa bűvészet a szobájának valamennyi bútora.

Vagyis: a székeken ülni, heverni és lustálkodni lehet. A divánnak a vége lecsapható s ágygá alakítható. A hálószobában gombra járnak az ágyak a falba, az éjjeli szekrények a fal mellett.

A toalettasztal fedőlapjai felcsapódnak, az íróasztal redőnye pedig felgördül. A fehérneműs szekrény fiókjai, polcai mindenféle irányban kifordulnak. Az íróasztal felett a fal parafával van bevonva: mindenféle iratokat lehet rája szegezni. A kandalló mellett egy tapétaajtó felnyílik s két szék ugrik elő belőle. A másik oldalon egy guruló játékasztalka csapódik elő a falsíkból.

Villanyütemre kipattanó kényelem!

Az európai országok a háború utáni évtizedekben nemcsak az amerikai építészetet, de a belső berendezés mérnöki szellemét is sokfélekép próbálják utánózni.

Először a nagy bútorgyárak írtak ki pályázatot összerakható bútorokra. A hajlított bútorok legnagyobb európai koncernje pályázatokat írt ki s a legjobb iparművészek munkáit valósította meg 3—4 elemből álló könyvszekrények készítésével.

A „diplomata-íróasztalnak” is olyan megoldást kerestek, hogy az íróasztal három főrészét (két oldalszekrény, egy asztal-lap), széjjel is lehessen tolni, össze is, sőt egy újabb oldalszekrényvel ki is lehessen szélesíteni, amely oldalszekrény

azonban éjjel az ágy mellé tolható s akkor különálló éjjeli asztalkának szolgál.

Alig egy évtized alatt Európában, de kivált Németországban egy egészen új bútoros iparág fejlődött ki, a „klipp-klopp”-bútoroké.

Ez a találmányos iparművesség sajátos módon főleg a kislakásos telepek lakóira vetette rá magát s mindenféle pót-bútorokat gyárt azok részére filléres áron. A csapóasztalok százféle változata mellett az ikerágyak hihetetlenül mulatságos fajtái. A kerevet, melyből lassan felemelkedik egy pótágy s mintegy emeletet alkot a kerevet földszintje fölé. Az egyszerű fadivánt, mint egy ollót, lehet kifeszíteni, hogy éjszakára ágyat vessenek rajta. A kofferágy oly könnyű, hogy harmonika-szerűen összenyomódik s az ember maga viheti a vasúthoz, a szállodába, mintha csak festődoboz volna.

De legtöbb buzgalmat az új jövevény, az érkező kis újszülött csecsemő méltó kényelme érdekében fejtik ki ezek a bútortechnikusok. Mindenféle vasalódeszkák, fürdőkádra erősíthető csecsemő-kád-sínek, szekrény oldalára szerelhető pólázóasztalok, bakokra rakható s összezsápható gyermekfürdetőkádak dicsérik ezeknek a „klipp-klopp” mérnököknek ügybuzgalmát.

Működésüknek kedvenc területe még az egymásba illeszthető székek alosztálya. A hely-megtakarítás lévén a főelv, 4—6, sőt nyolc széket is úgy össze lehet préselni, mint az alumínium-főzőedényeket egymás fészkeiben.

Valósággal a patentbútorok lázas korszaka kezdődött meg a bútorművesség történetében a háborút követő első évtizedben. Ez a láz hatalmába kerítette a legkomolyabb bútortervezőket is, akik a kofferszekrények bőrdösmestereinek példájára olyan ládákat kezdtek tervezni, amelyekben egy kisebb szoba bútorai is elférnek.

Mihelyst egy keskeny, téglaidomú, egyablakos szobának a berendezéséről volt szó, az iparművész ilyen varázsszekrény-megoldáshoz folyamodott. Egy nagyobbarányú szekrényt állított a fal mellé s abból a szoba lakója a szükséghez képest a tolóajtók mögül hol három egymást átölelő széket húzott ki, hol egy kis asztalt, majd pedig egy sarokpadot.

A példa ragadós. Ha már az iparművész a helyzet kényszerítő volta miatt ilyen bűvészed trükkhöz fordult, miért ne tehetné ugyanazt a bútorgyár előre elkészített szobákkal, melyek az „egyedülálló ember bútorozott szobája” címen kaphatók — egy-egy ládába gyömöszölve.

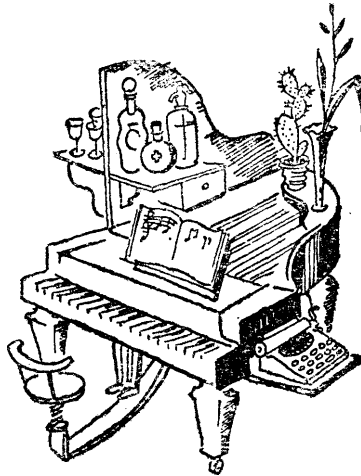
Nem tréfa, hanem komoly valóság, melyet egy stuttgarti kiállításon láttunk, hogy egy német cég „összegöngyölíthető szobákat” kínált. Némely szülő, mondja, bölcs előrelátással, diákfia számára már jókor megveszi azt az egy-két szobát, amelyre legényélete vándorlásai között mindig szüksége lesz» Egy lakószoba, melyet nagyszerűen egymásba lehet rakni, a következő bútorokból tevődik össze: egy asztal, két szék, két ülőke, egy szekrény, egy nyugágy, egy láda ágyneműeknek (éjjeli szekrényke), egy könyvállvány s mindez díszes tokban, de egyszerű kivitelben, 585 márka. A cég azonban természetesen második szobát is szállít, kényesebb igényűeknek íróasztallal, kombinált könyvszekrényvel, álló és fekvő tükörrel és egyéb holmikkal, mintegy a legénylakás későbbi kiegészítő-része gyanánt.

A vándorszobákhoz így nem igen kell más, mint egy nyaraló-faház, melyet kézipoggyászként lehet összerakni s vele vándorútra kelni, hogy az ember motorizálja lakását és bútorait.

... Szerencse, hogy a racionalizálás és technizálás korának e vidám elgondolásai alig-alig élik túl születésük évét. Az emberi lakásnak fontos kelléke s örök tényezője marad az,

hogy mozgékonyága mellett is röghözkötött s a nyugalmi helyzetbe tér vissza önmagától.

Pedig hát nagy kérdés: érdemes-e ennyi fortélyt, ennyi csintalanságot kívánni egyetlen darab bútortól? Az a baj ezeknél a sokféle célt szolgáló tárgyaknál, hogy egyik célra sem tökéletesek. Emlékeztetnek a szabadalmi furcsaságokra, mint például a zsebben hordozható cipőkanálra, mely egyúttal toalet-tükörnek is használható. Amíg új, érdekes, mulatságos, az ember örül neki. Kiveszi, hol a félcipője kedvéért, hol az arca kedvéért, de legtöbbször azért, hogy a barátait megnevettesse. De valami vagy kanál legyen, vagy cipőhúzó, vagy tükör. Mind a három egyszerre mégsem lehet. A nappal diván, éjjel ágy is olyan, hogy valahol egy ponton mindig tökéletlen. Ezért, aki nappal jól akar ülni, az lócát kerít magának s aki jól akarja megvetni az ágyát, ágyat vásárol.

PATENTBÚTOROK — HAJDAN

A régi időkben is voltak már ötletes bútorszabászok, akik pontosan fejedelmi gazdáik testi és lelki alkatahoz szabták a bútorokat. A német várpalotákban gyakran látni olyan szép, széles íróasztalokat, melyek közepén félköralakú kivágás van. Nyilván valamelyik potrohos uralkodó rendelte így a testhezálló bútort. Az úgynevezett „konfidenz-asztal” is gyakori bútordarab. Hát ez micsodái Néha még a régi királyok is úgy szerettek vacsorázni, bizalmasan, kiszolgáló személyzet nélkül. Erre való volt a süllyeszethető terített asztal. Egy gombnyomásra feljött a föld alól a területfordulj asztalka és már rajta is voltak a jóféle sülték, pástétomok. Ki ne hallott volna arról a spanyol királyról, aki úgy tréfálta meg vendégeit, hogy előbb egy székre ültette őket, amelyik a levegőbe lódította a jövevényt, azután pedig egy ládában levő szép festményt mutatott meg nekik s mikor a láda teteje felpattant, kép helyett lisztpor ömlött a szemükbe.

De nemcsak mulattató, hanem komolycélú csapóbútorok is voltak. Mindenféle székek, padok, polcok, fel- és lecsapható kis asztallapokkal, megvoltak már a sokszáz év előtti gót székesegyházakban is, mert a kényélem-szeretet nem mai keletű. A kihúzó-asztalok őseivel is mindenféle lehet találkozni a múzeumokban. A szögletes asztal kerekké változott, az egyszerű társalgó-asztal pedig, mint a frankfurti Goethe-múzeumban látni — néha pillanatok alatt egy vonósnégyes tagjainak szolgáltatót kottaállványokat. Épen a múlt század eleje, az empire-korszak volt az ilyen átváltozó-asztaloknak és a kombinált bútoroknak a virágkora. Akkoriban ugyanolyan bútorösszeépítési hullám terjengett világszerte, mint manapság. A boldog biedermeier-időkből maradtak fenn szép számmal ilyen bútorcsodák, mint például a gerincénél fogva összenőtt szekrény és zongora. Vagy egy kályhadllenző, melynek a hasából asztal nőtt ki. Ez az utóbbi a weimari kastély „költő-szobájában”⁴⁴ ihlette meg a múza fiait.

De volt egy nemzet, melynek bútorművesei már akkoriban is ellenálltak a divathóbortoknak. Ezek az angolok voltak. Józanság, célszerű kényelem lebegett a szemük előtt mindenkor, ők is készítettek mindenféle forgótámlás széket, búvészies ügyességű tállaló-asztalkákat s hasonlókat. De az ő erősségük nem a bútorok merészröptű összeházasításában rejlett. A régi angol írószekrény, akárcsak a mai, arányainak szép összhangjával, kecses és nyugodt célszerűségével kapja meg az embert. A legapróbb részletig kihasználva minden porcikája. Fiók, polc, osztófal, belső kiképzés, minden mérnöki pontossággal került a maga helyére. A legmaibb bútortervező is sokat tanulhat ezeknek az elegáns berendezéseknek hűvös biztonságából.

SZÓRAKOZTATÓ BÚTOROK

Az ember nemcsak a munkának él. A kedély ünnepi követelményeire is gondolni kell. A jókedv ... a társaság ... a gépzene. Szerencse, hogy az okos bútortervezők ma már ezt sem felejtik ki a lakásból.

A HÁZI-BÁR. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt még ismeretlen fogalom volt« Csak a modern lakás művészet teremtette meg. Azóta minden korszerű férfiszobához hozzátartozik.

Rendszerint a főfal mentén húzódik végig. Szabályos fülkék vannak benne. Lent rekeszek az iratok és a nagy könyvek számára. Fent nyitott polcok a szép könyveknek. A középső részen fülkék az élvezeti cikkeknek. Szép szivarosládikákkal tömött rekesz. S közvetlen mellette a házi-bár. Ajtójának nyílását mindig egy-két izzó vagy csőlámpa kigyulladására jelzi. Ez sugárözönt borít a likőrös-üvegekre s pirosan meg zölden csillogó pálinkás-poharakra. Ezek nesztelenül gördülő fiókokban szolgálatkészen ugranak ki elénk. Az ajtók vastag falai belülről üvegezve. S nikkal rudak szorítják ezekhez is a kis-poharakat.

Vannak olyan házibárok is, melyek egy valóságos szállodai bár félkörös elrendezésére emlékeztetnek. A vendégek magas bárszékeken ülnek — de ezek már a polgári méreteket túlhaladó szórakozóhelyek.

Vannak azután mozgó-bárok is. Ezek persze kisebbek, kedélyesen guruló bár-kocsik inkább. Nevezik őket gramobárnak is, mert gépzene tudnak szolgáltatni.

Vannak persze tréfásan bár-kocsiknak nevezett szervírozókocsik egyszerűbb, alkoholmentes igények részére is. Ezeken

jó hűtőfelszerelés van — málnaszörpök és orangeade-ok részére.

A házibár a fiatalság bútora. Régente is voltak holmi likőrös-rekeszek. De azokat gondosan titkolták. Néha valósággal könyvtáblák mögé zárták az italos palackokat.

A R Á D I Ó. A rádióknak is meg van a maga hőskora vagy őskora, habár alig régibb a története, mint egy évtizedes. Sokszor látni tréfás képeket, melyek a század elejének technikai készülékeit mutatják be. A biciklit, mely olyan volt óriás kerekeivel és piciny hátsó kerekeivel, akár egy fiahordó. A grammofon harminc év előtti modelljét, mely egy megdagadt húsvágógépre emlékeztet. Az első automobiloikat is látni, amint henteskocsik módjára gördültek a körutakon.

Tíz év múlva éppen ilyen ásatáskorbéli megjelenése lesz az első rádiószekrénynek is. A technika rohamosabban halad, mint századunk elején és a készülékek tervezői izlésben, kényelemben és egyszerűségben kénytelenek a mechanikával lépést tartani. A rádió úgy pottyant a földre, a családok életébe, mint egy égi adomány. Egyik napról a másikra ott volt, félig elrejtve egy kazettában, kellemetlen recsegéssel, dróthálózattal átszőve. Így is szenzáció volt azonban.

Azután fokról-fokra javult a vétel. A kényes szerkezetet védeni kellett, a hengereket, fémrészeket és vezetékek egy részét elrejtteni. Ugyanúgy, ahogyan megszűnt a sok felesleges recsegés, zenebona, úgy javult meg a külső kép is. Kívül már csak a forgató gombok maradtak. Még a hangszóró is elvonult egy diszkrét rács mögé — s ezzel adva volt a rádió egyszerűsége, házikójának nyugodt, sima, mértani formája.

Ez így elmondva roppant természetesnek látszik, de hosszú az út, amíg egy technikai találmány eljut odáig, hogy egyszerű legyen. Az első gőzgépeken még icipici csúcsíves tornyocskák voltak — dísznek. A varrógépek javarésze még ma is álgyöngyházberakásokkal van díszítve. Minek, kinek a kedvéért?

Nem lehet tudni. Az ember cicomás lény, szereti a piperedolgokat. Legalábbis a műszaki megrendelők ezt hiszik. Pedig milyen felesleges az ilyesmi!

Az a négyszögű diófa-szekrény politúros felületével, zavar-talan állomás-névsoraival, bakelit-gombjaival éppen elég szép önmagában is — minek annak a szépségtapasz? Egyetlen bútortól sem lehet többet kívánni, minthogy jó és célszerű felépítés mellett könnyen lehessen letisztogatni, törlőronggyal leporolni. Vájjon miért kívánnánk több dísz egy rádió-házacskától, mint egy fényképkazettától vagy egy telefon-készüléktől?

A rádió bútor, de mint bútor is, lemondhat a barokkvilág, vagy a szecesszió vadhajtásairól. Elsősorban formai eleganciája, a szerkezeti nyugalom teszi a szemnek kellemessé. Nem a ráfestett panoráma.

A rádió azonban további lépéseket is tehet a lakás-esztétika felé, ha igyekszik beleilleszkedni annak a szobának összhang-jába, melybe állítják. Az új, modern lakáskultúrában már erős hangsúly esik a rádióállványra. A szerény kispolgári vevő beéri egy egyszerű asztalkával is, mikor új készülékét boldogan beiktatja bútorai közé. Vannak mindenféle polcos állványok is erre a célra, már könyvekkel, folyóiratokkal, grammofón-lemezek tartására való részekkel. Ezek is jók, ha egyszerűek, nem ingadozók s kézhezállók.

Az új iparművészet azonban igyekszik a rádiókészülékeket a szoba többi bútorai közé mint önálló egységet beilleszteni. Különösen angol lakásberendezőknél látni nagy buzgalmat ez irányban. A rádió és grammofón egy keskeny, karcosú, mintegy méternyi magas szekrényt kap, amelyet a heverő-ágy, vagy a pamlag, esetleg a könyvespolc oldalához állítanak. Fája, színe, fénye, kezelése ugyanaz, mint a többi bútoré. De az egyszerű, hasábos alakja, krómozott fémrészei, a forgató gombjai elárulják rendeltetését. Valamikor hárfa- és líraformákkal

palástolták el az első zongorákat, nagymamáink érzelmes spinétjeit. Később már bevallották, hogy egy hangszernek, még ha vastag zongoralábai vannak is, nincs mit titkolnia. A rádióállvány ma már bátran hangsúlyozza egy úriszoba vagy hall komoly légkörében: én vagyok a világ kapcsolója.

Ez adja meg a rádióállvány stílusát. Úgy a tömegben készült gyári portékáét, mint a belső építész luxusdarabjáét.

Egyszerű mértani testforma, mely kifejezésre juttatja a felette érzékeny apparátus élethivatását. Veszi a hullámokat, kapcsolja a nagyvárosokat, övé a szférák egész birodalma, de egy kisgyerek is bánni tud vele. Ez legyen a homlokára írva, nem több!

MI CÉLSZERŰ, MI NEM?

NEM CÉLSZERŰ

ha a szoba közepét elfoglalja egy nagy ebédlőasztal hat székkal;

ha a heverő-ágy mellett egy terjedelmes asztal áll, mely ágyszékénél akadály;

ha egy sötét sarokba mágnos fotójt állítunk;

ha egy sarokban a kanapé mellett csak két szék fér el, mert ez zavart jelent, mikor vendégek jönnek;

ha a szoba csupa ajtóból és ablakból áll s nem jut fal a bútorok állítására;

ha egy szobában sok a szekrény; ez még akkor sem célszerű, ha az előszobáról van szó;

ha az éjjeli szekrényt is felállítjuk a szűk szobában;

ha a szobában szimmetriára, arányos elrendezésre törekszünk;

CÉLSZERŰ:

ha egészen mellőzzük a nagy ebédlőasztalt és kihúzás asztalon terítünk;

ha a heverőt úgy állítjuk fel a szobában, hogy a rajta fekvő ne nézzen a napba;

ha egy nagy olvasószék fényforrás, vagy napvilág mellett hívogat barátságosan;

ha az íróasztalt úgy állítjuk, hogy balról kapja a napfényt;

ha a szoba kisebb ajtói közül egyet bevonunk szövettel és így pótoljuk a falhiányt;

ha minden családtagra körülbelül egy szekrény jut s az is lehetőleg falba építve;

ha az éjjeli szekrény helyett az ágy végeinél a szükséghez képest állványt, vagy asztalkát állítunk keresztbe;

ha minden kis faldarabkát felhasználunk egy-egy polc, asztal, vagy szekrényre elhelyezésére;

ha a bútorok tetejére védőtextileket, gyűrődő és piszkolódó selymeket rakunk;

ha az ablakdeszkákra cserepes növényeket helyezünk;

ha az előszobafal „komplett” és csak bizonyos lakásméretnél használható;

ha az ülőbútorokra felesleges cifraságokat, díszpárnákat, táncosnő-babákat s efféléket helyezünk;

ha a nappalra, emléktárgyakra külön szekrényt szánunk szűk lakásban;

ha a bútorok elrendezésénél azt nézzük, milyen hatást gyakorolnak a vendégekre;

ha a bútorrendelésnél a csinos papirosterv kápráztat el bennünket;

ha avult előítéletek, megszokások rabjai vagyunk.

ha a sírna lapokra üveg-fedést, vagy színes eternit-, esetleg vastag linóleumlapokat teszünk a bútortest védelmére;

ha a növények, virágok részére mozgó asztalkáról, vagy lábakon álló állványról gondoskodunk;

ha az akasztórész, a tükör, az esernyőtartó- és a falvédő csupa külön darab s bármely előszobában felhasználható;

ha a kanapépárnákat csakis olyan padok háttámláin alkalmazzuk, melyeknél ilyenekről a kárpitos nem gondoskodott;

ha az ablakpárkány alá kis varróasztalkát' vagy kis cipőszekrényt állítunk s fedőlapját gumival, vagy linóleummal vonjuk be;

ha a magunk mindennapi életmódja szolgál a bútorelhelyezés zsinórmértékéül;

ha a szekrénynek még a tetőmagasságát és lábai méretét is megbeszéljük az asztalossal, különös tekintettel a seprés és a portörítés könnyű munkájára;

ha a fából való székek mellé akár fémcőszék vagy asztal kerül is, csak kényelmes legyen valamennyi.

F E H É R É S S Z Í N E S S Z O B Á K

Százféle kérdeznivalója, problémája és aggodalma van az új lakásba költözködő embernek. Valamennyi közelről érinti testi vagy lelki életét.

Jóérzésünk ugyanis erős szálakkal függ össze szobánk négy fala hangulatával. Ezért nem szabad a kérdések tömegén átsiklani. Leghelyesebben akkor cselekszünk, hogyha a *falkezelés* sokféle szövevényét visszavezetjük a leggyakrabban megismétlődő három főkérdésre:

Mi célszerűbb: a festés-e vagy a tapétázás?

Mi korszerűbb: a fehér vagy a színes fal?

Mi a megfelelőbb: a sima vagy a mintázott fal?

Ezek a gerincei a falkezelés tudnivalóinak és ha e kérdésekben tisztán látunk, a mellékesekre magunk is meg tudunk felelni.

Tehát: kihez fordulhatunk több bizalommal? A szobafestőhöz-e vagy a tapétához?

Felelet: bármelyikhez, feltéve, hogy mesterségét és tudását a mi egyéni viszonyainkhoz tudja igazítani.

Kezdjük a *szobafestéssel*, mert hiszen ez a régibb s általánosabb faldíszítő eljárás. A szobafalak festése valamikor művészet volt, ma mesterség. Hajdanában az volt a szobafestő ambíciója, hogy valamit utánozzon. így például a falsíkra ráfestette a renaissance-idők virágfüzéreit, gyümölcstálait, pajzsait, angyalkáit. Később, a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveiben az volt a szokás, hogy a szobák falain bőrt, vagy faerezést utánoztak. Miként falusi templom falai

a márványhoz; úgy hasonlítottak a polgári lakás falai a pácolt tölgyfához. Sötét és ijesztően sivár volt az ilyen szobák légköre. Ennek az ízléstelen korszaknak falfestészetét csak a világháborút követő időszak múlta felül hamisságaival. Ekkor a szobafestőnek selyemtapétát kellett a falra hazudnia. Festettek bársonyt is, faburkolást is, de legszívesebben mégis: brokátot.

Ma a szobafestőtől nem kívánunk ilyen mutatványokat. Beérvük azzal, ha a festéknek világító színét, a benne rejlő szépséget juttatja érvényre. A fal nagy és töretlen sík. Semmi szükség arra, hogy rajta virtuskodjanak. Ezért új lakásokban nincs többé helye a sokféle „plasztikai” díszítménynek, melyekkel azelőtt volt szokás a szobák falait tagolni. Nincs szükségünk aranyos lécekre, falrafestett párkányokra, amelyeket a gipszszobrász szállít és nincs szükség oszlopfeketre sem, valódiakra sem, festettekre sem. Legyen a fal sima, művészi porfogók és búvóhelyek nélkül. A falat gyakran végesvégig, vagy jórészen lemezfával burkolják s ezt lakk-csiszolással vonják be. A tagolatlan sima falnak festése néha egybefolyik a mennyezettel, legtöbbször pedig csak az ajtók, ablakok felső széléig terjed. A mennyezet festését és a fal felső részének festését összefoglalják. Az a mesgye, ahol egymástól elválnak, régimódi szobákban frizekkel való remekelésre szolgáltatott alkalmat. Ma az ilyesmit mellőzik. Inkább arra ügyelnek, hogy ahol a szoba kicsi, vagy alacsony, a falak síkjai egyöntetű festéssel a mennyezetiig szaladjanak, mert így a tér kitágul és a falak megnőnek.

A szobafestő tudásának legfontosabb része az, hogy jól tud bánni anyagával, a festékkel. Ma ennek is éppen elég a csínjabinja. Különbséget teszünk mészfesték és enyves-festék között. A mészfestés olcsóbb, de konyhában, várószobában ez a jobb és általában mindenütt, ahol gyakran megtörténik, hogy újra mázolja a falakat. Első festésnek meg éppen ez

az ajánlatos most felépült házaknál. Igaz, hogy ez talán nem olyan szép, egy kicsit piszkolja is a ruhát, de egyszerű és egészséges. Az enyves festéssel szebb színárnyalatokat adhathunk a falnak s ez a célszerűbb ott, ahol nem akarjuk minden évben újra foglalkoztatni a piktort.

Bizonyos kényes ízlésűeknek még ma sem telik annyi örömük a festett falban, mint a *papírral kárpitozottban*. Másrésztől meg gyakran hallani azt is, hogy a fal természetes szemcsés anyaga milyen szépen érvényre jut a festésnél.

Ízlés dolga az ilyesmi. Ma már nem mondhatjuk, amit azelőtt volt szokás mondani: a tapétás fal szebb, mint a festett. Csak azt lehet állítani, hogy a tapéta nem olyan érzékeny, mint a festékréteg. Por, ütődés nem éri olyan szemmel láthatóan. Másfelől: az új ház falait nem célszerű papírkárpittal bevonni, mert az alatta száradó fal foltossá teheti. De aki tapétához fordul, könnyebben válogathat a szép mintalapok közt, mint az, aki festet. Még attól sem kell tartania, mint régente, hogy ez a falbevonás nem elég egészséges. Ha akarjuk, olyan papírokat ragasztanak fel, melyeket szappannal, kefével moshatunk s színük, mintájuk csak frissebb lesz ettől a lemosástól.

Akinek pedig még ezekután is maradnak kétségei, melyik jobb a kettő közül, annak egy új találmány adja meg a közép-utat: a „rostanyag-mázolás”. Ez *folyékony papíros*, melyet festék módjára lehet felkenni a falra. Kellemes, meleg színhatása van és új falakon nyugodtan alkalmazzák, ahol a papírkárpit nem felelne meg.

De mai lakásokban nem is érik be evvel a két-háromféle falkezeléssel. A mellékhelyiségeket *csempézik* zománcos agyaglapokkal, melyeket azonban ma már csak egy színben raknak fel végesvégig. Márvány-utánzat nem divatos. De annál inkább használják a falakat burkoló opákos üveget, mely tiszta, mosható és kellemes színű. Ugyancsak gyakran veszik igénybe

a *zománcfestékeket* is, lábamatok, fürdőszobák, konyhafaiák bevonására. A csempék pótlására is vannak már olcsóbb anyagok, mint például egy „krustomanthin” nevű falburkoló, valamint gyakran használnak pergamentet, bőrt, linóleumanyagot ott, ahol a felület nincs kitéve ütéseknek. Viszont a festett s tapétázott szobafalat bizonyos helyeken jó már előre megvédeni a rongálástól. Okos gazdaasszony padok, ülőbútorok mögé vásznat vagy szalmafonatú szöveteket feszít ki. Ott pedig, ahol víz rongálhatja a falat, mázas festékekkel vonja azt be.

Mikor már elvben eldőlt, melyik szoba falát mivel fogják kezelni, akkor következik a nehezebb kérdés: *fehérek legyenek-e a falak vagy színesek?* Ha építész vagy modern lakásberendező véleményét kérdezzük, túlnyomó részük a fehér színt fogja ajánlani. Csak a laikus és a szobafestő — no meg néhány esztétikára hangolt lélek tör ma lándzsát a színes falfestés mellett. Mi a magyarázata a színhíjjas fehér fal nagy népszerűségének? Divatjelenség-e ez is, vagy maradandó, mélyebb okai vannak?

Fehér falon itt nemcsak a tejfehéret kell érteni, hanem a halványszürkét, a kékesbe játszót, a világos mézgaszínút éppen úgy ajánlják. Valamennyit azért, mert a szoba világosságát nagyon fokozzák. Az ilyen szoba nemcsak napfényesebbnek látszik, de tereesebbnek is. Az újabb lakásművészet a fehér lakkozású falakkal ragyogó fényfelületeket teremt a szobában. És az építész diadalmasan mutat rá: íme, ilyen az igazi, barátságos szoba.

Azonkívül pedig a fehér fal mellett mindenféle bútor, szőnyeg és függöny kitűnően érvényesül.

A háziasszonynak, bútorrendelőnek így nincsenek aggályai, hogy milyen színű bútorhuzathoz milyen falfestés való. A fehér fal előtt minden bútor körvonala tisztán kirajzolódik, minden festett kép színei szabadon lánognak fel.

És mi mégis: meghajolva ez igazságok előtt, a másik vélemény mellett fogunk pártot, mely a színes fal jogait hangoztatja» Mi is azt kívánjuk, hogy legyen a lakásunk minden szobája világos, de vidám színekből áradjon ez a fény. Mert éppen úgy, mint a fehér fal, a színes sík is teremthet fényt. De igazán barátságos, meleg tónusa csak a színes falnak van.

A fehér szín előretörése lakószobáinkban a háború utáni építés korára esik. Abban az időben kegyetlen harc indult meg mindenféle az édeskés lakásromantika ellen, mely ittfelejtődött a múltból és a „szép falak” kultakarója alatt mindenféle élősdi számára teremtett búvóhelyeket. Puritán egyszerűséget kellett hirdetni akkor, mert ez az út vezetett az egészséges tisztasághoz.

Ma a lakásberendező építész elnézőbb lehet. Hiszen az új lakóház már technikai felszerelésével is több fényt, levegőt, tisztogatást tesz lehetővé. Viszont a fehér, a csontszínű, a tejszínű szobát nagyon is klastrominak érzik sokan. Az emberek nem szívesen mondanak le a festett falak serkentő hatásáról, némelyek meg egyenesen szomjazzák a színt, mely melegséget, derűt, megnyugvást is tud árasztani maga körül. Hozzá kell még tenni azt, hogy az éghajlat is belejátszik ebbe a kérdésbe. A délvidéki, melegégőv háza beéri azokkal a színekkel, melyeket a zöldelő növényzet és a cikázó fény varázsol eléje. Angliában, ahol az évnek nagyrésze ködös és szürke, jóformán csupa élénkszínű szobát terveznek mostanában az iparművészek.

Végeredményben persze ez is egyéni ízlés dolga.

Ki milyen színt szeret, kit milyen emlékek fűznek egy színhez, aszerint dönti el falfestése színét is. Már szinte felesleges ismételni, olyan közismert dolog, hogy a színeknek hangulati értékük van. A sárgára, vörösre festett falak közt melegséget érzünk, kék szobában hideg békességet. A zöld szín a mezők hangulatával társulva a természetnek pihentető nyugalalmát árasztja. A fekete mindig gyászos érzést kelt e szín évezredes beidegzettsége miatt.

De érdekes dolog, hogy *némely színek népszerűtlenné válnak*. A múlt század végén a bordóvörös még szörnyen divatos szín volt, ma már nem kedvelik falfestéknek» A barna szín-skálából is sokkal kevesebb festéket, szövetet kell ma gyártani, mint hajdanában, A zöld szín is jelentős változásokon esett át. Méregzöld, fűzöld árnyalatai sokkal kevésbé népszerűek, mint az almazöld, vagy a palackzöldé. És vannak egészen új, jövevényszínek, gyors hódítóerővel. A rozsdavörös, a narancsszín ma uralkodó sz'neképek. A futórózsák pirosas színe, a keleti kék, a szilvaszín, azután a tompa ezüst mind csupa új hangot jelent az öltözködésben és lakásberendezésben.

Mindezeket számbavéve alig lehet ma már a szobafestőnek, vagy a tapétásnak a régi érvekkel előhozakodva azt mondani: egy pompeji vörös hálószobafal, egy égszínkék leányszoba, vagy egy májbarna úriszoba ötszáz év óta legszebb dolog a világon. Csak világos, meleg vagy közömbös színek valók a mai szoba négy fala közé; sohasem rideg, sötét tónusok. Az a német festékgyár, mely egy kiállításon bemutatta, hogy víz- és fényálló bútorszövelei milyen kellemes hangulatúak, nem járt messze az élettani igazságtól, mikor egy ötszobás lakás színmegoldásául ezeket választotta: az *ebédlő* kék, a *hálószoba* világossárga, a *nappali* szoba szürke, a *gyerekszoba* meleg-sárga, a *télikert* zöld.

Helyes elv ugyanis az, ha a szobának van valami *uralkodó színe*. Akár a falak, akár a bútorok lehetnek e színek hordozói. Ha a falfestés adja meg az uralkodó színhangulatot, akkor a bútorok a kiegészítő szint nyújtsák. Viszont ha a bútorok már adva vannak, akkor a falfestőnek kell a kontraszt-színeket kikeresnie. így érzük el leginkább azt a színharmóniát, melyre a szem mintegy szomjazik. A látóközpont számára ugyanis minden erős szín erős ingert is jelent. De ha az erős ingert- okozó szín mellett ott van az ő kiegészítő színe is, akkor az érzéklés megfelelően kárpótlást kapott és megnyugszik.

Természetesen mint a zenében, úgy a színek világában is kettős-, hármas-, négyeshangzatok is vannak, mert a szobafalnak nemcsak a bútor fájával, vagy huzatával, hanem a mászínű függönyökkel és szőnyeggel is összhangban kell lennie.

Az ily harmóniák keresésének vannak művészei, akik azt színérzékük helyes ösztönzésére maguktól eltalálják. De a gyakorlati példák tömege is mutatja, milyen színek kombinációja ad vidám csengést a szobának. Íme néhány példa.

<i>Fehér fal</i>	+	<i>krémsárga bútor</i>
<i>kék fal</i>	+	<i>fehér bútor</i>
<i>kék fal</i>	+	<i>baracksárga bútor</i>
<i>világossárga fal</i>	+	<i>zöld bútor</i>
<i>halványrózsaszín fal</i>	+	<i>kékeszöld bútor</i>
<i>narancsszínű fal</i>	+	<i>sárgás bútor</i>
<i>sárga fal</i>	+	<i>vörösesbarna bútor</i>

Ezeknek a színeknek összhangján mitsem változtat az, ha a fal szó helyébe bútort, a bútor helyébe falat írunk.

Természetes azonban, hogy ezek csak példák lévén, egész sereg új színt is számításba kell még venni, melyek az új anyagokból adódnak. Az ó-ezüst, a chrom-acél, az üveg: csupa ilyen jövevény, mely helyet kér. Az is kétségtelen, hogy egy erős színnek, mely mintegy megüti az alaphangot, sokszor a hozzá közeleső színárnyalatok a legjobb kiegészítői. Az olívzöld mellett, ha ezt hangsúlyoztuk, helyet kaphat az alma-Zöld, a smaragdZöld, a fűzöld, stb.

Általánosságban azt lehet mondani, ha a szobafalakat kissé hidegebb színűre festik is (fehérre, szürkére, kékesre, ezüstre) azért, hogy a tér kitáguljon, viszont az uralkodó tónust mindig a meleg színek bevonásával, sárga, narancsvörös bútorfák és szövetek hangoztatásával teszik kellemessé a berendezők.

E kombinációk, mint láttuk, elsősorban az emberek izlésbeli s lelki beállításától, másodsorban az anyagok különféle-

ségétől válnak olyan bonyolultakká. Ennél sokkal egyszerűbb dolog arra a kérdésre felelni: *milyen legyen a szoba fala: sima-e vagy mintás?*

Az építészek, akik ma a lakás belső berendezésébe is döntő módon szoktak beleszólni, természetesen itt is a szerényebb megoldást ajánlják. Ők az egyszínű falfestés hívei, mert az tisztább, olcsóbb s erősebb világító felületet ad a szobának. A minták, mondják ők, kivált a nagy cifraságok, sok mindent eltakarnak, lyukakat, repedéseket, hibákat. S arra is joggal hivatkoznak, hogy a mintákat hamarabb megunja az ember, mint az egyszínű derűs falat.

A szobafestők viszont érthetően a mintás falért szállnak síkra. Szívesen emlegetik, hogy a szegényebb embernek képek helyett festett fal az esztétikai világa, vagy a mustrázott tapéta.

Az igazság itt is középtűt van, A sima fal eleganciáját szeretjük, de nem végesvéig a lakásban. Egyik-másik szobának csak előnyére válik a mintázott fal.

De az ne legyen nagy, vagy sűrűn ismétlődő mustra, A ritka, apró, majdnem az alapszín tónusában tartott halvány csíkok, változatosságot adnak a síknak, anélkül, hogy szemünket ingerelnék.

A most használatos világos tapéták úgy készülnek, akár csak a nyersselymek; szemcsés felületűek, A papír szövetéke, ripacsos felülete érzékelhetővé válik, A festett falakon is ilyen egyszerűen, kevés eszközzel igyekezzünk optikai örömeket kelteni.

Balzac, a franciák nagy regényírója írja az „Elegáns élet fizioiógiájá”-ról szóló könyvében, hogy a „túlsok fajta szín mindig rossz ízlésre vall,”

Ez a színfelfogás persze időnként változik, de a mi századunkban feltétlenül helytálló.

Mint minden téren, úgy a lakásberendezésnek ezen a területén is az *egyszerűség felé* haladunk. De az egyszerűség még

nem jelent kezdetlegességet. Ellenkezőleg: sohasem volt még annyi túlfinomultság, színskultúra a jóízű emberek soraiban, mint manapság. Az angol és amerikai gazdag emberek szobáiban a legravaszabb egyszerűséggel teremtenek olyan színhangulatot, mely azon szoba rendeltetésének legjobban megfelel. Egyik szobában valamilyen antik bútor, másutt egy modern festmény számára kell háttérteret teremteni. Nem is háttérteret, hanem kísérezőteret. Azután fogadószobák következnek, olvasó, télikert s ez mind egyszerű, de kifejező színeket kíván.

Lehet, hogy a jövő másképp fogja megoldani a színes szobák problémáit. Talán holmi elmés szerkezet fog a falra gombnyomásra *színeket vetíteni*, egy titkolt fényforrásból, hasonlóan a színházak hangulatvilágító berendezéséhez. Ez meg fogja nyitni az alkalomszerű színek varázslatos forrásait s minden étkezéshez, társasághoz, munkához megfelelő színmuzsikát fog szolgáltatni.

A mi számunkra ez csak óhajta sejtett ábrándvilág marad. De a forgó falak és a mozgó színek eljöveteleig a mai kornak optikai örömvágyait kell kielégíteni. Másszóval ez azt jelenti, hogy örömet, nyugalmat, munkakedvet és jó egészséget kell elősugározni a szoba színeiből.

A SZÍNEK FIZIKÁJA

Azt lehet mondani, hogy csaknem kétszáz esztendő óta tart már a színek sajátságainak tudományos vizsgálata. Vonatkozik ez úgy a színekre önmagára, mint azoknak élettani s lelki hatásaira. 1666-ban Newton, a híres matematikus rakta le a színek elméletének alapját. Azóta egész sereg tudós folytatta e kutatásokat s ezek sorából kimagaslik Mayer, Lambert, Goethe, Schopenhauer, Young Tamás és Helmholtz neve. Legnagyobb lépéssel kétségkívül Ostwald Vilmos lipcsei tudós megállapításai vitték előre a színek tudományai. Neki sikerült a színek világában rendet teremteni s azelőtt uralkodott zavart megszüntetni. Ostwald, aki a

fejlődő német vegyiparnak igen nagy szolgálatokat tett az ő tudományos rendszerével, összesen 680 színegységet foglalt össze színekártyáján. Minden egyes szín pontos számmal van megjelölve s így azóta az üzleti életben nem szükséges ilyen semmitmondó jelzőket használni, mint „galambszürke”, vagy „levélzöld”, hanem elég a színekártyán a kívánt árnyalat számát megnézni s arra hivatkozni. Ostwald felosztása persze tovább is megy. Ő a színeket kategóriákba osztja ilyenformán:

Melegek	Hidegek
piros, narancs, sárgavörös	zöld, kék, ibolya
tiszták	borúsak
fehérrel kivilágított hígított színek	több árnyékolt fekete hozzáadásával készült színek
világosak	sötétek
a fehérség foka szerint	a feketeség foka szerint
előugró színek	hátráló színek
a fentiek mind, mert kiugranak	a fentiek, azért háttérül alkalmasak.

Ostwald érdeme az is, hogy ő pontos színeköröngöket készített, melyek az egymást kiegészítő (komplementer) színek szembeállításán alapszanak. Huszonnyolc ilyen színeköröngön valamennyi szín feltalálható s vele szemben azok, melyek kellemes összhangzatot adnak, sőt kettes, hármas, négyes akkordokat is lehet ily módon összeállítani. Ezek a színeköröngök a lakás-tervezőnek s minden iparosnak, aki színharmóniákat keres, gyermekjáték-szerű könnyedséggel mutatják meg, mely színek hozhatók összhangba egymással

SZÍNES LAKÓSZOBÁK A TÖRTÉNELEMBEN

Mind a fehér, mind a színes fal kedvelői egyforma joggal hivatkozhatnak arra, hogy a történelem folyamán elődeik voltak. Már az ó-kori népeknél is megoszlott ebben a tekintetben az ízlés. A rómaiak például, mint a pompeji ásatások feltárt lakóházai mutatják, Krisztus születése körül nagy színpompával ékesítették falait, melyeknek síkjain előbb valóságos,

később festett építészeti elemek adták a díszítményt. A fal alsó részét mint valamely építmény tagozatát fogták fel, felső részére ablakokat, tetőket festettek, a középső részben pedig, keretben, oszlopok közt, nagy emberalakokat ábrázoltak. A jellegzetes pompéjivörös szín is többnyire a figurális képek övezetében ragyogott. Ugyanakkor pedig a mozaikpadozat színes kövecskéi is fokozták a belső tér festőiségét. A középkor inkább a valóságos építőszerkezet (boltívek, fülkék;) segítségével tette változatossá a termeket. Ez időben a legmagasabbrendű művészetet vették igénybe az ünnepiesség fokozására: festett üveglapokat, mozaikmunkákat és szőnyeget. Az ó-kor keleti népeitől származik a csillogó üvegekövecskékből kirakott mozaikkép a falon, a padozaton, az épület külsőjén és belsején. A muzulmán népeknél az arabeszkek sajátos díszítményformái jelennek meg mindenütt: égetett agyagban, faragott fán, szőnyegeken, az épületek párkányain, szobák frízein, stb.

A fal legnemesebb dísz e történelmi időkben mindig a freskó volt, az a friss vakolatba festett különleges technikájú festmény, mely együtt száradt a fallal s annak felületét az áhitat és színöröm mennyei szépségével tette örökéletűvé.

Ugyanakkor azonban, mikor a keresztény művészet a falfestés e nagyszerű formáival örökítette meg az ó- és újtestamentum jeleneit, másutt a csupa fehér, vagy csupán egyszínűre festett fal diadalmaskodik. A japán ember hajdan hófehér papírfalakból alkotta meg szobája zárt terét és e papírfalakat kedve szerint ide-oda tologatta. Szép színes öltözete, lassú mozdulatai e fehér síkობól rajzolódtak ki legszebben.

De a középkorban és újkorban is sokszor alkalmazták a fehérre meszelt falat. Kivált kolostorokban, lovagtermekben gyakori ez. Ámde éppen az ilyen helyiségekben a falat művészi módon tagolják. Szobrokkal, vagy egyenlő távolságra elhelyezett festményekkel ritmikát vittek a fal felületébe.

A reneszánsz a falfestés üde pompájával is követte a régi római példaképet. A tér megnagyítása, ünnepi érzések gerjesztése, ez volt a szín fontos szerepe a falakon. A fény és árnyék ügyes elosztása az utána következő barokk-korszak festőire várt. Ugyanezek a falsíkon a hamis látszatok és perspektívák csalóka játékait is nagy gyönyörűséggel űzték. Azokban az időkben pedig, mikor az anyagpazarlás legnagyobb arányú volt, a rokokó korában, a színes fal megtelt márványutánnal, tükrökkel, aranylécekkal és szeszélyes stucco-díszekkel. Ily módon a falfelület változatos lett, a nagy terem kisebb egységekre bomlott szét, intim fülkék keletkeztek. A faldíszítés segítette a légkört illatosán könnyűvé tenni és mint valami lágy muzsika kísérte az ott folyó életet.

N É P M Ű V É S Z E T A L A K Á S B A N

Mintha valami karmesteri pálca vezényszavára történne, egyszerre mindenfelé jelentkezik a népművészet a nyugati és középeurópai országokban. Előbb a színes bútorok, a virágos kretonok, utána pedig a falusias dallamok: a parasztbútorok. Afféle sejtelmünk támad, hogy a világ kezd félni a gépies és kedélytelen szobáktól. Az az érzése az embernek, hogy valami csöndes hadüzenet rejlik ebben a világ „robotizálása” ellen. Talán máris megunta a világ a mérnök-esztétika túlságosan józan berendező-tárgyait?

Ha elgondoljuk, hogy mennyire eltúlozzák sokan a gépkorszak sivárságát, s milyen lélektelenné vált némelyik lakás a funkcionális bútorok örökös ismétlődése miatt, érthető is a sóvárgás egy romantikusabb és színesebb világ után, Angliában a „rural simplicity” már évszázadok óta megvan a városi házakban is, A francia „rusztikus” bútorok ma is a legkeresettebb cikkei a bútoráruházaknak. Nem csoda, hogy a nagy egyszerűsége és mégis kedélyes formákra törekvő új lakásművészet errefelé is érzi a népies színek szükségét.

Az ornamentika virágos kertje a nyugati országokban a régi bútorok, szövetek és mintakönyvek kincses anyaga. Minálunk a mai idők és minden idők legszebb díszítményeit a népművészet adja. Padlásokon, lomtárakban még sokfelé találni ilyen régi jó holmikat faluhelyen. Mindenfelé akad egy-egy tarkavirágos, madaras sublót, amilyent a sárközi meg a veszprémi asztalosok pingáltak hajdanában. Vagy koporsóforma láda, melyben egyideig a széplány kelengyéjét tartogatták, azután pedig a halottas ruhát és a gyolcsokat

gyűjtögették. Mindenütt készültek ilyen festett bútorok, amerre erdők és fák bőségben voltak. Nem is százszázalékos népművészet ez, mert mindenféle kancsónál, hímzésnél, cifra-szűrnél jobban érezteti az úriházak hatását. De így volt ez a világon minden népnél. Az urasági formák leszivárogtak a nép közé és szerényebb kivitelben, de vidáman díszítve kerültek felszínre. A szépen ívelt szekrények hajtásán megismerni az osztrák barokk bútor vonalát. Félkör formájú karosszékeket nagy szétterpesztett lábakkal látni nemcsak a mi parasztházainkban, de a patinás angol úri lakásokban is. A székelyek kis újszülöttjét ma olyan bölcsőben ringatják, mint egykor, a rokokó idején, a főrangúak kicsinyeit. És a legszebb tulipános ládák karmazsin és égkék színei olyan vidámak, tüzesek, mint egykori velencei nászládák voltak a palazzók hűvös márványszobáiban.

A régi magyar népi bútoron mégsem ez a színbőség a legcsodálatosabb. A festőiség inkább az idegen szemének kápráztató. Mi magunk azonban a bútorok szerkezeti egyszerűségén érzünk elragadtatást, valahányszor az ácsolt és csak durván összerótt darabok nyugodt körvonalai elénk rajzolódnak. Kitűnő gyakorlati érzék volt e falusi háziiparosokban. A „célszörű szögény embör”-nek, ahogy Tömörkény nevezte alföldi hőseit, „észszőrűek” voltak a bútorai is.

Semmi kétség abban, hogy az effajta régi holmik még a mai városi lakásban sem merő cifraságok. A bútornak nem lehet az a célja, hogy csak kellesse, ringassa magát. Ezért nem is igen való a városi lakásba, a kurta festett ágy, a díszes, de többnyire merevtámlájú egyenes szék és a nehéz eresztékektől terhes asztal. Van azonban néhány bútor darab, mely munkát is vállal az úriszobánál.

Itt van a *karospad*, melyet „rengőnek” is hívnak némely vidéken, mivelhogy rengeti-ringatja magát benne a kényelmes ember. Mióta csak használják faluhelyen, mindig párosan

helyezik a sarokba. Jó magyar szóval „szegletre állítják”, vagyis derékszögbe. A mi városi lakásberendezésünk csak újabban leste el a falusi emberektől ezt a szegletet. És elnevezte ülősaroknak, kedélyes saroknak.

A *saroktéma* is választékos bútordarab. Falba, vagy fülkébe rejtett polcos állvány ez, melyet néha egészen beleépítenek a falba. Ilyenkor kívül nem is látszik belőle csak az ajtaja, szép festésével. Ez is példásan szerény bútor, mert úgy elrejtí a könyveket, számlákat és pálinkásüvegeket, mint a legjobb bár-szekrény. Megint csak annak a bizonyosságául, hogy a beépített szekrények rendszerét sem most találták ki a lakásberendezők.

Városi urak szobájában gyakran lehet látni a fal mentén egy-egy szép *polcot* is, amelyen kicsit döntve sorakoznak a virágos tányérok, a fogasokon pedig kancsók lógnak egymás mellett. Faluról szegődött Pestre ez is, a fogastálas, a kebléhez tapadó madaras meg szarvasos kancsókkal együtt.

Hasznos kis jószág lehet akármelyik előszobában, vagy hallban egy becsületes *festett láda*, szép virágos síkokkal, oszlopokkal, A ládafiában jól megőrzi leveleinket, apró tárgyainkat. Virágos színekben látja örökké a világot. És elkísér egy életen át.

A magyaros bútornak akár a mezei virágnak, mindig van valami különös ingere a városi életformák közt. Megnyugtató pont, tarka folt a lakásban. De úgy kell vele bánni, ahogy a fűszerekkel szokás. Csak egy csipetnyit szabad belőle a városi ember ételébe keverni. Esetről-esetre egy-egy szép régi szekrény, vagy újjávarázolt tulipános láda olyan, mint egy kedves vidéki figura a városi társaságban. Jóízű nyelvjárással beszél. Felfrissít. Rétek levegőjét fújja az arcunkba.

De ne túlozzuk el és ne tömjük meg lakásunkat népies bútorokkal. Hazugság volna ez, meghamisítása a városi élet kereteinek. Képzeljünk el egy úri társaságot, melyben mindenki tájszólással beszél. Az agyoncifrázott, néprajzi kincsekkel

megrakott szobának múzeumi levegője van. Vagy ami még rosszabb: úgy hat ránk, mint egy régi népszínmű díszletei. Az ilyen szoba első nap érdekes. Nyolcadik napra unalmas.

Más a helyzet a vidéki házban, a nyaraló-szobákban, vagy egy-egy derűs hangulatú kerti helyiségben. Még előszobában, hallban sem érzi senki kirívónak, hogyha a bútorok végésvégig töretlen színekben sugárzanak és virágos festésük könnyű, tavaszias légkört teremt. A gyermekszobát is fürgévé változtatja a sokféle unalmas lakkcsiszolt bútor helyett egy kis hazai tájromantika. Magyar kertek virága ismerős hangok húrjait szólaltatja meg.

Isten mentsen azonban a bútordivatoktól. Voltak már ilyen népies lakásdivatok, különösen századunk elején. A bútorok tervezői kirakták maguk elé a magyar díszítményes nyelv nagy folió-lapjait és akár tetszett, akár nem, virágait ráfestették a székekre, a szekrényekre és a családi házak homlokfalára. A szűrhimzés odakerült a cimbalomra, melyen semmi értelme sincs. A királyi sátrat felékesítették régi mézesbábos mintákkal. A századforduló nagy ízlésbeli zavarodottságában észre sem vették az ilyen hamis akkordokat.

Még azok a kísérletek sem sikerültek egészen, mikor egy-egy jónevű építész a vidéki csárdák berendezését átstilizálta városi lakásba. A tálasból tálalót csinált, a kamarás padból pedig modern ebédlő-divánt. Hogy a hangulat teljesebb legyen, a párnákról szerszámszj jak lógtak le. Az egész előadásmód tiszteletreméltóan naiv volt. Bútorokat nem lehet utánkölteni. A városi lakószoba nem sötét, a mennyezetes gerenda és a parasztkemence pedig tökéletesen ellenkezik a mai lakásépítés egész szellemével, technikai haladottságával.

Mindaz, ami gyárilag akar kezdetleges lenni, vagy ész és szív nélkül magyaros, csak rontja a népi javak ősi hitelét.

A bútor, sőt még a díszítés is mindig legyen értelmes. Ezt minden régi, népies bútorunkról le lehet olvasni. A fája,

a kötése módja, a megmunkálása mind a kezdetlegesebb szerzők őszinteségével beszél. Az ilyen holmin még a díszítés módjának is van sajátos értelme. Sokszor valami ősi jelkép, az istenfá, a napkorong elhomályosult szimbólumai ismerhetők fel a virágok vonalai mögött. Máskor gyengéd célzások vannak az alkalomra, mely létrehozta. Szíves ajánlás, kedves megemlékezés. Születésnap, vagy az élet más fordulója — kis dolog és mégis jelentős.

Személyes kapcsolat, valami vidám, vagy meghatott érzés lehelte rá színeit a bútorra. S ez adja nekik azt a különös bájt, mely még évtizedek múlva sem halványul meg. Kevés, de jó népies bútor a városi lakásban! De csak akkor, hogyha vonzódnak hozzájuk, személyes ügyünk valamennyi.

Nem is kell annak okvetlenül valami tekintélyes bútor-darabnak lenni. Elég, hogyha egy-két viráglétra az egész, mely az ablakban levő cserepeket vidítja. Vagy egy faragott szép falitükör, kedves zöldszínű indákkal és piros virágokkal. Nem, nem kereskedelmi cikk, hanem élmény. Az ilyent sohasem lehet megenni, az a szemek örökös legeltetője. Egy német költő, Novalis fejezte ezt ki találó szóval: „Minden tárgy, mely kedves a szívünknek, elvezet egy paradicsomkertnek a legeslegközepére.”

KORSZERŰ SZOBÁK

AZ E L Ő S Z O B A

Az előszoba a lakás megnyitó-üteme. Látogatónk itt kapja az első benyomást a háziakról s az előszoba már elárulja nagyrészt a háziasszony otthoni képességeit is. Mégis azt látjuk, hogy erre a szobára általában igen kevés gondot fordítanak. A szűkre méretezett előszobát többnyire másutt nem használható szekrényekkel tömik tele és az öreg bútorok, avult dísz tárgyak is itt szoktak helyet kapni.

Pedig éppen a kis méretek miatt az előszoba berendezése fokozott feladatok elé állít bennünket. Ahol beépített szekrények vannak az előszobában, ott persze ez a feladat lényegesen enyhül. De a legtöbb nagyvárosi bérlakásban ez még nincs így. Ezért a berendezés alkalmával a szoba teherbíró képességével — hosszával és szélességével — kell számot vetni s elsősorban a lakók igényeivel tisztába jönni.

Az előszobának is jó világításra van szüksége. Ha nem kap közvetlen napfényt, csak a szomszéd szobák üveges ajtain át nyeri világosságát, akkor is megfelelhet céljának. De fontos, hogy jó lámpája legyen, lehetőleg erős indirekt világítással. Sohase függönyözzük el az előszoba ablakait, hanem inkább homályos üveggel tegyük átlátszatlanná.

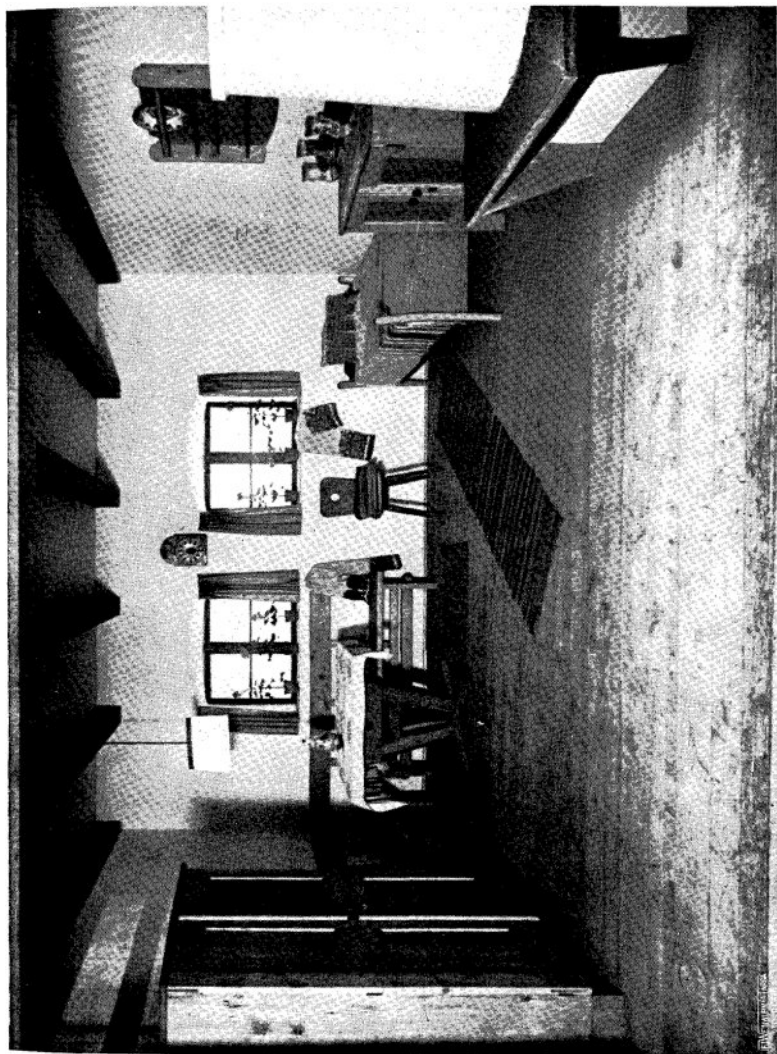
Ha az előszoba nem egyszerű négyszög, hanem L- vagy éppen E-alakú, ezt a hibát könnyen kiigazíthatjuk rézrúdon toltató függönyök segítségével, melyek alkalmasak arra, hogy egy vetkőző-fülkére, egy várórészre és egy szekrény-szakaszra osszák fel a szobateret. Régimódi lakásokban, ahol sok ajtó nyílik az előszobába és kevés a falfelület, mindig akad egy felesleges ajtó, melyet ruhaakasztásra lehet használni.

Az előszoba legelső hivatása, hogy a belépők felső ruháit helyezhessük el benne. Ma már a régebben dívott előszobafalakat mellőzni szokás, mert sok helyet foglalnak el és feleslegesek. De célszerűtlenek az állófogasok is, melyek egyoldalú megterhelésnél mindig feldőlnek. Ezek helyett a felöltők akasztására egyszerű fémből (sárgaréz, nikkel) készült akasztókat alkalmaznak, melyek egy vagy több rúdon mozgó tagokból állnak. De lehetnek ezek külön-külön darabok is, egyszerű S-formájú akasztók, melyeket a falba erősítünk a padozattól 170 méter magasságra és körülbelül 18 cm távolságra egymástól. Kalapok részére vagy a gombvégű celluloid-fogasok alkalmasak, vagy pedig a fogasok fölött egy vastag, 32 cm széles csiszolt szélű üveglapot helyezünk el, melyre a kesztyűk és kisebb csomagok is rátehetők. Ez az üveglap többnyire fémfoglalatban van s készen is kapható. A női kalapok kedvéért jó nagy gombok szükségesek a horgokon.

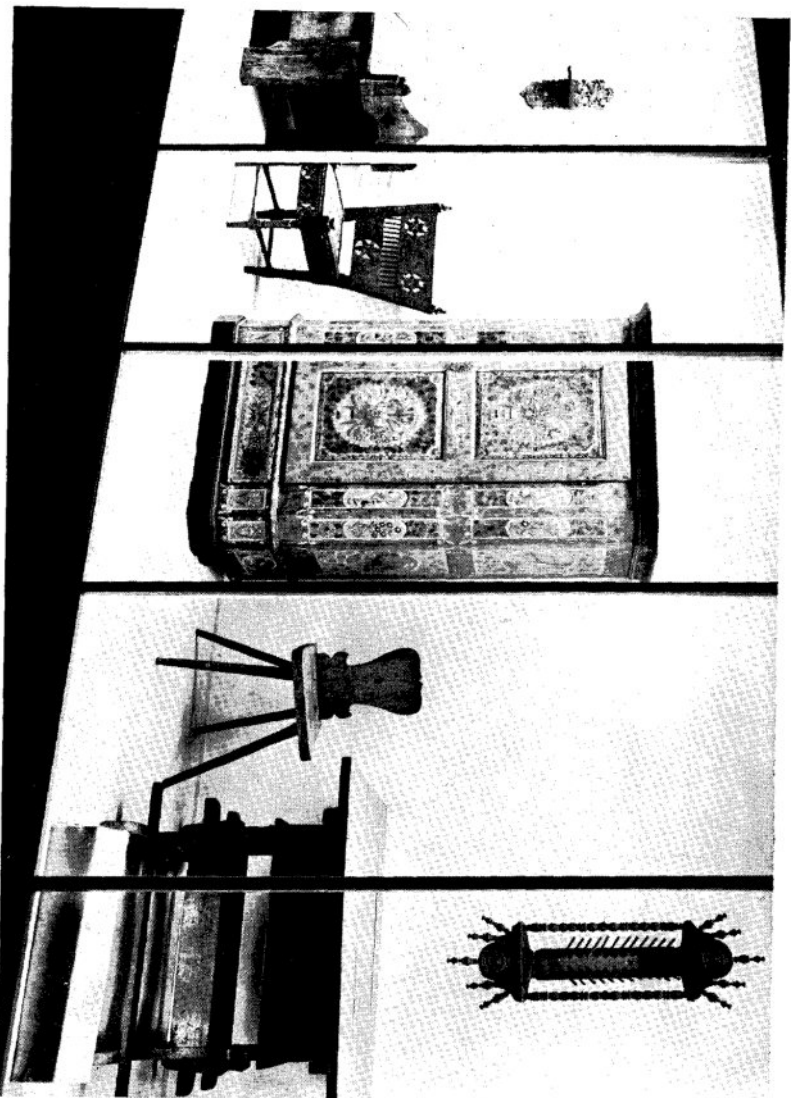
Tükör minden előszobába okvetlenül kell, de mindig a helyi viszonyoknak megfelelő méretben és nem túlnagyra szabva. Ezek ne legyenek bekeretezve. Inkább csiszolva s négy sarkukon átfúrva, hogy rézcsavarokkal a falra lehessen erősíteni. A lámpa is úgy legyen elhelyezve, hogy a tükröt jól világítsa meg. Ezért előszobákban az úgynevezett mennyezeti szuffitavilágítás ideálisnak mondható.

Az előrelátó háziasszony néha a rendes fogasoktól távolabb pár fogast a vizes felsőruhák részére is elhelyez. A botokat s ernyőket pedig ma már nem szokás porcellán-hengerekbe dugni. Még kevésbé vázákba. Oda tudniillik nem bot és ernyő való, hanem virág. Vannak erre a célra minden vaskereskedésben kapható fémgyűrűk (elől nyitva) amelyek alá ugyanolyan fémből való alátét-tálcák kerülnek. A legjobbak az olyan ernyőtartók, melyeket tetszés szerint bárhol elhelyezhetünk.

Ha mindezeket az előszoba egy külön vetkőző-fülkéjében tudjuk csoportosítani, akkor a megoldás nagyon szerencsés.

XXIX. — KAESZ GYULA: NYARALÓSZOBA

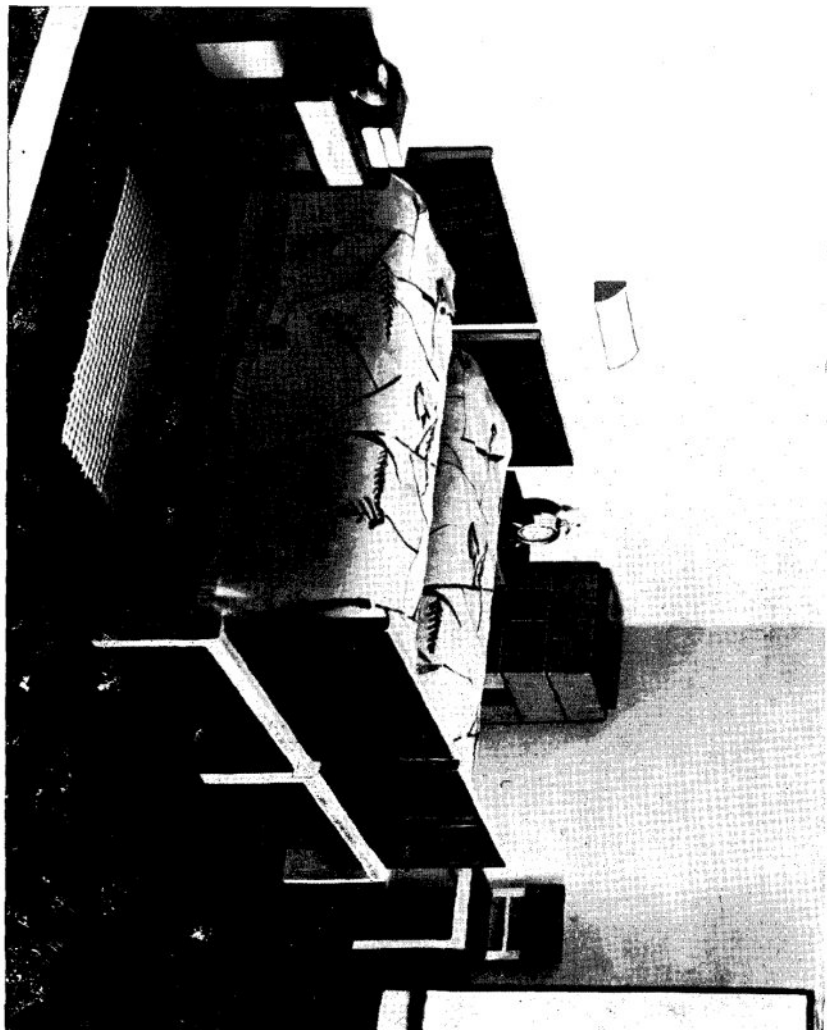

XXX. — ÖNEMET PARASZTBŰTOROK

XXXI. — BAJOR PARASZTSZOBA

XXXII. — VENDÉG-HÁLÓSZOBA. IPARMŰVESZETI ISKOLA

De arról sem szabad elfelejtkezni, hogy az előszobában nemcsak a kalapot és kabátot vetjük le, hanem kesztyűt, irattáskát, sált, sárcipőt és csomagokat is ott hagyunk.

Az előszoba másik feladata, hogy várakozó-helyiségül szolgáljon. Erre a célra gondoskodni kell elegendő székről; még helyesebb, ha csapó-padka van és a kisebb csomagok részére a falra erősített asztalka is. Az ilyen asztalka fiókjába helyezi a háziasszony a ruhakefét, fésűt s egyéb apróságokat.

Az előszobánk falát — bár ez költséges holmi — okos dolog színes gyékénnyel, vagy szemcsés vastag vászonnal bevonni, legalább fontos helyeken. Ez élénk színével vidáman hat. Megvédi az odaülők hátát, a ruhák ujjait, de magát a falat is a piszkolódástól. Ahol ez nincs, ott célszerű a fal és a felakasztott kabátok közé vékony fémpálcákból álló rácsozatot helyezni. A felöltők és ernyők ugyanis gyakran nedvesek és rontják a falfestést.

Az előszoba harmadik funkciója, hogy különféle ruhaneműek megőrzésére szolgáljon. A garderobe-szekrény szolgálja ezt a célt, mégpedig helyes beosztással és több darabból összeállítva. De ott, ahol az előszoba elég nagy, egy kis részt el lehet keríteni, vagy egyszerűen felhasználni más tárgyak tartására is. Így foglal helyet némely előszobában egy úgynevezett „takarító-szekrény”, mely seprők, porszívógép, takarítószerszámok, vasalók stb. elhelyezésére szolgál. Ugyancsak szokás egy fülkét, vagy pedig kis galériát szánni az előszobában a ski, a sportcikkék és bőröndök tartására. Természetesen családi házak építésénél az építész mindig előre gondol az ilyesmire és mindjárt beépíti a falba a tartókat, vagy az egész szekrényt. A nedves ruhák részére azonban itt is mindig kellenek nyitott fogasok.

Az előszoba is az a része a lakásnak, melyet jobb lassan kiegészíteni, mint egyszerre felszerelni. Berendezésének együtt kell gyarapodnia a családdal és azok igényeivel. Alkatrészeit

akár egyenként is vásárolhatjuk. Jó, ha a már jelzett holmikon kívül egy falipolc, továbbá egy kis cipőszekrényke is helyet kap az előszobában. És sohasem szabad a sárcipő levetésére szolgáló ülőhelyről sem megfeledkezni. Ami pedig a szőnyeget illeti, azok se drága perzsák, hanem jól tisztítható gépszőnyegek („bouclé”) legyenek.

Nem mondhatunk le arról, hogy előszobánk tiszta és vidám hangulatú legyen. Ezt elsősorban színeivel érje el. Legszebbek a fehérre lakkozott vagy fehér festésű bútorok s kerülni kell a tarka, olcsóhatású bútormázolást. Viszont az élénk színű falbevonás és a virágos falikárpit üdítően hat a szemre és fokozza azt a kedélyességét, melynek még az előszobából sem szabad hiányoznia.

RUHÁSSZEKRÉNYEK

Mindjárt az előszobánál felmerül, de az egész lakásberendezés folyamán végigkísért az a gond, hogy a ruhaneműek, fehérneműek s egyéb ilyen szükségletek hol kapjanak helyet? Ezt a kérdést nem is lehet másként megoldani, mint egységes terv szerint; vagyis szobáról-szobára haladva kell beosztani az oda szánt szekrényeket. Természetesen az elosztás nem lehet arányos, mert a megőrzendő holmik túlnyomó része az előszobába, vagy hallba fog jutni. A szekrények gondja így is lépten-nyomon vissza fog térni.

Olyan lakás nincs is manapság, melyben örökös gondokat ne okozna a szekrényhiány. Háziasszonyok folytonos panasztémája ez. Vannak két-, három-, négyajtós, sőt emeletes szekrények is, csak éppen minden igényt kielégítő szekrények nincsenek. Mert tulajdonképp a szekrények nem tudnak együtt növekedni a ruhatárunkkal. Ehhez minden évben vagy szélében, vagy magasságban kellene megszaporodni a szekrényeknek. Az ilyesmit azonban nem engedik a szobaméretek.

Hogyan segíthetünk ebeken a bajokon?

Egyik segítség mindenesetre az, ha az avult holmit eltávolítjuk. Nincs szükség lomokra. El velük a padlásra, pincébe, vagy, ami még okosabb, — zsbivásárra! Ebben is, mint az otthon sok minden praktikus gondolatában, az amerikai háztartást kell — bizonyos fokig — utánozni: ott még az ócska bútort is kidobják az útszélre. Mert egy kis számvetés megmutatja, hogy rossz üzlet a sok lim-lom. Drága őrzési díjat fizetünk érte háziúrnak, takarító-személyzetnek. És hol marad még a háziasszony temérdek munkája?

A másik módja a szekrény-bajok meggyógyításának: a falbaépített szekrény. Dicsérik is érte a modern házépítőket, akik bérlakásban, de főképp családi házakban egyre több falbaépített szekrénnel és polccal dolgoznak. Csupa öröm egy ilyen korszerű öltözőszoba, hall, vagy háló a szépen simuló lemezfaajtókkal, melyek úgy sorakoznak egymás mellett, mint valami pécélszoba rejtett ajtai. Ez is okos találmány, bár nem olyan új, mint sokan hiszik. Franciáknál, angoloknál már kétszáz évvel ezelőtt is általános volt a „placard”, a beépített faliszekrény. Ajtószárnyait pedig gondosan rejtette a tapéta, mely azonos volt a többi falfelületével.

Csakhogy a szekrények beépítése a falba ma még elég költséges eljárás. Az építészek, háziurak az ilyen felszerelésű szobákról azt mondják: luxuslakás. S ennek megfelelően számítják a bérét is.

A szerényebb mai bérházlakó számára a legcélszerűbb megoldás tehát: a ruhás- és fehéreneműs szekrények racionális felépítése.

A szekrény belső felét igyekszünk a lehető legjobban kihasználni. Ez a művelet egy kissé emlékeztet azoknak a bőröndösöknek a technikájára, akik egy úgynevezett „óceánjáró-szekrénykofferbe” egy házaspárnak három hónapra való teljes ruhás-, fehéreneműs-, kalap-, cipő- és divat-szükségletét

aként tudják elhelyezni, hogy az gyűretlen, tiszta, „tip-top” marad mindvégig.

Gondoljuk csak el: milyen kezdetleges módon osztják be ma a legtöbb ruhásszekrényt. Évszázados szokás, csaknem gondolkodás nélkül vezeti az asztalos kezét. A szekrény nagyobbik felét ruha-akasztásra, a kisebbiket polcokkal fehérnemű elhelyezésére rendezi be. Az akasztó-részben a mellény mellett egy hosszú télikabát lóg, a légtér egy része pedig teljesen kihasználatlan. A polcos részben is csak örökös turkálással érünk célt s az egymással keveredő fehérneműk folytonos bosszúságot, kapkodást okoznak.

Egészen más a tervszerű előszobai, vagy hálósobai szekrény. Mint a mérnök, úgy dolgozik ezen a bútortervező. Nem törődve a külső hatás „szépségeivel”, kizárólag a szükségletekkel vet számot. A ruhák elhelyezésénél külön gondol a rövid, külön a hosszú ruhaneműekre. Valamenyit élére fordítva akasztja fel, de a szekrény mélységét úgy veszi fel, hogy az ajtó becsukása ne gyűrje a ruhákat. Nincsen hátsó sor, melyhez nehéz hozzáférni. De nincsen üresen álló légtér sem. Az ajtók pedig úgy vannak megszerkesztve, hogy amikor kinyílnak, a szekrény belseje végig feltáruul. Nem szükséges kifecamodott karmozdulatokkal nyúlni a sarokba.

A ruhász rész mellett egy, vagy két oldalszárny van fehérneműknek berendezve. Csupa rend, tisztaság uralkodik az apró „parcellákban”. Túlnyomórészt tolófiókok: külön az ingek, a gallérok, kézelők és külön egyéb fehérneműk részére. E résznek az ajtaját is jól kihasználják belül. Azon van a nyakendők, az inggombtartók, az esernyők helye, ami mind gumiszalagokkal, vagy fémszalaggal van az ajtóhoz erősítve.

Fent van a szekrényben a kalapoknak szánt köz. Lent a cipők tere. Az utóbbi úgy szerkesztve, hogy a nedves cipőkről is lefolyhasson a víz s mindnek meglegyen a maga helye.

Az élet, a közönséges szükséglet vezeti tehát a mai „bútor-mérnököt”. A szó igazi értelmében „kimért” szekrényt csinál. A német bútorosok sokszor annyira komolyan veszik ezt a feladatot, hogy megalkotnak egy normál-típust, átlag-ruhátartat. Azt mondják: egy férfinak van hat inge, tizenkét pár harisnyája, négy pár cipője, négy rend ruhája. Ehhez ilyen és ilyen szekrény-méretre van szüksége. Ha növekszik a családja, kelengyéje, akkor a szekrény is növekedni fog. Oldalához toldalék kerül. De az ilyesmi már túlzás. A racionalizálás merev imádata.

Annyi kétségtelen, hogy a mai szekrényt általában úgy lehet — és kell is — felépíteni, mint a növekvő házat. Megvan az alapja, idővel azután kap még kiegészítést. Az, ami ma van, az középrész lesz, de lehet, hogy a szekrény pár év múlva részarány talán lesz. Az sem baj. Fődolog — a kényelem.

Méretük dolgában legjobb egy kis család igényeit tartani szem előtt s gondolni a költözködésre is, amely nem tűri a lomha nagy bútorokat. Ámde a leendő kis szobákra, piciny falakra is előre kell gondolni. Valamint arról sem szabad megfeledkezni, hogy a szekrényeket naponta letörli a szobaleány és nem állhat mindig létrára, hogy a tetejéhez férközzön. Mindezeket számba kell venni. S akkor a szekrény méretei így fognak alakulni. Magassága 180—190 cm. Mélysége (befelé) 60 cm. Szélessége: egyajtósé körülbelül 60 cm, kétajtósé 120 cm, háromajtósé mintegy 150 cm. Lehet a középső rész fiókos-szekrény (commode) is, vagy csak alul fiókos, felül ajtós.

A jó ruhás- és fehérneműs szekrény ma külsőleg egy erőteljes kubusra emlékeztet. Tiszta, sima lapjai lemezfából készülnek. A világos, lakkcsiszolt mezők óriásdobozra emlékeztetnek. Vagy pedig hat-nyolc darab pontosan összeillő doboz benyomását keltik. A sima szekrényfalakat gyakran acél- vagy alumínium-keret tartja össze. Ez különösen vékony

lemezfalú fabútornál gyakori és a bádogfalú szekrényeknél is szerepek. A szépen csillogó fém erőteljes esztétikai hatást ad a szekrény lapjainak.

Az előszobai szekrényeket gyakran mennyezetmagasságig építik. Ily esetben is jobb, ha a felső, emeleti rész, nincs egybeépítve az alsó résszel, hanem mint egy vagy több nagy kocka illeszkedik rá a szekrénytestre. A felső részt, vagy részeket ilyen esetben kevésbé használt ruhák, háziszerek, továbbá nyári óvókamra céljaira használják fel. Be nem épített, többajtós előszobai szekrénynél helyes a középső ajtónak megfelelő táblát fa helyett tükörlappal beborítani.

A szekrény-gondokat tehát az észszerű és józan szerkesztés nagyon csökkenti. Az egykori gazdag-díszű, faragásos, masszív almáriumok barátai nem gyönyörködnek bennük. De a kényelmes és az okos háztartás jól jár velük.

A F É R F I S Z O B A

Nemrégén még a lakás előkelő voltának lényeges feltétele volt, hogy legyen benne „úriszoba”. Ezt a sablonos úriszobát el sem tudták képzelni másként, mint, hogy van benne egy jókora könyvszekrény, üvegajtókkal, egy íróasztal, telerakva bőrmappával és bronz író-készlet darabjaival, keretezett fényképekkel és iratokkal. Hozzája tartozott a szokásos klubgarnitúra, nehéz, el sem mozdítható ülőbútoraival. Az úriszoba még becsesebbnek látszott, hogyha keleti stílusa volt, például, ha arab jellegű asztalkája, heverője és sárgarézből vert dísz tárgyai voltak.

Mindezek a férfiszobák inkább szemrevalók voltak, mint célszerűek. De nem kevésbé célt tévesztettek azok az úriszoba-berendezések is, melyek példáit még ma is gyakran látjuk: hatalmas oszlopokból alkotott nehéz szekrények, mammut-íróasztalok, trónusra emlékeztető székek,

A mai férfiszoba bizony távol van a duzzadó gazdagság ezen vágyképeitől. Mai ízlésünk sokkal egyszerűbb, szerényebb bútorokat kíván a férfiszobába, inkább olyan sima bútortesteket, aminőket a jó táblabíróvilág asztaljai készítettek cseresznye- vagy diófából.

A férfiszoba ma többnyire nem is kizárólagosan munkahely szokott lenni. Más rendeltetése is van: rendelő- vagy fogadószoba is, gyakran vendéglátó-szoba, vagy éppen közös nappali szobája férjnek és feleségnek. Már csak ez okból sem lehet afféle „úriszoba”-sablonokat megállapítani, mint ahogy azt a bútorkereskedelem szolgáltatja vevőinek, akár szellemi munkás az illető, akár műhelyvezető. Úgyszólván minden lakásnak

más-más funkciójú férfiszobára van szüksége s ennek a helyes ismeretével kell a bútortervezőnek az egész belső berendezést elkészítenie.

A családfőnek s hozzátartozóinak élethivatása szerint kell hangolni a férfiszobát. Kezdődik ez már a falszín megválasztásával. Ebben is kerülni kell azt a régi, unalmas sablont, mely „komoly” színeket, szürkét, dohánybarnát írt elő a berendezőnek.

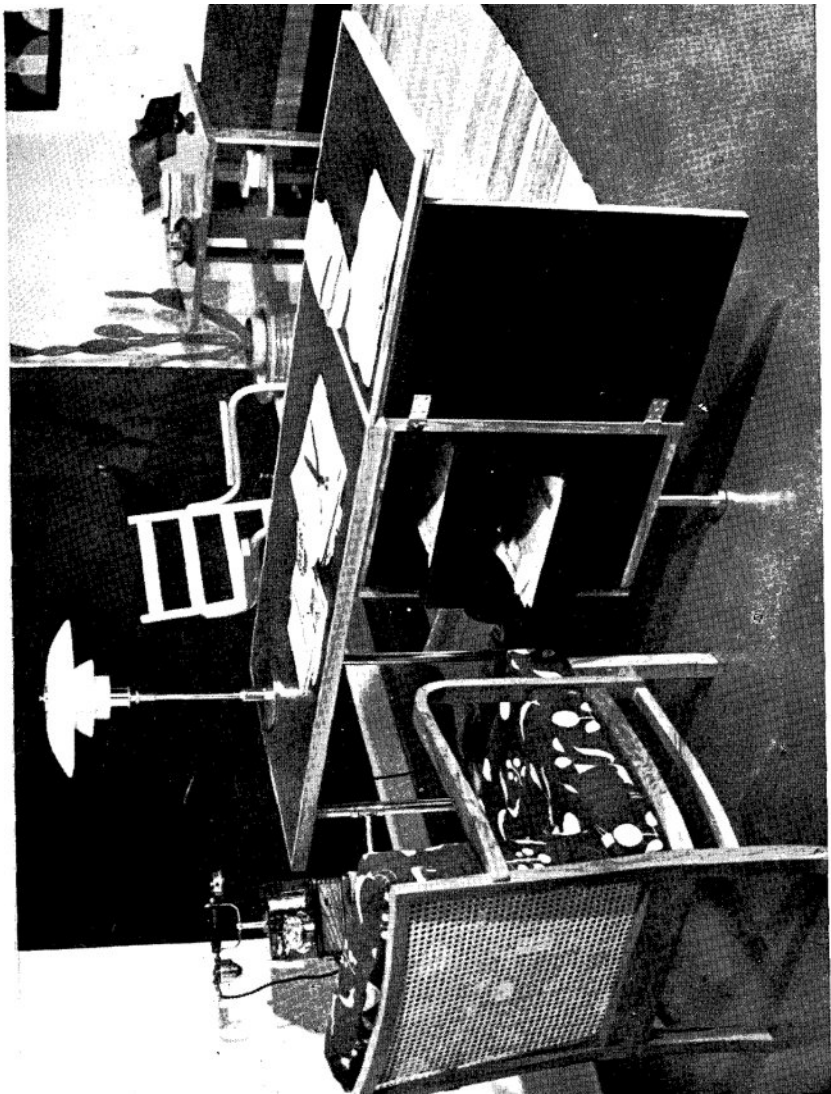
A világos fal, a tompa ragyogás megfelelőbb a bútorokkal való összhang és a derűs tisztaság szempontjából. A párnázott székek és a heverő szintén jobban szolgálják a célt, ha könnyű favázon, vagy szalmafonáson készülnek, leemelhető párnák alakjában, mert így az annyira szükséges gyakori kiporolást könnyebb elvégezni. A nehéz bársonyokat ugyanezen okból kell kerülni s a függönyök anyagában s elhelyezésében is első-sorban a jó világítást és a könnyű takarítást kell szem előtt tartani.

A férfiszobának döntően fontos bútorai azonban mégis az íróasztal és a könyvtartók. Azért akarunk ezekkel bővebben foglalkozni.

ÍRÓASZTALOK

Csak az elavult ízlésű rendelő kíván ma már olyanféle íróasztalt, amilyen a háború előtt még uralkodott, sőt utána is elég gyakori volt: íróasztalt sok fiókkal és magas rátéttel, mely újabb fiókokkal s polcokkal volt ellátva. Az ilyen íróasztal éppen úgy nem divat többé, mint az úgynevezett „diplomata-íróasztal”, amelynek túlszéles lapja szinte csábított arra, hogy telerakják iratokkal s könyvekkel, ami csak megnehezítette a takarítást.

Az íróasztal ma már nem luxusbútor többé. Egyszerű munkaasztallá változott. Tervezői megtanítottak bennünket arra, hogy ennek a bútornak is első-sorban célszerűnek kell

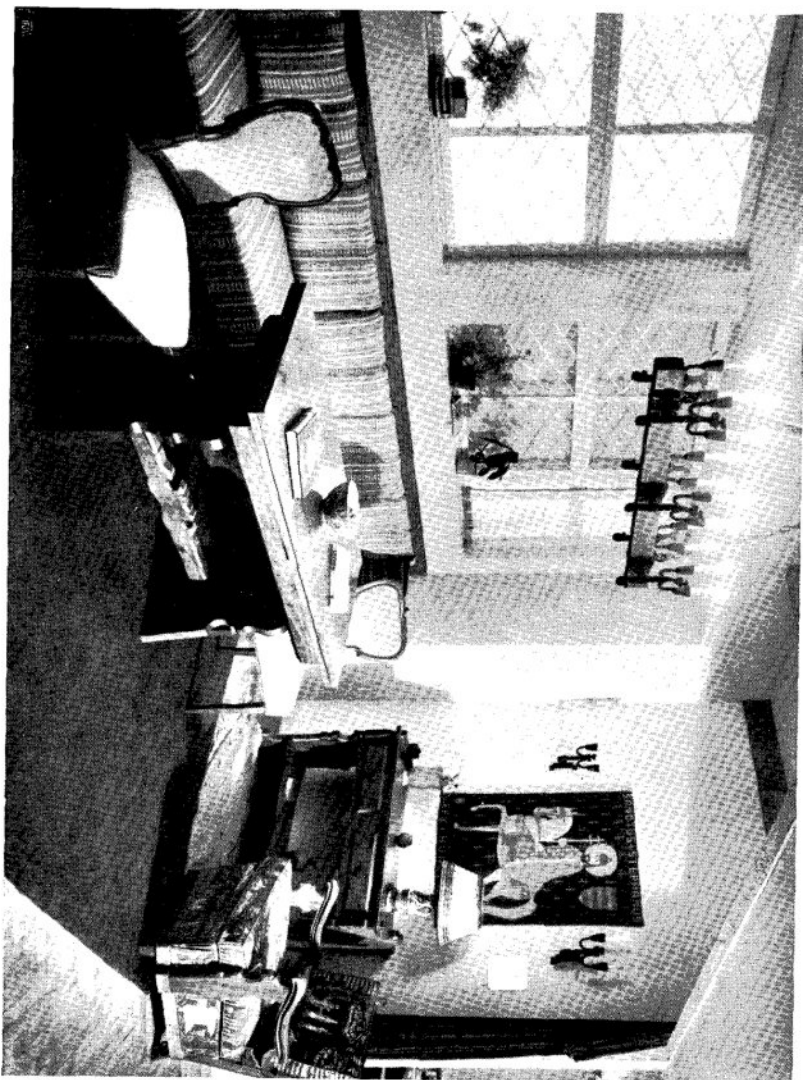
XXXIII. — KOZMA LAJOS: IRÓASZTAL

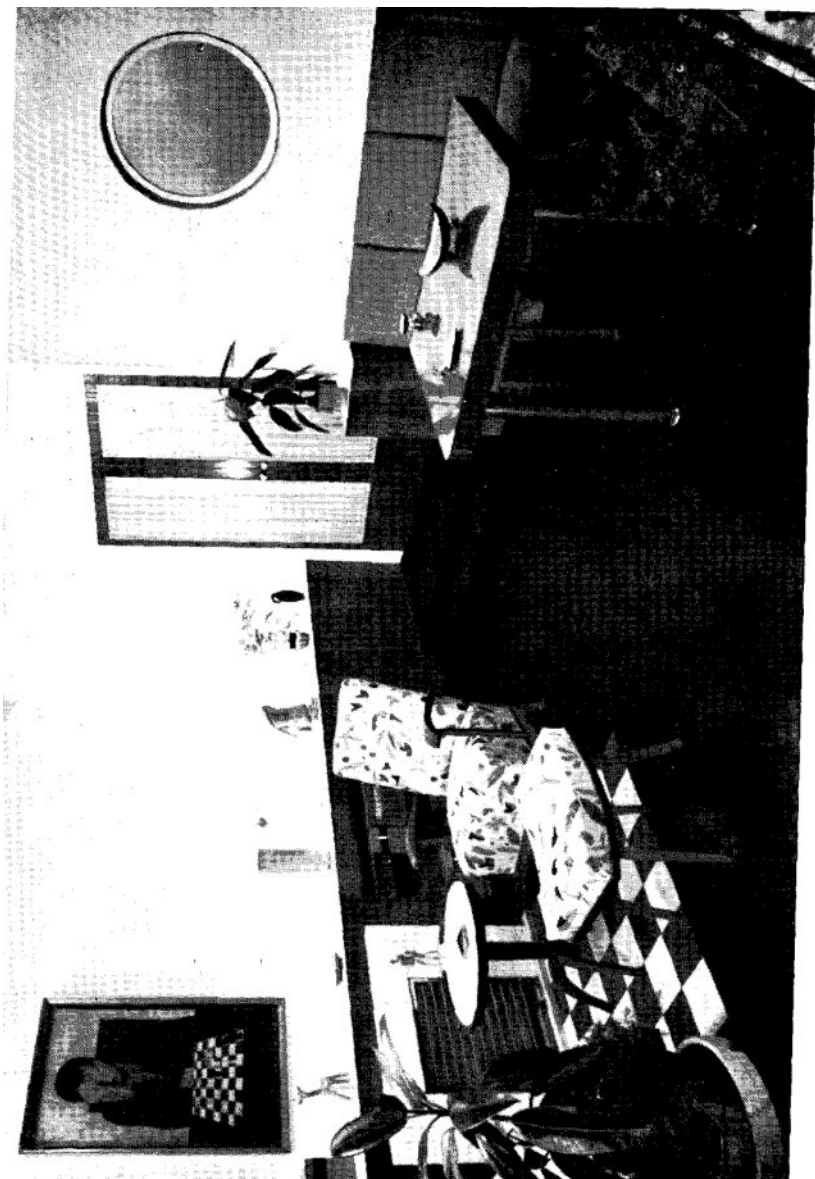
XXXIV — SZABLYA-FRISCHAUF FERENC: KÖNYVTÁRSZOBÁ

XXXV. — KAESZ GYULA: ÚRISZOBA

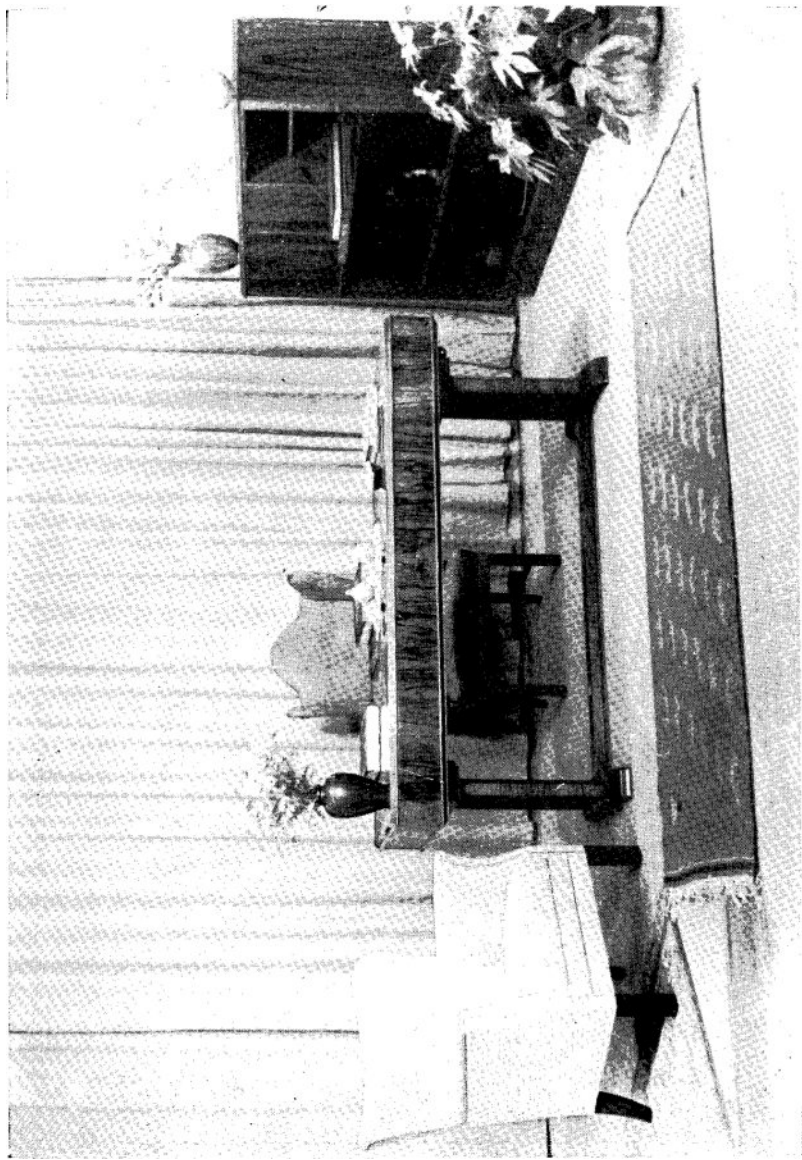
XXXVI. — VASS BÉLA: HALL-RÉSZLET

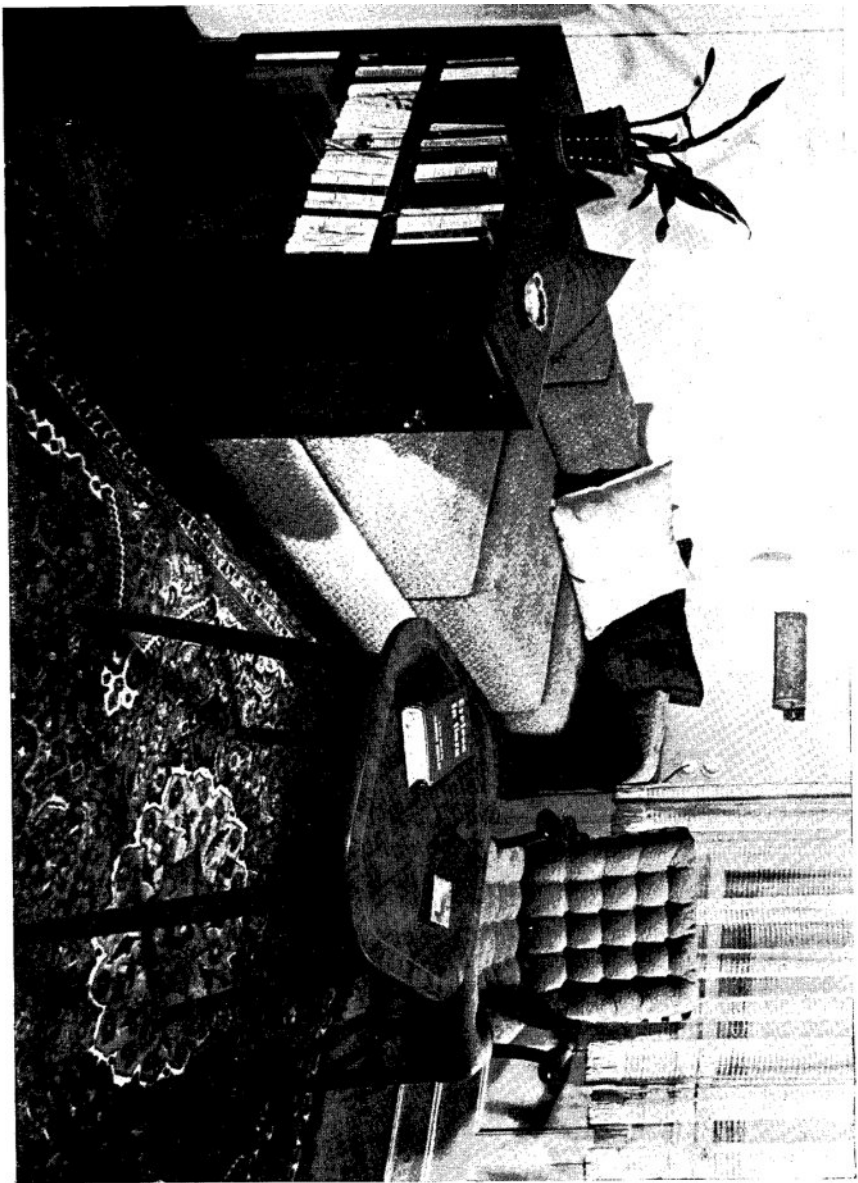
XXXVII. — NAGY KÁROLY: HALL

XXXVIII — КАРСЪ СЪИИ А. КИМБАЙ ТИМЪОМ.

XXXIX. — MINAR PÁL: FÉRFISZOBA RÉSZLETE

XI. — NADOR KATO: FERFISZOBA

lennie. Más az orvos íróasztala, mely kartoték-lapokkal van felszerelve s más a mérnöké, az ügyvédé, vagy a vegyészé. E foglalkozások csaknem mindegyikének persze irattartó-állványra, vagy szekrényre is szüksége van s így íróasztalán nincs is több, mint 3—5 fiók. Az arányok, az írólap mérete, minden a foglalkozáshoz igazodik.

Ámde valamennyi íróasztaltól elvárjuk, hogy könnyed legyen. Ezért a lábak helyes szerkesztése éppen annyira fontos, mint a felsötésté. Ezek a lábak lehetnek fából vagy fémből, csak az a fontos, hogy szilárdan legyenek építve s jó magasak legyenek. Mert csak ez biztosítja azt, hogy az író ember kényelmesen ül mellette.

Gyakran az íróasztal hátrészét is kiképezik s egy-két polcot illesztenek be: könyvek részére. Még gyakoribb, hogy az íróasztalhoz, mely a falnak támaszkodik, jobbra, balra, vagy föléje polc kerül. De lehet, hogy egy mellette álló állvánnyal egybe is építik, vagy éppenséggel az egész íróasztalt, mint valami szekretet, egy falmenti szekrénysorba iktatják bele, annak válik részévé.

Így az íróasztal átalakul írószekrénnyé, kombinált bútorrá, amelynek egyik része könyvek, dohányzókészlet stb. tartására való, míg ki- és betolható írólapja az ujjak egyetlen mozdulatára szolgálatkész író-alkalmatosság lesz.

Akár megtartja önállóságát az íróasztal, akár „beleolvad” egy más bútorba és ikertestvére lesz annak, — a bútor formáját a célszerűség szerint kell variálni. Az a régi elv tehát, hogy az íróasztalt szimmetrikusan kell felépíteni, ma már megdőlt. Az íróasztal felépítése a belső szükségből indul ki s kifelé úgy alakul, amint e belső törvény parancsolja. Tehát lehet az részaránytalan is. Az a döntő, hogy miképen használható ki jobban a belseje.

Ez a gyakorlatiasság persze nem igényel holmi „gépbútort”. A lakás férfiszobája nem afféle iroda vagy üzemi helyiség,

tehát az amerikai íróasztal éppúgy nem illik bele, mint a vasból készült ülőbútor. Ahhoz, hogy íróasztalunk tökéletesen végezze feladatát, nem szükséges a fémek, az üveg, a galalit, a bakelit és a pótanyagok egész sorát igénybe venni. A régi, jó fa éppoly engedelmes anyag, mint ezek. S megvan az ősi szépsége, melegsége, mellyel egyetlen más bútoranyag sem vetélkedhet.

KÖNYVTARTÓK

A feloldás, az egyszerűsítés az úriszobának ezen bútorain is végbement. A könyvszekrény átadta helyét a levegősebb könyvespolcnak.

A könyv népszerűsége, olcsósága készítette elő ezt a folyamatot. Ma már mindenki könyvgyűjtő s így megszűnt az a kor, mikor még csak néhány díszműsorozat töltötte meg a könyvszekrényt. A könyv része lett az egyén életének, pihe-nése, szórakozása, üres óráiban utána akar nyúlni. Nem zárjuk el, mint hajdan, féltett kincsként, szép facettas üveg-ajtós szekrénybe.

A középosztályú ember eleinte úgy segített magán, hogy mindenféle amerikai rendszerű „növelhető” könyvtartályokat vásárolt. De ezeknek minden kockája maga is költséges volt s nem lehetett lépést tartani a könyvek szaporodásával. Így azután általánosságban a mennyezetig érő állványok rendszere épült ki.

A lakásberendező ma, mikor a férfiszobát megtervezi, minden körülményekre figyelemmel van. Azoknak a könyveknek, melyek fontosak, a fal mentén elhelyezett szekrényekben, helyesebben állványokon juttat helyet. A szükséghez képest teszi ezeknek a fedőlapját a padlótól számított 1½—2 méter magasságra. Az ilyen állványok hol üveg-tolóajtót kapnak, hol faajtót, hol pedig ajtó nélküliek. Alsó részükben nagyobb akku könyvek, mappák, becsebb kiadványok vannak, ezeket

ajtókkal lehet elzárni. A felső részben jut hely a színeskötésű, tarka könyvsoroknak, melyeket egyszerű csiszoltszélű üveglapok ide-oda tolásával csukunk el. De vannak teljesen szabadon álló polcok is, melyek szokásos mérete 25 cm-es sorköz és 22 cm-es mélység. Az ily könyvtartók alsó része és a felső része célszerűen külön-külön darab is lehet s ilyen esetben gyakran az első rész előugrik, minthogy polcai mélyebbek a felső rész polcainál. Az amerikaiak vasból készült könyvállványain a polcok is ide-oda mozgathatók.

Könyvbarátok, tudósok szobáiban persze mindez nem elegendő. Néhol az ajtók magasságáig kell vezetni a könyvállványokat. Ezek a legszebbek, ezek a nyitott, egyszerű polcok, amint a színes hátú könyvek végtelen sorai, egy élet gazdag gyűjtéseként ott sorakoznak a fal mentén. Mikor ilyen nagy felületeket rakunk tele könyvekkel, helyesen cselekszünk, hogyha közben egy-egy részt kisebb tárgyak számára hagyunk szabadon. Kerámiai figurák, üvegek, virágcserep vagy néhány más apróság kellemes lazítást jelentenek a könyvek e ritmikus menetében. De kisebb zárt részleteket is lehet beiktatni a dohányzó- és italkészletek részére.

Gyakorlatilag nagyon helyes dolog, azonfelül nagyon tetszetős is, a könyveket mintegy „kézhez” rakni. Asztal, ülőfülke, kis pad, íróasztal vagy ágyfeje mellé helyezhetünk egy-egy kis polcot, hogy kartávolságra legyenek kedvenc könyveink. Ily módon csaknem kombinált bútorok keletkeznek, melyek azonban valóságban külön-külön bútortestek. De mennyiféle hely van még egy szoba fala mentén, amit azelőtt kihasználatlanul hagytak! Az ablakdeszka alatt, a kaktuszállványon, padlásszoba ki-beugró részein, — mindezek mellé úgyszólván filléres költséggel csináltathatunk könyves-polcokat. Ezek a puhafából készült, sötét színű páccal bevont kisebb-nagyobb állványok azután minden lakásváltozásnál szétfűrészelve, kibővíthetők, ahogy éppen a helyi viszonyok kívánják.

A könyvgyűjtő számára minden falsík új és új alkalmat jelent s ösztönzést ad ilyen polcok elhelyezésére. Valamikor aggodalmas háziasszonyok rossz szemmel nézték az ilyesmit. Ma azt tartjuk, hogy a könyvet nem kell elzárni, nem szükség óvni, a porosodást jó porszívóval el lehet kerülni, de viszont a férfiszoba, sőt a többi szobák is nemes díszet kapnak ezzel, a lakásunk pedig szellemmel telik meg és irodalmi sugallata olvasásra ösztönöz»

AZ ASSZONY SZOBA

Azelőtt úgy nevezték, hogy „boudoir. Olyan szobát értettek rajta, melyben a ház úrnője alszik, öltözik, a maga zártabb életét éli. Ma ennek a szobának jellege sokkal szélesebb körű. Mert az asszonyszobában van a háziasszony munkaszobája is, társalgója, sőt gyakran vendéglátó szobája is. Azt mondhatnánk: a már jó ideje eltűnt szalont is ez pótolja. Ennek a szobának meghitt légkörében, talán egyik sarkában, ad egymásnak találkozt a jókedv, a szellem és az otthoniasság. Ezért azután az asszonyszobát is bizonyos selymes, lágy tónus jellemzi, melynek a francia berendezők a legnagyobb művészei.

A francia boudoir még őriz valamit a régi „nagy század”-nak a tizenharmadiknak hangulatvilágából. Széles, hatalmas ágy, mely a faltól a szoba közepéig ugrik ki, rajta selyem- vagy szatén-térítő és párnák. Azután egy nagy heverő hengerpárnával; pár puff. Egy jókora pipereasztal (fémlábakkal, üveglappal) is hozzátartozik, mely az ablak elé van tolva s rajta háromszárnyú tükör foglal helyet. Van azután egy alacsony kerek asztal dohányzó-készletnek, teázáshoz és rajta üveg-gömbalakú ernyős-lámpa. A földön, a nemezbevonású padlón, jegesmedve-bőrök hevernek. Az ágy fejénél állólámpa kis asztalkával, a kandallón bronztárgyak. Körülbelül ez a berendezése egy divatos francia dámának.

Egészen másfajta a középeurópai asszony-szoba típusa. Ez nem annyira a nagyvilági életet fejezi ki, mint inkább a munkájának élő, vagy attól magányába menekülő nőnek életformáihoz simul. Ágya, vagy még gyakrabban ágyul szolgáló heverője van, mely többnyire egy fölkében helyezkedik el. Kis író-

asztala, vagy írószekrénye be van illesztve az egyéb fajta szekrények közé. Földigérő tükre előtt szék; kétoldalt, vagy magán a tükrön hengeralakú villanylámpa. Ülőbútorok selyemmel, vagy gyapjúsövettel kárpitozva. Ezekbe az asszonyszobákba a német, az osztrák, a magyar berendezők szeretnek olykor valami színpadszerűség is belevinni.

Már a szoba mélyén levő, fali fülkébe helyezett ágy is ilyen hatást kelt. Az előtér néha alacsonyabban fekszik, mint a dobogóra helyezett háttér. Olykor az ablakmélyedést képezik ki úgy, hogy egy-két lépcsőn lehet fellépni a varróasztalkához.

Még inkább fokozható ez a teátrális hatás azzal, ha a szoba többféle uralkodó színre van hangolva. Ebben az új berendezés nagy szabadságot ad: a lazac-, az ó-ezüst, a szilvakék, a mélykék összejátszik a falakon s a bútorok huzatán meg a padlóbevonáson. Az ablakokra, sőt néha az ágy köré is fátyolvékonyágú függönyök kerülnek, gyakran egyetlen merész ívvel átfogva az egész ablakot.

Tulajdonképen ez a szoba az, melyben a berendező képzelete legmesszebb mehet. Itt helyén van egy szemernyi exotikus zamat is, akár keletázsiai az akár egyéb fajta. Feltételezzük persze, hogy nem a hivatásának élő orvosnő, tanárnő stb, fogadósobájáról van szó. Mert az ilyen életkörülmények még ezen a helyen is tárgyilagos egyszerűséget kívánnak.

Altalában azt lehet mondani, hogy az asszonyszoba talán leginkább túri meg a fényűzést, a kedvtelésre szolgáló bútorokat és a szemet gyönyörködtető tárgyakat.

Soroljunk el néhányat ezek közül,

VITRIN. Magyarul üvegszekrény. Minden intelligens asszony vágyott bútordarabja. De már ez sem a régi stílusbútor, nem lakkozott, gyöngyházzal berakott csoda.

Manapság inkább fémkeretes üveglapokból összerótt tárló. Afféle üvegláda, vagy üvegkofier, négy magas lábra helyezve. Néha oldalt nyílik az ajtaja. Tartalmát többnyire üvegpoharak,

régi porcellánok, ezüstök teszik. Már térfogata sem engedi meg, hogy túlsokfélét helyezzünk belé. Az annyira népszerű „biedermeier” -vitrinek nagyrészt rosszul összetákolt hamisítványok. Ezeknél jobb és tartósabb egy egyszerű üveg-szekrény sima keretézéssel, minden dísz, párkányzat és hajlás-vonal nélkül. Kiszedhető üvegpalcokat alkalmazunk ezekben is.

VARRÓASZTAL. Szintén a régi jó idők hagyatéka. De mostanában ezt is felélesztik. Az ilyen könnyű kis asztalka — teteje felemelhető — olyan jó beosztású a belsejében, hogy minden varróeszköznek megvan a helye. Méretei rendesen nem nagyok. 60 cm magas, 58 cm széles, 38 cm mély, — körülbelül ez a legmegfelelőbb. Ennél is az a fontos, hogy ne legyen cifra, kevés helyet foglaljon el és lehetőleg ne zavarja meg a szoba összhangját.

PIPEREASZTAL. A legjobb hely számára — a fürdőszoba, ahol mozaiklapokból és üvegből építik fel. De ha már a lakószobában kell ilyenről gondoskodni, akkor olyan módon szerkesztessük, hogy gyakran s könnyen lehessen tisztogatni. Semmiesetre se legyen az a régi stílusú, túllfodrosan felcífrázott és tégelyektől roskadozó látványosság, mely a tisztatlanságot tenyészt. Inkább egyszerű üveglapú asztal, megfelelő jó világítással és üvegfelszereléssel.

KÜLÖNFÉLE HEVERŐK

Sohasem volt még olyan fontosságuk a heverésre szolgáló bútoroknak lakásunkban, mint mostanság. Súlyos dolog a heverő. Súlyos, mint építmény és súlyos, mint probléma. Mert a fáradt és pihenni vágyó emberiség túlon túl nagy igényeket támaszt a nappali kényelem dolgában. Ezért a heverő a lakásnak szinte a középpontjába került. Egy bútorra sem fordítanak annyi gondot; de egyre sem oly büszkék az új berendezkedők, mint a jól sikerült heverőre.

A kényelemnek ezek a bútorai azonban meglehetősen tisztességes múltra tekintenek vissza. Minden régebbi háztartásban ott vannak még az őseik.

A divan... az ottoman, A perzsa, az arab, a mohamedán világ ajándékai. Volt egy idő, körülbelül 60—80 évvel ezelőtt, mikor e széles, komor, szőnyeges heverők nagyon jólesően illeszkedtek a szobákba. Ezeket pár plüsspárna volt a fejtámlán. A divánnak háttámlája is volt, melyet esetenként levettek. Ma az ilyen nehézkes, porfogó, szőnyeges bútoroktól érthetően húzódoznak.

Ezekből alakult ki a múlt század vége felé a *kanapé* és a *chaise-longue*. A szobák légköre napfényesebb lett és a tisztaságkövetelés fokozódott. Ezek a heverők könnyebbek is, derűsebbek is az előbbi keleti korszakénál. Mint az angol kényelem figyelmes ajándékai, mindenfelé elvitték az angol célszerűséget, szétszedhető részekkel, guruló lábakkal, tisztítható huzatokkal. Azonban a kanapék ebben a korban még alig-alig szolgáltak másra, mint ülésre, pihenésre.

A háború utáni években lépett egy új kanapéfajta szolgálatba: egy nagyon széles, majdnem négyzet alakú óriás-kanapé. Tűzdelt fényes selyem, vagy bársonyhuzata és egészen önálló jellege van. Szinte egyeduralmódója az asszony szobának. Ott van mindenféle leányszobában, garconnièreben is. Amerikaiak

bocsátották világgá, de Európa is mindenfelé kegyeibe fogadta. A neve rövid és kifejező: „couch”, (Angol szó, kaucsnak ejtik és nyugvóágyat jelent.)

Ma minden nő ilyen couch-ot kíván a szobájába. Valóságos divánláz van, amely rohamosan terjed és akkora szörnyű kereveteket eredményez, hogy egy egész társaság elférne rajtuk. Vannak olyan pamlagok, melyek mint valami trónus, magasan lebegnek és párnák lépcsőjén át juthatunk a heverőrészre»

Az új bútor jellege azonban kissé ködös és bizonytalan még» Nálunk úgy nevezik, hogy „ágypamlag”, S bár nem mindig szolgálja e kettős célt, e név magyar viszonylatban elég találó.

Mit kell tudnia egy ilyen ágypamlagnak a mi modern, kisméretű szobáinkban? Egy szóval lehet rá felelni: mindent» Nappal ülésre, heverésre szolgál» Délután pihenésre» Este kihúzzák: némelyiket meg is lehet szélesíteni; másikat felfordított párnáival alakítják át ágygá

Ha igazi jó kárpitasmunka, akkor mindezt könnyű megcsinálni» Naponta látni új meg új változatait» Az egyik pamlag-ágy kettéválk és míg nappal szépen a falhoz simult, éjszakára ikerágyként ugrik ki a szoba közepére» Látni olyant is, amely három egyenlő részből áll, mint három jókora matracból, egyenlő oldalakkal, felcsapható vaslábakkal. Úgy lehet őket alkalmazni, ahogy a szoba mérete engedi» Fal mellett, szoba-közepére kiugorva, L -alakban a sarokba állítva» A pamlagágy mindent tud.

De aki mindent tud, egyik dolgot sem tudja tökéletesen.

A pamlagágy sem pamlagnak, sem ágynak nem tökéletes» Egyiknek azért nem, mert nagyon széles az ülésre» Másiknak azért nem, mert a díván mégsem ágy. Valahol mindig megérzi az alvó ember, kivált, ha korosabb, hogy — ez mégsem az igazi paradicsom. Hol a paplan csúszik le. Hol a nyakszirt merevedik meg» A tisztogatással is sok baj van. De legtöbb gondot az ágynemű nappali elhelyezése okoz.

Az ágyneműnek ugyanis még a reggeli szellőztetés után is levegőjárta hely kell Ládába, szekrénybe, fiókba gyömöszölve dohossá válik és egészségtelen.

Ez közös baja valamennyi ágykombinációnak, A technikai fejlődés, a ki- és betoldás, a szerkezet könnyű kezelése mind e heverőknél varázslatos hatású. De aki tökéletesen jól akar aludni, a divatját múlt ágyba fekszik.

Mivel azonban a szobák egy részében ma már elkerülhetetlen az ágypamlag, néhány fontos kellékét ismerni kell minden megrendelőnek.

Ha kényelmes és nem túlnagy heverőt akarunk, vegyünk 115X180 centiméterre méreteit. Csakis olyan pamlagot vegyünk, melynek párnázása is, rugózása is kiemelhető a fa-keretből.

A kényelem nem olyan egyszerű. Kell, hogy a pamlag három oldalán, vagy legalább is fejnél és lábnál támla legyen. Sok tarka selyempárna díszessé teszi a falhoz lapuló pamlagot. De ennél még fontosabb, hogy a derékalj-párnákban bőven legyen lószőr.

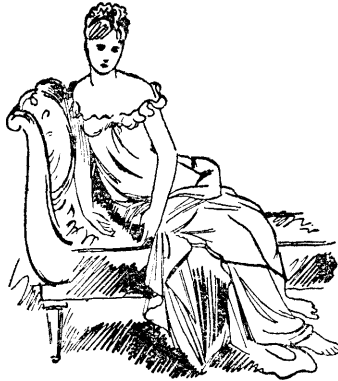
Még valamit a bevonásról. Mindenkor a hely és a cél dönti el, milyen szövetet s milyen színt, vagy mintát alkalmazzunk. Fiatal nők, gyermekek szobájába egyszerű nyomtatott, virágos vászonszövetek is megfelelők. A kreton és a chintz új és üdítő mustrákkal kedveskedik folytonosan. De a túlságosan világos alap könnyen piszkolódik. És addig meg nem rendeljük, míg a fakulás ellen megnyugtató kezességet nem kapunk.

A sokféle heverő közt, melyek gyakran nem is a heverést, csak a kényelmes ülést szolgálják, említsük meg az összeilleszthető zsöllyéket, melyek hátfőmájára félkör alakú szokott lenni, s néha formájára tolják őket össze. De valamennyinél népszerűbb ma a Recamier-heverő, bár ezzel a névvel sok mindent nekillet, ami nem is az.

Az elnevezés kétségkívül a Louvreban levő és jólismert David-féle festményből származik. Ezen a képen a szellemes, szépasszony fehér empire-ruhájában, könnyű, kecses mozdulattal féloldalt fordul felénk azon a bizonyos heverőn.

Ez a heverő keskeny és lenge bútordarab. Vékony kis párnázása és kacér hengerpárnái odasimulnak a hattúnyakú favázhoz. Igazi műtermi remek ez a kecses heverő. De a mi széles, nagy pamlagágyainkhoz semmi köze sincs, mert nemhogy feküdni, hanem kinyújtózni sem lehet azon a történelmi jellegű Recamier-kereveten.

Madame Reamier híres szépsége volt a maga korának, sikerei nagyjában egybeesnek Napóleon konzulsága, császársága és száműzetése idejével. Mint egy gazdag lyoni bankárcsalád sarja, kitűnő nevelésben részesült s alig volt tizenhétéves, mikor a kis Julia férjhez ment Récamier bankárhoz. Ettől kezdve szalonja egyik központja volt a francia főváros szellemi életének s irányító hatással volt főleg azokra a régi szabású politikusokra, akik Napóleonban a jövővényt látták és ellenséges érzülettel voltak irányában. Okosságával, finom modorával, eleganciájával soká uralkodott ezen a körön belül a bankár felesége, még akkor is, mikor férje tönkrement s ő vidéken s külföldön volt kénytelen idejét tölteni. A szellemes társalgó, a kitűnően levelező szépasszony mindvégig biztosítani tudta azoknak a politikusoknak és tudósoknak vonzalmát, akiknek érvényesüléséhez az ő szalonja teremtette meg az ugródeszkát.

A L A K Ó S Z O B A

Tulajdonkép minden lakásban szükség van egy olyan szobára, mely a család tagjait egyesíti, étkezésnél s azon kívül is együtt tartja. A mai építész tiszttában van ezzel, s amennyire a megbízója engedi: igyekszik is ily szobát teremteni családi házban és bérházakban. Megrövidíti a hálószobákat, a konyhát és amit így megtakarított, abból tágas lakószobát teremt.

Az angol otthonok adtak erre jó példát. Náluk a „living-room” a lakásnak már régtől fogva a legfontosabb része. A németeknél is nagyon kedvelt újabban az úgynevezett „Wohnraum”. Minálunk néhány évtizeddel ezelőtt a „hall” elgondolásával akarták ezt a célt elérni. De a hall sem eredete szerint, sem ma nem ilyesmi.

Voltaképen az a helyes tehát, ha az úgynevezett „ebédlőszobát” rendezzük be ilyen lakószobának. Az ebédelés, reggelizés és vacsorázás amúgy sem érdemel külön szobát. Ismert dolog, hogy a polgári ebédlő, melyet naponta csak háromszor használnak egy-egy félórára, mindig elhagyottan áll.

Tehát ne ebédlőt, hanem lakószobát rendezzünk be!

*

Ez azt jelenti, hogy úgy helyezzük el bútorait, amint ezt a kettős feladat kívánja: étkezésnél is, azonkívül is mindenki jól érezze magát ebben a szobában.

Elegáns nyugateurópai living-roomokban a hosszúkás teret két félre osztják. Egyik szolgál étkezésre, másik társalgásra, s pihenésre. Néha csak a falfestés színe, a bútorok jellege

választja el őket, de sokszor egy boltív, vagy kiváltás, máskor egy üvegajtó, vagy függöny is jelzi különvalóságukat.

A mi egyszerűbb viszonyaink közt e két fél szorosabban kapcsolódik egybe. Hiszen a bútorok elhelyezését többnyire a térviszonyok írják elő, sokszor szándékaink ellenére.

Itt tehát kombinált szobáról van szó, s ehhez igen gazdaságos beosztásra van szükség. Csak a legnélkülözhetetlenebb bútorokat vesszük, s azokat is a legkisebb méretekre szorítjuk.

*

Elsősorban az a kérdés merül fel, milyenek legyenek itt az ebédlőbútorok?

Semmiestre sem a régi nehéz, tornyos „kredenc”, sem a faragott ó-német tálaló, sem pedig az oszloposlábú asztal a bőrrel áthúzott székek sorai közt.

Az ebédlőbútorok, melyeket ide szántunk, karcsúbb, simulékonyabb bútortestek. Nem szükséges, hogy a szoba közepét foglalják le. Még az asztal és a székek is szívesebben húzódnak hátra, vagy egy sarokba.

Itt van először is: a *pohárszék*, (Rossz magyar szóval „kredenc”nek hívják.) Sima, egyszerű szekrénybútor. Arra való, hogy edényeket, élelmiszert, tálakat, kosarakat, ezüstöt tartsanak benne. Magassága alig több 80—95 cm-nél. Inkább széles bútor; van egy középrésze, két (fa- vagy üveg-) ajtóval, ez i'5 m széles, ami lezárható. Van azután egy vagy két oldalszárnya, ugyanolyan magasságban, de 50—50 cm szélességben. (E számok, méretek persze egy fiatal házaspár igényeihez igazodnak.) A szélső szárnyakat lehet szintén zártan, vagy nyitott polcokkal építtetni; de lehetnek ezek, mint a fiókos szekrény, egymás felett sorakozó polcokból alkotva. A pohárszék tetejét is felhasználhatjuk: kávéfőző, óra, virágpohár, gyümölcstál állhat rajta szabadon. Olykor azonban rátét kerül föléje, egy kisebb-nagyobb kocka, üveglapokból

összeróva, poharak és üvegedények tartására. Ez a bútor-rátét azonban mindig külön is leemelhető legyen, s lehetőleg ne fedje be a pohárszék egész tetejét.

A másik, vele rokon szekrénybútor, melyre szükségünk van; *a tálaló*. Ez az előbbinél zömökebb, karcsúbb bútor-darab. Jó, ha nem szélesebb, mint $\frac{1}{2}$ m. De kisebb igényű, szerényebb háztartás eleinte beérheti tálaló helyett egy 90X45 cm méretű asztallal is. Ennek persze egy-két fiókra, s lent egy lerakólapra is szüksége van. Mikor azután növekszik a háztartás, jön egy komolyabb tálaló, kis szekrény, vagy fiókos szekrény formájában, az előbbi asztalból pedig kisegítő bútor-darab lesz.

Pohárszék is, tálaló is legegyszerűbb a sima felülettel. A fa természetes szövetével, a kockaidom nyugodt síkjaival hat legjobban. Minden ragasztott, faragott, erőltetett dísz csak ront ezen az esztétikai hatáson. Minden túlméretezés pedig csak alkalmatlanságot okoz a takarításnál és költözésnél.

*

Két főbútor, s egy sereg kisebb bútor alkotja lakószobánk berendezését.

Az *asztal* ma már szintén leegyszerűsödött. A négy-hat-személyes kerek, vagy szögletes ebédlőasztal megfelel a mindennapi igényeknek. Ha vendégség van, kiszélesítik. Már a megrendelés alkalmával gondolni kell erre: a beilleszthető asztallap megnagyobbítja a kihúzórendszerű asztalt. Több vendég jön, akkor pótasztallal lehet a dolgon segíteni. Székek-ből eleinte hat darab is elegendő, melyek közül négy egyszerű háttámlás, kettő pedig karosszék.

Mire van még szükségünk a lakószobában? Heverőre, mely a fal mellé állítva az asztal közelében helyezhető el. Egy-két teás-asztalkára. Ezek csak akkor jók, ha a falhoz lapulnak, vagy gurulnak. És amikor majd igényünk növekedni, lakásunk gyarapodni fog, szükségünk lehet még pár székre is.

No meg üvegszekrényre, esetleg csészeállványra és virág-, vagy akváriumtartó asztalkára.

*

Az itt leírt lakoszoba csak átlagtípust jelöl, de azt persze százféleképp is lehet változtatni.

Talán egyetlen szobánk berendezésénél sincs akkora körültekintésre szükség, mint éppen ebben. Minden aprólékos részletkérdést a legnagyobb gonddal kell mérlegelni. Elég lesz-e a fiók és a polc edénykészletünkhöz? Jól kihasználjuk-e a pohárszék, s a tálaló minden zugát? Nem marad-e üres légtér belül? Nem kell-e majd egész tányérhegyeket kirakni, ha a villamos teafőzőkészüléket akarjuk kivenni hátulról? Guruló fiókok, csapóajtók bőven vannak-e?

Hát a székek támlája elég kényelmes-e, ülésünk elég pihentető-e az asztalnál? És magának az asztalnak nincsenek-e, nem lesznek-e kiálló élei, keresztfái, mikbe beleütődünk, s nem veszélyezteti-e valamelyik bútor peremével a falak épségét? Továbbá: a lábak elég erősek lesznek-e a bútortest számára, s elég magasak-e ahhoz, hogy a seprővel kényelmesen dolgozhasson alattuk a takarítónő?

Mindezek a kérdések joggal merülnek fel a bútorrendelő aggályai között.

Ne engedjük tehát magunkat semmiféle esztétikai, vagy rajzbeli hatásvadászatok „szépségétől” elkápráztatni.

De ne ülünk fel a most annyira divatos technikai bűvészmutatványoknak sem. Kombinált bútor még nem jelent kockajátékot, s a sok apró kubusból összeállított szekrény és tálaló megvesztegető mutatványa még nem boldogít, ha a belső térkihasználás rossz.

A bútorrendelés tudományának itt valóban résen kell lennie. Minden csábító külsőségnél óvatosak legyünk! Egyszerű, nyugodt, jól szerkesztett, hibátlanul funkcionáló bútorok szolgálják legjobban a mát és a holnapot is, melyre mindig gondolnunk kell.

A H Á L Ó S Z O B A

Bár külön férfi-, s külön asszonyszoba igen sok esetben feleslegessé teszi a régi idők maradékát, a közös hálószobát, mégsem lehet azt mondani, hogy ennek a divatja megszűnt volna. Hálószobákat ma is terveznek, készítenek, és a szerény kétszobás lakásban éppúgy megtaláljuk, mint a nyolc—tízszobás előkelő otthonokban. Hiszen látszólag mi sem könnyebb, mint egy hálószobát jól berendezni.

Pedig ez a szoba talán még több körültekintést igényel, mint a többiek.

Itt van mindjárt a hely megválasztása. Legjobb erre az olyan szoba, mely keletre néz, jól szellőztethető, fürdőszobába nyílik, s másfelől erkélye van, vagy kerti kijárata.

De hol van az a bérház, melyben e kívánalmakat együtt találhatjuk a kislakásban?

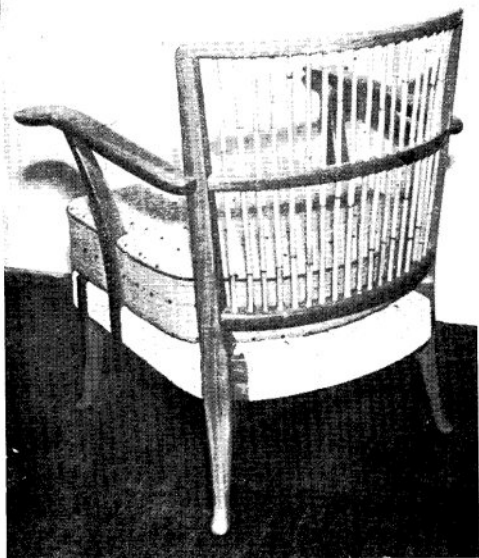
A bérházbeli hálószobák nagyrésze rossz, mert éppen arra nem alkalmas, amire szántuk: az egészséges alvásra.

Az egyikben a zaj túlnagy. Másikban a besötétítés megy nehezen. Legtöbbnyire az ágyak felállítása sem helyes: az ablaknyílás szemükbe kergeti a fényt, ahelyett, hogy az alvók hátat fordítanak neki.

Arra sem szokás ügyet vetni, hogy a rossz színű falfestés, a nagyvirágos tapéta is nyugtalanítóan hat.

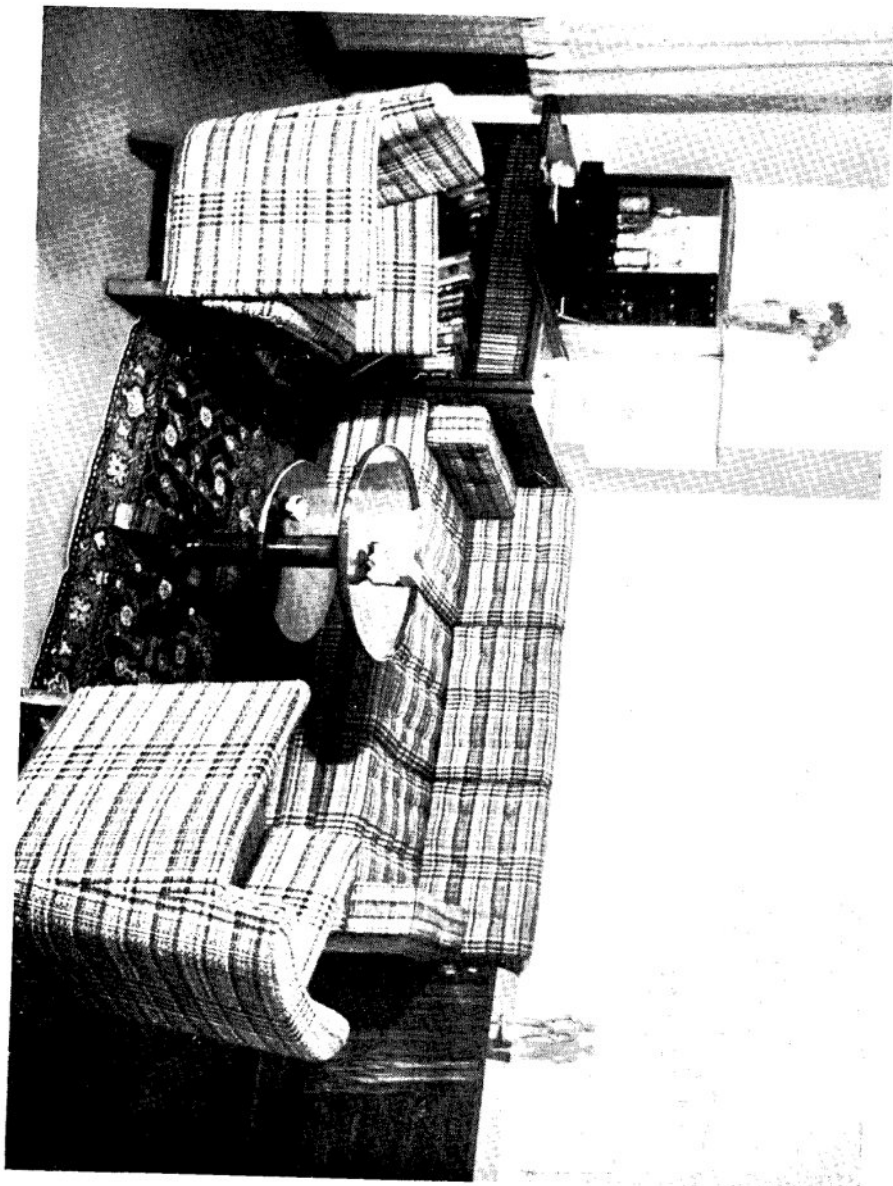
A higiénia és a tisztaság követelményei sem részesülnek elég figyelemben. Párkányok, díszítmények, porfogók bőven. Pedig ügyelni kellene arra, hogy minden vízszintes felület elérhető és letörülhető legyen. Szekrények teteje is — erőfeszítés nélkül.

XLI/A. — KAESZ GYULA: ZSÖLLYE

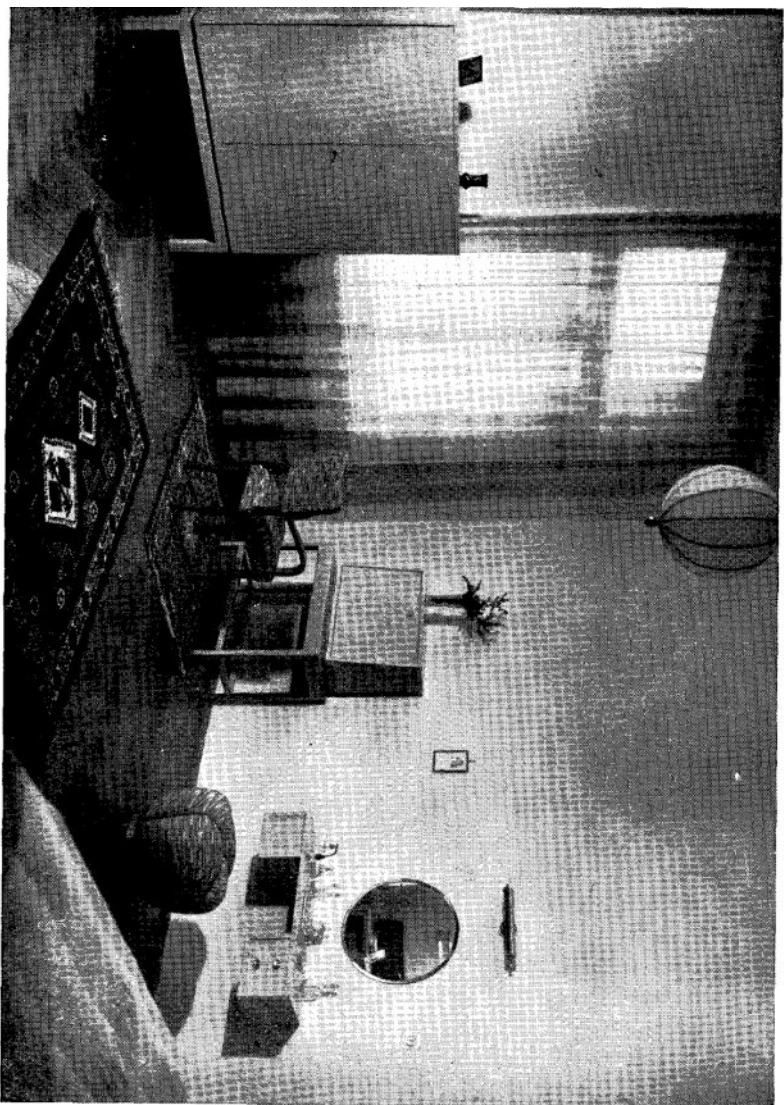
XLI/B. — KAESZ GYULA:
NÁDAZOTT HÁTÚ TÁMLÁSSZÉK

XLII. — KAESZ GYULA: ÜRSZÓBA

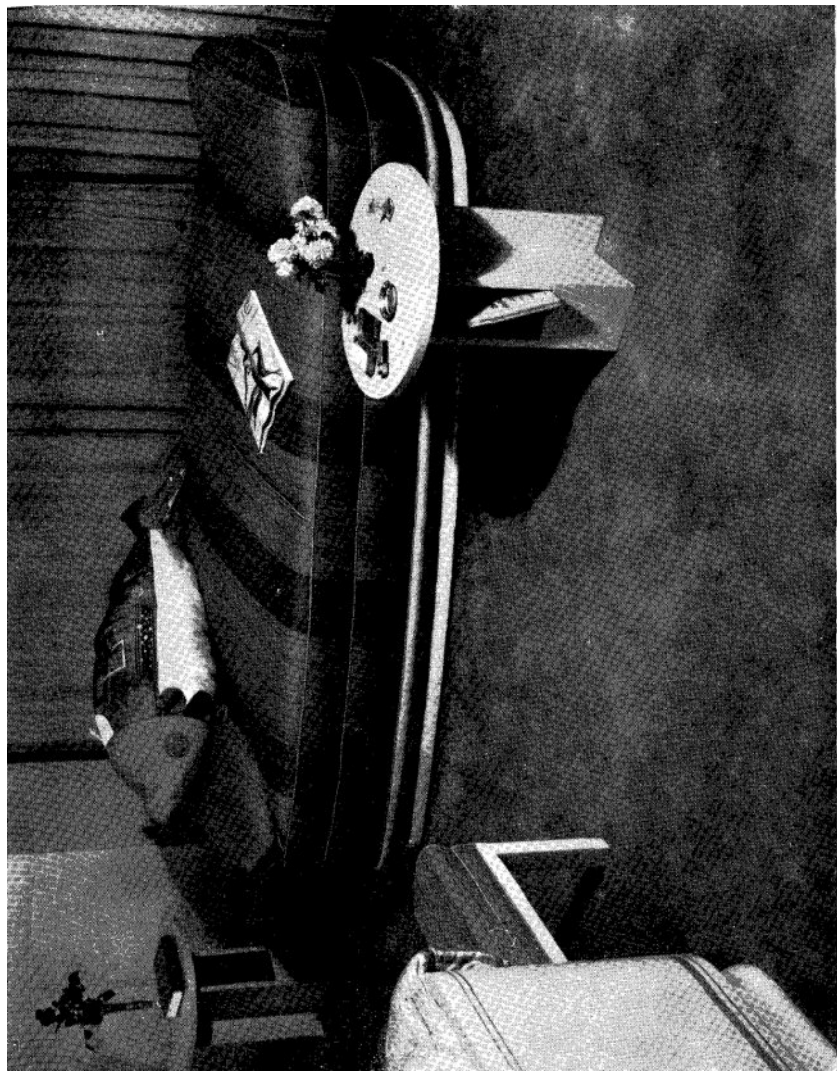

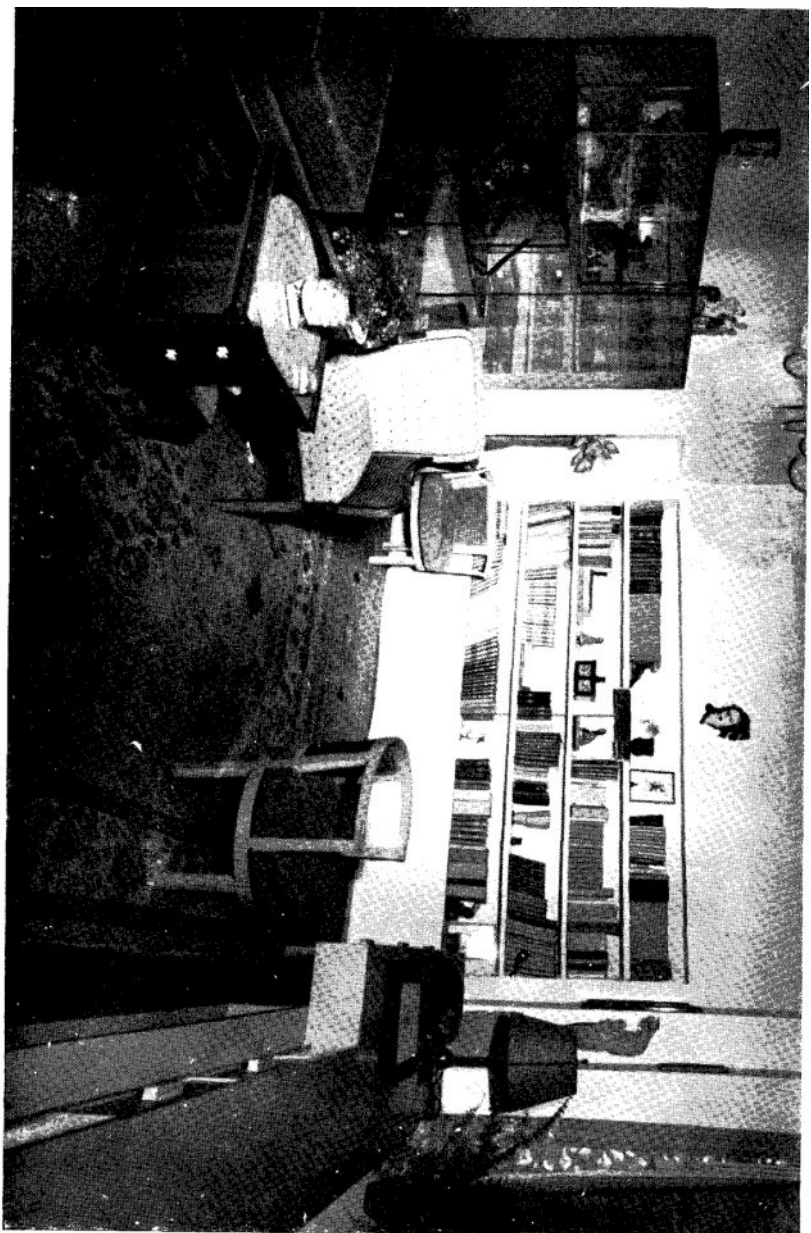
XLIII. — KAESZ GYULA: HEVERŐ

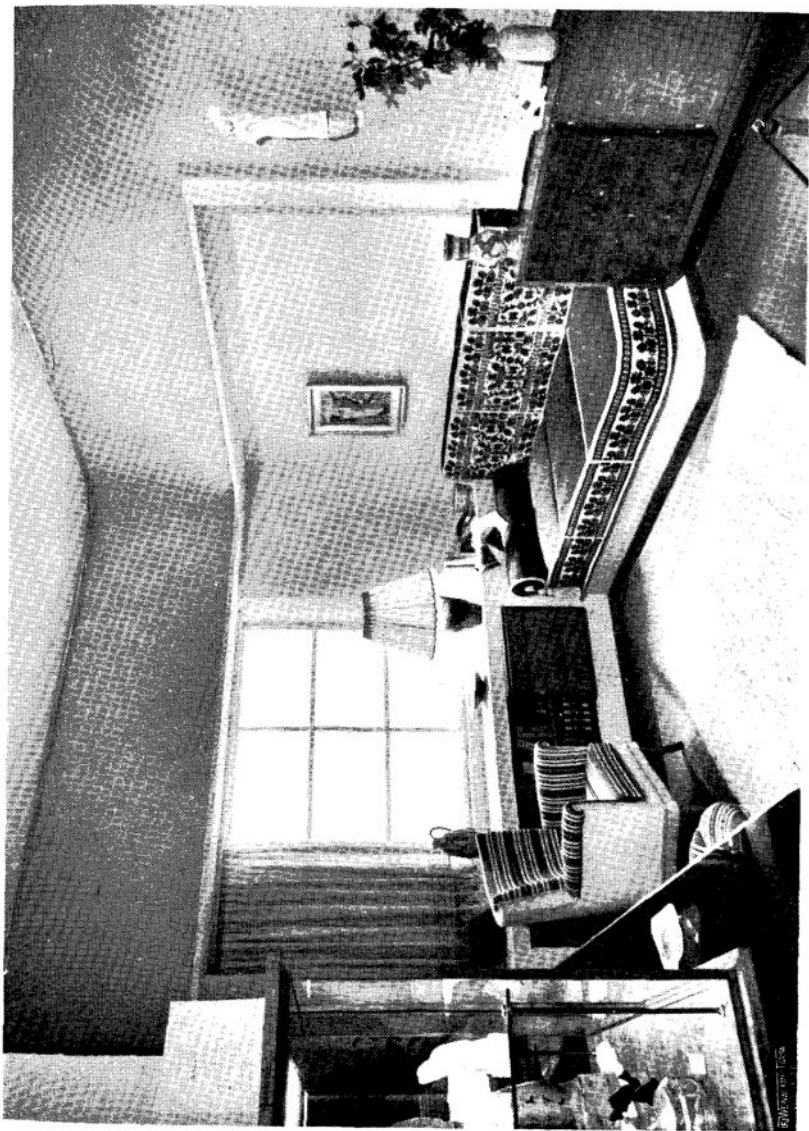
XLIV. — VELLITS MIKLÓS: HÁLÓ- ÉS ÜRSZOBÁ

XLV. — LÁSZLÓ PÁL: HEVERŐÁGY

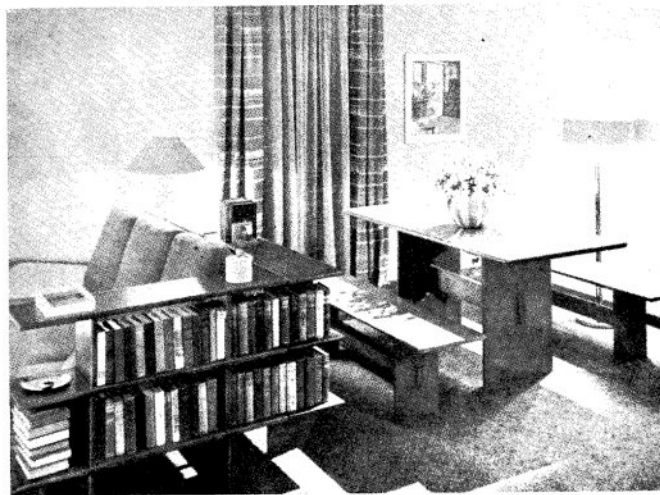
XLVI. — VASS BÉLA: DOLGOZÓ NŐ SZOBÁJA

XLVII. — RÁKOS PÁL: NŐISZOBA

XLVIII/A. — NOVÁK ANDRÁS: NOI SZOBA

XLVIII/B. — RUSSEL WRIGHT: AMERIKAI NAPPALI SZOBA

A legtöbbet azonban azzal vétkeznek a hálószoba célszerűsége ellen, hogy túltömik.

A kispolgári hálószoba valóságos családi ereklyetár. Fényképek a falon, oklevél, faragott képkeretek, falióra, de legalább is pár díszpárna, mindaz, ami ebben a szobában legártalmasabb.

A hálószoba ugyanis csak alvásra való, ez a célja, s ebből adódik a berendezése is. Azontúl legfeljebb még mint betegszoba jöhet olykor számba. De akár így fogjuk fel, akár úgy, mindig az az előnyös, hogyha sok a tér, kevés a bútor és a tárgy benne.

Itt kell leginkább takarékoskodni a bútorokkal.

A modern hálószoba tervezésénél már számot is vetnek ezzel. A szekrényeket beépítik, vagy kihelyezik az előszobába. Legfeljebb a fehérneműnek való szekrény, s esetleg egy fiókos szekrény (kommód) marad a hálóban. A mosdó a fürdőszobába helyeződik át. A nagy tükör helyét egy magas tükörlap foglalja el, melyet a falra lehet erősíteni. A pipereasztal is vagy átment a fürdőszobába, vagy letörpült egy keskeny, apró bútorrá, melynek kis fiókjai vannak, s a nagy tükörlap jobb- és baloldalán foglalnak helyet.

A bútor kevés, de a mozgási lehetőség bőséges a mai hálóban.

Erre szükség is van; elsősorban a reggeli tornázásnál.

A jó hálószobát linóleummal vonják be, esetleg gumiszőnyeggel, de mindenesetre kerülnek benne a földön is, az ablakon is a porfogókat.

Minél műveltebb egy társadalom, annál nagyobb súlyt helyez arra, hogy jó fekvőhelyei legyenek.

Ez érthető, hiszen tudjuk, hogy életünknek egyharmadát alvással töltjük el, és egy hetvenéves ember negyvenötezer órát áldozott e szükséges pihenésnek. Ezért van az, hogy úgy a mi földrészünkön, mint Amerikában, az okos emberek sok pénzt fordítanak a jó alvás, a jó ágynak, a jó érzés érdekében.

A történelem elmúlt századaiban az ágy fontosságát alig ismerték fel. Hol kemény gerendákból összerótt, mennyezetes, drapériás ágyakban aludtak, nélkülözve a levegőt, s kényelmet. Hol puha tolltömegekbe süllyesztették testüket.

Csak a franciák és angolok ismerték fel, mintegy százötven évvel ezelőtt, az ágy helyes életfeltételeit, s ők valóban nagy hozzáértéssel fejlesztették ki az egészséges, kényelmes fekvést.

Ami tehát az ágyban fejedelmi és az impozáns megjelenésre való, arról ma szívesen lemondunk. Csak hibátlan rugózást, jó, széles méreteket, puha, de nem túllágy fekvést biztosítsunk magunknak.

Az egyszerűségben, s természetességben ma már odáig jutottunk, hogy az újabb hálószobákban szívesen mellőzik már az ágyterítőt is.

A hófehér ágynemű helyett, mely a múlt század „patyolatafehér” ízlését jellemezte, mindinkább a színesség vonul be az ágyneműk közé is. A linon, a batiszt, a crêpe de Chine olcsóbbodása újra népszerűvé teszi a régmúlt századok tarka, virágos ágyneműit. Szeretik a pasztellszerű, egyszínű ágyneműt is, azután a mindkét oldalán más-más színű tarka paplant, amelynek lepedőjét csak felül gombolják rá a paplanra, míg oldalt, hátul és fent egész terjedelmében a színes selyme érvényesül. A színes paplanokat és a színes hengerpárnát gyakran nappal is csak egyszerűen „úgy hagyják”, ágyterítő nélkül, teljesen szabadon, amint azt a franciák és angolok már évszázadok óta cselekszik.

Az ilyen paplan ellen talán kifogást lehet emelni egészségügyi szempontból, de ha megfelelő ravaszsággal úgy van szerkesztve, hogy cikkelyekből áll, amelyek szétszedhetők, ki-moshatók, s újra összegombolhatók, akkor ez a kifogás is elesik.

Így a mai hálószoba szinte tüntető módon árulja el belsejét, tartalmát. Mintha azt mondaná: nincs rejtegetni valóm!

A G Y E R M E K S Z O B A

A jó gyermekszoba elsősorban — építészeti kérdés. Igen, igen, a gyerekek testi jóléte, erkölcsi épsége is bizonyos fokig az építészek kezébe van letéve. A szülők, a nevelők, az orvos, — mind elsőrendű tényező ebben. De a gyermekszoba felépítésének módja nem kevésbé fontos. Akár csak az iskola-építés, mely lassan egészen külön szaktudománnyá vált az építészetben/a nagy eltolható üvegfalakkal, a levegőző terraszokkal, a sokféle pihenővel, torna- és játszóhellyel, zuhanykamrákkal, az egészen ragyogó tisztaságú felépítésével. Nemzedékek testi és lelki épsége fut össze az iskolát építő tervező kezében. És kicsiben így van ez az egyszerű lakásokkal is.

A feladat tehát megváltozott. Nem a nagyok szobái a legfontosabbak, hanem a gyerekekéi. Jó tervező legelőször a gyermekszobának felvázolásából indul ki; abból, amit azelőtt a végére hagyott. így gondolkodik: a legszebb, legcsendesebb helyet, amely ezenfelül levegős is és nyugatra esik az épületen, jókora terjedelemmel, széles ablakokkal, ezt hasítom ki gyermekszobának. Hadd örüljenek neki. Játsszanak benne? Természetesen. De mellett itt tanulnak, s dolgoznak és itt alszanak is. Már egészen kiskortól fogva, szinte csecsemőkoruktól egészen addig, mire felserdülnek. Mert a mai orvostudomány nem győzi eleget hangsúlyozni, hogy a szülők hálószobája, de még annak a szomszédsága is, rossz hely a gyermekeknek. Ebben egyetért velük a nevelő is. Tehát még az első év letelte előtt, hacsak mód van rá, el a kicsikével az anyja szobájából!

Azonban a jó gyermekszoba, áldás a háznál. Ezt tudva: kettőzött éberséggel ügyel annak minden részletére az építész. A padozatát műkövel, vagy betonnal fedi; a falak mélyén az éleket legömbölyíti, hogy por, piszok ott le ne üledpedjen. Széles ablaktábláit könyökforgással lehessen kinyitni. Jó szellőző készülék fent, egyszerű gombnyomásra. S minden egészségügyi berendezés a szobában legyen, vagy egészen közel hozzá. Ha reggel felébred a gyerek, kiléphessen az erkélyre, vagy a kertbe, a nagyvárosban pedig rövid pár lépcsőn eljuthasson a tetőkertre. Mindezt persze csak a családi házon valósíthatja így meg az építész. Készen bérelt nagyvárosi lakásban a szülők feladata a hely megválasztása. És amit itt megtagad az épület maga, azt jóváteheti részben a berendezés.

A gyermekszoba mértékessége: maga a gyermek, A gyermek, még a pólyásbaba is: külön kis egyéniség és egészen sajátos testi és lelki életet él. Ez az éppen, hogy a gyermek nem afféle lekicsinyített felnőtt. Még nem is olyan régen általában a kis gyerekeket csecsebecséknek tekintették. Édes csöppség volt. Sajnos, sokszor még ma is az a csipkés takarók és az áramvonalas kocsik illatfelhőjében. Tehát a gyermek szobáját is afféle ékszeres doboznak rendezték be. Fehér lakkbútor, fodros fehér függönyök, rózsák a falon, a hímzett takarókon, az volt a fontos, hogy minden olyan elragadóan édes legyen, mint maga a kicsike. Persze az ilyen kiállítási szobán minden ujjnyom meglátszik és a kisgyerekek tulajdonképpen, amíg felserdül, fehér keztyűben kellene játszania és soha életében nem majszolhatna csokoládét. Az ilyen gyerekszobában örökké csinos volt minden és a látogatók boldogan állapíthatták meg, hogy olyan, mint valami kis meseházikó. Minden bútor a helyén, minden játék a maga polcán.

Ma már szerencsére túl vagyunk ezen is. A szülő kikapcsolja a csínt, a költőiséget, sőt önmagát is. A gyerek pedig kedvére mulathat. Nem kell ügyelnie a virágtartóra, mert az

nincs, az ezüst baba-étkezőedényekre, mert az sincs. Kevés bútor van, melyek jókötésűek, nem egykönnyen billenőek s nem fenyegetnek azzal, hogy rádőlnek a gazdájukra.

Az a fő, hogy van erre a célra jó széles, téres játszótéren. Ez a szobai tágasság, kényelem mindenre jó. Ott vígan és veszélytelenül lehet elpuffanni: legömbölyített élű bútorok mellett ez nem nagy baj. A linóleummal fődött és percek alatt felmosható padlón a tisztaságot könnyű megőrizni. A rendes gyermekszobai balesetek pedig, mint lerántott terítők és összetört állványok rémségei, itt ismeretlenek.

A szabadság, e nagyszerű érzés, már a gyermekszobában is megköveteli a jogait. A gyermekorvos már a kis újszülött első heteiben megengedi neki, hogy lábaival szabadon rugdoshasson. És az építész, vagy a szülő gondossága lehetővé teszi, hogy később se legyen rab, ketrecbe zárva. Játékai is célirányosak: nyulacskája rongyból, zsiráfja gumiból, négerje raffiaháncsból készül s így mindegyik tulajdonképen már első perctől kezdve teljes felkészültségben várhatja az őt érő baleseteket.

Még a bútorok is nevelnek. Ha leírásokból nem tudnánk, a magunk gyermekkori emlékeiből ismerjük ezt a tényt. Az iskolapadszerű íróasztal, a kakukos óra a falon, a mosdó-állvány, csupa élmény. Ezeken tanultuk meg: a lovagolást, az ingalengést, a hidegvíz és a szappan bőringereit. Minden nagy nevelő hirdeti évszázadok óta, hogy csak a saját bőrünkön szerzett tapasztalatok igazán maradandóak. De van egy kitűnő olasz pedagógus, Montessori Mária, aki még az iskola és a gyermekszoba berendezését is teljesen ennek a célnak óhajlja alárendelni. Minden tárgy szolgálja a gyermek önálló tevékenységét. Ezért asztalai, szekrényei, játékalványai csupa fakockák legyenek, melyeket játszva guríthat el a szoba akár melyik sarkába. Ezzel megismeri a súlyt, a méreteket, a mértani sík- és testformákat. Fejlődnek a tapintó-, a látó- és egyéb

érzékei. A sima falakat, a lemosható bútorokat és a játékszereket is segítse letisztogatni, öntevékenységre kell szoktatni.

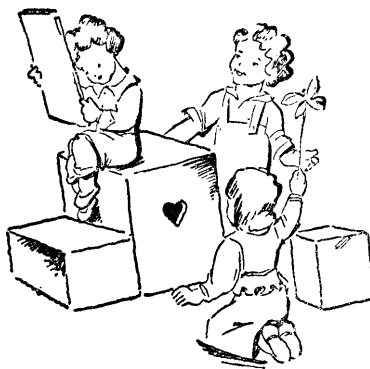
Bár ez a feladat nagyon értékes, a Montessori-féle gyermekszoba eszményinek mégsem mondható. A skatulya-bútorok sok tekintetben ridegek és célszerűtlenek. Sokkal több nevelőértékük van a változatos alakú és színű gyermekszoba-berendezéseknek. Ezeknek a gyermekkor különböző életfeladataihoz kell igazodniuk. A szék legyen szék, de nád, vagy gyékényfonású ülőkével. Az asztal más, mint a nyitott szekrény, melyben játékait tartja. A polcos állvány is, melyen egy könnyű függöny lebeg, minden gyerekszobában fontos kellék. A szekrény megtervezése igényli a legtöbb gondot. A fehérneműk, ruhák, akasztóhorgok számára való hely megválasztása, a polcok berakása csak előrelátással készülhet. Még a színek összehangolása is fontos. A bútorokat élénk, melegszerű lakkfestékkel, piros, narancsszínű, vagy sárga tónusokkal, a falat pedig ezekkel összehangzó olajfesték-réteggel vonjuk be. Hihetetlenül sok melegséget, lendületet és életkedvet sugározhat a fiatal lélekbe ez a kellemes színakkord. Ügy vagyunk a színekkel is, mint a fürdőkkel. A túlerős izgató hatású, a mérsékelt megnyugtató. Egy-két szín, mindennap frissen lemosva, új és új ragyogásával ezerszer kellemesebb, mint a sokféle állattal, mesefigurával ékesített bútorok színegyvelege.

Minden részletkérdés fontos itt. Hiszen élettani és lelki hatásokról van szó. Egy francia berendező-építész, mielőtt gazdag megrendelői számára megtervezi a gyermekszobát, valóságos kérdőívet töltet ki velük. Nemcsak a gyermek testi adatai érdeklik, hanem tudakolja a jellemét is, az ízlését, a kedvenc színeit. Gyermektanulmányi alapon áll. Tudja, hogy már az egyéves gyerek figyeli a színeket, kartávolsággal és mozgással méri a térséget, így fejlődnek ismeretei s lelki élete

De vannak a gyermekszoba-berendezésnek a mi szerényebb életigényeink közt ennél fontosabb kérdései is. És pedig: az értékállandóság elsősorban.

A jó gyermekszoba-bútor együtt nő fel a gazdájával. Hűséges kísérő, melyet alakítanak, kitoldanak időnként és itt is ott is, kieresztenek valamit a szeléből. Amennyit lehet. Nemcsak érzelmi kérdés ez, de pénzügyi is. Elmúlt az az idő, mikor a gyerekszoba csupán egy pár éven át viruló virágoskert volt. Vége a költészetnek, itt a józanság kora. Azért a kisbaba pólyázó-asztala már előre úgy készül, hogy pár év múlva asztallá változzék, melyen firkálni és játszani lehet. Az első gyermekágyon már meglátni, hogy egykor egy kis diák ágya lesz, ha majd oldalrácsait eltávolítják. Semmiféle bölcső, semmi babaszék, de még az alacsony szekrényekből is lehessen idővel rátét-bútor. A játékos-polc, melyen most még a csecsemőkorszak kenőcsös tégelyei sorakoznak fel, egyszer majd az ifjúsági irodalom komoly köteteit fogja magához ölelni. Ezért kell a tréfás idomú lámpák helyett egyszerű gömb, vagy félgömbalakú mennyezetéggő, melynek a világosszínű falakról visszavert fénye jólesik kicsinek és nagyoknak.

Vége az elegáns gyermekszobának, — üdvözljük helyette a kellemes gyermekszobát!

A L E Á N Y S Z O B A

Azelőtt, amíg a leánynevelés egészen más célokat követett, mint manapság, a leányszoba egész légkörét bizonyos éteri finomság jellemezte. A kék- vagy rózsaszín festés, a levendula-illat, a biedermeier-stílusú bútorok romantikája bizonyos érzelgős, nem mindig egészséges légkört teremtett a leányok körül.

Ma már ennek az ideje elmúlt. A mai leányokat gazdag érzelmi életük mellett is tudatos munkakedv, sportszeretet és foglalkozásokra való készülés jellemzi. Így azután a szintér is, mely őket az életre előkészíti, megváltozott, férfiasabb lett.

Ennek megfelelően alakult ki újabban a leányszoba bútorzata is. Alig van ma diáklány vagy foglalkozásának élő leány, aki ne óhajtana egy egész és lezárt, minden életviszonylatnak megfelelő szobát a maga részére. Ez pedig sokkal közelebb áll a garszónszobához mint a hajdani bakfis-szobához.

Így az okos berendezés már csak azért is enged ezeknek a hajlamoknak, mert hiszen ez a bútorzat egyúttal a jövőendő doktorkisasszony, tanárnő, sőt a leendő feleség lakás-igényeinek is hiánytalanul megfelel.

Bútorozás szempontjából mit jelent ez? Azt, hogy a régiebb leányágy, fa- vagy rézágy helyett mindjárt egy olyan heverőről gondoskodunk, mely nappal díván, éjjel ágy. Íróasztalnak is célszerűbb egy lezárható íróasztalt, vagy csukható szekretert (írószekrényt) beállítani, mint afféle fiókos fehér, sima asztalt, amilyen a régiebb leányszobákban a tanulás éveinek puritán idejében szolgált. Könyvespolc a könyvszekrény helyett, kerek vagy négyszögű kis toalettasztal a piperés, tüllös fésüklődőasztal helyett, végül pedig jóosztatú, jól fel-

szerelt ruhásszekrény a régi kétajtós és festett garderober-szekrény helyett, — ezzel már meg is közelítettük az ideális leányszobát.

Talán mondani is felesleges, hogy az alacsony asztal és az ülóbútorok itt még általában sok dekorációs szövetet megtűrnék. A padra díványpárnák kerülnek, a székek huzatán és a pamlagon is virágos mintájú kelmék uralkodnak. Csak az ablak parancsol nagy tartózkodást, lenge, dísznélküli függönyöket.

A leányszobák kicsendülő vidámságát a virágtartó állvány, vagy a kaktuszpolc teszi még üdítőbbé s persze egy-két oly felszerelési tárgy — rádió-polc, dohányzó-asztalka, ernyős-lámpa krómozott állványon — amelyeknek a gondtalan esték hangulatában döntő szerepük van.

A N Y A R A L Ó S Z O B A

Akár vendégszoba, akár falusi házuk lakószobája az, mely szobában forog, csak a nagy egyszerűség és kényelem illik hozzá.

Ámde nem week-end-házbeli szobára gondolunk. A hétvégi házikó, mint neve is mutatja, a kétnapos pihenés tanyája. Inkább csak fedelet ad rossz idő esetére és pihenőhelyet szűk falak közt éjszakára. A week-end ház szobája kicsiny, mint a cella és belső berendezése nem hívogat, hanem inkább csak menedéket ad,

A nyaraló-szobának az a szerepe, hogy a falu csendjét a szállodai szoba kényelmével kösse össze. Nem a természetbe kiránduló ember éjjeli szállása, hanem hetekre, vagy hónapokra szóló otthona egy vagy két embernek, akik abban vendégeskednek.

Rége az ilyen szobákat gyakran a használatból kivont bútorokkal rakták tele. Mostanság inkább az olcsó patent-bútorokkal, afféle hajókabin-jelleget kölcsönöznek neki. Egyik sem helyes.

A jó nyaralószoba minden igénytel számot vet s lényegében még leginkább a városi lakások garszón-szobáinak berendezési módjával tart rokonságot.

íme: röviden elsorolva ezek a kellékei.

Két ágy, mely legalkalmasabban fehérre zománcozott vaságy lehet. Ezeknek az ágyaknak vassodronya könnyen kiemelhető és tisztogatható legyen. Ha a két ágy könyökmozgással felcsapódik és nappal a falba visszaugrik, akkor mindenestre sokkal kellemesebb a szoba jellege. Ehhez persze a falba vajt fülkére van szükség, amit legjobban a nyaralóház

építése alkalmával lehet megcsináltatni. Ilyen esetekben úgy készítik elő a fülkét, hogy a visszacsapódó ágyak falát rácsos szerkezettel látják el s azon át a kert felől az ágy nemű a falban egész naphosszat szellőződik. A dívánágyak legfőbb problémája, hogy mi történjék nappal az ágy neművel? Ez a falbasüllyesztés esetében többé nem okoz gondot. Az ágyak fali fülkéje elé a szobában természetesen függöny kerül, mely eltakarja a nyílást.

Másik fontos kelléke a nyaralószobának a jó szekrény.

Akár falbaépített, akár különálló szekrények készülnek az ilyen szobába, térfogatuk legyen két személy poggyásza részére bőven elegendő. Külön a ruháknak, külön a fehérneműnek s egyéb elhelyezésre váró tárgyaknak szolgáló beosztás. A felső, széles polcokon a bőröndöknek, alul a cipőknek elhelyezésére való közők. Ismerjük a szállodai szobák túlságosan kiszámított szekrény-viszonyait s a velejáró kényelmetlenséget. Okuljunk belőle!

A nyaralószobának a városi szobával ellentétben gyakran egy mosdóasztalra is szüksége van. Ennél is a jó széles, kényelmes méret fontos. Az ilyesmi még akkor is szívesen látott tartozéka a nyaralószobának, ha egyébként van is fürdőszoba, — de távolabb esik. A vendég szereti, ha a maga négy fala közt maradhat a napnak bizonyos óráiban.

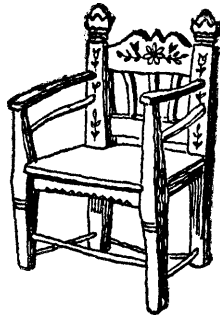
Kellemes és célszerű dolog, ha a nyaralószobában egy fésülködő-asztal is van, fali tükörrel és ülőkével. A kártyaasztal-nagyságú toalettasztal lapját vonjuk be üveggel és legyen egy-két fiókja is, gombhúzóval.

Az íróasztal helyett gondoskodjunk írószekrényről, melynek lecsapódó lapja mögött irományokat lehet elhelyezni, alsó része pedig dobozok, könyvek stb. ideiglenes szállásául szolgál.

A dívánágy, melyet szükség esetén harmadik személy fekvőhelyéül is fel lehet használni éjszakára, bármilyen for-

májában praktikus e szobában. Egy-két kényelmes karosszék (odaköthető párnákkal) és egy kisebb asztal alkalmas kiegészítői a bútorzatnak. Külön figyelmességet jelent a háziasszony részéről az egymásba tolható teázóasztalkák beállítása, valamint a könnyű nyári függönyök gördülő szerkezeten való szerelése, ami megfelelő sötétítő ablakszerkezettel párhuzamosan, valóban nyáriassá teszi a vendégszobát.

A franciáknál, németeknél s nálunk is szokás a nyaralószobákat „rusztikus” bútorokkal berendezni. Az ilyen népies jellegű szobák néha valóban derűs hatásúak, de csak akkor, hogyha a díszítményeket nem alkalmazzák túltengően és ha a tervező s a bútorasztalos egyébként a kényelem szempontjait tartja elsősorban fontosaknak. A fehérre festett és lakkozott puhafabútorokon sohasem szabad megérződnie annak, hogy a szemek gyönyörűsége előbbrevaló a kényelemnél. Ilyen feltételek mellett a régi parasztbútorok is helyénvalók a vendégszobában. Kivált, ha van mellettük egy célszerű, hibátlan működésű hálószoba is.

TECHNIKA A LAKÁSBAN

A K O N Y H A

Az új lakásberendezés egyre nagyobb figyelmet fordít a konyhákra. Ameddig a háziasszony csak a konyhának, háztartásnak élt és a kispolgári háztartásban is megfelelő személyzet segítette, addig a konyhának berendezési kérdései mellékesek voltak.

Most azonban más a viszony háziasszony és konyhája közt, mint azelőtt. A fiatalabb nemzedékben a nő gyakran önálló foglalkozást is űz, főz is, anya is. A konyhában eltölthető ideje tehát nagyon is korlátozott. De azonfelül segítsége is igen kevés a háztartás munkájában. Nagyrészt maga kénytelen a konyha szükségleteit előkészíteni, ételeit megfőzni, sőt gyakran az edényeket is maga mosogatja s rakja el.

Hozzájárul ehhez a tisztaságnak és higiéjának fokozottabb követelése. Ez talán semmiben sem olyan kényes, mint a konyhai dolgokban. A régiebb konyhák kellemetlen, gőzös, ételszagú levegője, mely gyakran a közeli szobákba is átcsapott, ma ijesztő volna a lakókra nézve.

Mindezek miatt a konyha építészeti, berendezési és szociális probléma lett.. S az utolsó évtizedekben többen foglalkoztatta a lakástechnikát, mint bármely más helyiség felszerelése.

Mi itt nem akarjuk e kísérletek fonalát végigtárgyalni. Csak a legfontosabb eredményeit foglaljuk össze s elsősorban a mi viszonyainkra irányítjuk tekintetünket.

A KONYHAFÜLKE

Az új házakon s főleg az egy-két szobás garszón-lakásokkal kapcsolatban gyakran hirdetik azt, hogy a lakáshoz konyhafülke tartozik („Kitchenette”). Ez a szobából lehasított konyharész már kész, beépített tűzhellyel, falba épített szekrénnel, mosogató-szárítófelszereléssel várja a lakóját. Persze jellege és nagysága csaknem lakásonként más és más. Vannak szerényen tea-konyhának nevezett piciny fülkék, melyeken egyszerű gázrechaud szolgáltatja két lángjával a főzési lehetőséget. Vannak azonban tökéletes főzési és sütési apparátussal berendezett fülkék is, melyekben úgy végzi munkáját a háziasszony, akár a laboratóriumban dolgozó vegyész. Forgatható széken kényelmesen ülve mindent elér anélkül, hogy felállna. Munkasztala csupa ki-be-guruló fiók, kihúzó-deszka, kicsiny méretű íróasztalra emlékeztet. Jobbkéztől a zománcos tűzhely. Balra a vízcsap, alatta az öblögető- és szárító- vízmedence, rászerezve a csapóasztal. A falon is minden tenyéryi hely jól kihasználva. A tűzhely fölött, fel egészen a mennyezetig, étel-, edény-, szerszámtartó szekrény bevájva a falba. Redőnyös, lehúzzható záródása úgy működik, mint az amerikai iroda-bútorok redőnyajtaja. A tűzhely mellett szellőztető ablak: egy lánc húzásával már kinyílik és becsukódik. S odább jobbra és balra: falikarok a konyhatörlőknek, szemétdödör a hulladéknak, szappan- és mosóportartó dobozok stb.

A különböző német nagyvárosokban azelőtt hatósági előírások állapították meg az egyforma konyhák standard felszerelését; minden egyes bérháza nézve. Ha ezek eredetét kutatjuk, a gyorsvonati étkezőkocsik kis konyhafülkéjére kell gondolnunk. Ez követendő példaképül lebeg a mai építők s berendezők előtt általában is. A kis méretek ezúttal arra való, hogy a főzőnőt a sok járástól, állástól, ácsorgástól, hajlongástól kíméljék *meg*, A technika pedig ma már eléggé fejlett

A HÁZTARTÁSBAN HASZNÁLT ÜVEG-, KERÁMIAI ÉS EGYÉB EDÉNYEK RENDELTETÉS SZERINT

1. Mindennapi használatra		2. Ünnepi alkalmazásra
<p>Üvegből hideg vagy meleg italok számára: ásványvíz, bor, sör, limonádé, puncs, tea (nem tejjel fo- gyasztva)</p>	<p>Kőedény- áru (olcsó Steingut)</p> <p>vajtartó, mustártartó lekváros edény, bowle-edény</p>	<p>Kőedény- áru (Fajánsz)</p> <p>mustos kancsó boros vizes sörös (főleg hideg ita- lok részére)</p>
	<p>Kőedény- áru (Fajánsz)</p> <p>mustos kancsó boros vizes sörös (főleg hideg ita- lok részére)</p>	<p>Porcellán</p> <p>kávé, tea tejjel, kakaó, csokoládé, de ugyan- ezek finom kőedényáru- ban is színes és derűs for- májú csészék- ben</p>
<p>— dzsem, befőtt, saláta</p>	<p>Tűzálló agyagedény</p> <p>hal, előételek, tojásos ételek forrón tálalva</p>	<p>Porcellán</p> <p>— tányérok, tálak, stb.</p>
		<p>Műgyanta anyagok</p> <p>Csészék, aljak (kávéhoz s italokhoz)</p> <p>Tálak (salátának, gyümölcsnek, kenyernek)</p> <p>Étkezési tányérok (turistának, utazásnál)</p>
		<p>Porcellán: étkezési edények, hó- fehér, kevés, vagy apró mintájú disszel.</p> <p>Üveg: ivóedények, inkább szép formákkal, mint- sem díszítve hatnak.</p> <p>Ezüst: mint evőeszköz egyed- uralkodó lett. A nyeleket is ma már inkább ebből gyártják, a régiebb csont, szaru, galálth helyett.</p> <p>Fémek: fogók, szármvasollók, precízebb eszközök, húsos nagy tál, halas tál, nikkelből, chrom- arganból, stb.</p>

ahhoz, hogy pár kézmozdulattal, ülve, csaknem játszva elérjen s elkészíthessen mindent a főzőasszony,

A LAKÓKONYHA

A tapasztalat megmutatta az előbb említett fülkéknek hátrányait is. Egyik mindenesetre az, hogy az ételszag átjárja a szoba levegőjét. Még akkor is, ha a fülkét üveges ajtóval el lehet zárni. Másik hátránya, hogy inkább csak magányos emberek, vagy gyermektelen házaspárok használhatják. A főző háziasszony nem engedheti közel magához a tűzhely miatt kis gyermekeit. De nem kísérheti őket figyelemmel sem, ha a szomszédos szobában játszanak. Már pedig a cél épen a háziasszony életének megkönnyítése.

Ezért Németországban sokfelé egy ősi, érdekes konyhatípust élesztettek fel újra: a lakó-konyhát. Ezt nálunk is sikerrel lehet alkalmazni kis családi-, vagy munkás-lakóházakon.

A lakókonyha: széles, tágas konyha, mely egyúttal étkező helyiségül is szolgál. Egyik részében főzni lehet, másikban játszanak naphosszat az apró gyerekek. Van a konyhabútorokon kívül padja (alatta ládával), amellet asztal és székek. A falusi egyszerűségű helyiségben sok kedélyes órát töltenek lakói és az ilyen helyen felnövő gyermekek az emlékek gazdag sorát viszik magukkal az életbe.

Legfőbb előnye azonban az, hogy a kis család ebédeltetése, terítés, tálalás, ételek melegítése nem okoz túlsók járkálást a háziasszonynak. S mégis meg a konyhában való ebédelés lehangoló érzése.

A NÖVEKVŐ KONYHA

A beépített, mindennel felszerelt, beköltözéskor már kész konyhák száma ma még világszerte kevés. Legtöbben ma éppúgy vásárolják, illetve rendelik a konyha bútorait, mint a többi

szobákét. E részben talán még több előrelátásra van szükség, mint a lakóhelyiségekben.

Igaz azonban, hogy itt sok célszerű, kész bútor s rengeteg mérnöki szellemű találmány segíti a berendezkedőt. Elsősorban pedig az a gondolat érvényesül, mely a növekvő konyha eszményét segíti elő.

Amíg a házastársak csak ketten vannak, elég a konyha alap-sejtje. Egy piciny helyiségben elférő konyhai felszerelés. A konyhaszekrény itt legcélszerűbben egyszerű, sima szekrény. Nem olyan, mint a szokásos „konyha-kredenc”, melynek nyitott része is van (mérleg részére, kenyértartó és edények részére polcok stb.). Az ilyen konyhasejtnek egyszerű, két-ajtós, magas szekrény felel meg legjobban. Ez körülbelül egyharmadrésznyi helyet foglal el, mint a szokásos kredenc, de ugyanannyi holmi fér el benne. Fontos kelléke, hogy minden egyes polca középtűt üres legyen, minélfogva a rájuk tett tárgyak mind elérhetők.

A növekvő konyha éppen úgy, mint valamennyi modern konyha, az úgynevezett „körüljáró” módszer szerint helyezi el a konyha bútorait. Az elrendezés megfelel a főző asszony munkarendjének. Előbb a nyersanyagokat dolgozza fel, azután főz, majd edényt öblöget, elmosogat, szárít. Közben tálal, felszeletel (a kihúzható asztallapon) s elrakja a maradékokat.

Ezt a sorrendet a berendezési tárgyakon is lehetőleg követik és ezzel racionalizálják a háztartás vezető konyhai munkáját. Ennek megfelelően tehát a konyha téglaidomú alaprajzánál ez az elrendezés a helyes (ajtó és ablak a keskeny oldalon) tűzhely, asztal, öblögető a jobb hosszanti falon. Ezzel szemközi falon a konyhaszekrény.

A KONYHA BÚTORAI

A konyha bútorainak vásárlóját gyakran külsőségek, színek, csillogás vakítják el, s így sokszor nem is gondol arra, hogy

vájjon a díszes és vidám külső alatt helyesen funkcionáló testalkat van-e?

Pedig a technikai fejlődés éppen a konyhai bútorok terén meglepő utat írt le az utóbbi években, s rendszerint egészen mást kíván a polgári konyhától, mint amit számára készen szoktak a bútörüzetek árulni.

A KONYHASZEKRÉNY. Ez a konyhai berendezés leglényegesebb bútordarabja. A megszokott sablon itt egy nagyobb pohárszék szokott lenni, amely egy testesebb alsó- és egy erre helyezett üveges felsőrészből áll. Ez nem elég célszerű bútordarab. Azért újabban a konyhai szekrény több darabból készül, melyek mindegyike egy-egy sima, teljes szekrénynek felel meg. Rendesen három szekrény simul egymás mellé. Mindegyik külön célt szolgál, s más lakásba költözésnél el is távolodhatnak egymástól. Egyik szekrény szolgál az ételeknek, másik az edényeknek, harmadik seprőknek, vödröknek, szerszámoknak és esetleg ski-felszerelésnek tartására. Legjobb, ha mindegyik szekrény mélysége körülbelül 40 cm, hogy a tárgyakat jól el lehessen érni. A konyhaszekrények elhelyezésére körülbelül 2 méter falterületet kell számítani. E szekrények a szaküzletekben ma már teljesen felszerelve, berakott edényekkel, ajtókra erősített fedőkkel, jól elhelyezett kávédarálóval, kávéfőzővel, üvegfiókokkal (fűszerek tartására), lisztfiókokkal, kenyértartóval, őrlővel, késtisztítóval stb. kaphatók. Nem árt, ha legalább egyik, a középső szekrény ilyen kész és felszerelt. A főzést végző asszony valóban úgy érzi magát mellette, mintha konyhalaboratóriumban dolgozna.

De az ilyen szekrény kinyitható ajtószárnyai (melyek szintén tele vannak rakva belül fedőkkel és tartályokkal) gyakran akadályozzák a szabadabb mozgást. Azonkívül a szekrény polcaihoz sem lehet ezek miatt minden ponton jól hozzáférközni. Helyesebb elv tehát az újabb konyhaszekrényeknél az, hogy nincsenek ajtók. A szekrények polcai helyett gördülő

fiókok vannak, s azok külön-külön záródnak, esetleg önműködően. Az ilyen szekrényekkel valóban sok helyet lehet megtakarítani a kis konyhában. Az edények felakasztása a falra úgy, hogy szabadon lógjanak, egészségtelen. Nem rosszak azok a kisebb konyhaszekrényrészek sem, melyeknek ajtai le- és felcsukhatók, mint az írószekrény (secretaire) írólapja. A konyhaszekrények, ha ilyen módon vannak felszerelve, valóban sok fejtöréstől szabadítják meg a háziasszonyt. Hiszen mindent készen talál a maga helyén. Még a vasalódeszka is be van szerelve a szekrény oldalába, felállítható léclábaival. Egy kis házi patikával is kedveskedik némelyik. Szerszámos polc, rongyok és tisztítószerek fiókja természetesen szintén van. S hogy újabban bádogból is készülnek ilyen szekrények, ezzel csak fokozzák a tartósságukat,

A KONYHAASZTAL ugyancsak sokkal több gondal készül manapság, mint azelőtt, és mindenféle fortélyra van ennek is. Fiókjában ételreceptek, jegyzetek számára való hely, kartotékrendszerrel. Alatta nyújtódeszka; egy mozdulattal kihúzható és tárolónak is használható. Némely konyhaasztal úgy van megszerkesztve, hogy kettősosztatú lapjai felpattannak, s alattuk edénymosogatásra alkalmas porcellántál, vagy hulladéktartó van. Más asztalokon pedig lent, a padozattól pár centiméterre, rácsos faállvány szolgál a nagy vizesedények elhelyezésére, *A konyhaasztalhoz természetesen kétféle három hasonló színűre festett ülőke („hocker”)* is tartozik,

BEVONÁS. Úgy a szekrények polcait, mint a többi bútor lapjait be is szokták vonni. Erre a célra régebben viaszosvásznot, újabban linóleumrétegeket alkalmaznak. Vannak azonban sokan, akik egyszerű, lesúrolható falappal vonják be az asztalt. Mindezeknél sokkal célszerűbb dolog a konyhaasztalt és a székek lapjait eternitlemezekkel bevonni. Ezzel ideális burkolóanyagot alkalmazunk. Az azbeszt és cement

vegyülékéből készült anyag a forró tálakat is jól bírja, vágás, folt, piszok nem hagy rajta nyomot (csak savat ne cseppentünk rá!) és egy vizes ronggyal letisztítható« Színhatásában is elég kellemes.

A polgári konyha *padozatát* is szokás ma linóleum- vagy gumiszőnyeggel beborítani, de többnyire már az építésnél ügyelnek arra, hogy élekbe, sarkokba a szemét le ne rakódhasson.

FALBEVONÁS. Erre a célra leggyakrabban az olaj- és mézsfestést alkalmazzák. Újabban a repedező és tisztaságra ártalmas csempézés helyett szokták az üveggel való falbevonást is alkalmazni. Sőt, mivel az üveglap törekeny, rózsaszínű kvarclapokat is használnak erre a célra. De vannak már víz- és gőz-álló tapéták is, zománcos felülettel, mely könnyen lemosható. Készülnek a konyhaablakokra való könnyű függönyök is olajosfelületű selyemből, vidám színekkel. Sem füst, sem piszok nem hagy rajtuk nyomot.

EGYÉB ESZKÖZÖK. — *A hűtés* céljaira ott, ahol nincs villamos hűtőszekrény, még most is a jég szekrény szolgál. Vannak már modern konyhaszekrények, melyeknek élelmiszertartó része villamos szellőzőkészülékkel van felszerelve (ventillátor). Még hasznosabbak ezek akkor, ha a konyhaszekrény szellőzője kiszolgál a szabadba. A jég szekrénynek üveggel bélelt falai több tisztaságot biztosítanak, mint a puszta fa-, vagy bádofalak.

A konyha felszereléséhez ma már *az öblítő-* és edénymosogatókészülék éppen úgy hozzátartozik, mint a fürdőszobához a mosdóasztal. A vízcsap alatt elhelyezett asztal nagyjából egy falra erősített konzolasztra emlékeztet, s kettős osztású. Kettős vályúja kívül fa, vagy nikkelezett fém, belül Zománcozott fémből készül.

A vízcsap felett persze a konyhai *vízmelegítő* is kívánatos, mely pár liter melegvizet mindig készen tárol. A vízcsapra

rászerelhető gumicső pedig a háziasszonyt sok fáradtságtól kíméli meg főzés közben.

A konyha felszerelését a már említett *forgatható konyhaszék* egészíti ki» Nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a régiebb, kezdetleges szemétyűjtő-dézsák helyett ma nagyobbfajta zárt szemétvödröket használnak. Előnyük, hogy egy lábnyomásra felpattan a tető-fedőlap, így nem kell kézzel hozzányúlni, mikor a hulladékot beleöntjük.

VILÁGÍTÁS. A konyha nappali világítására a magasan fekvő ablakok, mesterséges világításra a félindirekt fény legjobb. Fontos dolog, hogy a főző személy árnyékmentes fényt kapjon. Ha ezt másként nem lehet megoldani, akkor egy kifeszített sodronyon ide-oda húzható függő csigalámpával kell lehetővé tenni a minden helyzetben való jó fényt. Általában modern konyhákban az az elv uralkodik, hogy a konyha minden fontosabb munkahelyét külön-külön lámpa világítsa meg. Négyzetméterenként 15 Watt villanyfényt számítanak világos falfestés mellett,

A VILLANYKONYHA

Alapjában véve mindenféle tűzhellyel berendezett konyha lehet észszerű. Még a petróleum- és benzinkályhán is megtanulja a jó háziasszony, hogyan kell egyszerre több tál ételt elkészíteni, A takaréktűzhelyek, melyek ma vegyesen fa- és széntüzelésre alkalmasak, szintén jó szolgálatot tesznek ott, ahol nincsen gázvezeték. Ezek használata azonban nemcsak faluhelyen indokolt, hanem mindenütt, ahol a konyhát naponta hosszabb időn át kell fűteni. (Lakó-konyhákban stb.) Ilyen helyeken ugyanis az egyszeri fűtőanyaggal főzést és fűtést végez a tűzhely. Persze ma már nagyvárosi konyhákban legszívesebben a gázfűző- és sütő-alkalmatosságokat használják, gyakran széntüzelésre is berendezve. Kezelésük egyszerű,

könnyű és aránylag gazdaságos. Erről tehát nem sok újat lehet mondani.

Annál inkább arról, ami most világszerte terjed: a villamos konyháról. Nálunk, a kivételektől eltekintve, még inkább csak a jövő óhajai közé tartozik a villanyfűtés. De ott, ahol a természet és az energiagazdaság bőven méri a villamosságot, már meglehetősen olcsó és elterjedt.

A villanykonyha nemcsak egy újfajta „főzőhely” uralmát jelenti a konyhában, hanem a házvezetésnek egy új, tökéletesen mássá lett gazdasági és üzemi technikáját is. Tulajdonképpen úgy kell tekinteni a villamos konyhát, mint amely a jövőendő háztartásban az üzemi központ lesz. Ideális elgondolás szerint abból fogja majd fehér selyemblúzban és kesztyűs kézzel a háziasszony egész háztartását irányítani.

Hogy ez a beállítás nem ábránd többé, azt amerikai és sok európai villamoskonyha példája is elég tisztán mutatja. Lássuk csak, miként fest a valóságban ma már egy jól felszerelt villanykonyha.

Tejüveggel borított falai és jól alkalmazott világításforrásai káprázatmentes, egyenletes világitást nyújtanak. A földre helyezett gumiszőnyeg pedig kellemessé teszi benne a járását.

Az egyszerű és igénytelenül ható villany-„tűzhely” az egyik fal közepén áll. Rajta három főzőnyílás és a magasan fekvő sütőnyílás. Ezenkívül több kapcsoló szolgál az áram bekapcsolására. A villamoskészülékeket beiktatjuk és tetszésszerű munkát végezhetünk velük. Vannak jó villanytűzhelyek, melyek egyúttal széntüzelésre is alkalmasak.

Az előkészítést a tűzhely mellett lévő, s zománcozott *munkasztalon* végzi a háziasszony. Ezen áll a konyhai villanymotor is. Az asztal alatt van egy kis szekrény, a villamossági eszközök és főzőedények lehelyezésére.

A tűzhely másik oldalán van a villamos *jégszekrény*. Milyen avult kifejezések! A villamos tűzhelyben nincs tűz, a jégszek-

rényben nincs jég! Ezért állhat a jégsekrény a tűzhely mellett, nincs ami olvassza, nincs ami elolvadjon. Ennek a hűtőkészüléknek felszereléséhez tartozik egy villamos kávémasina is. Mindig tele van kávéval. Légmentesen elzárva, a kávé mindig friss marad, s annyit csurgat a csészébe, amennyire éppen szükség van. Tej, vaj, sajt is ebben a hűtőkészülékben van elhelyezve.

Kissé odább az *edénytartó* van (lehetőleg a tűzhellyel szemben lévő falon, könyöktávolságra) és a sokféle készlet, tányér, tál, üvedény itt kap helyet. Persze jórészt törhetetlen és melegálló üveg főzőedények ezek.

De térjünk vissza a munkaasztalhoz. A három kapcsoló és a villásvégű dugókkal szerelt háztartási eszközök biztosítják a munkák könnyűségét.

Működik a m o t o r és ezeket a konyhai munkákat tudja egymás után végezni:

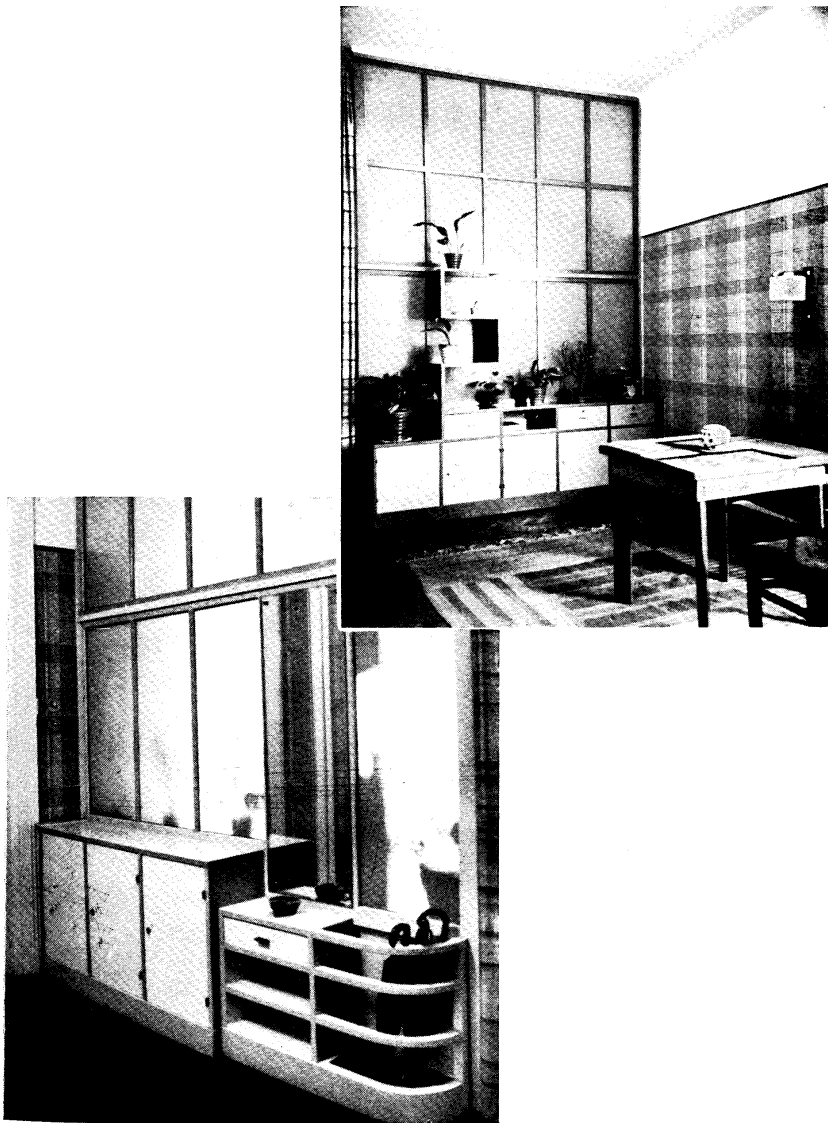
<i>felveri a tejszínhabot,</i>	<i>áttöri a parajt stb.,</i>
<i>kavarja a tortaanyagot,</i>	<i>reszeli a zsemlyét,</i>
<i>gyúrja a tésztát,</i>	<i>keveri a mártást,</i>
<i>vágja a főzeléket,</i>	<i>darálja a mákot, diót stb.,</i>
<i>darálja a húst,</i>	<i>hajtja a kávémasinát,</i>

készíti a fagylaltot stb.

De nemcsak ebből áll a villanykonyha teljesítménye. Be-kapcsolható és működik:

*a villanyvasaló, a villamos teaforró,
az edénymosogató- és a szárítógép.
A konyhában van még villamos ventilátor, villamos
melegvíztartály.*

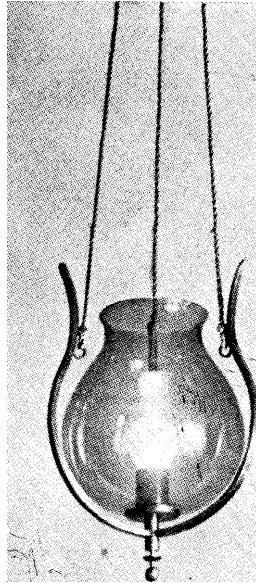
*Míg a pincében villamos árammal hajtott ruhamosó
centrifugálgép és villamos szárítókészülék*

XLIX. — FARAGÓ ÉS GRÓF:
ÜVEGFALLAL
KETTÉVÁLASZTOTT
NAGY ELŐSZOBA KÉT RÉSZE

L/A. — BLOM ÉS WAHLMANN (STOCKHOLM): FÜRDŐSZOBA

L/B. — LÉPCSŐHÁZI
LÁMPA SÁRGARÉZ

L.I. — JÖLFELSZERELT KONYHASZEKRÉNY

LII. — FARAGÓ ÉS GRÓF: ELŐSZOBAFAL

teljesít háztartási szolgálatot, természetesen a maguk helyén indítható áramszolgáltatással

Nagyjában ez a villamos konyha elrendezése» Tér van hozzá. elég. Egy összecsapható tolóasztalka is odalapul a falhoz, hogy a szükségparancsolt helyen, a konyha bármely részén, fel lehessen állítani.

Ezt a nagyszerű kényelmet és páratlan tisztaságot csakis a villamosenergia biztosítja. Igaz viszont az is, hogy a villanyáram mai viszonyaink közt még meglehetősen drága (a gázhoz hasonlítva).

Hogy tehát a villanykonyha üzemköltsége kisebb legyen, nemcsak az áramszolgáltató központok végeznek nagy erőfeszítéseket, de a technikusok is. Előbbiek olcsóbb éjjeli árammal járnak a háztartások kezére. Ezt az éjjeli áramot nagy hőtárolókban forró víz alakjában gyűjtik össze a háztartásban, s nappal azután a főzésnél, fürdésnél, fűtésnél stb. használják fel.

A technika viszont arra törekszik, hogy jó hőálló edényeket készítsen. Ezek gyorsabban melegítenek, mint a közönséges edények. Kiderült, hogy erre a célra az alumíniumedények nagyon alkalmasak. De még ezeknek a hőviszonyait is fokozni lehet, ha a feneküket fekete lakkréteggel vonják be. Az ilyen edény átlag húsz százalék időmegtakarítással — tehát ugyanannyi áramköltség-megtakarítással — forralja fel a vizet.

E kísérletek terén ma Amerika vezet, háztartástechnikai laboratóriumaival. S talán ennek is köszönhető, hogy a villamos gomb nyomására működő háztartás ott rohamlépésben hódítja meg a társadalmat. A legfőbb törekvés ott a konyha területén is: az *idő*- és munkamegtakarítás.

Azonban ilyesfajta kísérletek már széles arányban folynak Európában is. így például Bristolban egy nőegyesület kísérletképpen egy házat teljesen villamosított — „all electric house” — és oda egy fiatal házaspárt, más részébe pedig két idősebb lakótársnőt költöztetett be a villamos háztartás pontos megfigyelésére.

A KONYHA ÜZEMTANA

Mint általában a modern ipari üzemvezetés, úgy a konyhai munkának racionalizálása is Amerikából indult ki. Már 1865-ben hozzáfogtak ott, hogy kutassák a módokat, melyek a konyhai és háztartási munkát minél egyszerűbbé és szinte fáradtság nélkülivé teszik az asszonyokra nézve, Jowa államnak Amesben levő egyetemén, akkor is, azóta is kiváló szaktudósok foglalkoznak e konyhatechnikai kérdésekkel. De sok más egyetemen is fontos tárgy lett a háztartás-vezetés. Kitűnően felszerelt műhelyek, kísérleti gépek, mérőeszközök segítségével folyik e helyeken a munka. Ma ennek a racionális konyha-vezetésnek legfőbb apostola Christine Frederick, akinek „Efficient Houskeeping” című munkája ma már százezres példányokban forog köz-kézen. A kitűnő szerző e könyvében megállapítja, hogy a régimódi összevisszasággal berendezett konyhákban a főző-asszony idejének körülbelül a felét edények rakogatásával, főzőeszközöknek ide-oda tologatásával tölti el. Megállapította, hogy egy helytelen beosztású konyhaszekrény egymaga azt idézi elő, hogy a konyha kezelője hetenként három kilométernyi felesleges utat tesz meg a konyhájában, tehát mintegy 3½ órán át végzett felesleges munkát.

Miss Frederick három alapelvben foglalta össze a helyes konyhai berendezések lényegét.

1. Akár állva, akár ülve dolgozik a háziasszony, minden tárgy, egy kartávolságra elérhető helyen legyen tőle.

2. A konyha bútorzatának és berendezési tárgyainak teljesen a munka sorrendjét kell követniök. Előbb az ételek előkészítéséhez való szekrények s asztal állnak, azután a tűzhely és sütő, ezután a tálalás céljaira szolgáló kerekéken járó asztal és edény-tartók, végül a mosogathoz szükséges felszerelés következik. Csakis ezáltal lehet a cikk-cakkban való járkálást, kapkodást elkerülni.

3. Minden munkaeszköznek a háziasszony, illetve a főzést végző személy testmagasságához és méreteihez kell alkalmazkodnia. Ha egy fiatal pár berendezkedik s vásárlás céljából megjelenik az amerikai nagyáruházban, a konyha bútoraihoz mértéket vesznek a háziasszonyról. Az asztal, a tűzhely lapja csipőjéig ér, a szekrények tetejét úgy alkotják meg, hogy kinyújtott karral jól elérhesse, az edények elmosására szolgáló vályukat, kagylókat pedig úgy helyezik el, hogy derékhajlítás nélkül végezhesse e munkákat. Minden konyhaasztal kicserélhető lábakkal készül, hogy amikor változik a szakácsnő, az ő testmagasságához való lábak kerüljenek a megfelelő asztalba.

Ennyi aprólékos figyelem mellett természetes, hogy az amerikai főzőasszony konyhája csakugyan laboratóriumra emlékeztet s a színes kivitellel, tiszta, ragyogó felülettel készült bútorok vizgyógyintézeti benyomást keltenek.

Az amerikai konyhában igen sokszor a legravaszabb technikai megoldásoknak is jut helyük. Telefon, rádió szolgálja a főzőasszony kényelmét. A megrendelt árut gyakran csak az ajtóra szerelt tartályba helyezi a fűszeres szolgálja és a forgó kosár rendszerével lehet azt a szobába, vagy a konyhába juttatni.

A háziasszony kényelmét szolgálja az úgynevezett „Pullmann-nook” is. Egy kis fülke ez, a konyha közvetlen közelében, hogy a köznapi ebédet ne kelljen a nagy ebédlőbe vinni, hanem ott lehessen elfogyasztani ahol táalálása történik.

Az amerikai háztartási üzemek ily módon való megkönnyítését Európa is felkarolta. Kivált a háború utáni, modern kislakásos építkezés sajátította ki ezeket az eszméket. Legismertebb ezek közt a „frankfurti konyha” példája. E német város tanácsa lassanként húszezer bérlakás számára írta elő azt a konyhatípust, mely a legegyszerűbb módon teszi lehetővé a főzést. A frankfurti konyha 6-5 m² területet szán a városi házakban erre a célra és pontosan standadizált méretek szerint készülnek az ily nagyságú konyhák összes felszerelési tárgyai is.

Az amerikai konyhatudomány úttörői pontos számadatokkal is igyekeztek bebizonyítani, mennyire fontos a főzésnél követett eljárások racionalizálása. Megmutatták, hogy az „észszerű konyha” milyen erőmegtakarítást jelent számokban. Kiderült, hogy egy négytagú kis család étkezésénél a főzőasszony a régi elvek mellett 5848 lépést tesz meg hiába. Három és fél kilométert gyalogolt össze-vissza sétálva feleslegesen a konyhájában. Úgy, hogy ebből senkinek sincs haszna.

Tréfalkozni természetesen lehet az ilyen szőrszálhasogató számításokon. Ezek az amerikai munkaelveken. De bárcsak átcsapott volna ez a tudomány már félszáz év előtt a mi ó-világunkba! Gondoljuk el, mennyi munkakilométert megtakarítottak volna vele jó háziasszonyaink. Mennyi in-szakadást, bokasüllyedést és tágulást, hervadó ifjúságuk korai megrokkadását! A háztartásvezetés műhelyi betegségeitől megkímélte volna őket a tudós.

A F Ü R D Ó S Z O B A

A modern lakásnak csaknem központja: a fürdőszoba. Valamikor a szalon volt a lakás legféltettebb része, ma a fürdőszoba lett azzá,

A szalon meghalt, — éljen a fürdőszoba! Ezt írta a mai lakáskultúra egy technikai rajongója» E tréfás jellemzésben benne van korunk egészségügyi és sportszerű testkultuszának elismerése is. Valóban, alig van olyan helyisége a mai lakásnak, melynek technikai kényelme, felszerelése, oly fontos volna számunkra, mint a fürdőszobáé.

Annál szomorúbb a statisztika megvilágítása, mely azt mutatja, hogy átlag csak minden harmadik-negyedik lakáshoz tartozik egy-egy fürdőszoba, s az is csak a nagyvárosokban.

Pedig a legkezdetlegesebb fürdőszoba is jó szolgáltatokat tesz a népegészségnek. S ezért elmaradhatatlan a nyugateurópai kislakásokban.

Lássuk először azt, ami pótolhatja a fürdőszobát.

Ott, ahol másként nem lehet: a konyha falára egy vízmelegítőt (gázkészüléket) szerelnek fel, amelyből egy kétméteres gumicső nyúlik ki, s annak a végén egy nikkelezett fémcsőkarika van, amely a test köré helyezve, azt zuhanyszerűen fecskendezi. A fürdő személy bele áll egy kerek (mintegy méteres átmérőjű) kis dézsába, mely készülhet gumiból, vagy horganyból, s az utóbbi esetben oda van erősítve egy cementtalapzatra. Lehet ehhez az álló zuhanyfürdőhöz egy kerek gumírozott szövethől való függőnyt is felszerelni, amely a dézsát mintegy két méter magasságig köröskörül zárja, úgy, hogy a fürdő személy mögötte elbújik. Ez a függöny egy kerek

fémszerelvényről lóg le, s az egész egy hengerded zuhanyfülkének felel meg,

Angliában sok munkás-kislakásban a lakókonyha egyik részében a padozat egy darabja helyén eltolható vaslemez van, s ez alá süllyesztve egy fürdőkád, amelybe a konyhai tűzhelyből cső nyúlik ki és ez vezeti oda a meleg vizet,

Németországban egy cég úgynevezett „népfürdőkádakat” gyárt, a horganyozott bádogkádát, melynek ára 20—30 pengő közt mozog.

Újabb kislakásépítkezéseknél már inkább parányi fürdőszobákat építenek. Egy és fél négyzetméternyi fülkét még a legkisebb munkáslakásnál is ki lehet hasítani erre a célra. Az ilyen csöppnyi fürdőszobákban a következő felszerelés van.

1. Fürdőkád műköből. 104 cm hosszú, 70 cm széles, 62 cm mély. Padka is van benne. Tehát az ülő ember teljes fürdőt, lábfürdőt és zuhanyt vehet benne. Két perc alatt megtölthető vízzel.

2. Mosdóasztal porcellánból, falra erősítve.

3. Falipolc mosdáshoz való szükségletek számára»

4. Vízmelegítő (gáz)- készülék.

A polgári lakások rendes fürdőszobáiban általában kényelmesebb a felszerelés és nagyobb a térség.

Egészségi szempontból, s célszerűség dolgában a kívül-belül zománcozott, s öntöttvasból készült fürdőkádak a legjobbak. Ezeket legkönnyebb tisztán tartani. Célszerű őket törekeny vaslábak helyett öntöttvasból való gerendákra helyezni, hogy a fenekük alatt bármikor lehessen a padozatot tisztogatni, s a vízlevezető csövet is könnyű legyen javítani. Ugyancsak célszerűen szerelik ma már a hideg-melegvizet bevezető csöveket is. A fürdőkád végeinél a padozat felett szabadon (nem a falban) vezetik őket, s ezáltal bármilyen javítást pár perc alatt el lehet végezni.

A fürdőszoba másik fontos felszerelési tárgya: a fürdőkályha. Legelőnyösebbek ma is a gázfürdőkályhák. Ezek ma már szinte tökéletes szereléssel: autogejzír-szerkezettel készülnek és pillanatok alatt szolgáltatják az aránylag olcsó langyos-, vagy forró vizet. A nappal és az éjjel bármely órájában szolgáltatásuk. Ámde ezeknek beszerzésénél sem helyes, hogy a szép külső megválasztása legyen a főszempont. A rézbádoggöpeny mögött van az igazi szerkezet, a spirális csővezeték, melyben az öngyújtó gázcsap a vizet felmelegíti, s ennek a szerkezetnek pontos működése, a csővezeték megbízhatósága az alapja a fürdőkályha hibátlan működésének. A jó vízmelegítő készülék önmaga szabályozza magát úgy, hogy a gáz csakis akkor, s addig ég, amikor, s ameddig víz folyik a csőben. Ezzel tehát kiküszöböli a csövek túlhevítését, ami a kezdetlegesebb készülékeknél sok bajt okoz. Itt is csak a készítő cég jó márkája lehet a laikus vásárló számára kezesség és megnyugvás.

Lássuk most, melyek a fürdőszoba egyéb egészségügyi és tisztasági követelményei?

A falak csempézése (kerámiai anyaggal, vagy üveglapokkal) nem okvetlenül szükséges. A jó zománc- vagy olajfestésű falmező is elegendő, mert ez is tisztára lemosható.

A falbaépített mosdóasztal, s a felette levő üvegpolc, melyet nikkelezett falikarok tartanak, a mosdószerkezet elhelyezésére viszont fontos kellék.

A padozat befedésére gyékényeket használnak. Ezek közt a japán-gyékények a legjobbak. Ennél is tartósabbak a gumi-szőnyegek, melyek a járás kényelmét is biztosítják. Alattuk persze cementezett padozatnak kell lennie.

Semmiféle textilanyag nem való a fürdőszobába. Ezért a párnázott, vagy takaróval ellátott heverők sem célszerűek. Ugyancsak mellőzendők a különféle állati bőrök, s az ablakfüggönyök is.

A fürdőszobák átalakítása öltözővé, szintén nem egészséges gondolat. Ha van toalett-asztala, annak lába fémből, lapja vastag, köszörült üvegből készüljön.

Az ilyen szoba szépsége világos falaiban rejlik. Azonkívül jól elhelyezett mennyezetvilágító lámpája és minden zugának tiszta csillogása szolgál díszül. A nikkelezett, vagy krómozott tartókon, törülközők, szappan és esetleg száj mosószerek vannak. Porcellán-, illetve üvegedényekben elhelyezve, könnyű tisztításukkal és simulékonysággal fokozzák a fürdőszoba szükséges kényelmét.

De a fényűzés eszközeiben tartunk mértéket. A keleti fejedelmek illatfürdőire emlékeztető ravasz meglepetéseket, tarka fürdőkádakat, világítófülkéket, fortélyos zuhanykígyókat és márványlépcsőket engedjük át az amerikai iparmagnásoknak és filmszillagoknak.

A korszerű polgári fürdőszoba beéri a technikai segédeszközök mértékével, s azzal a tárgyilagos szellemmel, melynek lakásunkban éppen a fürdőszoba a legjobb képviselője.

FÜRDÉS HAJDANÁBAN

A mai emberrel valósággal veleszületik a minél gyakrabban való fürdés vágya. A bőrápolás és az egész test kultúrája szinte mindennapos szükségletté teszi az európai társadalomnak igényesebb emberei számára a fürdést. Régente ez másként volt. Az ó-kori népek közt elsősorban a rómaiak fordítottak nagy gondot a fürdésre. Ámde ott is inkább a nyilvános fürdőket látogatták. Caracalla híres thermal (melegfürdői) még romjaikban is csodálatba ejtik a mai szemlélőket. A császárság korában magának a római birodalom fővárosának nyolcszázhetven nyilvános fürdője volt. A mai gőzfürdőknek csaknem minden kényelme megvolt ez illatos márvány-termekben. De a fürdők ott a testápolás mellett afféle klubokat is pótoltak. Az előkelők itt fogadták barátaik, ügyfeleik s pártfogoltjaik javarészét is. Magánfürdőik csak a leggazdagabb polgároknak voltak.

A középkor folyamán szintén csak a nyilvános fürdők voltak népszerűek. Az előkelő osztályok e közös fürdőhelyiségeiben talán kevesebb volt a higiéná» mint az ó-kori melegfürdőkben, de a testápolás mellett a társasági élet s az ifjúság sportszerű játékaiknak egy része is itt zajlott le.

Nagy hatással volt ezekre a közeli Keletnek s általában a mohamedán népeknek nagy fürdő-kultúrája. A muzulmánok vallása által parancsolt mindennapos tisztálkodás lassan fenyűzéssé vált. Rózsaoajokkal, ámbrákkal és virágillatokkal túlterhelt testápolás lett belőle. Ennek a hatása nem maradt el a törökökkel érintkező más népeknél sem. Így fejlesztette ki hazánkban is a török hódoltság a fürdők s főleg a budai hévizek kultuszát, aminek emlékei márványos, kupolás csarnokokban máig is megmaradtak.

Az újkor embere — s főként a gáláns társadalmak közönsége — mindezt alig ismerte. A francia királyok számára tündéri kastélyaikban gyártott gyönyörű fürdőszobák a leírások szerint megdöbbentően piszkosak, elhanyagoltak voltak. A főrangúak pedig beérték az illatosított zsebkendővel való nagyon felületes ledörzsöléssel — mosdás helyett.

Ilyen körülmények közt valósággal forradalmi cselekedetnek nevezhető, hogy az angolok 1700 táján népszerűvé teszik a hideg vízben, szabadban való fürdést, mely az ő természetkedvelő s edzett életmódjuknak magától értetődő következménye volt. S ugyancsak ők voltak azok, akik körülbelül 1800 táján a fürdőszobák intézményével megismertették Európát. Máiig is Anglia az az ország, melynek e téren vezető szerepe van. Éppúgy, mint a sportok és a testnevelés területén, a fürdőszobák technikájában is ők adták a legtöbb sugallatot a múlt század utolsó negyedében a többi országoknak s az angol lakások adják a legjobb példákat is a túlzás nélkül való, célszerű fürdőszobai felszerelésekre.

AZ E R K É L Y

Mikor a szabad természet még hideg lehelletet sóhajtoz és kerti padon ülni csak fázva lehet, napsütéses sarkával már hívogat az erkély. A hóvirág, a krokusz, a jácint már elvirágzott, de még nincs itt az ideje a tavasz igazi virágörömeinek. Mégis ifjúkorunk hangulatára vágyódunk és egy-egy kis rövid szerencsére a napos terraszokon.

Ez az erkély értelme is. A déli, enyhe égöv alatt nincs a házaknak erkélyük. Minek is volna? A földig érő szárnyas ablakokat kinyitják és a szobába beáramlik a kék ég, a langyos virágillat s az ember csak kinyúl a természetbe. Az erkélyt az északi népek, a zordabb éghajlatok lakóinak találták ki. Nekik kell az erkély: átmenetnek, összeköti a szobát a szabad természettel, a kerttel, hogy a lakás mintegy megérezhesse a zöldelő világot.

Tulajdonkép új földdarab ez a városi házak kontinensein. Alig félszázada, hogy felfedeztük, milyen értékes és fontos.

Mi volt a régi idők erkélye? Jórészen parlag. Lomtár és hűtőhely. Ott telet a tűzifa és ott nyaralt a jégszekrény. Mulatságos elolvasni, miért ajánlották a pár évtized előtti építész-könyvek, hogy a bérházakat erkélyekkel lássák el. Azt mondják: a háziasszonynak szüksége van szellőztetőhelyekre. Az ágyneműnek és a ruhaneműnek kell a reggeli napfény, a levegő az erkélyen.

Az emberre nem is gondoltak.

Igazán csak ez a mostani század fedezte fel az erkélyt.

Egyszerre észrevették, hogy a lakás nem ér véget ott, ahol a szobák lezárulnak. Az erkély — éppen úgy, mint a kert — meghosszabbítása szobáknak, sőt több annál: egy darab egészséges földnyelv, stilizált természet»

Abban az időben, mikor a virágszeretet kezdett e század új hitvallásaként, mint a művészetimádás egyik ünnepi rítusa bevonulni mindennapos életünkbe, az erkély is csupa üdeség volt»

Az erkélyvirágok ma is szebbé teszik a szobák életét» Reggel kinyitod az erkélyajtót és bepermetezi parfümjét a tavasz» Nappal: a mellvédre rakott vályúkból színes pártázatot kap a lakás»

Az erkélyről özőnlő napfény és színöröm nem tűr akadályokat. Kedvéért le kellett szedni a nehéz szövetfüggönyöket az ablakokról» Ki kell nyitni az ajtót. S lassan meg kellett nagyítani az összes ablakokat, üvegtáblákat.

*

Lassan, határozottan kialakult az erkély sajátos virágkultúrája» Ez nemcsak a virágok városi életkörülményeivel vet számot» De a házfal és erkély ízlésbeli követelményeivel is» Ahol erős szél-járta balkon van, oda pelargóniumokat ajánlatos ültetni» A déli oldalra viszont nem szabad fuksziát vagy begóniát rakni. Az erősen napos fekvésű helyeken a petunia virágzik szépen. Tölcséralakú virágai tízféle színben virítva éltetik az erkélyt. A sarkantyúvirágot viszont fali cserepeken vagy lelógó vaskosarakban mint csüngő növényt lehet szépen felhasználni.

Persze, valamennyi közt a pelargónium-félék a leghálásabbak. Csakhogy az olyan épület, melynek fala piros téglákkal van kirakva, nem jó háttér a piros virágú növényeknek. Éppen úgy, mint ahogy oktalanság volna fehérre meszelt fal elé fehér petúniákat rakni. Még a távlatokkal is számot kell vetni. A harmadik és negyedik emelet erkélykorlátján helytelen

fuksziát vagy lobéliát tenyészteni. Lentről eltörpül ezeknek apró virága,

*

Mikor a világháború után új egészséghullám járta át az egész európai életformát, az erkély egyszerre fontosabb lett még az összezsugorodó szobák satnya életénél is.

Veranda és terras, zöldhely és napozó, minél több enyhely a szabad ég alatti fényességben, ez a vágy át- és átjárta a sportoló ifjúság egész lényét. Az erkély funkcionáló szerve lett egy nagy életakárnak, melyben összerosódik a jókedv, a tisztaság, az egészségápolás és a torna.

Az erkélynek úgyszólván óránként megvan a városi bérletben a különleges működési feladata.

Reggel a hálószobából félig felöltözve ide megy ki napozni a szobaladó, (Ezért legjobb építő-beosztás a keletrenező hálószoba s a hozzáfüggesztett erkély,) Délelőtt a ruhák szellőztetésére és az ágyneműk levegőztetésére szolgál. Az iskolából hazatérő gyerekeknek remek fekvést nyújt a pihenő-ágy. Az uzsonna talán seholsem esik jobban, mint egy tarkaernyős erkély magasságában. És a háziasszonynak őszinte öröm a virágok alkonyati locsolása is. Az est homályában újra a munka fáradságát lehet kipihenni, A nyugágyakon, ahol lassan elül az uccai forróság, és a zsongító légi párák és apró mécslángok szüremlése lesz úrrá,

*

A mai erkély ehhez a szervi szolgálathoz igazodik egész berendezésével.

Ott, ahol elegendő térség van rendelkezésre, egy kis svéd-torna-eszközzel, bordásháttal is fel van szerelve. Ahol pedig tetőtérasszá szélesedik, az építész még a zuhanyozóra is gondol, sőt piciny fürdőmedencét is beilleszt a betonlajzatba.

De akármilyen kicsi az erkély, a heverő-bútor nagyon fontos a berendezésében, A fonott kosár-bútor legalkalmasabb erre. Könnyűsége, széles felülete, jó a fáradt tagoknak. Az asztalt, ha nincsen számára hely, könnyen pótolja a szobából kigurítható teáskocsi, A székeket össze lehet csapni, hogyha vas- vagy favázuk megengedi, A csíkos nagy napernyőt is be lehet csukni feladata végeztével.

De a pihenés legyen zavartalan.

És szükség van egy jó, elhúzzható függönyre is. Ez is az új idők kívánalma. Az erkélyek kőkerlátja sohasem elég magas, A növényzetük sem eléggé sűrű. A szemközt lakók és szomszédok pillantásait könnyen elkerüljük az egyszerű húzós-függönnyel, vagy a még egyszerűbb spanyolfal alkalmazásával.

Mi kell még ezeken kívül egy mai erkélyre?

Egy jó falilámpa, esővédő homályos üvegburával. Vagy egy fémcsőrádra szerelt állólámpa, mely a szobából könnyen kivihető. Pár függő vagy falhozlapuló virágcserep kovácsolt vastartályban. És a textil-holmik tarka, csíkos, virágos jókedve,

A kerti és veranda-étkezésnek, üldögélésnek, játéknak külön színes garnitúrája van.

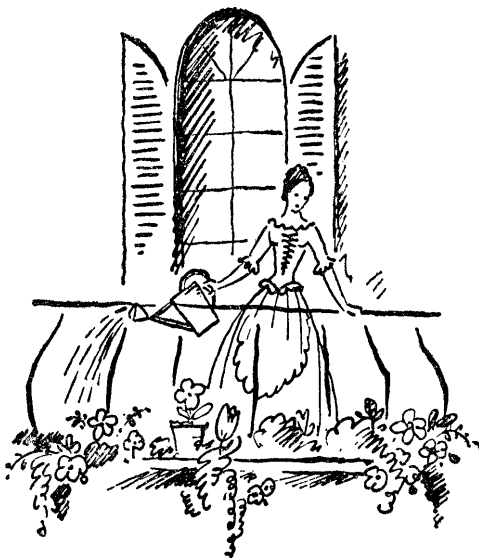
Anyaga: a vászon, A csíkos lenvászon, a parasztvásznak, a spricelt mintájú abrosz, vagy a csillagokkal díszített viaszkos-vászonerítő. Talán nem is esne jól egy uzsonna „en plein air”, egy jeges limonádé, vagy egy kis társasjáték máskép, mint a falusias színek merész ütemével.

Napálló, esőálló, durvaszövésű festett vásznak — az ernyőtől a heverőtámláig mindenütt.

És a másik dolog, a felszerelés, ami ezt stílusosan kiegészíti. Tarka cserépedények az asztalon. Egyszínű, élénk köedény: mázas kancsók és jó öblös findzsák.

Tálcáknak azok a vastag fonott kosarak alkalmasak, melyekből mosolyogva kínálkozik a kalács és a gyümölcs. Ez is csíkos, ez is rusztikusán egyszerű.

Az erkély az a hely, mely egy kicsit elfeledteti velünk a telet, a négy fal és a civilizált élet mindenféle egyenruházatát. A kultúra szökevényei itt érzik jól magukat.

V I L Á G Í T Á S

Harminc-negyven év előtti világban élünk még a lakásvilágítás dolgában. Aki elindul lámpát vásárolni, az is legtöbbször a múlt idők szerint való „szép” lámpákat keres, csillárokat sok égővel, nehéz bronz karokkal és tárcsákkal. A jelen század első évtizedeiben azt szerették, ha a lámpa súlyosan anyagszerű és az iparművész egyéni bélyegét hordozza. Kevéssel azután a múltba nyúltak vissza lámpaformákért és ez még rosszabb eredményeket szült. Üvegcsillárok vakítottak káprázatos fénnel és mennyi aranyos facsillár, porcellán gyertyákkal! Mindenben volt stílus, ragyogó korhűség. De milyen mérhetetlen tömege fogyott a villanyáramhektovattoknak, amiket csak úgy elfecséreltek cél és haszon nélkül.

Az utolsó tíz évben már a világítás egész értelme megváltozott. Áramgazdálkodás, a villanyenergiának okos felhasználásával — ez ma a jelszó. A régi technikus és a lámpát tervező iparművész szellemi örökébe a fény-mérnök lépett. Egy egész tudományág fejlődött ki körülötte: a gazdaságos világítás. A fény-mérnök feladata kettős. Ő szabja meg a szobák helyes világításának feltételeit: hová, milyen és mennyi fényt juttassunk? De ő formálja ki a hozzávaló világító testeket is, ahogy mesterszóval mondják: „a szerelvény”-t. Értve ezalatt izzókat, fém-, üveg- és minden egyéb szükséges alkatrészt.

Egyszerű, polgári otthonaink persze nem igényelnek külön fény-mérnöki közreműködést. A világítás e tudósai és művészei inkább a különleges helyiségekben tevékenykednek. Terek, üzletházak, csarnokok, kiállítások, mulatók, színházak és más

ilyen helyiségekben, A mi számunkra elég, ha megismerkedünk az ő tevékenységük hasznos eredményeivel és megfogadjuk jótanácsaikat.

A fénymérnökök éppen olyan pontos számvetésekkel dolgoznak, mikor egy íróasztal, munkahely vagy szobarészlet fény szükségletét állapítják meg, mint a többi üzemtervezők. Mértékegységük a „lux”. Értik ezen azt a megvilágítást, melyet egyetlen gyertya fénye vet a tőle egy méter távolban elhelyezett és függőlegesen álló fehér papírlapra. Ez éppen egy lux. Ha ennek a papírelnyőnek egy négyzetméterére eső fényáramot nézem, akkor azt a mennyiséget „lumen”-nek nevezzük. Ez a két mérőegység: a lux és a lumen minden fényszámítás alapja. Igen érzékeny készülékek vannak ezen mértékegység szerint szerkesztve úgy, hogy mérni tudják velük akár a napsugár, akár a lámpafény erejét bármely helyen. És így e mérőeszközzel nem nehéz kiszámítani, hogy mennyi mesterséges fényre van szükség egy bizonyos területen vagy munkahelyen.

A fénynek szakértői nem győzik eléggé hangoztatni, hogy ne lámpákat és izzókat vásároljunk, hanem világítást. Nem attól függ egy szoba megvilágítása, hogy hány gyertyafény vagy hány kilowatt fogy benne, hanem, hogy helyes-e a fényelosztás. Sok apró körte helyett egy-két nagyobb világítótest kevés égővel célirányosabb. Ezeknél tehát sohasem lehet előnyös az a körülmény, hogy a lámpa, a csillár, a falikar díszes. A cifraság itt csak akadályozza a tiszta látást. A lámpa csak eszköze a berendezésnek, nem dísz tárgy. Az a fontos, hogy minél kevesebb áramfogyasztással, minél tisztább, egészségesebb, üdítőbb fényt kapjunk. A lakás korszerű berendezését tekintve tehát szép az a lámpa, melynek rendeltetése már magán a lámpa megépítésén is kifejezésre jut.

Azt mondtuk az imént: egészséges, tiszta fényt kívánunk az esti világításnál is. A fénymérnök ezt így fejezné ki: legyen

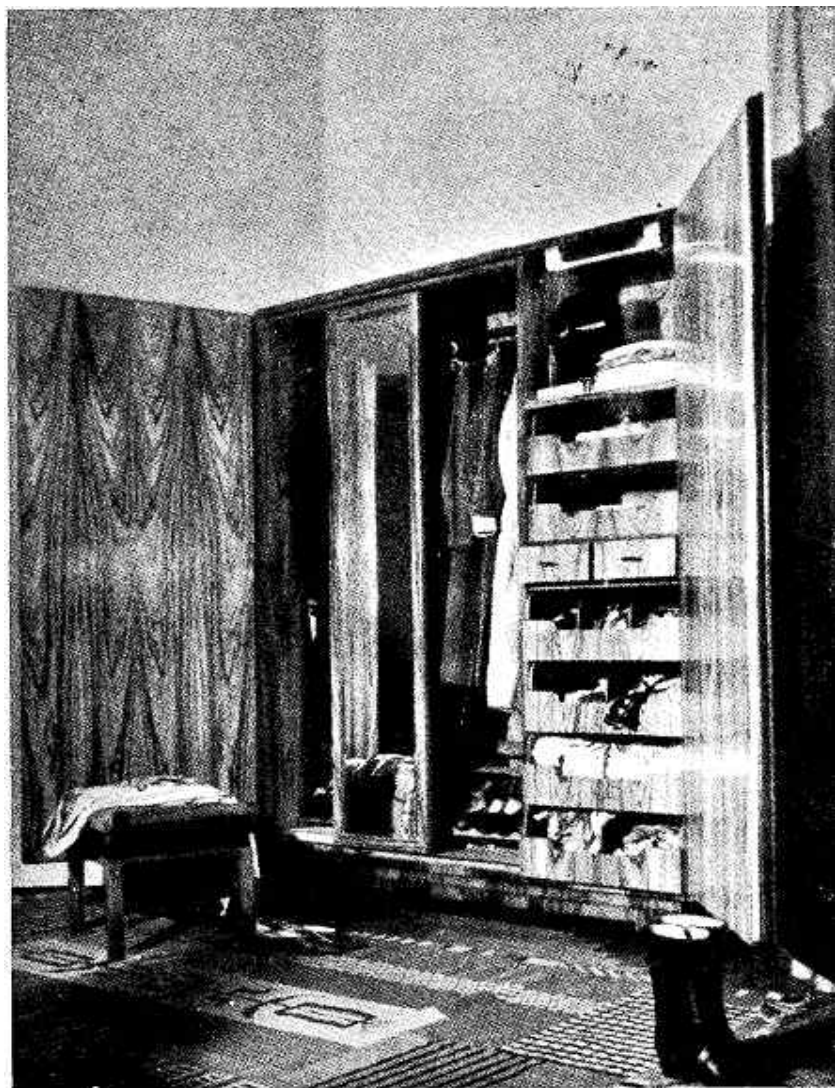
a világítás először is egyenletes, hogy a szobának belső tere ne szakadjon szét világos és sötét zugokra. Legyen azután a világítás mindenféle káprázattól mentes. Ezen azt értjük, hogy bele tudok a fényforrásba nézni és mégsem vakítja a szememet. És legyen végül mindenütt elég erős a világítás, a szobának rendeltetése szerint eléggé világos.

Mi biztosítja ezt a három fénykövetelést? Mindig a megfelelő hely s a megfelelő szerelvények összehangolása. A fény-sugár útja a szemhez nem olyan egyszerű, mint általában hinnők. Egyik helyen az a helyes, ha a világítás a lámpából közvetlenül jut a szemgolyóba. Másutt, ha a fény útjában előbb megtörik. S megint másutt az, ha e kétféle sugár összekeveredik. Ha egy nagy táncterembe, vagy díszterembe, színházba, moziba lépünk be, gyakran egyetlen égőtestet sem veszünk észre. Párkányok, oszlopok stukkó-díszek mögé vannak rejtve az izzók s fényüket fehér mennyezet veri vissza. Ezt hívjuk *teljesen indirekt* világításnak. Egyetlen sugara sem jut közvetlenül a szemünkbe. Ez adja a leglágyabb árnyékmentes fényt. Csak az a baj, hogy nagyon költséges. Polgári lakószobában nem is igen van rá szükség.

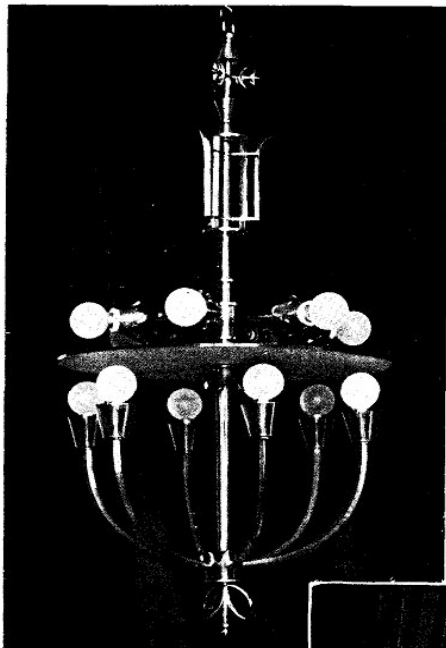
Üzletekben, irodákban, munkatermekben másféle világítást látunk. A mennyezet közepén pár centiméter mélyen üveg vagy porcellán félgömbforma lóg le és az öblével felfelé fordított opálszínű tálban van a láthatatlan izzó. Ezt a világítást nevezzük *fél-indirektnek*. Itt ugyanis a fényforrás sugarainak egyrészét a mennyezet veri vissza, másik része közvetlenül jut a szemgolyóba. Előnye tehát megközelítik az előbbiét.

Van azután tisztára *direkt világítás*, mint például egy íróasztali lámpaé, melyet ernyő takar be s így sugarainak túlnyomó része a vízszintes asztallapra irányul. A jó szerelvényhez tehát nem elég az erős izzólámpa.

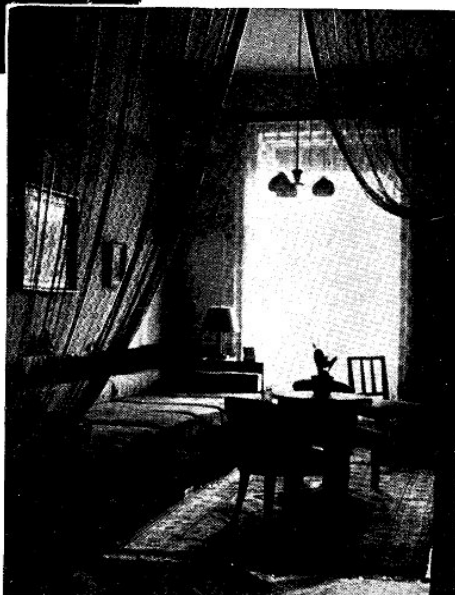
Az opálüveg, vagy homályos bura, az ernyő, a zománcozott bádogtányér mind fontos kelléke a fény irányításának. Csakis

LIII. — KOZMA LAJOS: RUHÁSSZEKRÉNY

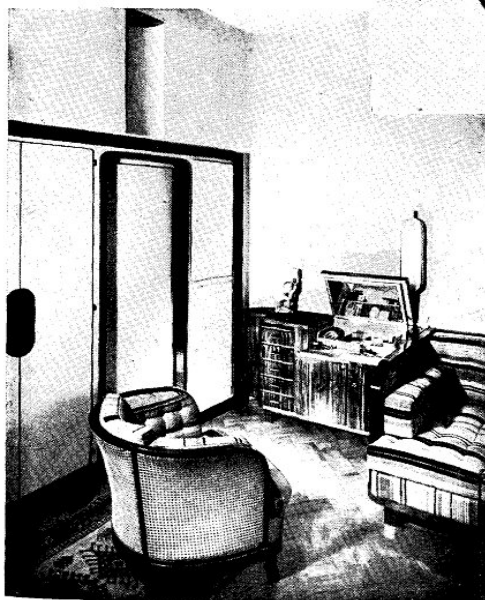

LIV/A. — KOZMA LAJOS:
CSILLÁR

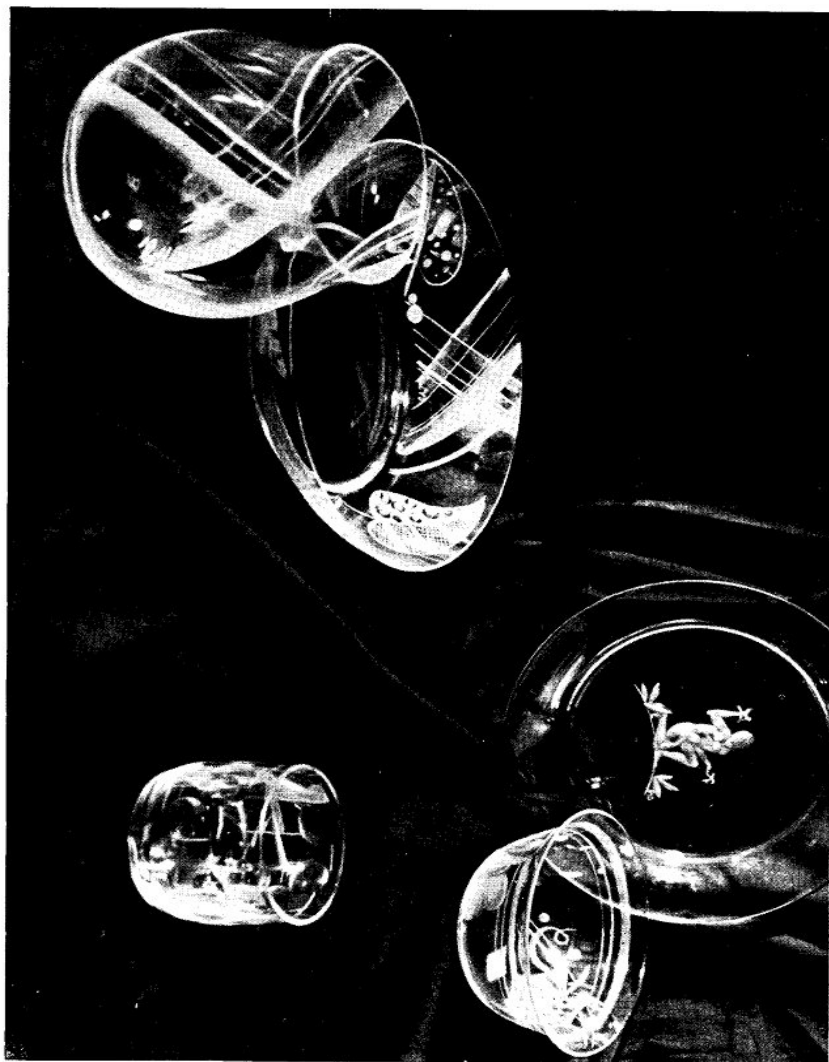
LIV/B.
URBÁNYI VILMOS:
ŰRISZOBA

LV/A. — LÁSZLÓ PÁL: CSILLÁR

LV/B. — KAESZ GYULA:
HÁLÓSZOBA-RÉSZLET

LVI. — BATHORY JULIA: ÜVEGEDENYEK

ezek segítségével lehet biztosítani egyrészt azt, hogy a fény káprázatmentes legyen, másrészt azt, hogy a fényenergiának csak kis része vesszen kárba s túlnyomó része hasznossá váljon. Hányszor látunk kevésbé fontos helyen egy csupasz izzólámpát égni, amint egy szál dróton árván lóg! Konyhában, éléskamrában ez is jó, — gondolják. Pedig ez a legfeleslegesebb pazarlás. Sokkal kisebb lámpa jobb szolgálatot tenne a szemnek és a munkának, ha például opálszínű golyóba foglalva, a tűzhely fölött, a falra erősítve világítana. Az ilyen fény nem kápráztat és nem veszi el sugarainak jelentős százalékát. Azonfelül a konyhagözők és a rozsdásodás ellen is jobban volna védve, hiszen hozzá lehet a burához férti és időnként le lehet mosni.

Van azután a fénypocsékolásnak egy másik neme is. Amikor minden fényt elnyel az izzólámpa köntöse. Ilyen például a hálószobák hagyományos „ámpolná”-ja. Színes sokszög, sötét üvegekkel vagy pergamenttel. Tarka hangulat és sötétség a szobában, megfelelő áramfogyasztással és villanyszámlával. Mennyivel észszerűbb itt egy egyszerű fémrúdról lógó tej üveg-gömb vagy egyszerű üvegizzó, homályosított üveggel.

Ne engedjünk tehát avult előítéleteknek. Ne ülünk fel a csillárüzleti szólamoknak sem. Nincsenek külön úriszobába való, külön háló-, külön előszobai vagy más efféle lámpák. Csak jó és rossz világítás van aszerint, hogy az adott feladatokat milyen mértékben szolgáltatja. Egyik helyen e célra fél-indirekt, másutt direkt világítás kell. A legtöbb helyen pedig ez is, az is.

Mielőtt a lakóhelyiségeket ebből a szempontból soravesszük, egy fontos körülményt még külön is ki akarunk emelni. Ha takarékoskodni akarunk a villanyárammal, kerüljük a sötét falakat. Világos falak, hófehér mennyezet, derűs függönyök és ötven százalékot takarítunk meg a sötét szobával szemben — luxokban. Nézzük csak a fehér, vagy halkan rózsaszínre

hangolt leányszobát. Csupa fény, csupa ragyogás és semmi árnyék! A másik jótanács a villanyszámla leapasztására: ne takarékoskodjunk az új izzókkal! Egy villanylámpa égéstartama ezer óra. Ezen az időn túl a körte kimerült: sokat fogyaszt és csökken a világítóereje. Egyszer kell tehát átfestetni szobáink falait s egyszer kell az elhasználódott villanykörteket kicserélni újakra, hogy sokszor meneküljünk meg a túlfizetéstől.

Világítás szempontjából egész lakásunk helyiségeit két csoportba sorozhatjuk.

Az első csoportba sorozzuk a gazdasági és háztartási szobákat. Ezekben a kívánalmak egyszerűek. A világításuk kérdése is könnyen megoldható. A fénytechnikusok azt mondják: ily helyeken „célvilágítást” alkalmazzunk! Láttuk, hogy mit jelent ez: a konyhában egy homályos gömböt alkalmazunk a munkahely fölött és esetleg egy másikat a mennyezet közepéről függesztünk le. Fürdőszobában is elég egy opálgömb. De ha sejtelmesebb világítást kedvelünk, a mennyezetbe vajt tej üvegszatulya rejtett izzója ezt is megadja. A folyosónál már többféle felfogás érvényesülhet: az összekötő folyosón elég az egyszerű célvilágítás, a lépcsőházban, hallban gyakran a többkarú világítótest az előnyösebb.

Egészen más a helyzet a tulajdonképeni lakószobákban. Ámbár ha technikailag nézzük is a dolgokat, még sem vagyunk hívei a csupasz és dístelen lakásgépnek. Így vagyunk szobáink világításával is. Olcsó, egészséges, kellemesen szétszórt fényt kívánunk. De emellett színességét és hangulatokat is. Egyszerű legyen a világítás, de mégis hatásos. A polgári lakásokban nincs helye az ünnepélyességnek. De a fénynek van zenéje, csöndje, romantikája. Néha még lelkiegyensúlyunk is összefügg a világítással.

Mind e kívánságokat valahogy össze kell egyeztetni lakószobáinkban. Ez bonyolult feladat és a sokféle igényt csak sokféle világítás szolgálhatja. Nyilvánvaló, hogy az ebédlő-

asztal fölé ernyős lámpa való, lógó vagy álló. De ez az ernyős széles körben sugározzon és belül fehér anyaggal legyen bevonva, mert a sötét belés elnyeli, megsemmisíti a fényt. Az is biztos, hogy a szoba egyéb területeit fényben kell tartani. Az ilyen lakószobába olyan lámpa is alkalmas, melynek karjain lefelésugárzó és felfelévetítő fényforrások vannak. Ahány ház, sőt ahány szoba, annyi kívánalom. Ahol öltözködünk, fésül-, ködünk, ott a tükör okoz gondot. Ez sem kaphat fényt hátulról, mindig csak a két oldaláról. Az íróasztalnak megint más a célvilágítása. Szüksége van egy megerősített vagy bekapcsolható lámpára. Lehet az egyszerű ernyőslámpa, de lehet csőalakú is, fontos csak az, hogy a fény mennyiségből minél több jusson az asztallapra. Emellett persze a szobateret egy indirekt lámpa külön világítja.

Csővilágítás, falvilágítás, állólámpa! Egyik felett sem lehet pálcát törni. Az a fontos, hogy céljainknak megfelelően legyen alkotva.

A csőlámpa, helyesebben a csőformájú izzólámpa alig egy évtizede szinte új világítási meglepetéseket hozott az építésszeknek. A fénycsíkok és fényszalagok felszerelésével egy egész falmezőt ki lehet emelni, a szobának egy részletét pedig szobrászati hatásúvá lehet változtatni. De hátrányai is vannak a csőformájú lámpának, amelynek izzórésze nehezen cserélhető és elhelyezése is sok gondot kíván.

A csőlámpa kisebb feladatkörben jó szolgálatot tesz a vitrinvilágításnál is.. Egy üvegszekrény éléhez tapadva, fényt szikráz föl a porcellánra és ezüstre. Am sehogy sincs helyén a mi egyszerű lakószobáinkban az úgynevezett „neon”-csőlámpa, mert nyugtalan, színes fénye idegesít. Az asztalilámpa, az ernyőslámpa kellemes a szemnek, de csak akkor, ha közvetlen világítása széles körben szétszóródik. Az állólámpákat is soká csak afféle hangulatvilágítónak tekintették. Szalonban, sarokban ott állt hosszú esztergályozott rúdon a fodrozott selyem-

ernyő. És alatta a piciny gömb piros fényt szitált a piros ernyőn át. Ma egyszerőbb, tárgyilagosabb lett ez is. Rúdja fémből készül, nikkelezve. Ernyője zománcozott üvegből vagy pergamentből formálva az asztalra veri vissza a fényt. Az asztalra, melyen teáznak, olvasnak, dohányzó-szerek vannak és ahol nem színfoltokat, hanem csöndet, pihentető csöndet keresnek az emberek.

Ez az állólámpák népszerűségének titka. Szeretik azért is, mert szilárdan állnak s mégis könnyen hordozhatók. Vannak külön kerti és verandára való állólámpák is. A tartórúdjuk fehérre lakkozott fém, amelyen egyszerű porcellángömb ül fej gyanánt. Fehéren és egyszerűen jól illenek a kertibútorokhoz és eső, por, nedvesség nem árt nekik.

Ebben a most elejtett megjegyzésben benne van az is, hogy mi teszi az egyszerű mértani formájú világítótesteket egyre népszerűbbé. Az üveggömbök, porcellán-tálcák, fémrudak nagy előnye: könnyű kezelésük. Az izzókat időnként változtatni kell. Két-három hetenként a lámpa üvegrészeit nedves ruhával letörölni. A fényerősség szenved a por- és koromréteg alatt. Minden bútor akkor tökéletes, ha kézhez áll és játszva tudok vele bánni.

Amellett a díszítő hatás sem mellékes dolog. Tíz-tizenöt év óta érlelik világítástechnikusok ezeket az új testformákat, párhuzamos üvegorongok, fémkeretek, zsinórok, tej üveglapok öszeillesztésével. Eltűnően a fa, melynek jellege ellenkezik az égés fogalmával. És lassan eltűnik a bronz is, az ő patinás, sötét, nehéz alkatával. Valami könnyű, csaknem testetlen anyag szolgál az elektromosfény forrásául. Ki mondhatja, hogy ez az új világítóstílus ne találná meg az utat új esztétikai felfogásunkhoz?

A világítótest igazi élete azonban este, lámpagyújtáskor kezdődik. A fényforrás életre kelti a szoba egész légkörét. A világosság kiképezi a teret, sőt többet is tesz ennél: mint

künn az utcán a várak és templomok reflektorai, plasztikussá tesz minden élt, minden gömbölyűséget és domborulatot» Ez a fényvel való játék már egy magasabbrendű lakás-kultúrát szolgál. Sugallatot talán a színházak, mozik, táncpaloták halijaitól kapott, ahol ravasz szuffita-világítással dolgoznak az építők.

Annyi bizonyos, hogy ez a fénykultusz magukkal az ízléssel berendezett lakásokban is terjed erősen, A fénynek vannak szerelmesei, kik szívesen látják, ha a fénymérnök szobáik falára jégüvegből való legyezőt formál s abból rejtelmesen sugárzanak ki a fénykévék. És persze vannak a fénynek varázslói, főleg olasz és francia iparművészek, kik a legváltozatosabb fénymutatványokra rendezik be a vendégszobát. Színes falikútból, vagy mennyezetlámpából víz hullámok csurognak. Ciklámenszínű tapétáról színsugarak lövelnek elő. Mindez csupa tünemény, üveg, fény és semmi más.

Természetesen ez már a világítás délibábos világába tartozik. De itt is nehéz határt vonni: ami egyik évben álomnak hat, az a másik esztendőben megszokott dísszé válik, így vagyunk a különféle világítóakváriumokkal is, melyek Zöld vizének s aranyhalainak ragyogását színes fények és tükörlapok teszik üdítő látvánnyá. De ezeken kívül új meg új világítóüvegek kerülnek az asztalokra, apró meglepetései az üvegművészetnek. Még az asztalterítés művészetét is szívesen fokozzák világító virágokkal és gyümölcskosarak közé helyezett gyertyákkal,

A fény „üzése”, a világítással való bőkezű bánás szintén amerikai sajtóság. Ott valóban — a mi fogalmaink szerint — pazarul bánnak a villanyárammal, A legegyszerűbb otthonokban is huszonnyolc izzót használnak állandóan. De ezt tudatosan, szánt-szándékkal cselekszik. Üzletek, műhelyek, utcák és lakások fényárban úsznak, mert így nagyobb a munkakedv s a munkatelepeken kevesebb a baleset. A villanyfogyasztás ott a termelésnek és a nemzeti jóérzésnek egyik főforrása.

F Ú T É S

A mai lakáskultúrának egyik legfontosabb kérdése: a fűtés-technika. Az „otthon melege” nemcsak jelképes értelemben nevezetes fogalom. Szó szerint is melegnek kell lennie, hogy a jó érzésnek légkörét megteremtse és áldásos munka sarjadjon belőle. A tűz már sok tízezer évvel ezelőtt is éltető eleme volt az emberi lakásnak: szentség, varázslat. A hely, melyen fellobbant, az emberi képzelet szerint oltárrá változott. A házi boldogság oltárává.

Ma éppen a tűznek ősi mítoszát jelképező szabad láng száműzve van a lakásokból. Elsősorban a városi lakásokból s ott is főként a bérlakásokból. Senki nem akar a nagyvárosokban az ókori pogány isteneknek áldozni a duruzsoló lángok mellett. Ellenkezőleg: „*confort*”-t keresünk, okosságot, takarékos tüzelést, kényelmet, tisztaságot.

A házi tűzhely szentségét a józan technika óvja és szabályozza.

*

A nagyvárosi emberek többségének véleménye szerint a fűtés legtokéletesebb eszköze: a központi fűtés. Jogosult-e az a nagy sóvárgás a központilag fűtött bérlakások iránt? — ez a kérdés nagyon is vitatható. A vízfűtés, gőzfűtés, a meleglégfűtés, továbbá a meleg víz és meleg levegő összekeveréséből adódó központi fűtés nagyon sok gondot vesz le a lakók vállairól. Egyre több bérlakás rendeznek be így, sőt családi kis házak is rátérnek az egy kályhából vezetett radiátorok rendszerére. A központosításnak vannak előnyei, de gazdaságilag

ez a rendszer a lakókra nézve nem mindig hasznos. Az ideális formája az lesz, hogy ha sok amerikai és néhány európai nagyváros módjára mindenütt meg lesz a távfűtés, azaz a városi hőtermelő központból alagcsöveken át vezetett meleg. És hogyha akkorára tökéletes mérőórákon fogjuk leolvasni a fogyasztott hőmennyiség illetve, talán áldani fogjuk az olcsóságát.

Ma a központi fűtőtest radiátorcsöveivel elsősorban az építész teheti boldoggá vagy boldogtalanná a lakókat. Ha jól választja meg a szobában helyüket, pl. az ablak alatt, dicsérik a kezét. Ha egy fontos fal középrészét szemelte ki a tervezésnél e radiátorok számára, feldúlta a bútorok békeségét.

A lakónak csak egy teendője marad: vigyázni arra, hogy a fehérre lakkozott csöveken ne telepedjen meg a por s ne válják ily égetett portól szárazzá a szobalevegő. A háziasszony tehát nedves ruhával s gyakori ledörzsöléssel védekezik, a modern technika pedig ügyes cserépvályúkat szerel a radiátorokra, vízpárologtatás céljából. Mindenképen óvakodni kell tehát attól, hogy az egyébként sem csúnya fémcöveket „elbújtassuk”. Semmi rácsozatra, köpenyre nincs szükség a radiátorok körül. Alul, felül, oldalt, mindenütt jól kell hozzáfélnie a tisztogató kéznek a vaságakhoz«

A fűtést azonban a lakások túlnyomó többségében még ma is kályhával végzik.

Kezdetleges, régi rendszerű, kisebb-nagyobb vaskályhával, vagy vékony cserépkályhával az ilyesmi bizony kínos feladat. Az úgynevezett „időszakos” fűtőtestek sok tüzelőt kívánnak s hamar kiadják a meleget. A karikás vaskályha és az egyrostélyos cserépkályha: avult lakások szegényes fűtési módja. Talán csak ott helyénvaló, ahol gyors és csak egy-két

órán át tartó melege van szükség: városházákban, irodákban. Lakások állandó fűtésére nem alkalmas, mert látszólagos olcsósága ellenére drága.

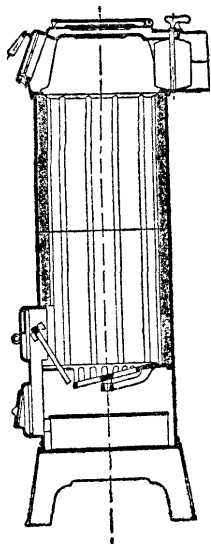
Ezeknél sokkal jobbak a töltőkályhák. Akár vaskályhákról van szó (mint a Meidinger, vagy mint az ír-kályha), akár felsőégésű cserépkályháról, az egyszer megtöltött kályha az ő fűtőanyagával 6—12 óra hosszat melegíti a szobát. Igaz, hogy a Meidinger-rendszerű kályha inkább a felső, az ír-kályha inkább a szoba alsó légrétegét melegíti fel. De mind-egyiknél légcirkulálás van a fűtőakna és a köpeny közt s így a melegmennyiség csak lassan áramlik kifelé; tartós az égés-folyamat és tartós a hőkisugárzás is.

A legtökéletesebb és egyúttal leggazdaságosabb fűtőtest a kétaknás kályha. Ezeket az amerikai rendszerű fűtőtesteket csak azóta használják a kisebb lakásokban, mióta hazai szemünkkel való fűtésre vagyunk utalva. A kétaknás kályha felső aknája vagy elkülönül, vagy belenyúlik az alsó (tűz) aknába s azzal, hogy a szénből fejlődő gázokhoz friss levegő kerül, tökéletesebb elégetést biztosíthatunk a fűtőanyagának. Ma már ezek a kétaknás kályhák is folytonégő rendszerűek. Ez annyit jelent, hogy az ősszel befűtött kályha tavaszig egyenletesen ég s csak hamuját kell reggelenként a rostély alól kiönteni.

Általában idejét múlt dolog azon vitatkozni, melyik kályhafajta célszerűbb: a vas-e, vagy a cserép? Mindkettőnél a belső szerkezet a döntő. Mind a kettő lehet szén- és fatüzelésű. Mind a kettő lehet folytonégő. S mind a kettő akkor gazdaságos, ha néhány vasgyűrű, vagy egy vastag samott-fal belsőjükben meleget tárol fel, melyet a kályha lassan kiad. Végül pedig mind a kettőnél a lassú égést kell biztosítani a szerkezetnek.

A fával való tüzelés higiénikusabb, tisztább. Ezért szeretik a háziasszonyok. A szénnel, brikettel, kokszzsal való tüzelés

olcsóbb, de több hamut és salakot ad. Az úgynevezett „kaloriferek” fütése, amelyek meleg levegővel egyszerre több helyiséget látnak el, valamint az „etage-fütés” egy egész lakásnak központi fütése, csaknem mindig ír-rendszerű vaskályhával történik» A cserépkályhát azért kedvelik sokan, mert a szép

IRRENDSZERŰ VASKÁLYHA
egyknás, folytonégő, hazai szénkre alkalmas,

színes csempék nyugodt síkokat adnak, melyek a fehér háttérből nemes profiljukkal szépen kirajzolódnak. De a vaskályha sem hagyja magát legyűrni a szépségversenyben. Vagy felveszi a cserépkályha színes csempéinek köpenyegét, vagy fehér zománclapokkal, alacsony hasábformával ő is hasonlóságot tesz a szép cserépkályhákhoz.

Ezekkel a tüzelőanyag-kályhákkal alig veheti fel ma még a versenyt a gázkályha, mely igaz, hogy percek alatt ad meleget, de inkább csak kisegítő lehet (tavasszal, fűtőszezon

után) vagy rövidebb tartamra szolgál (fürdőszobában, öltözőben). Ennél is kényelmesebb a villanykályha használata, mely hőtárolással s olcsóbb éjjeli árammal raktározza el a szép cserép fűtőtestekben a melegmennyiséget. De bizony nemcsak a kályhája drága, hanem az áramköltsége is.

És ha már a technikánál tartunk, hadd említsük meg, hogy a kis kályhák gyorsan illanó melegét egy időre visszatartjuk a szobában füstcső-toldalékokkal. Az ilyen villa-alakú, vagy lírára emlékeztető szobai csőhosszabbítók helyesen alkalmazva mintegy harminc százalékkal több meleget adnak a fűtött szobának, mint a pusztán rövid csövek. Persze csak szakértő állapíthatja meg, hová valók, hová nem. Szerényebb kislakásokban, kivált a németeknél, jól bevált egy olyan konyhai takaréktűzhely, melyből csöveken át melegvíz cirkulál a szomszédos lakószoba és fürdőszoba felé is.

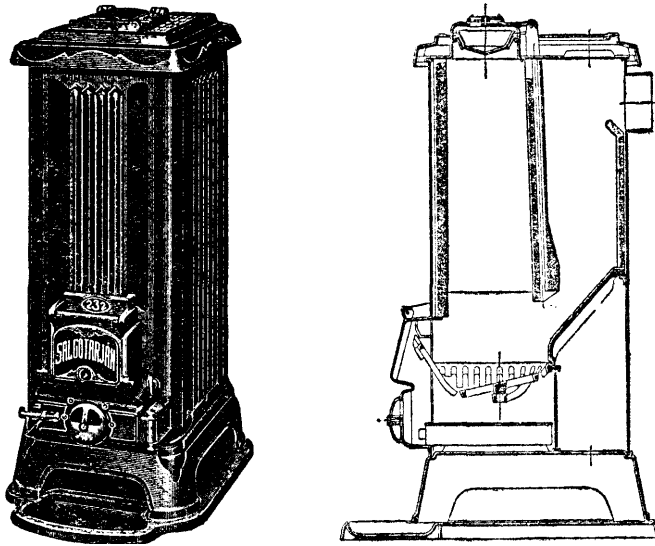
Az összes fa- és széntüzelésű kályhák hibátlan működésének alapfeltétele a folytonos gondozás. Minden kiégett, kiolvadott, meggörcsült, vagy törött alkatrészt menten ki kell cserélni. Még az ajtók precíz záródása is lényegbevágó kívánalom.

Ámde a fűtőtest csak felerészben technikai eszköz. Másik felében berendezésünk s otthonunk egyik darabja. A kényelem és lakályosság szintén elvárja tőle szolgálatait.

Ezért akármilyen tárgyilagos is a belső-építész, a fűtőtesttel, mint a kedélyélet egyik kisugárzó-központjával is számot kell vetnie. Az alacsony, vízszintes menetelű cserép-kályhát bele kell illeszteni a szoba ritmusába. Finom, színes testét gyakran három oldalon padka veszi körül, ugyanolyan csempékből építve, ülőhelyül, melegedőnek. Hallban, falusi szobában különösen kedvesek az ilyen „kuckók”.

De sokszor a közönséges fával, vagy szénnel fűtött kályha is kandallóformájú burkolatot kap a szobában. Piros, égetett

tégla vagy színes kerámiai lapok veszik körül a tulajdonképeni fűtőtestet. Párkányán pedig szép márványlap zárja le az alacsony építményt. Különösen az angolok szeretik a kandallónak ezt az ősidők óta élő kultuszát. Ritka angol ház az, amelyben ne volna legalább egy szobában, fahasábokkal táplált, lobogó lángú nyílt tűzű kandalló. Körülötte mindenféle villany, radiátorok sugárzása, technikai fogások változatossága. Ebben az egy szobában még össze-összegyűlnek a házbeliek, hogy az ősök áhítatával nézzenek a pirosuló hasábok paraszába.

FOLYTONÉGŐ VASKÁLYHA

kétaknával, elül töltő, hátul fűtőaknával, melyek alul összefüggnek.

Megtöltése felülről történik hazai szénnel vagy kokszzsal.

L É G K Ö R S Z A B Á L Y O Z Á S A S Z O B Á B A N

Egy régi író kockáztatta meg egyszer azt az állítást, hogy „az ember az atmoszféra rabja”. Ezt a könnyedén odavetett mondást már a múlt század vége felé komolyan vette az orvostudomány. Nemcsak a természetes gyógymódok alkalmazásában. Az ideggyógyászat a legszélesebb értelemben nagy jelentőséget tulajdonított a „klimatikus befolyások”-nak az ember lelki életére, A nedves forró levegő, a villamossággal túlterhelt légkör, az alacsony légnyomás csupa fizikai tünet, melyek az emberek igen nagy csoportjának idegéletét hátrányosan érintik.

Már e század eleje óta folytak tehát olyan kísérletek, melyekkel eszményi légkört lehetne teremteni a négy fal között. Ezeket a kísérleteket eleinte főleg ideggyógyintézetekben, szanatóriumokban s más ily helyeken végezték, ahol a betegek megnyugtatása volt a főcél, Berlinben, a Charité Poliklinikán van egy olyan terem, melyben a szibériai hidegtől (-20°C) egészen a rivierai paradís tavaszig mindenféle éghajlat levegőviszonyait tetszés szerint elő tudják állítani. Ettől már csak egy lépés volt az a vágy, hogy a nyári melegben hegyi levegőt, a téli időszakban enyhe meleget tudjunk teremteni — az otthonunkban,

Amerika volt természetesen a kezdeményező ezen a téren is. A technikai eszközök szerkesztésének munkáját azonban meg kellett előzniök azoknak a kísérleteknek, melyek az átlagos emberre nézve a „legkedvezőbb légköri körülményeket” állapították meg. Fizikusok, biológusok és a meteorológia szak-

tudósai kutatták, hogy milyen hőmérséklet, mekkora páratartalom és milyen légmozgás felel meg leginkább a mérsékelt égövi embernek. Hol kezdődik a jóérzése és meddig tart?

Így jött létre egy úgynevezett „jóérzés-övezet”, („zone de confort”), amely a 20 C°-tól 30 C°-ig terjedő hőmérséklet és a 30%—70%-ig terjedő páratartalom határai közt mozog. Természetesen nemcsak az embertől magától, de az évszaktól is sok függ ebben a tekintetben. Ha kint forró nyár van, akkor a lakásban is valamivel emelkedettebb hőmérsékletet kívánunk, mint hűvösebb nyári napokon. A hőmérséklet magasságával egyenlő fontosságú jóérzésünk számára az is, hogy a levegő se túlszáraz, se túlnedves ne legyen.

Nyilvánvaló, hogy mindezt a régi szellőzőkészülékekkel, akármilyen fűtőkészülék is van egyébként a szobában, tökéletesen elérni nem lehet. Az a régi fajta szellőztetés, mely a szénsavval, füsttel fertőzött levegőt egyszerűen visszakergeti és csak lehűti kissé azáltal, hogy külső levegővel keveri, inkább csak arra jó, hogy a bentlőknek kényelmetlenséget okozzon, de légtisztításnak nem nevezhető. Ezek a készülékek sem le nem hűtik a szobát a nyári melegben, sem az elhasznált levegőjét kellően meg nem tisztítják. Legkevesebbé pedig a levegő nedvtartalmát szabályozzák.

Olyan berendezkedésre, illetve olyan technikai felszerelésre volt tehát szükség, amely a szobai jóérzést egyidejűleg minden irányban szolgálja. Vagyis: télen-nyáron egyaránt körforgásban tartja, megújítja és tisztítja a szobába áramló levegőt. De ezen a háromféle funkción kívül (mely télen-nyáron egyaránt kötelessége), még két egyéb feladat is hárul rá (amiben a téli és nyári időszak eltér). Nyáron a levegőt hűteni kell és szárítani. Télen pedig melegíteni és nedvesíteni.

Az amerikai technikusok „légszabályozó” berendezései sorra elvégzik mindezt. Sőt ennél még jóval többet. Mert mialatt

a szobában áramló forró levegőt nedvtartalmától megfosztják s lehűtik, a benne levő port, piszkot is szűrőssel, mosással eltávolítják. Valóságos légszűrés, légnagymosás folyik tehát a csövekben, melyhez az elektromos vezetékek is segítségül szegődnek a mérges gázok megsemmisítésére.

Az amerikai technikusok találmánya természetesen nem maradt meg a saját földrészük határain belül. Amit az ő nagyszállodáik, éttermeik, kórházaik elkezdtek, azt pár év óta az összes újabb óceángözösök építései is kisajátították. Az „air condition” ma már minden jobb hajókajütnek kényelmi berendezéséhez hozzátartozik. S így megvolt a közvetlen útja ennek Európa felé is: a nyugati országokon át Közép-Európa államaiban is a nagy étkező-, tánc-, színházi- és mozi-helyiségek erre a légszabályozásra rendezkedtek be.

Az eszményi megoldása ennek persze az, hogyha mindjárt a ház építése alkalmával el lehet helyezni a technikai berendezés összes szükséges szerelvényeit. Tehát az alagsorban, a fűtőkazán mellett állítják fel a hajtómotort, a levegőszűrőt, a porlasztót, a szellőztetőt s mindezekből a padozatba fektetett csövek vizsik széjjel az átalakított levegőt az emeleti szobákba. Ott pedig a légeosztó csatornák és a kibocsátó rácsok gondoskodnak a friss levegő szerteszórásáról. Természetesen külön csövek vannak a külső levegőnek az alagsorba való bevezetésére s az ily módon nyert levegő előmelegítésére is.

Látnivalóan bonyolult szerkezet, mely bizony jelentékeny költséggel terheli az építkezést. Azonban az egész csaknem automatikusan, a legkisebb emberi közreműködés felhasználásával működik. De éppen az általa nyújtott kényelem teszi oly páratlan népszerűvé odaát, sőt a nyugateurópai nagy városokban is az ilyen módon felszerelt épületeket. Ma már Angliában és Franciaországban is a „tökéletes komfortú” családi házak igen jelentékeny része épül ilyen módon. Mi több,

az új hollandi építő-iskola „technokráciái” elveinek megfelelően a szobákban láthatóan is szokták vezetni a vascsöveket és szerelvényeket. Abból az új esztétikai elvből kiindulva, hogy „egy darab tiszta technika szebb, mint a csinált művészet”.

De mit csinálnak ott, ahol az épület nincs már eleve felszerelve ilyen központi készülékkel, mely szobáról-szobára végzi a „télen fűt, nyáron hűt” szolgálatot?

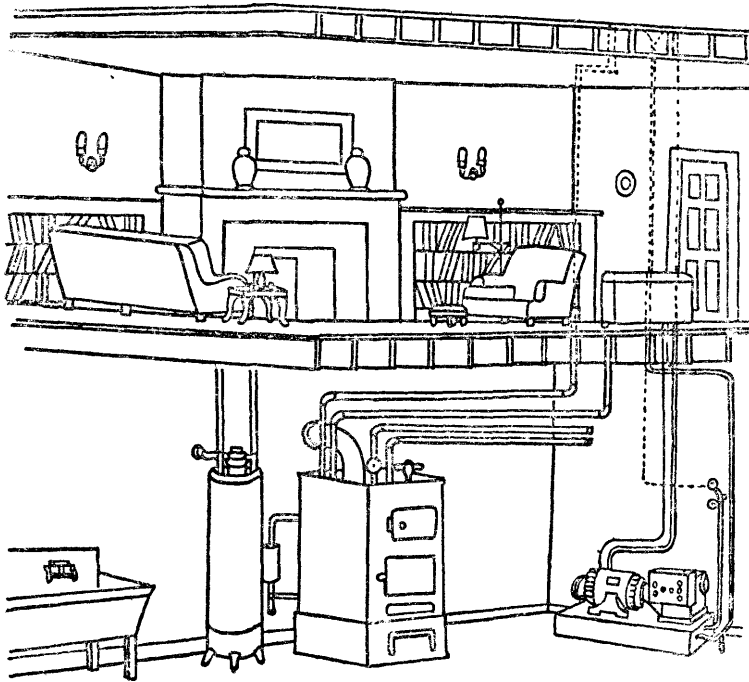
Amerika ötletessége ezt a kérdést is megoldotta. Készítettek egy akkora bútordarabot, mint egy villamos hűtőszekrény. Az a körülbelül 76x90 cm méretű és mintegy 35 cm mélységű szekrény már elvégzi a hőlégszabályozást a benne levő szűrő, porlasztó és szellőző segítségével. Egy kisebb rádió-nagyságú szekrény pedig tartalmazza a motort. De még ennél egyszerűbb megoldás is van. Ha egy körülbelül 157x78 cm-es faköpenyben, mely 50 cm mély, elhelyezik mind a motort, mind a többi készüléket.

Ez az új és külsőleg egy közepes nagyságú jégszekrényre emlékeztető bútordarab természetesen diófából készül, fényezve s a falhoz simuló kivitelben. Nagy előnyt jelent olyan helyiségekben, melyek csak időnként veszik igénybe a hűtést, vagy a légszabályozást. Ilyenek a vendégszobák, a kávéházak külön termei, a szanatóriumi betegszobák, a kozmetikai szalonok, a divatszabók próbatermei stb. A sebészeti műtőtermekben a betegek ellenállása jobb az ily módon felszerelt helyiségben, a szállodákban a vendégek magasabb árat fizetnek a légszabályozással bíró szobákért, a csokoládégyártással foglalkozó üzemekben a levegő páratartalmának rendkívüli fontossága van, egyszóval a technika ily helyeken javítja a munkalehetőségeket.

De nemcsak itt, mindenütt, Amerika a statisztikai felvételek országa, S az ő görbéik megmutatják, hogy az irodákban a holt szezonban átlag 37%-kai kevesebb üzletet kötnek, mint

kedvezőbb időszakban. Vájjon miért legyen az ember is, az üzlet is „az atmoszféra rabja”?

Talán ez a két fontos körülmény fogja a többi világrészt is az újítás bevezetésére serkenteni, A hasznos üzletek reménye és a jó testi érzések vágya. Bizonyos, hogy az otthonok csak nyerni fognak ezzel a kényelmet és kiegyensúlyozott légkört biztosító bútorral.

LÉGKÖRSZABÁLYOZÁS

az alagsorban elhelyezett fűtő-, hűtő-, légnedvesítő- és szárítókészülékkel.

ZAJTALANSÁG

A legszebb lakás is pokol lehet, hogyha az utca zaja, vagy egyéb lárma (például műhely a pincében, az udvaron) megzavarja a lakók életét. Leggyakoribb eset azonban, hogy a szomszéd lakásból jövő zaj keseríti el a bérlőket. A mai városi lakókra nézve tehát a zajtalanság biztosítása hovatovább éppen olyan fontos problémává válik, mint a levegő, a világosság, a napfény gondos bevezetése.

A zajtalanságért folyó küzdelemben a városlakók sokféle ellenséggel kénytelenek felvenni a harcot. Az utcai zaj, a muzsika, a rádió s a többi lakók okozta lárma olyan tényezők, melyeket a rendőrségnek kell csendrendeletekkel leküzdenie s még inkább a jövőbeni nevelés feladata lesz, hogy ezekre a lakókat rászoktassa.

Van azonban ebben a hadviselésben más védekezés is. Ezt egy szóval „műszaki” csend-védelemnek lehetne nevezni. Ennek az eszközei az építészek és a lakásberendezők a kezében vannak. S mindenesetre az építőanyagok és a berendező-technika helyes megválasztásával is érhetünk el bizonyos eredményeket a lárma leküzdése terén.

*

A legbiztosabb védekezés az utcáról jövő zaj ellen már ősidők óta a megfelelő vastagságú téglafal. Ha a külső falak 1 ½—2 téglára épülnek, akkor máris erősen el vagyunk bent szigetelve az utcai lárma ellen. Természetesen az ajtók és ablakok kikép-

zésénél is gondot kell erre fordítani. A rések, repedések betömésével alaposabb munkát végzünk, mint hinnők s a duplaablakok közének is legalább 5 cm-es távot kell adnia.

De az egyes lakásokat elválasztó Rabitz-falaknál sem elegendő az általában szokásos 28 cm-es vékonyságú fal, mert ez bizony a szomszéd lakásban történő kis mozgások hangját is áttereszti.

Ahol a megfelelő vastagságot szem előtt tartjuk, ott a zaj csökken. De lehet ezt oly módon is elérni, hogy egy vastagabb, hangszigetelő réteget adnak a vékonyabb rétegű falközbe. Ez a hangszigetelő pedig lehet üres légtér is, de még hatásosabb, hogy ha valamely hangtompító anyagból (például gumiból, vagy parafából) készül. Ugyancsak védekezni lehet már az építkezésnél is a felsőbb emelet padlójának rengése ellen, hogyha például a padozat alatt rugalmas Insulit-szigetelő-anyagot iktatnak be. Effajta hangtompító anyagok a lépések zaját erősen csökkentik.

*

Az irodai, szállodai s más folyósókról nyíló szobákban a védekezés eddig szokásos módja: az ajtók párnázása. Ez a csendvédelem szempontjából alig ér valamit. Sokkal hatásosabb eszköz a duplaajtók alkalmazása, melyek között mintegy 10 cm-nyi távolságot kell hagyni. (Többet felesleges!) Ha emellett gondosan eltömjük a nyílásokat gumival s megszüntetjük a repedéseket, helyes védekezést folytatunk.

A technikai felszerelések okozta zajok száma szintén nem szokott csekély lenni a bérházakban. Ez is olyan körülmény, melyre az építésznek manapság már a ház keletkezésekor nagy figyelemmel kell lennie. Egyik igen helyes elv az, hogy a hálószoba lehet a fürdőszoba mellett, de nem lehet felette, vagy alatta. A zajtalan vízcsapok alkalmazása sem probléma manapság és a fűtőlő, kattogó meleg-vezető csöveket is meg lehet javí-

tani hajnali pihenésünk biztosítására. Az, hogy a vízlevezető-csőveket ne a hálószoza falában, hanem attól távolabb helyez-zék el, szintén az építész gondja s nem éppen kicsinylendő óvatosságot jelent.

*

Mint minden egyéb tekintetben, úgy a csend szempontjából is sok függ a lakás helyes kiválasztásától. A nagyvárosok költöző vándorai a maguk kárán sok mindent megtanulnak és kellő óvatossággal járnak el a lakás kibérlése előtt. De hogyha még ez sem használ?

Akkor védekezzünk az esetleges lárma ellen az adott hely-zetből kínálkozó módszerekkel.

Mindenekelőtt a hálószozábanak és a gyermekszobának el-helyezésére legyünk tekintettel. Mindig mérlegeljük ezek be-rendezése előtt a zajforrásokat.

A védekezés fontos eszköze még a réseknek, repedéseknek, sőt esetleg még a kulcslyukaknak is a már említett gondos eltüntetése.

Nem lehet eléggé ajánlani a lakásunkba átjövő padlóren-gések, léptek zajának tompítására a saját padozatunkra fek-tetett vastag szőnyegeket. A szövetbevonások, nehéz füg-gönyök, portierek, kivált bársony- és szmirna anyagok erősen tompítják a kívülről jövő hangokat. Ugyanezen okból ily lakásokban még az asztalon és az ülőbútorokon is jó vastag szöveteket kell lefektetni s általában sok terítőt, párnázást kell alkalmazni. Linóleum-padozat és gumiszőnyeg is cél-szerű, de a léptek zaja ezeken is áthallatszik, ellentétben a süppedő „neszfogó” szőnyegekkel. Gyermekszobák falaira sok helyen gumibevonást alkalmaznak, ezzel nemcsak a zajt lehet tompítani, de a falakat a játékok ütődésétől is megvédik.

*

Ámde mindezek a külső és belső építészeti védelmek lényegükben inkább a mai nagyvárosi építés orvosságai egy általános nagy világjelenséggel szemben, amely korunk technikai iramának vésszes következménye. Lehet, hogy jönni fog az építkezés területén egy a mainál tökéletesebb technika, mely talán gumi-, parafa- és egyéb szigetelő falakkal minden házat kívánatos csendre fog letompítani» Hiszen bizonyos helyeken máris készülnek vasúti állomások, telefonszobák ilyen szigetelő-anyagból

De sokkal valószínűbb, hogy a hangmérnökök és a városépítésszek közös törekvéseinek eredménye gyanánt a jövő városépítészeti elrendezése fog lényegesen megváltozni.

A hangmérnökök, akik a lármát külön mérőkészülékekkel mérik, a zajegységeket „Phon”-nak nevezik.

Az ő megállapításaik szerint a jövőendő városokban háromféle lárma-övezet lehetséges.

1. Kimondottan lakóházakkal beépített városrészek, melyekben a zaj nem több 30—40 Phon-nál
2. Üzleti negyedek 50—60 Phon zajjal.
3. Erősen lármas negyedek 80 Phontól felfelé.

Természetesen a mérnökök feladata lesz mindé helyek megfelelő csendjének biztosítása.

Amerika, mely effajta kísérletek terén is az építészet élén halad, már meg is kezdte az ő nagyvárosaiban a csend-építés eszközeinek igénybevételét.

A közlekedő-utaknak újszerű aszfalt- és gumiburkolása, valamint a vastagabb téglafalak s Rabitz-falak alkalmazása által játszva tudják a lakóházak és lakások zaját 50—60 Phonnal csökkenteni.

Európa kétségtelenül igen sokat tanulhat az Amerikai Egyesült Államok példájából, de a nevelés ilyen irányú eszközeiből is.

Bár ősidők óta tudott dolog, hogy a lárma árt az egészségnek, a városi lakosság oltalmazására csak a legújabb időben történnek e részben intézkedések.

Két körülmény sietette az óvóintézkedések e helyen való alkalmazását. Egyik: a háború utáni közlekedés-technika szédítően zajos irama. Másik: a Barkhausen-féle lárمامérő-készüléknek feltalálása, mellyel egészen biztos módon lehet a lárma Phon-jaít mérni.

Megállapították, hogy a városi lárma következtében az al. ó ember éppen úgy szenved, mint a dolgozó. Mert bár a látszat azt mutatja, hogy az alvó embert a lárma nem érinti, valóságban meggyőződtek róla, hogy ahányszor heves zaj csapódik az alvó faléhez (például a villamos csengetése), vérnyomása hirtelen felszökik. Éber állapotban is minden lárma heves reakciókat vált ki, mert a szív működése fokozottabb, a léleket tempója gyorsabb s az izomreakciók is sokfélekép jelentkeznek.

Az amerikai Colgate-egyetem tudósai, akik ezeket az élettani hatásokat vizsgálták, úgy vélekednek, hogy a zajtól való ijedt félelem tulaj donkép idegzetünk ősi Öröksége, melyet az ellenség rajtaütése miatt érzett félelem idézett fel s a lármaiban tudatlanul ma is ilyen veszedelmeket sejtünk meg.

Ugyané helyeken végzett kísérletek azt is megállapították, hogy egy mai nagyvárosi ucca zaja kétszer akkora energiafogyasztással jár, mint egy tőlünk hét kilométerre lecsapó mennykőnek a dörgése, vagy egy a szomszédban bőgő oroszlán bömbölése.

És hogy egy gazdasági példát is idézzünk: az a gépirónó, aki csendes szobában, hangtalan írógépen dolgozik, körülbelül egyötödrésszel kevesebb idegenergiát fogyaszt, mint zajban gépelő társnője.

Az olyan munkahelyeken, melyeken a munkások állandó zajban dolgoznak, az idegeket és a hallószerveket puszító zaj ellen vazelines vattának alkalmazásával védik a fület. De a kisebb (műhelyt, pincéből jövő) lármanak leküzdésére elegendő a zajt és rengést okozó gépeknek rugalmas alapzatra (gumira, acélrúgókra) való szerelése is.

A lárمامérőkészülék. A zaj nagyságát azelőtt csak hasonlatok, jelzők, szóképek segítségével fejezték ki. Ma már van megbízható szerszám is a lárma mérésére. Nem is egy, hanem háromféle.

Legismertebb és legáltalánosabb lárma-mérő egy német emberé: Barkhausen-féle. Ezen úgy lehet mérni a lármat, mint szeszmérőn az alkohol erős-ségét. 15 fokozat van a skáláján. Ezeket a fokokat „Phon”-oknak nevezik.

A zörej, melyet éppen csak meghall a fülem, az a o°. Az a zaj, melyet például két egymásba szaladó kő úti kocsidéz fel velőtrázó hangjával, a legfelső fok, a 15-ik. A többi zaj e két fokozat között fekszik. Például: egy házunk tetején robogó vonat, aminő éppen elég futkos Londonban, 12 Phon lármát csap.

Az egész szerszám olyan egyszerű, mint valami telefon-készülék. Kis gyakorlattal mindenki meg tudja állapítani a környező láрма fokát. A készülék hallgatóját a fülünkhöz tesszük és az elektromos áramot benne elindítjuk. Azután a szabadon maradt fülünkkel hallgatjuk a zajt. S a telefon hallgatóján át kémelet zajt igyekszünk a valódi lármával azonos hangerősségre hozni. Csavarjuk, csavargatjuk a telefon gombját, míg megkapjuk az említett hangegyensúlyt. A számtábla pedig megmutatja, hány Fhont kellett addig eltolni. Ez adja a láрма fokát.

A zaj ellenes küzdelemből egyébként ma már minden nemzet kiveszi a maga részét. Leginkább a „Zajellenes Ligák” szervezésével küzdenek a társadalmak ez ellen az idegromboló járvány ellen. Legtöbbet ezen a téren az angol liga jár ad, ahol a szaktudósok, orvosok és mérnökök rendszeres kísérletei támogatják e fontos küzdelmet. Angol fülorvosok állapították meg, hogy huszonhét olyan iparág van, amely a munkásai kaSószervét megtámadja és mint „lassan öló méreg” pusztítja az idegrendszert is. Tudósaiik igyekeznek a lármáméra készülékek segítségével az úgynevezett „zajgócokal”⁴⁴ kikutatni s a fontosabb lármahelyeket kiküszöbölni. Az amerikaiak inkább az építkezés új irányításával, nagy nemzeti parkok létesítésével, zajmentes szállodák, bérházak építésével törekszenek a nemzedékek e nagy veszedelmét elhárítani. A világ többi nagyvárosaiban is folyik a küzdelem, s elsősorban a közlekedési zajt igyekeznek kiküszöbölni új technikai eszközök alkalmazásával: a lovaknak gumipatkójával, gumikerekű vasutakkal, az utak faburkolatával stb.

A legbuzgóbb törekvést azonban e téren — úgylátszik, — London város tanácsa fejt ki. Ott egy tudományos intézetet, a „National Physical Laboratory”⁴⁴ vezetőségét bízták meg azzal, hogy a lármát okozó tényezőket felkutassa és javaslatokat tegyen azok leküzdésére is. Ennek az előterjesztéseit azután valóban hatásos intézkedések követték.

Először is eltiltották London utcáiról a kiáltozó árusokat, a hangos hirdetőket, az éneklő s muzsikáló koldusokat. Azután pedig sorra tűntek el az angol főváros lázas zajjal dolgozó közlekedőeszközei. Hivatalos gépkocsikban nem benzinmotorok puffognak, hanem villanyerő hajtja. Az utcaseprők és egyéb utcai munkások gumicsizmában dolgoznak. A teherkocsikra az árut csak zajnélkül szabad felrakni. S ami szintén igen fontos, az aszfalttépőgépek helyett egyszerű, zajtalan fűrók dolgoznak.

A LAKÁS MEGSZÉPÍTÉSE

K É P E K A F A L O N

Az új lakásberendezés úttörői pár évtizeddel ezelőtt felvetették a vitát, mely még mindig tart. Van-e szükség képekre a falon? Nem hátrányos-e a nyugalomra, összhangra, egészségre, hogyha a falakon képek lógnak, melyek semmi gyakorlati célt nem szolgálnak?

Ezt a vitát „az új tárgyiasság” önmagától vetette fel. A modern építészek természetesen ellenzői voltak a képakasztásnak. Ellenhatás volt ez a múlt század gyakori képzásúfolása után. A festői lakásberendezés korában agyonhalmozták a szobákat képekkel és műtárgyakkal. A jómódúak szobái valóságos kis múzeumok voltak: szemrevaló tárgyak, nehezen takarítható lakásokban.

Ma, mint minden kérdésben, ezen a ponton is engedtek már a „hajthatatlanok”. A képek nem okvetlenül ellenségei életünknek, sőt sokszor hozzátartoznak a lelki egészséghez, a szellemi frissességhez. Az ilyen dolgokról sohasem lehet általános ítéletet mondani. A képek szeretete személyes ügye mindenkinek.

Általában az az elv a helyes, hogy be keli várni, míg a képre „étvágyat kap” a lakó. Elvben, előre, egyetlen lakásban sem szükséges a kép. De mikor kész a berendezés, minden bútor a helyén van, akkor megszólalnak a falak. Ide is, oda is kívánkozik egy színes folt, egy nyugodt színakkord, mely megeleveníti a síkot, vagy megkoronáz egy bútordarabot. Ezt az említett „képrombolás” korszakában is érezték a lakásberendezők s ezért mindenféle figurális falfestésekkel, vagy keletázsiai motívumokkal ékesítették a falakat. De ez sem volt az, ami a

színörömet kielégíti. Vissza kellett térni a művészek olajképeire. Vagy a jó grafikai alkotásokhoz. A művészethez, melynek ősidők óta van varázslatos hatása az emberre.

A képek egyrésze személyes érzések sugallatából kerül a falra. Ilyenek a családi kegyelet képei, amelyekhez emlékek, élmények társulnak. Ezeknek még művészi teljesítményeit sem szabad túlságosan mérlegelni: helyezzük el őket, mint áhítatos emlékeket, esetleg kevésbé igényteljes helyeken, ahol nem uralkodnak a szoba felett.

Egészen más a díszítő célú festmények szerepe. Ezeknél a művészi teljesítés százszázalékos legyen; az a hatás, melyet gyakorolnak, magukból a formák és színek összegéből álljon elő. Díszítés, a legjobb értelemben vett díszítés volt a régi nagy dekoratív festők célja is. Raffael, Rubens, Van Dyck, Watteau és egész sereg más halhatatlané. Akkor a paloták építői már a tervezésnél belekomponálták a termék síkjaiba a hatalmas tablókat. De ma a magunk esztétikai érzése dönti el, hogy bizonyos kép a dísz után áhítózó falon miképpen fog érvényesülni.

Korszerű lakáskövetelmény, hogy a falak világosak legyenek. Az egyszínű, világosszürke, csontszínű, vagy tejkék fal egyúttal a legjobb háttér is a festmények számára.

Hogyan kereteztessük a képeket? Szintén sokat vitatott kérdés. Általában a keret célja az, hogy bezárja a festményt. Tehát már színe is eltérő legyen úgy a fal, mint a kép színeitől. Lehetőleg olyan színt választunk tehát, mely a festményből hiányzik. De a túlságos komor színek, mint a sötétbarna, megölhetik a képet. Viszont az úgynevezett „műkereskedői” rámak túlságosan cifra, aranyos, rokokó jellege sem szokott előnyös lenni. Ne a köntös hasson, hanem a lényeg! Leghelyesebb tehát egyszerű, négyszögletes keretet választani s

alkalmazkodni a kép jellegéhez. Grafikai lapokhoz, akvarell-, gouache-, pasztellképekhez egyszerű léckeret felel meg legjobban. Olajfestmények és nehézsúlyú képek a mélyebb kereteket is elbírják. Újabban szeretik a profilos, úgynevezett „háromdimenziós” kereteket. Kivált ezüstszínben, vagy alumíniumszürkén kezelve illeszkednek jól a modern festményekhez.

*

A kép, mint mondtuk, nemcsak a művészlelek megnyilatkozása. Feladatot is teljesít: színhangulatot varázsol a lakásnak egy csupasz felületére. Van egy kandalló, vagy íróasztal, egy alacsony könyvespolc a szobában és az úr, mely felettük van, áhítozik a kép után. Régente a szokványos esztétikai osztályozások idején megkeresték az odaillő „témát”. Az ebédelőbe csendéletképek, lakomák, gyümölcsképek valók. Ezt hitték. Az úriszobába komoly tájképek, a leányszobába édes, ábrándos giccsek kerültek. Ma a hely és a falak szűkös volta miatt csak kevés, de jó képet válogatunk össze s igyekszünk a festmény tónusában a környezethatásokkal is számot vetni. Ahol fémcsőbútorok vannak, ott egy élénk, modern kép sokkal jobban fog érvényesülni, mint egy aszfalt-, vagy galériatónus és múlt századbeli olajkép. Azelőtt a falraakasztott képnél rendszeren egy pendant-képet is kerestek, mely az előbbinek, vagy párja, vagy folytatása volt. Ez azon időkben természetes is volt. Hiszen a szimmetria, a pontosság és a rend volt a dolgok veleje. A szimmetria nagyszerű ritmust is teremtett a szobában. A klasszikus ízlés korában mindenki jól érezte magát az ily elrendezés mellett, mivel a maguk lelkét látták visszatükröződni a pedáns nyugalomban.

Ma inkább a kiegyenlítést és az ellensúlyt keressük a szoba falain. Ha az egyik bútor felett, mely alacsony, nagyobb kép lóg, a falnak másik részletén a magas bútort egy kisebb képpel

ellensúlyozzuk. S ugyancsak megkeressük a képnek kiegészítését a másik kép színein is. Ezeknél arra törekszünk, hogy a kép okozta feszültség az ellenképen mintegy enyhülési ritmusban oldódjék fel. Néha meg éppenséggel csak egy szobor-részletet, vagy sarkot akarunk a képpel könnyűvé, szublimáltabbá tenni. A művészet átszellemíti az anyagi világot.

A képakasztásnak sok elavult szabálya közt van egy, melyet örökéletűnek lehetne nevezni. Ez így szól: tartsuk a keretek felső léceit lehetőleg egy vonalban. Már a száz év előtt élt lakásberendezők is tudták, hogy legjobb a falakon egy elképzelt vízszintes vonalat húzni s minden ott végződjön: ajtó teteje, tükör, képek felső része. Ma ezt a szemhatárt igyekszünk alacsonyra venni. Sem kép, sem tükör nem szereti, ha felnéznek rá. A képakasztás technikájához tartozik még az is, hogy az úgynevezett falilécet, e vékony aranyozott rudacs-kákat, tisztasági okokból mellőzzük. A díszes zsinórok és réz-drótok helyett pedig egyszerű képakasztószegeket vegyünk, mert ezek acélszögei vékonyak, mint a tű és nem rongálják a falat.

*

Végeredményben a tökéletes művészet legszebb kisugárzásait is egyhangúvá teszi a megszokás. Így vagyunk a képekkel is. Évtizedek alatt visszaverődik az ingerük szemünk szivárvány hártájáról.

A tökéletes szimfonikus muzsikát is megunjuk, ha naponta többször lejátszák előttünk. Nem okatlan kívánság tehát, hogy időnként változtassunk képeinken. Jó helyébe jobbat, korhangulatunknak megfelelőbbet szerezzünk. És ha nincs elegendő fal, ahová a régiék odakívánkoznak, keressünk e célra alkalmas szekrényeket, melyekben e szép képek javát elrakhatjuk. A műalkotásban is kincsek lappanganak. Gyakran a szó igazi értelmében is.

T Ü K R Ö K É S Ó R Á K

A tükör: félig használati tárgy, félig dísz a lakásban.

Régezte, mikor a társaséletben a kacérságnak és a hiúságnak túlon túl nagy szerepe volt, a tükör végigvonult a szalonnok, budoárok, fogadószobák falain» így volt ez kivált a rokokó- s az empire-stílus korszakaiban. De nemcsak a szép, tarka kosztümös társaságot kellett a tükörnek sokszorozva visszaadni. Azt a célt is elérték vele, hogy a sötét folyosók világosabbá váltak és a gyertyával világított szobák fényben ragyogtak.

Később a tükrök az előszobákban, folyosókon, lépcsőházakban kaptak helyet. Itt gyakran ijesztően nagyméretű tükrök borították be a falakat. Ez mintegy felhasogatta a szobát, rések támadtak a falsíkokon és ártott a kisebb helyiségek intim hatásának is.

Az újabb lakásberendezés tehát csak mértékkel alkalmazza a tükröket. Ott, ahol éppen szükség van rájuk. Főleg a fürdőszobában, öltözőszobában. Kevesebb a földig érő tükör, mint azelőtt s inkább a vízszintes irányban vezetett téglányalakú széles tükör jelenik meg a mosdó, fésülködőasztal, stb. felett. A tükröt is úgy szeretjük, ha kerete nem a nehezebben tisztogatható fa, hanem acél, vagy semmi keret. A szép fazettájú vastag tükör rézszögekkel a falba erősítve, tökéletesen megfelel a célnak.

Éppoly cifraságmentessé vált szobáink másik hasznos és díszítő jellegű tárgya: az óra.

Valamikor ez is tele volt rakva aranyos figurákkal, fából, vagy bronzból alkotott jelképes szobrocskákkal. Az aranyos tükörállványon, a kandalló párkányán mindig ott volt az idők múlására figyelmeztető óra zengő muzsikájával, vagy csengő ütőszerkezetével.

Ma ez is egyszerű s józan időmérő szerszámmá változott. Úgy fogjuk fel, mint egyszerű technikai szerszámot. A szépségét éppen abban látjuk, hogy számlapjának nagy síkjából tisztán rajzolódnak ki a számok és a mutatók. Egyszerű négyszögletes forma, fémlap, vagy hófehér zománc, nikkelezett ezüst-keret, — ennyi az, amit egy órától a pontosságon kívül elvárunk. A konyhai óra jó messze látszik a falról, az íróasztali óra erősen áll a vízszintes talapzatán, a hálószobai óra üvegajtós diófatokjában jól odalapul a szekrényhez vagy falhoz s mindezeknek megvan a maguk technikai szépsége is, mely a fémnek, az üvegnek, a fának precíz használatából önként adódik.

A legtöbb lakásban a hőmérők ma is még a százötven év előtti formájukban szerepelnek: ablakon, íróasztalon, vagy falon.

A higanymérőnek ez az őseredeti formája azonban nem éppen célszerű. Törékeny és többnyire nem eléggé olvashatók a számaik.

Újabbán a szokványos higanyhőmérők helyett négyszögletű órákra emlékeztető rugós hőmérőket gyártanak. Ezek sokkal csinosabbak és nem is törékenyek. A bennük levő rugós szerkezet bimetallból készül, ez a torziós készülék az óra mutatójára emlékeztető mutatót mozgat a számlapon.

Nagyon ízlésesek azok a szobai mérőkészülékek, melyek egy négyszögletű fényezett falapon, abba beleágyazva egyesítik az órát, a hőmérőt és a légsúlymérőt. Ezek is a tárgyilagos egyszerűség jegyében készülnek.

K E R Á M I A I T Á R G Y A K

A mai vásárló általában kevesebb anyagismerettel rendelkezik, mint a régiek. Ez leginkább az agyagipari tárgyak területén tapasztalható. Az a háziasszony, aki háztartása számára edényeket vásárol, úgyszólván minden kerámiai edényt porcellánnak tart. Ezért meg is veszi azt, amit neki ajánlanak s anyagismeret híján inkább csak a külső színezés, a díszek érdeklik.

Pedig — bármennyire nehéz szakma is a kerámia ismerete — a bevásárlónak ezen a területen is tisztán kell látnia. Tudnia kell, milyen sajátságai, technikai eljárásai és értékkülönbségei vannak a különböző fajtájú kerámiai edényeknek. Mert csak így találja meg a háztartás számára a megfelelő készleteket és felszerelési tárgyakat.

Először is tisztában kell lennünk azzal, hogy valamennyi agyagipari tárgynak, a legegyszerűbb égetett téglától a legdrágább meissenai porcellánig ugyanaz az alapanyaga van: az agyag. És a kerámiának már évezredekkel ezelőtt is, ma is az a mindenkori feladata, hogy ezt a sáros, gyúrható, száradó, kemencében égethető anyagot megfelelő víz, föld és ásványi sók hozzáadásával olyanná gyúrja, amilyen agyagárura éppen szüksége van.

Minden agyagnak megvan az a tulajdonsága, hogy könnyen alakítható, de könnyen is szárad. A kevésbé finom agyag száraz állapotban nagyon lyukacsos és a vizet átereszt. A cél tehát az, hogy a durvább agyagot olymódon finomítsák meg, hogy vízáteresztőképessége minél kisebb legyen s ezt fém sók hozzáadásával érik el. Ezek a fém sók, amikor az agyaggal

együtt a kemencében magas fokon hevítik őket, megolvadnak, üvegszerű bört alkotnak az agyagedény fölött, az úgynevezett glazúrt. A finomabb agyagok azonban, mint például a porcellánföld (kaolin), már magukból fejlesztik az égetés alkalmával ezt az üveges felületet, ezeknél tehát ilyen idegen anyagok hozzákeverésére nincs szükség.

A VIRÁGCSEREPEK ÉS TÁRSAIK. A

legegyszerűbb és legolcsóbb agyagárak a virágcserepek. Ha egy ilyen széttört virágtartó cserepet megnézünk, észre vesszük, hogy vöröses, barnás, vagy sárgás cserépdarabja milyen szemcsés. Éppen olyan, mint a tetőcserep, mely oly könnyen darabokra hull, vagy mint a parasztok cseréppipája. A vizet ez az olcsó cserep könnyen átveszi, s éppen ez a tulajdonsága az, amiért virágok ültetésére, s a virágföld behelyezésére oly igen alkalmas.

Már az a zöld, vagy rózsaszín virágcserep, mely e vöröses cserepnél pár fillérrel drágább, fényes, sima mázas réteggel van bevonva. Ennek az anyagához nedves állapotban ólomüveget vagy más fémsót adtak, s azzal égették ki magas hőfokú kemencében. Ezzel elérik azt, hogy szép egyenletes a felülete, pórusai szabadszemmel nem látszanak, s a vizet nem ereszi át.

Igaz azonban, hogy az ilyen olcsó cserepek mázai nem elég szilárdak. Hajszáltrepedések vannak rajtuk (craquelure-ök). Szép az ilyesmi régi díszedények felületén, ahol a craquelure-ök pókhálószerű fonadékot rajzolnak az edényre. De egészségtelen például azokon az olcsó köcsögökön, melyek repedéseibe belerakódik a víz, a piszok, s ott erjedve ételeinket, italunkat rontja.

Az egyszerű paraszti fazekasművészet is ilyen olcsó agyagedények előállításával foglalkozik. A korongon formált agyagedényt ólommal vonják be, azután a levegőn megszárazítják, s utána újból vékony agyagkeverékkel bevonva, nem túl magas hőmérsékleten égetik.

Ezt a legolcsóbb edényfajtát angol szóval „earthware”-nek, földedénynek nevezik. S ezeknél csak egy fokkal rosszabbak a téglák, a terrakották, s egyéb olyan agyagáruk, melyek teljességgel máz nélkül készülnek.

SZEGÉNYEK *PORCELLÁNJA:* *A* *KŐ-*
EDÉNYÁRU, Az előbb említett cserépedények homokos-agyagsaládjából nemesebb, szolidabb edények is kerülnek ki, melyeket ónoxiddal keverve, magashőfokú kemencében égetnek ki, s ezekből származik az étkezési használatra szánt olcsó tányérok, csészék, tálak javarésze. Azok a szép virágmintás, babos, vagy kékre, rózsaszínre festett kávékészletek, melyek olyan olcsón kerülnek forgalomba, ehhez a keményebb cserépfajtához tartoznak, melyet németül „Steingut”-nak, magyarul „kőedényárunak” neveznek a kereskedelemben.

Ez persze még szintén nem porcellán. Csak hasonlít hozzá. Azért avatott szem észreveszi, hogy vastag rétege nem ereszti át a fényt, mint a vékony, finom porcellántányér. Igaz, hogy a kés, villa már nem igen hagy nyomot a zománcos felületen, de ha valahol megcsorbul az ilyen edény, ott hamar lerakódik a piszok, s megfeketedik.

Persze a kőedényáru alatt nem egy, hanem sokféle keménységi fokú, s összetételű agyagedényt kell érteni. Ehhez képest az áru is sokféle. Az olcsóbbfajta kőedényárut a háztartásokban másutt is megtaláljuk, mégpedig mosdó-, s fürdőszobai kagylók, kádak stb. alakjában. A finom kőedény, (Steinzeug) a finom fajansz dísztányér, a majolika virágtartó ennek a ranglétrának már sokkal magasabb fokain állnak, s keményebb, fehérebb voltuknál fogva is méltóbbak a művészies feldolgozásra.

Érdekes az, hogy amíg azelőtt az edényeket gyártó agyagipar erősen igyekezett a kőedényáruval porcellánt utánozni, s mindenféle régi porcellánokról ellesett virágok ráfestésével

igyekezett eltakarni az alapanyag sárgás tónusát, addig újabban ez a törekvés megszűnt.

A szép színes kávé- és teáskészletek, a mustos és sörös-korsók, tojástartók, gyertyatartók nem erőltetik többé a porcellán fehérségét, habár mázuk néha vetekedik a porcellán edények zománcának erejével.

A HASZNÁLATI PORCELLÁN. Az az edényanyag a porcellán, melynek keménysége nagyobb, mint az acélé, 1000 C°-nál sem olvad meg, melynek világosság felé tartott darabja halványan átszűri a fényt és amelynek ingerlő fehérsége vetekedik a hóéval, csengése pedig felülmúlja minden más cserépét. Nem kell félteni a karcolástól, a piszok beágyazódásától. Nincs szüksége díszítményekre, színezésre és a maga egyszerű s nemes formájával is művésziesen hat a terített asztalon.

Újabban még olcsóvá is lett s a királyok egykor arannyal vásárolt drága portékája, ma a polgári háztartásnak is legméltoőbb szervise lehet. Hol parasztos, népies díszű, hol kockás, tarka motívumú edények simulnak a divatos abroszokhoz.

A porcellán-edénykészletnek azonban nem is kell, hogy divatos jellege legyen. Maradandó értékű, nemzedékeket kiszolgáló edényfajta ez. S egyetlen kívánalom, hogy minden darabja gyakorlati célt szolgáljon a szépen terített hófehér asztalon. Ez az oka, hogy a modern készletekből a felesleges és régebben kedvelt darabok (sótartó stb.) hiányzanak és a túlnagy leveses- meg főzelékestálak helyett is sokkal kisebbeket használnak.

Természetes, hogy a modern porcellángyárak is vetélkednek egymással, hogy minél szebb, érdekesebb edénykészletekkel lépják meg a vásárlókat. így látni újabban teáscsészéket, melyek a csésze aljába beilleszkednek, s az asztal rángatása alkalmával sem mozdulnak meg. Egy német gyár pedig olyan

kávékészleteket hozott forgalomba, melyeknek minden csé-
széje egy fakalapács ütésére csengő hangot ad, s ezzel régi
kínai teáscsészék tulajdonságát örökölte.

A MŰVÉSZI KERÁMIÁRÓL

*Alig van anyag, mely a művészek s mesteremberek alkotó kezét és kép-
zeletét oly sűrűn foglalkoztatta, mint a földünk jelentékeny részét beborító
agyag. Évezredekkel Krisztus születése előtt már formáltak agyagkolosszu-
sokat s napon szárított agyag-domborműveket. De kis, nyakban hordozható
amuletteket is, melyek akkori felfogás szerint viselőjüket a betegségek ellen
megvédik, ó-kori sírokból babákat, állatfigurákat, játékokat ásnak ki
már vagy másfélszáz év óta s ezeket egyes művészkezek formálták néha
egyenest mulattató célzattal. Ezekből a piros téglaszínű, égetett terrakoita-
figuráktól (Tanagra, Trója leleteitől stb.) csakúgy hemzsegnek a nagyvárosi
múzeumok. A rómaiak országaikban több cserépedényt szállítottak, mint
ma, a vasutak s gyárak idején.*

*Az itáliai föld a renaissance idején (a XV—XVII. századig) is kifogy-
hatatlan volt az agyagipari műrecek anyagának szállításában. Egyes
városok különösképen jeleskedtek ebben. Floreben tejeskorsók készültek,
Derutában, Gubbicban, Velencében díszes tányérok, melyek mesterei azonban
a keleti népek, perzsák, törökök fényes zománcdíszeit is ellesték. A fajansz
nevét az olasz Faenza városától kapta, a majolika szónak eredete pedig
a spanyolországi Majorca szigetére utal. A híres Delia Robbia család az
olasz renaissance idején csak úgy ontotta azokat a gyönyörű, szentcsaládot
ábrázoló domborműves dísztányérokat, melyek ma a legdrágább múzeumi
kincsek közé tartoznak, akkor pedig olcsón vásárolt szabadízsek voltak.*

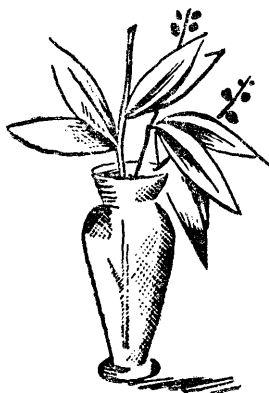
*De épp ilyen tömegesen termelték a fazekasok Delfiben (Hollandia) a
híres fehér-cserép edényeket s a franciaországi Rouenban a serlegeket, a
tányérokat és mázas cserépkályhákat.*

*Ezekben az évszázadokban ugyanazok a mesterek, akik forgókorongon és
az égető kemencében tevékenykedtek, a művészi tervezésnek is szülői voltak.
Őket az agyag épannyira megihlette, mint távoli országok s elmúlt kultúrák
agyagipari termékeinek látása.*

*Valamennyiük sóvárgásának központja azonban Kína volt, melynek
csodás finomságú porcellán-edényeit európai fejedelmi udvarokban úgy
árulták a tizenhatodik században, hogy egyenlő-súlyú aranydarabot kellett
értük cserébe adni. Végre is egy alchimista vegyészeti titkokkal foglalkozó
német embernek, Böttger János Frigyesnek sikerült a legfinomabb agyagot*

Meissenben (Szászország) megtalálni, melynek taolinos földje alkalmas volt a kínaihoz hasonló porcellánedények égetésére. Ettől kezdve a század kedvenc itala (kakaó, tea) a gazdag emberek meissenai porcellán-edényekből itták s nem holmi vastag cserép- vagy önsérűből, mint azelőtt Meissen, Sevres, Nymphenburg, Berlin, Szentpétervár és Bécs hamarosan a porcellán luxusiparának központjaivá lettek. Az ott uralkodó fejedelmek igyekeztek a hasznos és szép ipar üzőit s munkásait egymástól elcsalogatni, A tizenharmadik században valamennyi királyi üzemnek megvoltak a maga híres mesterei. Ezek vagy a porcellánok festésében, vagy az edények formálásában jeleskedtek. A gyönyörű szoborcsoportozatok modelljeinek mintázásával és festésével írták be nevüket a porcellán történetébe. (Táncoló alakok, mitológiai szereplők, rokokóedények stb.)

Nálunk a tizenharmadik században inkább a fajanszok készítésének műipara virágzott (Holics, Tata, Kassa Körmöcbánya). Ennek keretében ónmázás edényeket, szelencéket, virágtartókat, bonbonniereket, lepkével, virággal díszített tálat, káposztafejeket ábrázoló edényeket Ub. készítettek római és strassburgi mintára. Porcellánedényekkel az 1838-ban alapított Fischer-féle herendi gyár kezdett foglalkozni. A múlt század utolsó negyedében pedig a pécsi Zsolnay-gyár vált világhírűvé azokkal a díszedényekkel, melyeknek kemény-cserép anyagát a híres eozin-zománc csodás fényű és a hajnalra emlékeztető színpompájával vonta be.

Ü V E G E D É N Y E K

A mai és a jövőendő háztartásban igen jelentős lesz a szerepe az üvegedénynek. Valamikor éles különbséget tettek az étkezésre szolgáló üvegszervisz és az üvegszekrényben gyűjtött, úgynevezett „díszüvegek” közt. Az előbbinél olcsó és durva készítményekkel is beérték, az utóbbinál a régiségnek, vagy a különleges művészettel kezelt felületnek volt nagy becsé. Úgyszólván csak „konyhai” jellege volt az előbbinek és kizárólag műtárgynak nézték az utóbbit.

Mióta azonban az iparművészet jellege és feladata tisztázódik, az üveg is az egyszerű, de ízléses használati tárgyak sorába lépett. Vannak egyszerűbb és vannak ragyogó asztalok számára készülő üvegholmik, de mindkét esetben az üveg alakjának, körvonalának, átlátszó anyagának, s finom fényjátékának érvényre kell juttatnia az üveg sajátos esztétikáját.

Tudvalevő, hogy az üres üvegek, melyekhez a poharak, serlegek, kancsók, palackok legnagyobb tömegét számítják, majdnem kizárólag fűvótechnikával készülnek. Régebben az üvegfűvó egymaga, vaspipával a szájában, a kezében kis vasszerszámokkal fűjta, alakította, díszítette forró masszájában az üveget. Ez a kézműipari üvegfűvás még egyes vidékeken (Muranóban, Velence környékén, Haidában és Szilázia egyes vidékein) fellelhető ugyan, de ott is már inkább gépekkel és munkafelosztással készülnek a finom boros- és illatszeres-palackok. A legtöbb helyen pedig automata-gépek készítik a tömegfogyasztás olcsó üvegedényeit. így például vannak sűrített levegőt fűvó gépek, melyek a forró zöld masszából naponként 50.000 borospalackot tudnak előállítani.

A középüzemekben természetesen az emberi kéznek és a faformáknak jut fontos szerepük, mikor az üvegedény megszületik. De a felhasznált anyag is már eleve megszabja az edények finomságát. Általában ma a tiszta, könnyű és szilárd kristályedényeket szeretik, melyek alapanyagában a mészpáté a főszerep. Ezeknél drágábbak az ólomkristályedények, melyekből a nehéz köszörült virágedényeket, díszes poharakat, íróasztali készleteket készítenek. Az ilyen üvegeknek szebb fazettájuk van, kellemesebb a csengésük, de nehézkes, kissé vaskos a formájuk. Alapanyagukban ólomoxid van. Ma nem is igen kedveltek ezek az üvegek. A harmadik kristályüvegfajta főleg szódás anyagból készül, úgynevezett „félkristály”-gyártmány, amely az olcsó tömegárúk, egyszerű üvegszervizek, teás-, gyümölcsös-, befőltteskészletek gyártásánál kerül felolgozásra.

Mint mondtuk: a régibb ízléstől eltérően ma már mind-ezeknél inkább a szép alakot, a nemes arányokat, az üvegnek önmagából adódó ragyogását, könnyűséget és csengését kívánjuk meg, míg a felületdíszítés fogásairól szívesen lemondunk. E tekintetben az újabb üvegyárak valóban hatalmas lépéseket tesznek előre. Nem is kellett nagyon megerőltetniük magukat, A velencei és muranói üvegyárak egyszerűen elővették az ő múzeumaik régi üvegedényeit, s azoknak csodálatosan finom, öblös formáit újból életre hívták. A csehek, az osztrák iparművészet sugalló hatására régi serlegek, bokályok s más ivóedények renaissance formáit, műhelyi egyszerűségét vették példaképül, s csak kevés díszet, de elragadó színhatásokat varázsolnak az üvegre.

Mikor az üvegtárgyak „nemesítésére” kerül a sor, akkor négy-ötféle eljárás közt lehet az üvegyárnak választania. Egyik az üveg köszörülése, talán a legrégebbi üvegdíszítő eljárás. A finom virágminták, a szélek díszei ma még nagyrésztben kézi úton, de kistrészen gépi munkával is, kerülnek

az üvegedényre. Forgó korongok köszörülük az edényt (csiszoló, *azután* homokkő, végül polírozókorong). Ennek rokona a metsző- (gravírozó) eljárás, melynél a kis rézkorongok forgatása karcolja bele az üvegbe a figurát, a virágot, címert, vagy monogramot. Ennek a két technikának nagyszerű példányait szolgáltatják a hollandok (Leerdam gyármányain) és a svédek (Orefors üvegein). A díszítéseknek másik kategóriájába tartoznak a savval maratott üvegek. Itt az edényt egy viaszos anyaggal teljesen befedik, s az előrajzolt mintát egy pantográfnek nevezett készülékkel viszik rá az üvegre, úgyhogy a készülék tüi leszedik a minta szerint bizonyos helyeken a viaszt. Ha *azután* az egész edényt savval telt dézsába mártják, a kijelölt helyeken a sav megmarja az üveget. Ezután csak forró vízben kell megfürdetni az edényt, hogy a viasz leolvadjon, s a maradás be van fejezve.

Az üvegek legszebbjeit festéssel vagy üvegrétegek felrakásával díszítik, vagy pedig magas hőfokon fémoxidokat olvasztanak beléjük, vagy pedig a már díszített üvegedényre egy újabb üvegréteget olvasztanak, hogy a kettő között a dísz átvilágítson.

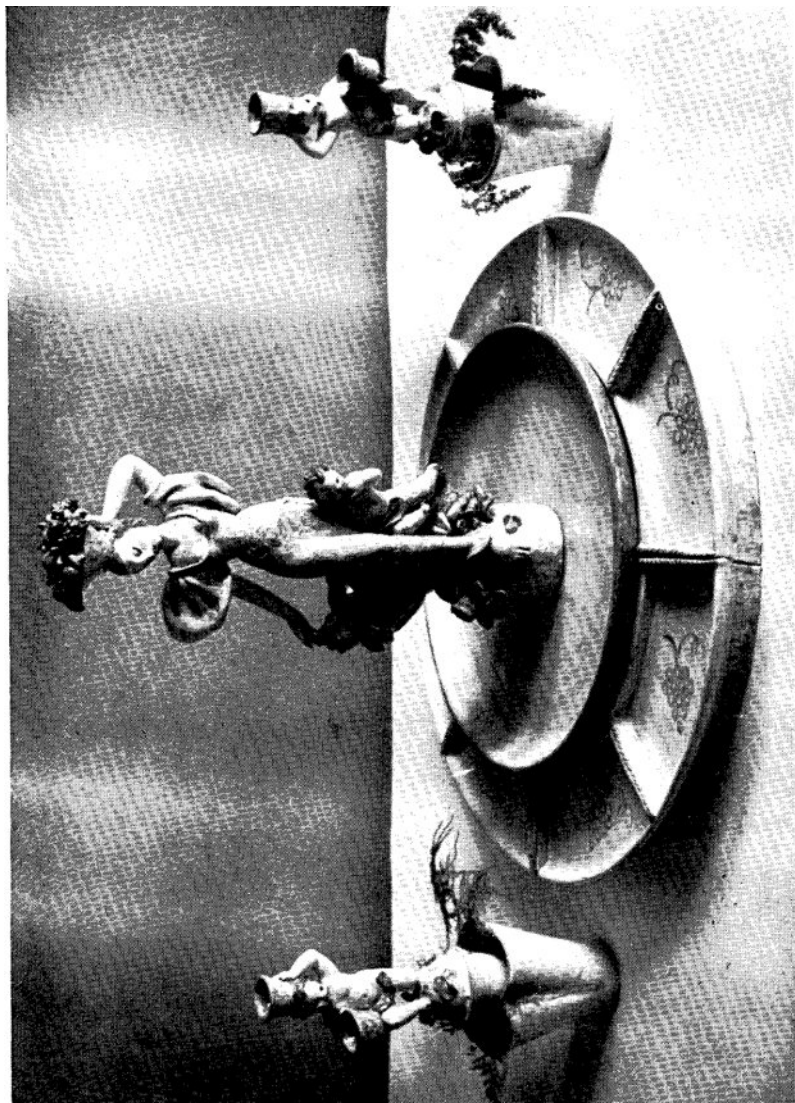
Ezek azonban mind csak a díszítés egyszerű formái, és se szeri, se száma azoknak a kombinált eljárásoknak, melyekkel az említett technikák mesterei bánnak, hogy az üveg raffinait szín- és fényhatásait sokfélekép érvényesítsék.

Olyan üvegekultúráról van itt szó, mely őseit már a Krisztus születését két évszázaddal megelőző szíriai, föníciai és római telepek s üvegfúvók edényeiben tiszteli. Már akkor nagyszerűen értették a pipán való formálást és a legszebb üvegszíneknek fémoxidok segítségével való előállítását.

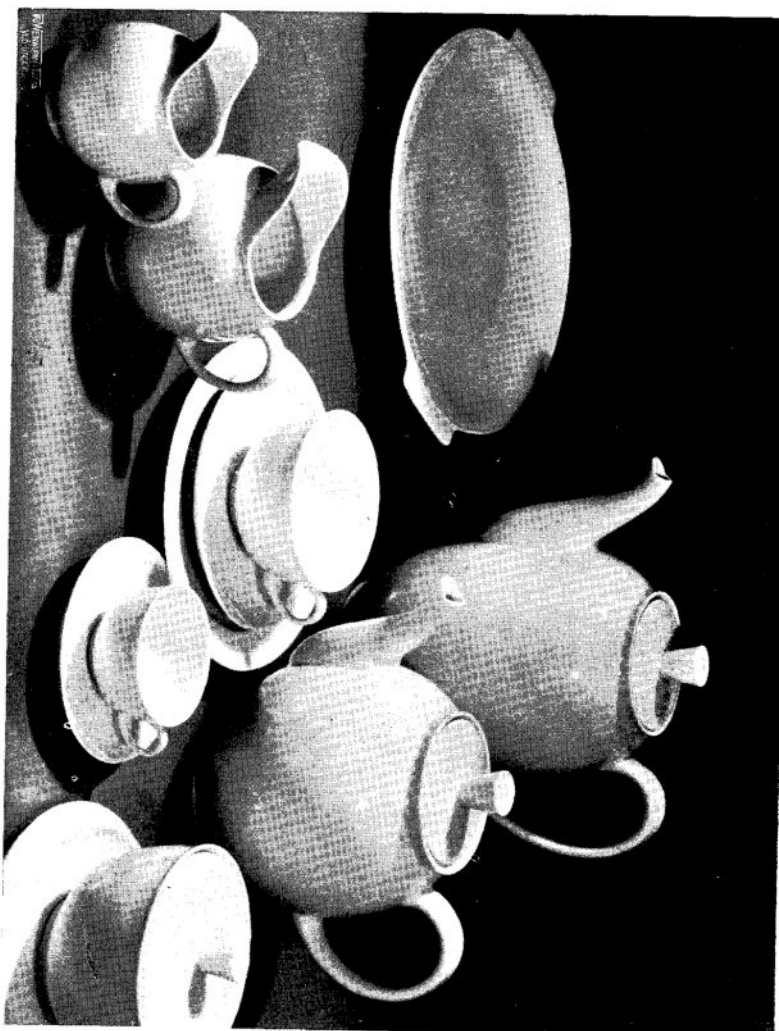
A mai lakásberendezés — mint mondtuk — célszerűséget, jó formákat és hangsúlyozott egyszerűséget keres ezen a területen is. De az üveg új és új területeket kerít magának itt is. A sokféle megszokott üveg- és étkezőszervisz mellett újabban

az üvegből való asztaldíszeknek jut nagy szerepük. Üveggyertyatartók, virágostálak, üvegből való hors d'oeuvre-ös tálak (forgatható falapon), apró virágpoharak és jardinierek (gyümölcsstartók, alájuk helyezett tükörlappal), mind arra valók, hogy a terített asztal szépségét fokozzák. Az egyszerű teás-, vagy zsúrasztalon is főképp az üvegcsésze s a kis üvegtányér érvényesül. A dohányzóasztalon és az íróasztalon a kevésbé igényes préselt üveg is jól megfelel, de ezektől a geometriai egyszerűség mellett könnyűséget is joggal kívánunk. Nagyon kellemes a szemnek az öltözőasztal piperekészletének üvegfelszerelése is. A sokféle illatszeres és kozmetikai fiakon ma már eredeti, gyári formájában is elég ízléses ahhoz, hogy a női hálószobában, a toaletasztal üveglapjain helyet foglaljon. És természetesen a levágott virágok szobában való elhelyezésére is az üvegedények a legalkalmasabbak. Az üveg a tisztaságnak megtestesülése és minden más anyag fölé helyezi az, hogy örökké új marad. Tervezői s gyárosai ma már arra is vigyáznak, hogy el nem évülő, divatoktól független alkatuk is legyen. Ennyi elég arra, hogy a mi korunk újból szeretetébe fogadja s hajdani rangjára emelje.

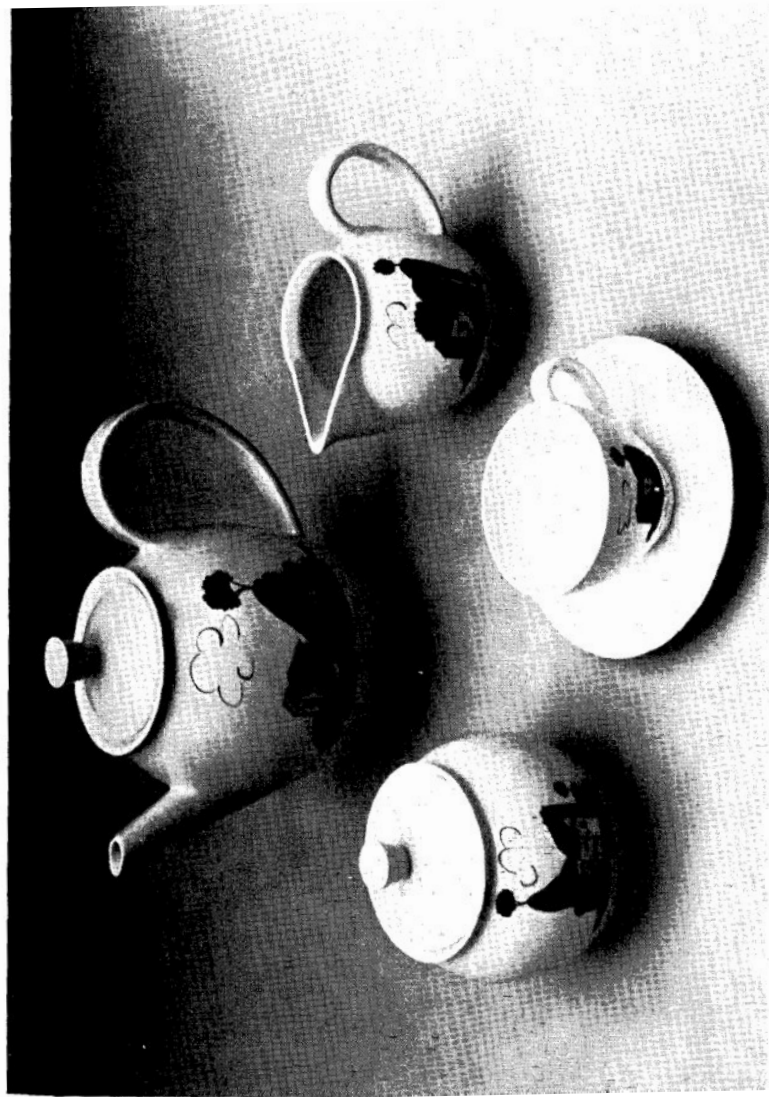
Ötezer évvel ezelőtt Egyiptomban született meg ez a titokzatos őszanyag. A tudósok, mérnökök, fáraók és varázslók birodalmában vették észre először, hogy a kvarchomok, mész és szóda magas hőfokon összeolvasztva jó mázt ad a cserépedények számára. De az olcsó, vöröses anyagból hamar csodaszer lett. Csakhamar földsökkel színezték a masszáját és gyönyörű szent macskákat öntöttek belőle, szemgolyóikba pedig ametisztet tűztek. Azután következett az üveggyöngy készítése: az istenek és a hercegnők szépségének áldoztak az új anyaggal. Az apró üvegreket felfűzték fonálra. Szép színes kaláris lett belőle az ifjú Kleopátrák nyakán. Hiába, nemcsak a művészet tudja kicsiolni az anyagok rejtett tulajdonságait. A kalandorelmék és a drágakőhamisítók ugyanezt cselekszik.

LVII. — IPARMŰVESZETI ISKOLA: IZELÍTŐ-TÁL ÉS ASZTALDÍSZ

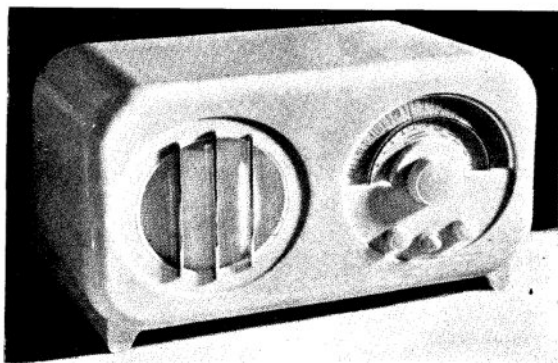
LVIII. — NEMET HAZTARTÁSI PORCELLAN-EDÉNYEK

LIX. — MODERN PORCELLÁN KÁVÉSZÉKLET

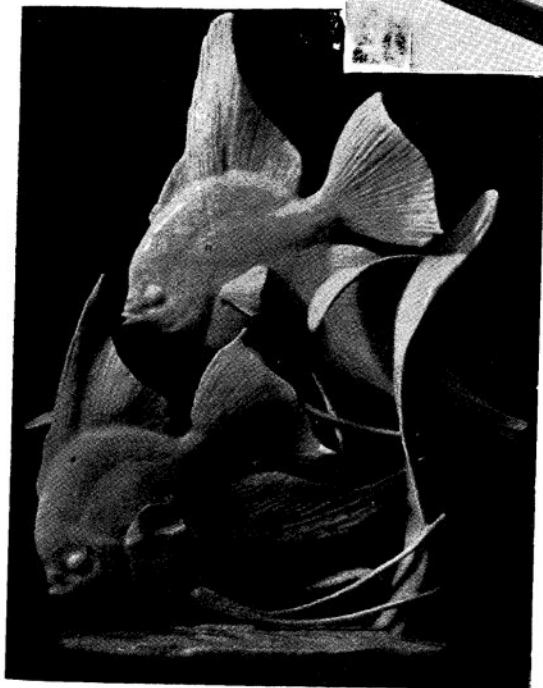
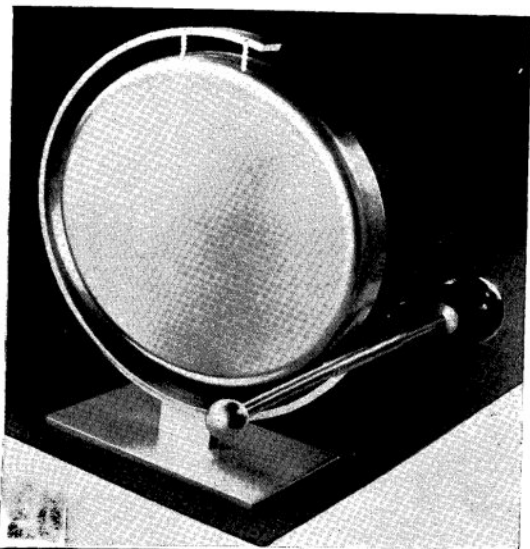

LX/A.
HIESZ GÉZA;
ÜVEG-
SZOBRÁSZAŦ

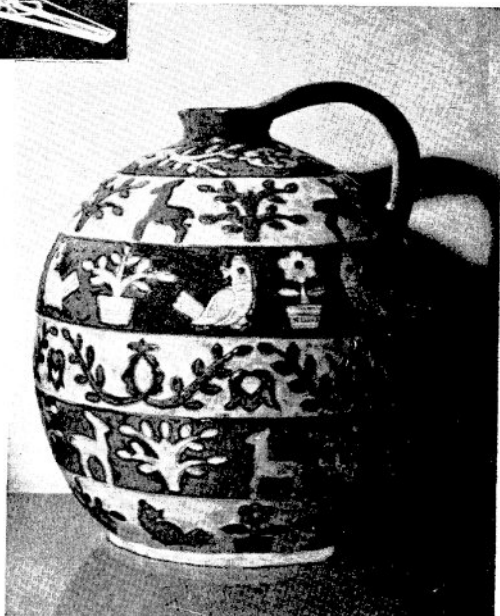
LX/B. — ANGOL
BAKELIT-RÁDIÓHÁZ

LXI/A. — GONG, NÉMET

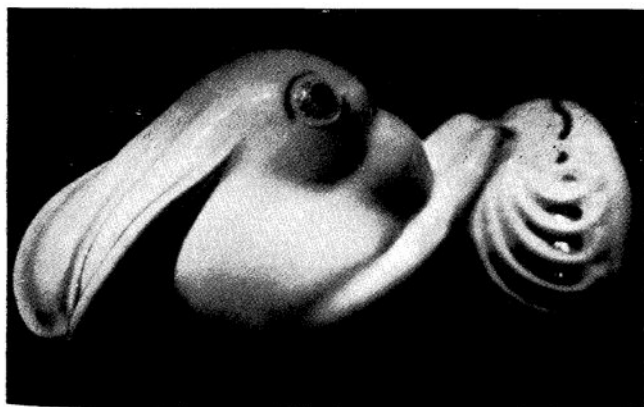
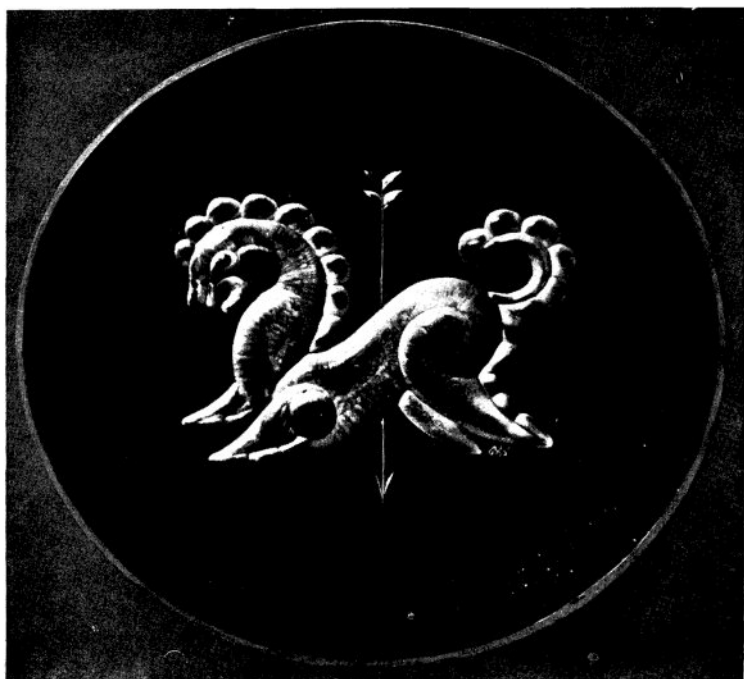

LXI/B. — PORCELLÁNDÍSZTÁRGY
NÉMET

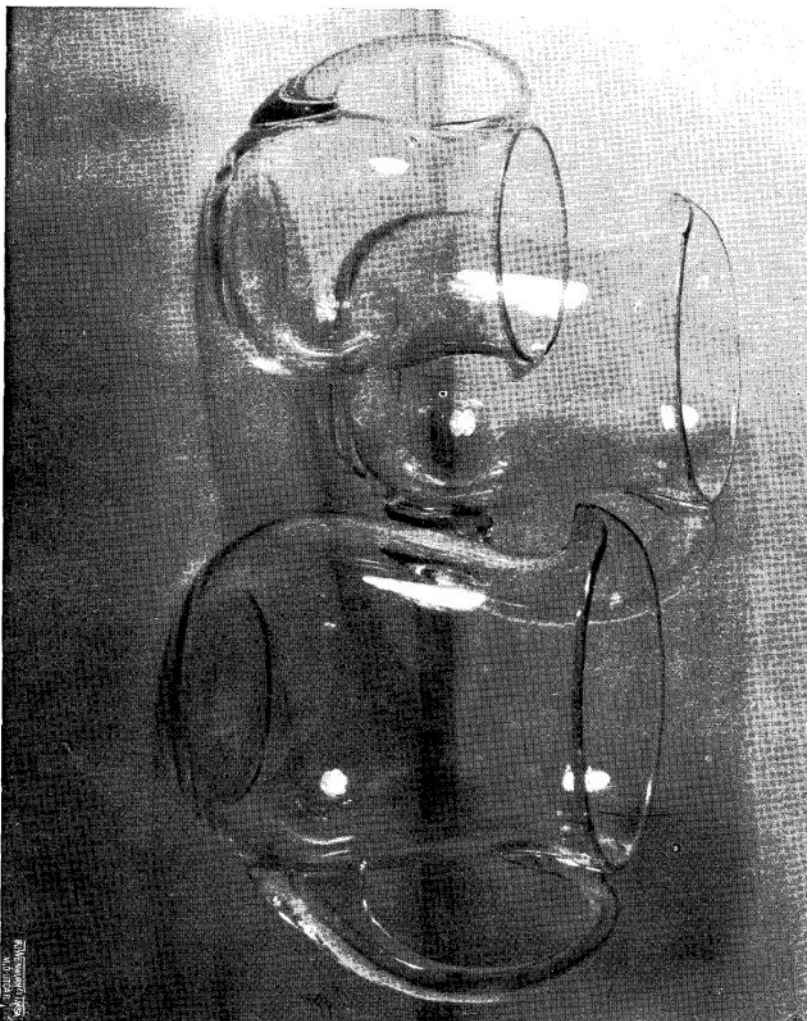
LXII/A. — BÁTHORY JÚLIA,
ÜVEGSZOBRA SZ-MUNKAI

LII/B. — MÁRKUS LILI: KERÁMIA

LXIII. — NÉMET
KERÁMIA

LXIV. — ÜVEGEDÉNYEK

P Ó T A N Y A G O K

Alig múlik el egy-egy hónap, hogy a háztartási üzletekben, áruházak állványain és a kirakatokban fel ne tűnne valamilyen új, érdekes formájú edény, dísztárgy, korállpiros toalett-készlet, gyöngyházfényű, vagy teknősbékahéjat imitáló műanyag. Ma már mindezeket együttvéve *plasztikai anyagoknak* nevezik, s mindenki tudja róluk, hogy valamilyen vegyi és mechanikai úton előállított „pótanyagból” készülnek.

Valóban: a háború teremtette meg a pótanyagokat, a szurrogátumok nagy divatját. De csak az azt követő időszak vegyipari fejlődése hozta létre a lakás- és konyhaberendezések e csinos és célszerű tárgyait, melyek hovatovább kiszorítják a régóta „nemeseeknek” ismert anyagok egy részét is.

Hogy e sokféle pótanyag közt némileg eligazodhassunk, az alábbiakban megkíséreljük őket rendszerbe foglalni, amennyire az egy örökké elöretörő nagyipari folyamatban lehetséges.

Általában mindezen anyagokat vegyi úton, főleg lúgos alkatrészekből állítják elő. Három nagy csoportba lehet őket beosztani, s ezeknél nemcsak az alapanyagok, de a megmunkálások módjai is különbözők.

CELLULOID.ANYAGOK. Talán ez a legismertebb, mert legrégebbi pótanyagcsoport. Kinek ne lett volna még dolga az olcsó bazári szappan- és fogkefettartóval, s kis dobozokkal, sószórákkal, noteszfedelekkel, melyek belőlük készülnek? Már a múlt század hetvenes éveiben kezdik őket készíteni. A gyermekjátékok: kisbabák, labdák olcsó

tömégárúí csinos, higiénikus mivoltukkal hamar utat találtak a vásárlókhoz. A gyapjú és a papír alapanyagához cellulózét kevernek, s ezzel egy könnyen formálható, préselhető, mindenféle hőhatásnak ellenálló anyagot kapnak. Festékek hozzáadásával a cellulózeanyagot nagyon tetszetőssé lehet tenni, és ma már az építő- és bútorigarban is erősen igénybeveszik az ilyen anyagból való lemezeket, pl. ajtóvédők, kilincsbevonások, kulcspajzsok stb. céljaira. Csövek, rudak alakjában is forgalomba kerül ez az anyag.

CASEIN-ANYAGOK. A másik plasztikai, vagyis formálható anyag, mely századunk eleje óta nagyon népszerű. Mindazok az ékszeres, csattok, gombok, ruhadíszek, gyöngyfonadékok, hajtúk stb., melyek a műiparban „galith” és „cristalith” néven forognak, tulajdonképp caseinből valók. 1891 óta formaldehyd hozzáadásával sikerült ezt az anyagot szilárdítani s azóta csaknem törhetetlen lemezeket, rudakat és csöveket állítanak belőle elő gépi úton. Nemcsak a szilárd-sága, de az is, hogy nedvességnek ellenáll és nem ég el, teszi nagyon alkalmassá a casein-anyagot mindenféle tégelyek, szelencék, toalettfelszerelések, varrókészletek, stb., stb. előállítására. A divatos gombok, a műékszeres, de az elefántcsontot és teknőcöt utánzó vitrintárgyak jórésze is ezekből a „gála”-anyagokból készül.

*

MŰGYANTA-ANYAGOK, A plasztikai anyagok legnépesebb és legnagyobb jövőt ígérő csoportja. Úgy szólván naponta egy-egy új áru kerül az üzletek kirakatába, mely a műgyanta olcsó masszájából készülve, vág magának új ösvényeket a kereskedelemben.

Ez rövid idő alatt a legnépszerűbb pótanyag lett, mely a háztartási szerek közt egyáltalában forgalomba került.

Miből is áll tehát a műgyantaedények anyaga?

Kétféle műgyantakészítmény van. Egyik világosabb, át-
látszóbb, másik sötétebb. Előbbi: aminoplaszt, utóbbi
phenoplaszt-műgyanta.

Az ammoplaszt-készítmények a levegő oxigénjéből készülnek
formaldehid hozzáadásával. Ehhez azután egy színező por-
szerű nyersanyagot adnak. Az így nyert „műgyanta”-készít-
mények a kereskedelembe ilyen néven kerülnek, mint „pollo-
páz”, „rezopál” stb.

A phenoplaszt-készítmények a kőszénből elvett phenolból
készülnek ugyancsak formaldehyd hozzáadásával. Ezen cso-
portban a sötét színezőanyagokon kívül egy falisztet is alkalmaz-
nak a keveréshez, amivel csakugyan gyantatartalmat is nyer
a keverék. (Az előbbi csoportban nem lévén ilyen töltő-pótliszt,
az olcsóbban állítható elő.) E második csoportba tartozó
készítmények „bakelit”, „futurit”, „trolitan” s hasonló neve-
ket kapnak.

Mikor az alapanyag még poralakú, vagy tablettában van,
egy erre a célra készült acélformába kerül, s azzal együtt a
hidraulikus présbe. A poralakú anyag azután az acéifor mák-
ban egyrészt igen magas, 150° — 180° -os hevítés folytán,
másrészt igen erős víznyomás következtében folyékonyvá válik.
Ellepi a kimélyített acélforma redőit és lassan megszárad.
2—3 perc múlva már mint pohár, tojástartó, vagy kanálnyel
kerül ki a gépből.

Most már csak egy kevés utómunkára van szükség, egy kis
csiszolásra és kész a kereskedelmi tárgy.

Ez tehát a legelőrévőbb szintetikus anyag. Alig pár éve,
hogy az olcsó, tetszetős, színes csészék, cukortartók, s tányérok
feltűnedeztek s ma már nagyfontosságú industria fejlődött ki
belőlük. Csaknem törhetetlenek ezek az edények úgy, hogy
egy tucat személynek szolgáló teás- vagy kávékészletet
egymásbarakva belegyömöszölhetünk egy piknikes kosárba

anélkül, hogy fűlek vagy edénytestek eltörnének. Ez a porcellánnal szemben nagy előny. — Termégtakarítás van, tűzveszély nincs. Szilárdak, bár nem törhetetlenek ezek a tárgyak. De a meleggel, folyadékkal szemben is ma már teljes az ellenállásuk. Szilárdságuk pedig könnyű utat biztosít nekik a háztartás minden részébe: a konyhától a fürdőszobáig, a kapualjtól a díszes bútor fiókhúzójáig. Maga a gyártás rendkívül precíz formákat és tökéletes nyomási eljárást kíván. A formául szolgáló acéllemez előállítás költséges. Ez az oka, hogy csak nagy szériáknál fizetődik ki az acéllemez készítése.

Mint mindaz, amit a nagyipar gépi úton nagymennyiségben állít elő, a műgyantakészítmények technikai fejlődése is együtt halad azoknak esztétikai fejlődésével. Vonalaik nagyban egyszerűsödnek. Néhány év alatt a vegyészeknek sikerült egy szag- és vízmentes, melegvízzel dacoló, karcolást nem mutató edényt teremteniök. Ugyanakkor pedig a préselt masszából egyre szebb vonalú, egyre élénkebb színű, rubinpiros, smaragdzöld és kobaltkék edények formálódnak. Ma már nemcsak a terített asztal és az ebédlőszekrény gazdagodott ily módon egy-egy kellemes színfolttal, hanem úgyszólván az egész háztartás.

Különösen Angliában és Amerikában tört magának gyorsan utat az új anyag. Ott a kezdeti betegségeket, melyek főleg az „imitáció”-ban jelentkeztek, hamar leküzdötte. A műgyantalapokkal ma már nem lehet márványt utánozni, sem mahagónifát hazudni. Az óratok, a barométer, a számlap, a telefonhallgató önmagát adja: a bakelitnek hol sötétszürke, hol fekete vagy egyéb anyagát. Mivel megtalálta a maga gépi formáit és egyöntetű színeit, hódít az iparművészetben is. Szivar- és dohányzókészletek, íróasztali felszerelések, dobozok, neszesszerek milliós számra készülnek a műgyantaporból. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy ez az új anyag hullámával elborítja egész háztartásunkat, konyha- és ebédlőberendezésünket.

A dohányzó-, kártya-, varró- és toalettasztalok készletei mellett a reggeliző-, uzsonnázó- és a nagy ebédlőasztalok is megtelnek ily edényekkel. A sószórók, tojástartók, tányérok mellett a süteménytartók és vaj- meg méztartók egyre nagyobb tömege készül belőlük. Az új, modern guruló teáskocsikon már a teasedények is ilyen szép égőpiros anyagból készülnek, mert a műgyanta kitűnő hőszigetelő anyag is. De a likőr-készlet is kezdi megtagadni ősi anyagát, s átpártol az új préselt masszához» A lemezformájú műgyantalapokat felhasználják faburkolatok készítésére, kapcsolótáblák, reklámbetűk és telefonkészülékek gyártásánál. Sőt egész ajtók is készülnek már bakelitből.

Ezek után persze az sem meglepő, hogy a fából és üvegből készített gurulókocsi maga is modernizálódik. Látni már műgyantából való kerekeken guruló teáskocsikat színes lapokkal és fekete lábakkal — ugyancsak az új anyag tartós erejét hirdetve.

Mi a magyarázata e hallatlan népszerűségnek?

Kétségkívül a színbeli s formabeli tetszetősség. A már fentebb felsorolt jótulajdonságok ügyes felhasználása a propagandában. A szabadban való terítésnél, a sport- és weekend-házakban különösen megbecsülik a műgyantaedényt.

És ami a legfontosabb ma a tömegcikkeknél: a műgyanta-edények aránylag olcsók. A szép színes, asztalon annyira tetszetős edények ára olyan, mint a közepes porcelláné. Hogyne vásárolnák tehát ott, ahol szeretik az asztal színörömeit.

PRÉSELT FAANYAGOK, A háztartási edényekről lévén szó, még erről a pótanyagról is említést kell tennünk. Mint valamikor a papírmásét, úgy használják újabban a fa megőrölt anyagát ilyen cikkek készítésére. A kásaszerűen meghígított faőrleményt tetszésszerűen formákká préselik,

majd másféle anyagokkal telítik és kemencében szárítják. Végezetül különféle nitrocellulózeanyagokkal teszik a felületet lakkszerűvé, úgyhogy sem víz, sem meleg, sem sav az anyagot meg nem támadja. Az ilyen faanyagból tálcákat, dézsákat, hűtőedényeket, gyúródeszkákat, mosogatókat és egyéb konyhai tárgyakat készítenek. A könnyű súly mellett az a nagy előnye is megvan, hogy a víz vagy folyadék nem szivároghat ki az edényből, ami a száradásnak kitett faedényeknél olyan gyakori jelenség.

A S Z T A L I E Z Ü S T Ö K

A háztartásokban még ma is igen nagy tisztelettel ejtik ki az ezüst nevét. Pedig korántsem az a drága anyag többé, ami azelőtt volt. Mint nemes fém jutott ehhez a nagy tisztelethez. Pedig éppen az, aki dolgozik vele, tudja, hogy nem is viselkedik túlságosan nemesen. Lány, hajlítható formájával nem éppen ellenálló. A kalapácsütéseknek jobban enged, mint más puha fémek. És aki ezüsttel dolgozik, annak annyi nehezen ellenőrizhető tényezővel kell számotvetnie, kivált ha izzítja, vagy hevíti az anyagot, mint alig más anyagnál. Az ezüstművesnek nemcsak nagy fáradságot kell a munkájára fordítania, hanem rutin, ügyesség, megfontolás, sok tapasztalat is kell a helyes kiformáláshoz. Igaz, hogy azután sok érdekes fény- és árnyékhatás születik meg éppen az anyag sajátos kialakulása nyomán.

A fásasztó szerszámmunka — trébelés, kalapálás, cizellálás — után azonban majdnem mindig hálás a ráfordított gondért. Olyan edények keletkeznek az ezüsbádoggal lapjaiból, melyek mindegyike „pièce unique”, egyedülvaló a maga nemében.

Magának az eljárásnak, a trébelésnek a lényege az, hogy minden egyes darab belülről kifelé születik meg. Úgyszólván fel kell duzzasztani formájának elérése céljából. Kanna, kehely, kerek edény így gömbölyödik ki a kézműves keze alatt.

Éppen, mert régen olyan becses és drága anyagnak tartották az ezüstöt, azért különös gonddal is díszítették a belőle készült tárgyakat. A stílusok valamennyije visszatükröződött az ezüstitárgyakon, kezdve az egyiptomitől egészen a Napóleon hadimilliomosainak pompázó gazdagságáig. Természetesen

nem annyira a formaadásban keresték a korszerűséget, mint inkább a díszítésmódban. Ezért is fejlődött ki az ezüstnek annyiféle díszítőtechnikája. A rendes kalapálás és vésés, domborítás és fényezés nem nyújtott a cifraságot szerető századoknak elég ötletet. Különböző díszítőeljárásokat kellett még alkalmazni.

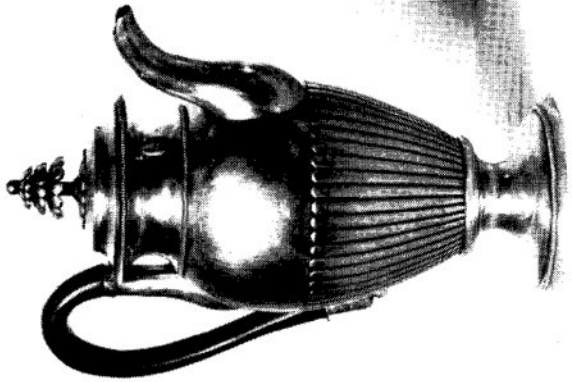
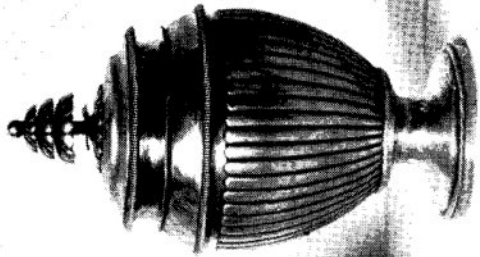
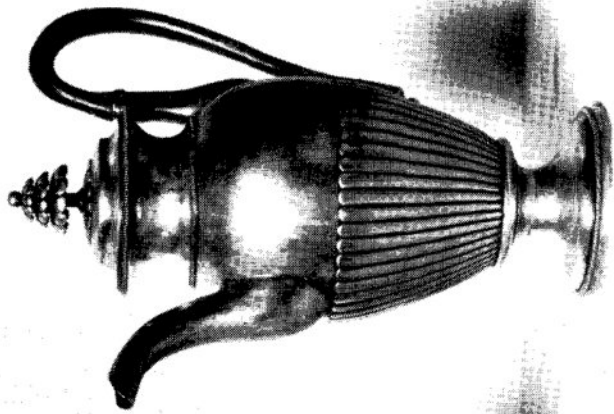
Legegyszerűbb volt ezek közt a vésés, a gravírozás. Ez vésővel történt s még ma is gyakorlatban van. De ma akkor tartják szépnek, ha minél egyszerűbb. Néha nem is több, mint egy név, egy-két betű, egy címer bevésése. Lehet a felületet cizellálni is, ami puncírozó szerszámokkal történik. Lehet az ezüstanyagba árkokat vésní és ezekbe más fém-anyagból való szalagokat belekalapálni. Ezt az eljárást „tausi-rozásnak” nevezik mesterszóval. S lehet magára a felületre ezüstpántokat plasztikus módon forrasztani, amivel domborműves díszeket teremt azokon a munkáskéz.

Éltek is régente bőven mindezekkel a technikákkal. Még negyven évvel ezelőtt is alig volt olyan háztartási ezüst, mely büszkén ne hordozta volna felületén valamely stílus bélyegét, ornamentumait. Persze országoként más és más volt ebben az ízlés. Az angolok még ma is szeretik a Queen Anne jellegzetes motívumait, míg a franciák az empireízű klasszicizáló cukortartóra boldogan fektetnek rá egy plasztikus múzsát, hogy a szobrászat eszközeivel is ügyeskedjenek.

Minálunk a barokknak lágy, gömbölyded formáit és hullámos vonalait kedvelték s vásárolják ma is szívesen. Emellett a táblabírókorszak empire-stíli családi ezüstjeit utánozták legszívesebben, mert ez szigorú előkelőséget fejez ki.

De az igazán jóízlésű mai ötvös nem a stíluson, a díszítés formanyelvén érez örömet.

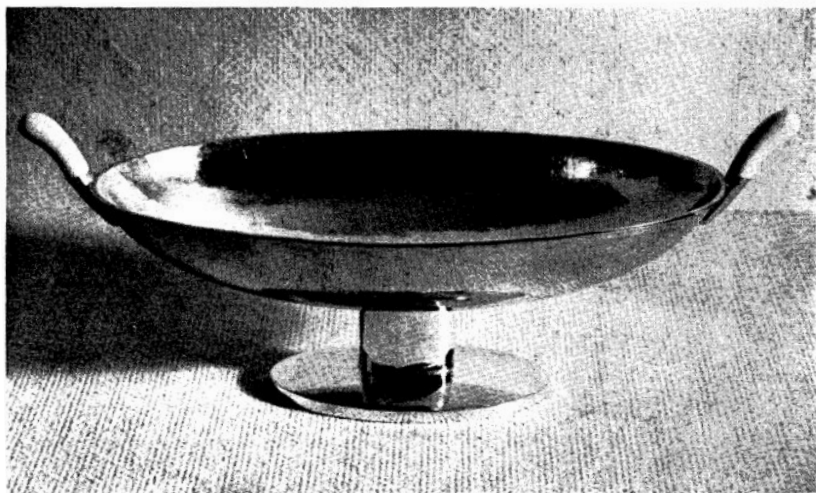
A tiszta logikával dolgozó dánok, akiknél ma legfejlettebb az ötvösművészet, arra törekszenek, hogy nagyon egyszerű formájú edényeik az anyag szépsége mellett a használat cél-

LXV. — EMPIRE-EZÜSTÖK

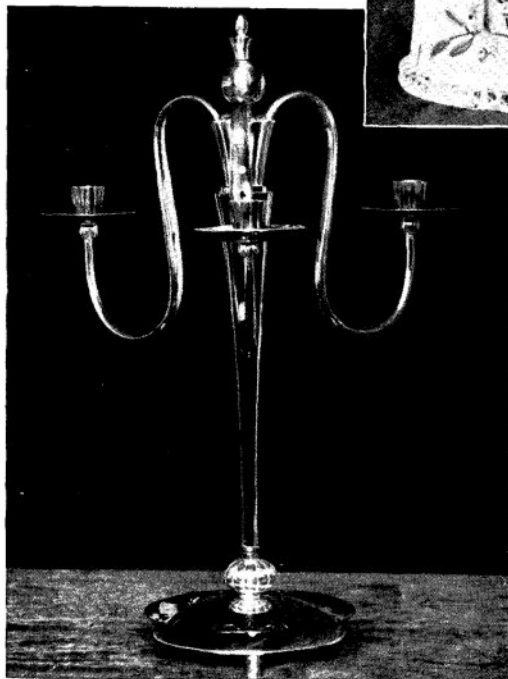

LXVI/A. — EZÜST KÁVÉSKESZLET. BERLIN

LXVI/B. — DOLEVICZÉNYI LÁSZLÓ: EZÜSTTÁL

LVII/A. — KOVÁCS MARGIT:
DISZÓRA, KERÁMIA

LVII/B. — SZABLYA-FRISCHAUF
FERENC: EZÜST GYERTYATARTÓ

LXVIII. — RÉTEGES ÜVEGEK. XVIII. SZÁZAD.

szerűségével tűnjenek ki. Csak az egyszerűséget szeretik, s elfordulnak minden stílusosságtól. A rendeltetés szigorú szemmeltartásával készül az edény, melynek vonalvezetése szorgalmas, eleven, mintegy a szerszámok és az anyag szabad játékából alakul ki az egész tárgy. Lényegében tehát benne van a mozgalmas erők dinamikája.

Az ötvösnek, a kézműiparosnak nem lehet feladata valami új, szellemes ötletet kitalálni. Neki csak eltalálni kell. Egyéni alakításában így is mindig visszatükröződik a tárgyain érzett öröm, s ez teszi éppen művészivé azt az alkotást.

Nézzünk meg egy ilyen teáskannát! Mennyi tapasztalat van abba belesűrítve! A mai ötvösiparos már számol azzal, hogy nincs bosszantóbb, mint egy ügyetlen gömbölyű edény, mely nem áll elég jól a talpán, s egy rossz fogantyú, mely miatt kiömlik a tea, vagy kávé a csésze mellé. De a tetejének fedele is fontos, a kézhezsimuló testforma is szükséges. Ezért a fedelet úgy kell megszerkeszteni, hogy szorosan zárjon, s ne billenjen le. A fekete fa- vagy fehér csontfogantyú pedig akár az asztallapig is leérhet, csak kézhezálló legyen.

Nem a szép és harmonikus formákon van tehát a hangsúly, hanem a tagok „összjátékán”, hibátlan működésén. A cukortartót sem azért csinálják ma olyan potrohos testűre, mert így nehezebb grammokban és többet ér angol fontokban, hanem azért, mert így több kocka fér bele és célszerűbb. De ugyanígy dolgozik a statikai érzék a mártásos csészénél is, hogy az fel ne dülhessen és szája pontosan öntse ki a folyékony tartalmát és ugyanez vezet az evőeszközök nyelének nagy egyszerűségéhez, mikor inkább a tenyér könnyű simulását keresik a régi domborított díszítmények helyett.

Ugyanezt el lehet mondani az összes többi hasonló jellegű ötvösmunkákról is. A serlegről és a gyümölcsöstálról, a név-

jegy tálcáról és a hamutartóról, a dohány- és a cukorszelen-
céről, — mind becses és érdekes, hogyha mesterének jó arány-
érzékéről tanúskodik. Amikor a kézzel készült edényen a
felület megmutatja a szerszámok nyomait, tehát a kalap/cs-
ütések hólyagait, vagy pedig a polírozás fényességét, akkor
valóban „műhely” szépségeket árul el. És ez kellemes a szem-
nek, mert valódi, őszinte „kézműveskultúra” sugárzik belőle.
Ez az egyéni alakítás az alkotó örömmérsékének biztosítéka. Ez
mai szemmel nézve többet ér, mint az ezüstanyag amúgy sem
éppen magas értéke. A műhelyi munka szépsége legyen
mindig az értékelés igazi alapja, nem az anyagár!

*

Egészen más a helyzet a gyári úton, helyesebben: gépi
előállításal készülő ezüsttárgyaknál. Az ilyen edényeknek
is vannak kitűnő tervezőművészeik, kivált az angolok közt.
Ezeknél elsősorban azt kell megkívánni, hogy őszintén elárul-
ják a műhelytitkot; azt, hogy sokszorosítás útján keletkeztek.
Ebben is vannak igen jelentős ízlésbeli haladások. Ha például
az evőeszközök gépi szériapéldányait nézzük, egészen kifejező
formákat látunk, melyek egyáltalában nem téveszthetők össze
a kézművesműhelyek készítményeivel. Az „új ezüst”, „argen-
tor” és más néven forgalombakerült evőeszközök tiszta, sima
felületükkel nyilvánvalóan a hengerelt és felületükön ezüsttel
bevont acélnak formáit mutatják. Az ilyen „gyári” tálak,
tálcák, edények gyakran olyan biztos formájúak, mint az angol
ezüstművesek legjobb munkái voltak a maguk idején és a
maguk eszközeivel készítve. Mindez tehát az igazi ezüstárak
gyártóit, a becsületes szándékúakat, szintén hasonló megfon-
tolásokra készítette.

Azonban vannak a kétféle eljárás közt afféle közbeeső pél-
dányok, melyek a gépi előállítás jellegét szerszámok nyomaival
igyekeznek elleplezni. Hogyha a teáskannát gép formázta,

de a felülete hólyagos, mintha kalapács verte volna ki, vagy hogyha a „biedermeier” hamutálka préselt és lyukacsos teste mint kézi-remek akar figyelmet kelteni, akkor nyilvánvaló a megtévesztő hamisság. Ez nemcsak erkölcsi fogyatékoság, hanem esztétikai is.

A „stancolt” forma, amely cizellálást hazudik, szemre is visszatetsző. Persze csak a hozzáértő előtt. Mert a vásárlók nagy része — sajnos — nem ért hozzá. És nem is sejti, hogy mialatt az áthévitett fémbádogot lassan húzzák, milyen ügyesen utánozza a gép a kalapácsütéseket, melyekre itt becsületes módon semmi szükség sem volna.

Ameddig a laikus közönségben meg nem erősödik az anyagismeret és belőle folyóan az anyagszerűség kíváncsi is, addig bő alkalom lesz az ilyen megtévesztő „díszítésekére. Az ezüstáruk vásárlóját még ma is leginkább az ár, a grammokban kifejezett, vagy ettől független anyagérték érdekli. Ezért ötlük szemünkbe annyi ékszerészkirakatban a préselt és lyukasztott, dombomra nyújtott és felpuffasztott ezüsttálak, tálcák, poharak, kosárcák, liköröskészletek és egyéb áruk nagy tömege. A „nászajándék-ipar” gyöngyei ezek, melyeken a tájékozatlan vevőt inkább csak a súly érdekli, mint a munka minősége.

Pedig a korszellem éppen azt parancsolja, hogy minél kevesebbet költhetünk ilyen étkezési és háztartási szükségleteinkre, annál több gonddal válasszuk ki az iparművészeti helytálló példányokat. Az egyszerű, építészeti tárgyilagossággal konstruált berendezéshez csak kevés, de jó ezüsttárgyra van szükség. Formájukban azonban olyan tökéletesek legyenek, hogy pusztán felépítésük és dísztelen megjelenésük is igazán lenyűgözze a tekintetet. Az ezüsttárgyakra is szól az elv, ami más iparművészeti anyagokra: az igazi értéke nem az anyagárban, hanem a megmunkálás gondos szépségében rejlik.

SZOBAI NÖVÉNYEK ÉS AKVÁRIUMOK

Csaknem minden ember lelke mélyén ott szunnyad a vágyakozás egy szép télikert után. Mikor fázunk és az élet kemény hidege vacogtatja fogainkat, önkénytelenül is odavágyunk, ahol a pálmák és orchideák örök tavasza mosolyog.

Gyönyörű álom ez, mely velünk születik. De csak ritkán valósul meg.

A barokk-fejedelmek narancs- és pálmakertjei még ma is hirdetik: milyen volt az élet a délnémet, az osztrák és a magyar főurak üvegházaiban. Némelyik üvegház egész park volt: kocsutakkal, sziklával, tóval, vízeséssel. Némely finom embereknek még a múlt század derekán is megvoltak a „green house”-aik. Persze a biedermeier-polgár télikertje már inkább kedélyes és mulatságos, nem oly előkelő, mint a hajdani rezidenciák uráé volt. Rendesen az üveges veranda, vagy a csukott erkély szolgált télikertül.

A mi századunk elején egyszerre újra megszerettük a természetet. Általános divattá vált mindenütt a virágkultusz. Az angolos lakásberendezés megkövetelte, hogy virágosak legyenek a tapéták, nagy üvegtálakban, vagy karcsú poharakban ott legyen mindig az úriszobában néhány marék vágott virág.

Ezidőben már divatos kötelesség volt a jómódú családiház mellé egy-egy télikertet is odaépíteni.

Az ilyen szoba-télikertnek fontos feltétele, hogy sok napot kapjon. Minél több fényt és világosságot. Tehát a déli fekvés, vagy a keleti fekvés erre a legalkalmasabb. De még jobb az, hogyha egyszerre néz mindkét égtáj irányába. Ezért szeretik

az építészek a hordóformájú télikertet, mely a ház egyik sarkához illeszkedik.

Azonkívül még más építészeti követelmények is vannak erre vonatkozólag. Ilyen az, hogy a télikertnek lehetőleg ne legyen fapadlója, hanem betonból, műkőből, vagy csempéből készült padozata. És szabályozható fűtőtestje legyen, mellyel szükség szerint 15—20 C fokig terjedő meleget tudunk fejleszteni. Végül pedig minden télikertnek, mely hivatása magaslatán áll, szüksége van egy falikútra is. Egyrészt azért, hogy csobogjon benne a víz. Másrészt pedig azért, hogy az öntözéshez szükséges vizet egy kannában, vagy medencében fáradság nélkül összegyűjthessük, és a szoba levegőjével egyező fokon tartsuk.

Ezt a kétféle célt egyidejűleg szolgálni nem igen könnyű. Hiszen az, ami jó az embereknek, nem igen üdvös a növényeknek. Az emberek hol a hideget, hol a meleget szeretik, gyakran szellőztetnek, majd megint telefüstölik a szobát. Mindez árt a növényeknek. De az ő saját társadalmukban sem egyformák az igények. A legtöbb szobanövény csak az ablaknál, napfényben érzi jól magát. De némely pálmák, kaktuszok nem szeretik a sok napot. Van olyan növény is, mely inkább a félhomályt kedveli. Ilyen az *aspidistra*, a *dracena*, a *fikusz*, az *azalea*. Sőt olyan is akad, mely a sötétben is szépen tenyészik, ilyen a *borostyán* és a *páfrány*. A gyakorlott szobakertész tehát ehhez mérten helyezi el növényeit közelebb vagy távolabb az ablaktól.

De a világosságnál is fontosabb a melegszoolgáltatás kérdése. Télikertjeink kedvenc növényei többféle éghajlatból származnak, s ezért többféle hőmérsékletet kedvelnek. Egyik csoportjuk a mi mérsékelt klímánkat, sőt a téli hűvös szobát is jól bírja, A *primula*, az *aracaria*, *azalea*, *erica*, továbbá a *cineraria*, a *fukszia* és a *muskátli* a fűtetlen ablakközben is jól érzik magukat. Ugyancsak elegendő 5—6 C°-os hőmérséklet a szobai *törpefenyőknek*, némely *legyezőpálmának* és a *babér-* meg

mirtuscserjéknek. Eleket a növényeket öntözni is kevesebbet kell, éppen mert a párolgásuk az alacsony hő mellett kevesebb.

Másik csoportban ott vannak a forró égővből eredő szobanövények. A *fikusz*, a *phylo dendron*, némely pálmafajták, azután a *pandanus*, a *begónia*. Ezek bizony fázós természetűek. Szereti a jó meleg szobát a *ciklámen* és leomló zöld lombjaival az *asparagus* is. S mivelhogy ezeknek a párolgása meleg helyen nagyobb, több vizet is kívánnak.

Ahol tehát csak egy szoba áll a szobakertészetnek rendelkezésére, bizonyos középhőmérsékleten jó tartani a meleget, 15 C° körül. A gyakorlat tanít meg arra, melyik növény hol kapjon helyet. Fikuszok, pálmák, fakockában a földre állítva, vagy alacsony oszlopon is jól helyeződnek el. Futónövények falipolcon, széles állványon lombosodnak szépen. A csüngőszárúaknak ampolnába helyezük a cserepét. Végül pedig a virágzó soklevelű növényeket helyezük el virágasztalokon. Azelőtt erre a célra olyan kisebb ebédlőasztalt használtak, melynek a lapját levették, fészket pedig a cserepek alatt bádoglemezzel vonták be. Ez sem rossz, valamint a csinos kosárfonású virágállvány sem rossz. De ezeknél célszerűbbek azok az újabbfajta gurulóasztalok, melyekhez fa-, vagy rézrúdállványok tartoznak. Két okból is jók ezek. Egyrészt, mert odatolhatjuk őket, ahol éppen a napfény van, másrészt, mert polcaik emeletesen sorakoznak egymás felett és így könnyebb a világosság-igények szerint elhelyezni védeinceinket.

*

Így valahogy alakul ki a *téli kert-szoba*. Egy kicsit felemás, az igaz, mert átmenet az egykori üvegház és a mai lakószoba között. Felerészben kert, melyben a nyár fázékonyabb növényei is áttelelnek. Másik részben lakószoba. Sütkérezésre, tereferére, csöndes olvasgatásra való. Boldogabb építőkorszak maradéka, amikor az autók robogása, utcai zaj még nem zavarta

a csöndes elmélyedést, A háziasszony élete is gondtalanabb volt még, s a télen virágzó begóniák, ciklámenek számára bőven jutott az idejéből. Igaz, hogy a ráérés még nem minden. Nem elég szeretni a növényeket, bánni is kell tudni velük. E ponton sok hasonlatosságuk van a kisgyermekkel. Éppen úgy kell őket előrelátó módon táplálni, fürösztetni, zuhanyozni, langyos szivaccsal lemosogatni a bőrüket, mint a kicsinyekét. Védeni kell őket az élősdiak ellen is. Szobanövényeknek, kiváltképp a pálmáknak, nagy ellenségük a leveleket ellepő pajzstetű. A gyökereket pedig a férgek szokták pusztítani. Ezért kell folyton nyitott szemmel figyelni a fejlődésüket. A férgek ellen legjobb védekezés az átültetés, új földbe helyezése. Levéltbetegségek ellen pedig vagy rovarpornak ráfúvásával, vagy pedig az öntözővízbe kevert orvossággal kell hadakozni. Ez azután a szükséghez képest lehet gyenge, hígított kálium, hipermangános oldat, vagy nagyon felvizezett rézgálic per-metezőlé.

De amint a gyerekeknek is ártalmára van a túlzott kényeztetés, a növényeknek is megárt a jóból a sok. Főleg a túlhajtott locsolás okoz bajokat. Az ilyen cserép agyonázott földje meg-savanyodik, s a gyökér elrothad; utána pedig a szár pusztul el.

Bizony azt csak a maga kárán tanulja meg a virágok barátja, hogy melyik növénynek mennyi a vízszükséglete. Télen mindenesetre kevesebb kell, mint nyáron. És a tápsókkal is csinján kell bánni. Kéthetenként egy kávéskanálny, beleöntve egy liter vízbe, — elég belőle a legtöbb szobanövénynek.

Űri világ volt a télikert-szalonok világa. A növényei egész külön vendégszobát kaptak. De a világháborúval ez a jómód is megszűnt. Új lakás-kultúra támadt a régi helyén. És sok megszűnt, kihült villaházból, urasági nagylakásból elindultak a tél virágai, hogy új hajlékot keressenek maguknak.

Így jutottak el a városi bérházakba. Az új építkezés nagyon kapóra jött nekik. Hogyne, hiszen most már az emberek is kezdtek olyan üvegházakban lakni, amilyen azelőtt csak a virágoknak és a madaraknak jutott. Széles ablakfelületek, fekvő nagy négyszögek ontják az új házakba a fényt. Barátságos párkányaik, széles ablakdeszkáik, ultraviolettsugárzású üvegtábláik csak úgy hívogatják a növényeket. Azután itt van a nagyvárosi bérházlakások másik előnye: a központi fűtés. Ott helyezik el a hőszigetelő csöveit, ahol akarják. De többnyire az ablakdeszka alatt, amit felette kedvelnek a szobanövények.

Ennél még jobb a növények szempontjából a folytonegő kályha, mert éjjel-nappal egyenlő hőfokot tart. Persze mindig úgy, hogy megfelelő vízpárolgatás is legyen a szobában.

Az új bérházstílussal együtt járt még az is, hogy a megszűkült szobákba új ízlés szerint való sima, és dísztelen bútorokat raktak. Azok pedig épenséggel sóhajtoznak egy kis növényi élet zöldje után. Csakhogy ebbe az új világvárosi környezetbe már nem nagyon illik bele az emeletes pálma, sem a folyton kényeskedő azalea-bokor, vagy a sokféle, szertefutó páfrány. Mire idejutott a hajdani álom, már nagyon megszűkült a világa; minden lakásban csak egy-két nagyablak jutott neki. A télikert-ablak.

Az új építés tehát a háború után már külön *ablakkertecskéket* szerkesztett. Azt az emberek egy másfajta szobanövénnyel szeretnék benépesíteni: a *kaktusz-családdal*.

Ez is az új embertípushoz tartozik: mulatságos, igénytelen, tüskéje van, egy kicsit mérges, de nem nagyon ártalmas. A lényében van valami idegenszerű báj, mint a néger-zenében. Nincs benne semmi részarányosság, ebben is az újfajta bútorokhoz hasonlít. Azután a származása is kalandos; a forróéövi őserdőkre emlékeztet, Amerika vad nyugatára, a filmek és a cow-boyok örök tavaszára.

Valóságos kaktusz-imádat vett tehát erőt a háború utáni városlakón. Családi ház és bérlakás mind odaultette ezeket a kis sündisznókat a legfényesebb ablakába. Az ilyen ablakok pedig egyszerűen átalakultak virágablakokká. Az építészet megtalálja a módját, hogy amellet a világítás és a kilátás se járjon rosszul.

Külön erre a célra épített *virággyjűtő ablakok* vannak. Ezek mindig kettős üvegezésűek. A két ablaktábla közt nagy távolság van. A külső ablaktábla a homlokfalon gyakran előre ugrik; a belső a szoba falához simul. Ez a belső tábla széttolható, mint a könyvszekrények üvege. Vagy pedig legördíthető a vasúti kocsik ablakai módjára. Az a külső ablakkeret rézből vagy nikkelből készül, hogy jól zárjon. Üvegből való fedele is van a skatulyaformájú ablaknak, hogy a növények fentről is kapjanak fényt. Az ilyen ablakok tehát kifelé nem is nyílnak és friss levegőt is csak a szellőző réseken át kapnak, vagy pedig a szomszéd szobából, azért, hogy a növények télen ne fázzanak. Viszont a szobából könnyű odanyúlni a polcokon levő virágokhoz. A fenéken, mely műkövel van bevonva, bádogvályúban és a behelyezett földben sorakoznak a növények. Hogyha a fűtőtest az ablak alatt van, szabályozhatónak kell lennie. Kivált a száraz levegőtől óvják erősen a virágablakot. Vályúkkal vagy egyéb vízpárolgató edényekkel lehet ezt elérni. Még egy fontos kelléke van a kaktuszablaknak: a gyékényfüggöny. Már a tavaszi napsugár ellen is ez védi meg a növényeket, ha a nap erősen odatűz.

Ilyen úri módon él a kaktusz télen. De az igazi kaktuszkedvelő minden áldozatra kész az ő kis barátai kedvéért, örül nekik attól a perctől fogva, hogy egy nagy cseréptálban elvetette a magjukat és finom itatóspapír-szűrőn át locsolja földjüket. Még nagyobb az öröm, mikor egy szép napon csak kibújnak az apró fejek a langyos levegőn. Az is nagy öröm, hogyha egy-egy letört ágacska — kellő előkészítés után cserépbe

szúrva — mint dugvány ereszt gyökereket. De ezek a kis bohócok ott az ablakban, a tömzsi fejükkel, még sokkal kedvesebbek. Nem sokkal ezután belépnek a kamaszkorba. A kiskaktusz női fölfelé, mint oszlop, vagy lándzsa. Másik gömbölyödik, mint a gombóc. Vagy mérges kis kutya lesz belőle. A harmadik püspöksüveget utánoz. Negyedik lopótökre, az ötödik kacsá farkára emlékeztet. S hát még ha virágzásnak indul a kaktusz! Az azután az igazi öröm. Megjelenik lágy, selymes virágaival az *echinocactus*, sárga és piros színbe borulva s megjelenik titokzatos szépségével az „*Éj királynője*”...

A kaktuszkedvelő szinte hallani véli a virágok léleketvételét. A háziasszony persze agyonöntözné őket szeretetével és a locsoló tartalmával. Pedig abból a szeretetből elég hetenként egy kevés és csak a nyári kertbe kiültetett kaktusféle kíván több vizet. A férfinép már megfontoltabb. Komoly arccal és orvosi műszerekkel, csipesszel, kötőtűvel figyeli fejlődésüket. Ahol élősdiakat talál, ott szurkál. Ahol a rothadás jelei mutatkoznak, ott operál. És ha úgy találja, hogy túlsók a melegség, lecsökkenti a hőmérsékletet 5—10 C°-ra, mert ennyi éppen elég nekik az ablakközben.

Mikor azután kitavasodik, kiteszik őket az erkélyre, mint az apró madárfiókákat, a nyitott verandára, hogy lassan meg-edződjenek a szabad levegőn. Ilyenkor tavaszi nagytakarítás megy végbe az ablakban. Forró vízzel mossák le a falakat véges-végig. És hogyha ennyi figyelem ellenére is apró élősdiak okoznának bőrgyulladást a kis kaktuszkának, siet a nevelőatyjuk a legközelebbi drogériába, ahol külön rovarirtóport ajánlanak neki.

Így fejlődik ki a kis sündisznókkal való barátkozás. De mit csináljon az, akinek az ablaka nem alkalmas télikertészetre?

Az úgy segít magán, hogy külön kis *növényházikót* készített az asztalossal. Négy karcsú lábon áll ez a házacskó. Az alap-

zata olyan nagy, mint egy jókora törülköző, 60 centiméter a szélessége, körülbelül 80 a hossza. A falak azonban csupa üvegből vannak összeeresztve, még pedig méteresnél is magasabb üveglapokból. Ebben a kis üvegházban persze jól fel kell használni minden zugot. Tolható üvegpalcok, dróton lógó cserepek, horgos csavarok bőven vannak a házikóban. És mivel a kaktusz mindig az ablak után sóvárog, legjobb, ha a déli, napos oldal ablakához lehet odatolni. Ezért az ilyen üvegházakat kerekas lábakra építik, sőt újabban már síneken gurítható az egész. Nagyon célszerű az ilyen üvegházikó. Jó hajtatóhely mindenféle növénynek. A kényesebbeknek, orchideáknak, agavéknak pedig valóságos szanatórium. Hát ez lett egykori álmaink csodálatos kertjéből! Egyszerű üvegszekrény lett belőle. Nem baj. Egy kis ügyességgel újra fel lehet fűjni — paradicsommá.

Láttam olyan üvegajtót, mely nyáron erkélyre nyílt, télen pedig valóságos fűvészkert volt. Tetején, körülötte, mellette csupa üvegpalc, meg kis üvegszekrények. A fal mellett kaktuszállvány. Szép színes farúd, amelyből jobbra-balra mindenféle hosszúságú karók nyúlnak ki. Mindegyik mozog, forog, a rajta levő cseréptartóval együtt.

Fokozza az ilyen szobarészlet szépségét a színes üvegek ütege, melyekben jácintok, tulipánok és nárciszok jelentik a tavasz közeledését. A könnyű, vékonyfalú hajtató edényeken átvilágít a növények hagymája. Gyökereik szertefutnak a virágpohárban. Egy-egy szélesebb üvegtál vizében pedig ott reszket az árnyékuk. A száraz halványzöldje, a tulipánok sárga, vagy vörös lángolása. Milyen mélyhatású látvány ez a téli csendélet!

Azért ez is álom még, de nem a gazdagság vágyálma többé. Mindannyiunk közkincse lett a télikert, melyet szinte ellop a természettől egy gyengéd asszonyi kéz.

Ehhez a szimfóniához persze hozzátartozik a természetnek egy másik hangja is: az akvárium.

Csak így teljes a szobában az élők élete, ebben a kettős-ségben, melyben a növény és az állat egyesül.

Persze a kis díszhaltenyészet is igyekszik hű maradni a szobakert stílusához. Az is lehetőleg tengeri és délszaki jellegű. A szép üveg-akvárium ma már nem afféle szűk és gömbölyded tál, mint amilyen azelőtt volt. Négyszögletű, tágas üvegszekrényben érzik jól magukat a halak. És fontos kelléke ennek a vízinövényzet. Lent a fenekén 5—6 centiméteres föld- és homokrétegben eresztenek gyökeret a *vallisneriák*, a *hinárok*, a tavi *boglárkák*, fent pedig a különféle nevű *moszatok*, *békalencsék* és vízi *mohák* úszkálnak. De hányféle ágas-bogas Zöldes és vörhenyes iszalag úszkál még a jó akváriumban! Szükség van itt a növényekre. Hiszen nemcsak a vizet tisztítják, de az apró állatok oxigénszükségletét is ők szolgáltatják kilégzésükkel.

Az ilyen friss, nyitott uszodában érzik jól magukat a télikert vendégei, a halacskák. A kecses kis *aranyponty* már régtől fogva törzsvendég itt. Az újabb ízlés az *ezüst márnát* is szívesen látja a helyi hullám-fürdőben. De amikor déli tengert ábrázol az akvárium, nem lehet beérni ilyen egyszerű hazai halfajtákkal. Exotikus vendégeket szerződtetünk tehát. Világító színekkel suhan át az *indiai zebraszakáll*, gyöngyházfényben világít a *holdhal*, mely az Amazon folyóban hagyta felnőtt testvéreit. És, mint valami spiritiszta látomány, kering hosszú csóvájával a *fátyolfarkú hah*. Azt mondják, hogy ezt évszázados erőfeszítéssel kínai halászok tenyésztették ki a közönséges aranyhalak fajtájából. Mindezek a „vendégúszók” csodálatosan kecsesek és csodamód érzékenyek. Tisztaságra, a langyos víznek váltogatására és körülbelül 20 Celsius fokos víz hőmérsékletre van szükségük. Azonkívül vegyes táplálkozásra; melynek főalkatrészei apró gilisztafélék és vízibolhák.

Így alakul ki a nagy üveglak falai közt a virágzó és annyira lenyűgöző természettudományos élet. Az egyre finomodó fogékonyság új meg új eszközökkel gazdagítja ezt a képet. Kavicsdombok, kagylók, kis homokzátonyok kapnak helyet a vízben. Fent az üvegház mennyezetéről üveggömbök és cserépampolnák lógnak le s bennük futónövények dús levelei. A hatást még fokozni lehet este, rejtett csóvilágításnak érdekes fényével.

Valóságos Riviera költözik be ilyenkor a virágablakba. A megfigyelő ember pedig a párás, illatos levegőben egy csodálatos világ rejtelseit kapja, mialatt elméje, szeme, érzékei a növény- és állat-élet rezzenéseit figyelik.

A MEGAJÁNDÉKOZOTT LAKÁS

Nemcsak karácsonykor és újévkor, de sok más alkalommal is zavarban vagyunk, mit vegyünk egy-egy kedves emberünknek.

Hol egy névnap, hol egy házasságkötés állít nehéz feladat elé bennünket: mivel lehetne örömet szerezni egy egyénnek, vagy családnak?

Volt idő, mikor ily alkalmakra cifra haszontalanságokat illett ajándékolni. A gálás élet egyik szabálya ma is, hogy az ajándék ne legyen „értéktárgy”. Ezért bizonyos körökben eleven dogma az, hogy virágot, bonbonokat, egy kis illatszert küldenek, mint „a figyelmesség jelét”.

Pedig nagy különbség van abban, hogy kinek, mikor, milyen alkalomra juttatjuk az ajándékot. Ezeket az alkalmakat nem is lehetne itt mind felsorolni.

Beszéljünk tehát csupán azokról az esetekről, mikor nem annyira a személyt, mint inkább az otthonát akarjuk gazdagítani, szebbé tenni és ezen keresztül egy emlék tartósságát beilleszteni az életének keretébe.

Tehát ajándékot adunk a lakásnak.

Nem díszíteni akarjuk azt. Hanem a szívnek sugallatára s az értelem választása szerint a hasznos szépségnek egy alkalmas darabjával kitüntetni.

Talán ez lesz a leghelyesebb kiindulópont, ha titokban megkérdezzük magunktól, vajjon mire van szüksége a lakásnak?

Senki sem fog a konyha, vagy a fürdőszoba szükségleteire gondolni. Hanem olyasvalamire, aminek formai tetszetősége, esztétikai értéke is van (a gyakorlati célja mellett).

Olyan dolgokra, melyek inkább az iparművészet, mint a tömegipar körébe tartoznak.

Sokféle kiállítást szoktak rendezni éppen az ilyen választások megkönnyítésére.

Vázákat, csészéket, szelencéket, kannákat, virágállványokat, és serlegeket, valamint sok száz más iparművészeti tárgyat szednek össze, hogy a modern célszerű ajándékokat szemléltessék.

Mindezek a tárgyak a modern s korszerű lakás stilisztikai lépéseit kísérik nyomon. Egyszerű, jóarányú formákkal, az anyagoknak pompától mentes szépségével hatnak. Minden térbe beleilleszkednek s igazán jó darabjaik technikailag is tökéletesek.

Hiányzik belőlük a kicsinyesség, az aprólékosság. Nyugodt, tükörsima felületük, mint egy politúrozott sík tűnik fel. Mindig a forma elegáns vonalával s az egész anyag munkavértékével igyekeznek hatást kelteni.

A bútor-felépítés tehát a legelső ismertető jelük. Nem a latszámra mért ezüst értékét nézzük egy ezüsből készült kosáron, szelencén, vagy gyümölcs-tálon, hanem azt a kézműves gondosságot, mely létrehozta.

Ott tartunk tehát, hogy az iparművészet mintegy átszellemíti, megfinomítja az anyagokat s ezzel teszi őket gyengédebb érzelmek kifejezésére is alkalmassá.

Egy rózsaszínű cserépedény, a behelyezett virágokkal és a művészetnek vonzóerejével szinte elfeledteti, hogy alig pár filléres darabról van szó.

Paraszti egyszerűség szólal meg belőle.

Ebben testvére a kosárfonás. Szeretjük azokat az egyszerű, barna vesszőből font kosarakat, melyek az asztalra kerülnek és a szőlő, körte, vagy dió, mint mosolygó küldemény koronázza meg őket.

Éppen ilyen kedvesek a japán peddig-nádból font virágtartók is lakkfényes felületükkel. Vannak egyszerű, négyszögű, selyemmel bélelt kosarak is ilyen anyagokból, melyek a varrószerszámok s fonalak őrzésére szolgálnak — nem kevésbé tetszetősek. Láttunk egy tarka linóleumból készült varródobozt, tetején mulatságos parasztfigurával, ez is érdekes ajándéktárgy volt.

*

S hát még az üveg! Mennyi mindenféle csodálatos szín és formai gyengédség bontakozik ki az üveg remekműveiből is: a színes üvegyöngy-nyaklánctól az üvegyertytartóig! Vagy azok az üvegből formált ágas-bogas fák, melyeket az asztalra helyeznek és mint jégkristályból lehelt törpefenyők csillognak a terített asztalon ... Némelyik egy színes üvegtáliból nyúlik ki ... négyszögű tálcskában egy egész vízivilág úszik növényeivel, s apró halaival.

Az üvegekocka jelentős szerepet kap a madárházikónál is. Rézcsövekből s üveglapokból mesteri módon tudnak olasz iparművészek kis madárházakat építeni. A kanári úgy érzi, hogy modern, napos skatulyaházban lakik itt.

Kristályüvegből fényképtartót, fém- és üveglapból íróasztali arckép-keretet készíteni szintén egyszerű, jó ötlet volt.

De higgyük el, hogy egy szép kerek tál négy rekeszével s ezüst talapzatával époló dísz az asztalközéphez, mint a finom formájú limonades, vagy orangeade-készlet az ő kancsó-jával és hat szép poharával.

Az effajta edényeket néha jégkristály módjára préselt üvegből állítják elő, néha pedig frissen köszörült dísszel látják el, hogy a kéz munkáját is érzékeltesse.

A franciák legnagyobb mesterei ezeknek az elegáns, étvágygerjesztő üvegedényeknek. Egy finom diófából való kazettában tarka cocktail-poharak szoronganak s mellettük egy ezüst-

LXIX. — RENÉ GABRIEL (PARIS): HALLÉSZLET, FÉMCSŐBÜTTORRAL

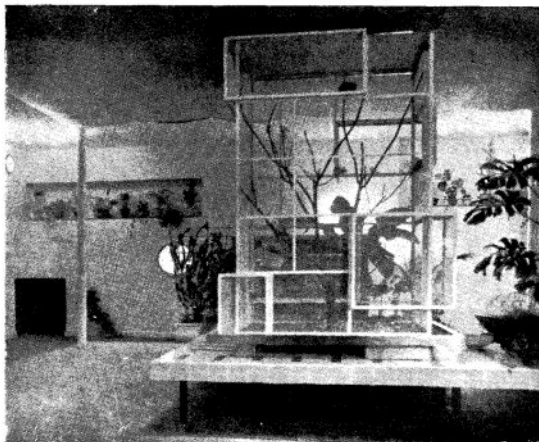
LXX/A. — HOFFMANN JÓZSEF.
ÜVEGESVERANDA

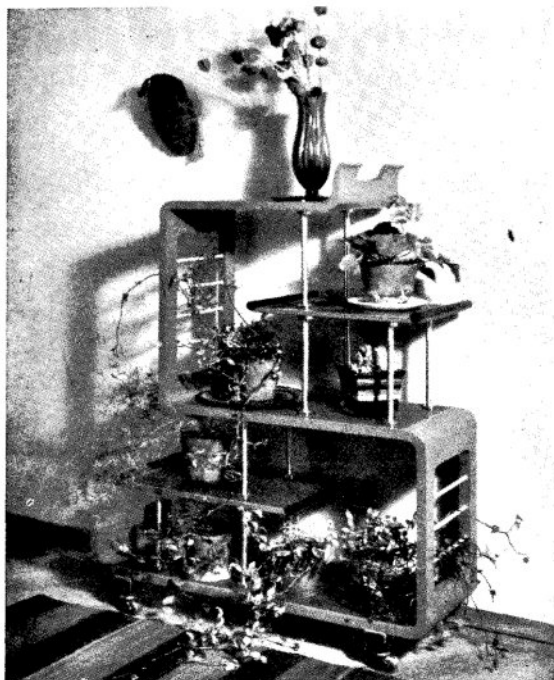
LXX B. — KITLINGER KÁLMÁN:
BÉZÖTVÖSMUNKA

LXXI/A. — ABLAKDÍSZÍTÉS FEHÉR MARQUISSETTEBŐL

LXXI B. — LICHTBLAU ERNŐ:
MADRHÁZ A TÉLIKERTBEN

LXXII/A. — GROSS FRIGYES
VIRÁGOS KOCSI

LXXII/B. — HERENDI PORCELLÁNVÁZA

shaker, amelyben a likőröket keveri össze a házibár-szakértő. Az italok barátja számára ez is elegáns ajándék.

*

A modern életbe bevonulnak régi-régi anyagok és technikák is, melyeket soká elfeledtek s most ügyes mesterek újra felélesztik őket.

Egy német porcellángyár nemrégiben olyan porcellán-csészéket bocsátott forgalomba, melyeknek kitűnő formáik mellett gyönyörű csengésük is van. Ha az ember egy kis fakalapáccsal rájuk üt, a régi Kelet-Ázsia porcellánból készült harangjainak zengését idézik vissza.

Újra divatba jött, mint hajdanában: a réztányérok, csészék, bronztálak felületét zománctechnikával díszíteni. Remek dohányzókészleteket csinálnak ilyen módon.

Az alabástrom is helyet kap bútoraink, asztalaink tetején. Halványan színes fehér darabjaiból töltőtolltartók, villany-csengő-nyomók készülnek.

Az ónnak is újból vannak tisztelői. Ez a szürke, lágyszőrmés fém az ő pompás kerekdedségével, kalapált szép alakjával, mint boroskanna, serleg érdekessé teszi a terített asztalt. A széles óntányérokra kirakott szőlő, dió és füge pedig valóságos csendélet-kép jellegét kölcsönzi az asztalnak.

Adjunk ajándékot úgy, hogy abból haszon és szépség származzék otthonunkra. Illetve a megajándékozottnak otthonára. Hiszen ez biztosítja leginkább az ajándéknak gondos megválasztását és mint tartós kapocs, azt is, hogy e kötelékünket megbecsülik. Akár kicsi, akár nagy, értékes, vagy kevésbé értékes az ajándék, mindenkor legyen határozott célja és használhatósága.

Senki sem fog megneheztelni, ha egy szíve szerint való apró-bútorral tudja kiegészíteni szobái berendezését. Mert alig van olyan bútorzat, amelyben egy ügyes kisegítődarab

ne volna helyénvaló. Melyik asszony ne örülne, hogyha a mai világban kitűnően bevált guruló-asztalkát, vagy teás- edényeknek való polcot kap ajándékba? De bizonyosan azért sem neheztel meg, ha véletlenül egy bridge-asztallal lepi meg — kártyázó barátai egyike. Egy ilyen asztalnak simaságában, mozgékonyságában éppen akkora vonzóerő van, mint a fürge kis gumikerekes teázó-asztalban. Elegáns bútordarab egy kisebb virágállvány is. Különösen, hogyha könnyen hordozható és lábai karcsúak vagy éppenséggel fémcsőből készültek» Megfelelő cseréptartó horgokkal felszerelve nagyon ügyes az ilyen virágtartó térkihasználása.

Természetesen az ajándéktárgyak kiválasztásánál mindig gondosan ügyelünk a szépségkövetelményekre is. Hasznosság és művésziesség ma már nem idegenkedik egymástól. Ebben is van már jól kifejtett érzékünk, mely tiltakozik bizonyos vétségek ellen. Egy teáskanna, melynek a kiöntőcsövén például egy jaguár van bronzba öntve., semmiképen sem praktikus. Mert az ilyen kannát nagyon nehéz tisztán tartani. De ki mondhatja akkor róla, hogy szép? Nyilvánvaló, hogy ilyen ajándéknak senki sem Örül és mihamarább a lomtárba kerül.

A szépség sem lehet értelmetlen. Annak is van mindig valami céltudata. Ha valaki például egy porcellán-kutyát kap ajándékba, mely egyúttal az időt is mutatja, joggal kérdezheti, hogy mi köze a kutyának az időhöz? Mint ahogy a teáskannának sincs semmi köze a jaguárhoz. A legtöbb díszít- mény ott véti el a dolgot, hogy semmiféle összefüggése sincs a díszítendő tárggyal.

Az ajándéktól azt is megkívánjuk, hogy mint bármely jó iparművészeti tárgy, anyagszerű legyen. Akármire szolgál is, az anyaga feleljen meg az alakjának is, a rendeltetésének is. Akár porcellánból, akár vastag üvegből készül a teásdoboz, senki sem mondhatja róla, hogy anyagszerűtlen. De hogyha

a gyümölcsstartó-kosár porcellánból készül és rácsos fonadéka van, joggal tartjuk furcsának, mert afféle fából vaskarika az a porcellán, mely kosarat utánoz. Furcsaságok azonban nem szépek ajándéknak sem. Ügy vagyunk ezekkel az anyagokkal, hogy sohasem a divatosság érdekel, hanem a megmunkálásuk módja. Látni a legmodernebb duralumíniumból készült virágpoharakat s mégsem örülünk nekik, mert nem kívánhatjuk, hogy a virágok olyan edényből igyák a vizet, amelyből mi sem szívesen iszunk. Viszont látni egyszer-máskor kovácsolt vasból készült gyertyatartókat, melyeket egy éppenséggel nem korszerű anyagból kalapáltak, de mégis ízlésesek. A vas, a gyertya és a lobogó láng nem ellenségei egymásnak.

*

Az ajándékozásnál sohasem szabad elfelejteni, hogy igazi varázsa mindig abban rejlik, hogy valami személyes bélyeg is van rajta. Még az áruházban vásárolt fémtárgy is hatásosabb, ha egy kis vésés mutatja a küldője nevét s a figyelmesség időpontját. Ha célzás is van benne valamely alkalomszerűségre, annál kedvesebb. De legkellemesebben mégis az az ajándék hat, amely a küldőjének sajátkezü munkája. Feltéve, hogy az a kéz ügyes és az ízlés, mely irányította, megbízható.

Ezért kell örömmel üdvözölni a szép, valóban szép kézimunka-ajándékot is. Gondoljunk a háború utáni idők sivárságára, amikor az elfajult ízlés csak ékszerekkel, drága és pompás ajándékokkal kellemkedett, sőt sokan nem találtak ötletesebb karácsonyi ajándékokat, mint egy kitöltött — csekk-lapot. Mennyivel többet mond ennél egy szép függöny, egy színes selyempárna, szépen hímzett terítő vagy egy jó és hasznos írómappa, melynek készítésével figyelmes kezek küldik el szívességük tanújelét. Látni újabban nagyon tetszetős kis asztali fiókos-szekrénykéket chintzzel bevonva, apró, kihúzható fiókokkal, kitűnő beosztással a varrószerkezet el-

helyezésére. Kimeríthetetlen a kézimunkázó nő ötletessége, frissesége, mikor arra gondol, hogy otthonát megszépítse. De azt is tudni kell, hogy ezen a területen is a mi korunk csak kevés, de jó díszet szeret. Az ornamentumnak sohasem a tömegével, nem is az aprólékos pepecselő munkálással kell hatást elérnie. Majdnem mindig az a takarékos díszítmény éri el a legnagyobb sikert, mely a tárgynak rendeltetését, körvonalait, jellegét hangsúlyozza s így mintegy alárendeli magát a célnak. Néha egy monogram, címer, egy virágcsokor, vagy valami kis jelkép hatásosabb egy egész mintatárnál. A legfinomabb dolgokat az ember éppen csak sejtetni tudja — s ezek éppen a személyiségnek legértékesebb hordozói. Érzések közvetítésére csak az olyan tárgyak alkalmasak, melyek maguk is érzésekből születtek. Egyszerűen a megajándékozott személyére kell gondolnunk, mikor az ajándékon dolgozunk, vagy ha a művészboltban az otthonába illő tárgyat keresünk. Egy szép gyöngymunka, de néha egy szép pohár is elegendő arra, hogy kapcsolatot tartson s élményeket keltsen. A gondoságnak s az ajándékozás örömeinek kell éreződnie az apró tárgyon is. Ahogy Corneille mondja: Az a mód, amint adunk, többet ér annál, amit adunk.

Í Z L É S T E L E N S É G E K

Mióta a jó kézműves-iparos helyett a gép vette át az emberi lakásberendezés feladatának jelentékeny részét, azóta rendkívül sokat vétkeznek a jó ízlés ellen. Nagyjából egy évszázadra tehetjük azt az időt, melyben az ipari élet s ennek nyomán az anyagok és formák hanyatlása otthonainkba is sok mindenféle csúnya holmit ültetett.

Ez az eltelt évszázad időnként igen erős ízléstelenségi hullámokkal borította el a polgári társadalmat s vele együtt az otthonokat is. De körülbelül egy negyedszázad óta szívós küzdelem is indult meg minden vonalon a lakások elcsúfítása ellen és ma már iskolák, tankönyvek, kiállítások mutatják meg, folyóiratok terjesztik a helyes ízlésű berendezés alapelveit.

De még ennél is fontosabb, hogy körülbelül egy negyedszázad óta a géppel s nagyüzemmel dolgozó lakásberendezőiparágak maguk is gondosan, csínnal megtervezett árukat vetnek piacra s éppen a sokszorosítás olcsósága által széles körök ízlését sikerül megfínomítaniok.

Ne higyük azonban, hogy ezzel már meg is tisztítottuk a nagyipart, vagy a lakásokat azoktól a „művacok”-tól, melyekkel a múlt század megajándékozta őket s hogy kiirtottuk mindazokat a kisebb-nagyobb bútortételeket, melyek még ma is elcsúfítanak sok polgári lakást.

Sok közkeletű felfogást kell itt még leküzdeni, sok hamis „dísz tárgy”, „műtárgy”, szenvedély és hamis érzelgősség ellen állást foglalni, hogy tiszta, egészséges, de ízlés szempontjából is kifogástalan szobák vegyék körül mindennapos életünket.

A legtöbb elfogultsággal éppen a múltak hagyaték-tárgyainál találkozunk. Félreértett érzelgősség, kegyeletérzés övez sok mindent, ami dédanyáink idejéből ittfelejtődött. Pedig itt is csak annak van létjogosultsága, ami mostani életviszonyaink keretébe beleillik vagy jelenlétével használ. A sok jó kézműves-alkotás közt régente is sokat vétektek a jóízlés ellen. Bútorainak sima nyugalma ma is mintaszerű. De már a biedermeier-kornak aprólékos, pepecselő díszművessége sok mindent teremtett, ami ma enyhén szólva: fonákul hat. Abban az időben kezdődött a hímezések túlhajtása és mindenféle gyöngyhímezésű sapkák, nadrágtartók, babafőkötők, csengettyűhúzókeretek kerültek a lakásokba, melyek ma céltalanul, tétován hevernek az üvegszekrényekben, vagy ami rosszabb: zavaróak a takarításnál. A mindenáron való gyűjtőszennvedély még sok más lomot is felkutat abból az időből, és ezek sokszor egyenesen jóízlésünk ellen törnek. E kornak érzelmes hölgyei szennvedélyesen gyűjtötték a szeretett, vagy kiváló személyiségek hajszálait. A hajmunkák, mint például óraláncok, karkötők, arcmasok készítése hajból — olyan általános volt, hogy még tankönyvet is írtak ennek az „ügyességnek” terjesztésére. De nemcsak efféle haszontalan s étvágyrontó dolgokkal pepecseltek azon időben. Tökmagból lámpaernyőt, halszálkából tányért, szalmaszálakból miseköpenyt készíteni s más efféle badarsággal tölteni az időt, mindennapos dolog volt. Régiséggyűjtők szobáiban ma is megbecsültek azok a biedermeier fahengerek, melyekben cserepes virágot helyeznek el kis asztalkán, de csak a régiségismerők tudják, hogy e büszke virágtartók egykor — köpöladául szolgáltak.

Ám vajjon, jobbak-e ennél azok a még ma is látható „dísz-tárgyak”, melyeken például szivargyűrűkből alkotnak hamutálcát, vagy bélyegekkal ragasztanak tele kályhaellenzőt? Az ilyen, céljuknak meg nem felelő berendezési tárgyak mindig a jóízlés ellen is véteknek.

A lakások egyszerű nyugalma s egészsége ellen még többet bűnöztek a múlt század nyolcvanas évei körül, amikor az úgynevezett Makart-szobák divatja miatt kaptak rá sok szertelen díszre. „Schmücke dein Heim!” — volt akkor a jelszó. („Díszítsd fel otthonodat”). S mindenki azon buzgott, hogy az ünnevelt osztrák festő, Makart műterméhez hasonló szín-pompás szövetekkel s művirágokkal hintse tele szobáit. A sok papírosból készült legyező, pálma, művirág, a sokféle drapéria megannyi porfogó és tisztátlan díszítmény volt, mely csak fokozta a szobáknak sötét, egészségtelen légkörét. De ugyanakkor a mindenféle cikornyák is odakerültek a bútorokra» Rizsliszből készült keretek a falon, esztergályozott cicomák, rácsos polcok a bútorok tetején, mindenféle gipsz- és stucco«rózsák a mennyezetén, stílusosan egészítették ki az ó-német, vagy renaissance-ízű bútorok tömegét. Ezeknek a maradákaiból is sok mindent átvettek még a mai lakásokba is. Ha szőnyeg-dívánt látunk fent magas ráccsal, amelyen kitömött madarak ékeskednek, e korszak elkésett díszleteivel van dolgunk. A falra kifeszített gyékény, melyet mindenféle arcképekkel s képes levelezőlapokkal tömnek tele (jó búvóhelye minden apró rovarnak), valamint a cifra polcok, függőnytartók és brunolinozott festőállványok, szobortartók, úgyszintén a fodros selymekkel letakart szalonlámpák s egyéb lomok, egyetlen jóízű embernek sem okozhatnak örömet, de annál több hátrányt jelentenek egészségünkre.

A késői rokokó-szalonok jellegzetes maradványait még ma is gyakran látni például elmaradt ízlésű fogorvosi várótermekben. Az aranyozott nádból készült ülőbútorok recsegnek-ropognak alattunk, a géppel készült „gobelin”-huzatok fakultán meredeznek a nézőre, a billenő kis asztalka szomorúan repedezett, a „vitrin” megtömve a mit sem érő „márkás” porcellánok bazári figuráival, az akvárium üvegtálgjának közepén méla hattyú úszkál büszkén, a cserépkályha peremén pedig ott

van az annyira jellegzetes cserépkutya, felkötött állal és fogfájástól torzult arccal.

Itt is azt látjuk, hogy a „dísztárgyak” szeretete s a hozzá nem értés tömérdek pénzt pocskolt el olyan holmikra, melyeknek sem céljuk, sem értelmük nincs és egy elvihartott korszaknak szemétrevaló hagyatékához tartoznak,

*

Hozzánk egészen közel esik a századforduló körül virágzott szecessziónak pár esztendeje, mely ugyancsak gazdag volt az új és az előzőknél is hangosabb ízléstelenségekben. Gondoljuk csak el, hány kifinomodott alakú szék, képkeret, gongállvány, tükör maradt ránk abból az időből. A bronzveretbe foglalt színesüvegű virágtartók, a sáslevelekből kinőtt nimfák a kézi-tükör szélén, a mindenféle vízi gilisztákkal préselt, égetett, berakott háztartási tárgyak elég zajosan hirdetik ennek a kornak szépségideáljait. A nyugtalan felületdíszek, mai szemmel nézve, csak tömérdek elpocskolt fáradságot jelentenek. De akkoriban tetszettek, mint hadüzenet „a múlt unalmas cikornyái” ellen.

Általában a századforduló körül nagyon elszaporodtak az úgynevezett „nippek”, a törékeny csecsebecsék, a „bric-a-brac”-nak nevezett vitrin-töltelékek és a semmire sem használható szobadíszek.

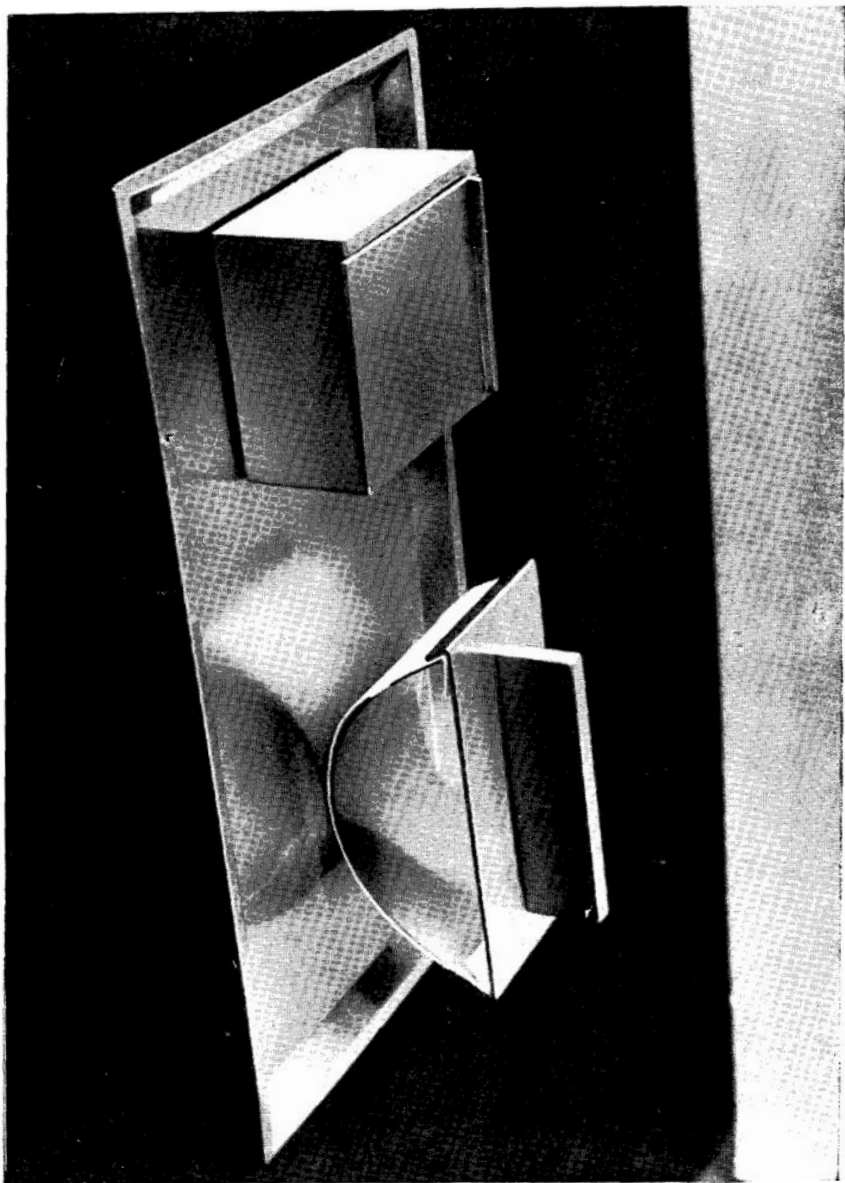
Lássuk csak, minő forrásokból táplálkoztak ezek s melyek azok a kelevények, melyekből még ma is sok ilyen palánta hajt ki?

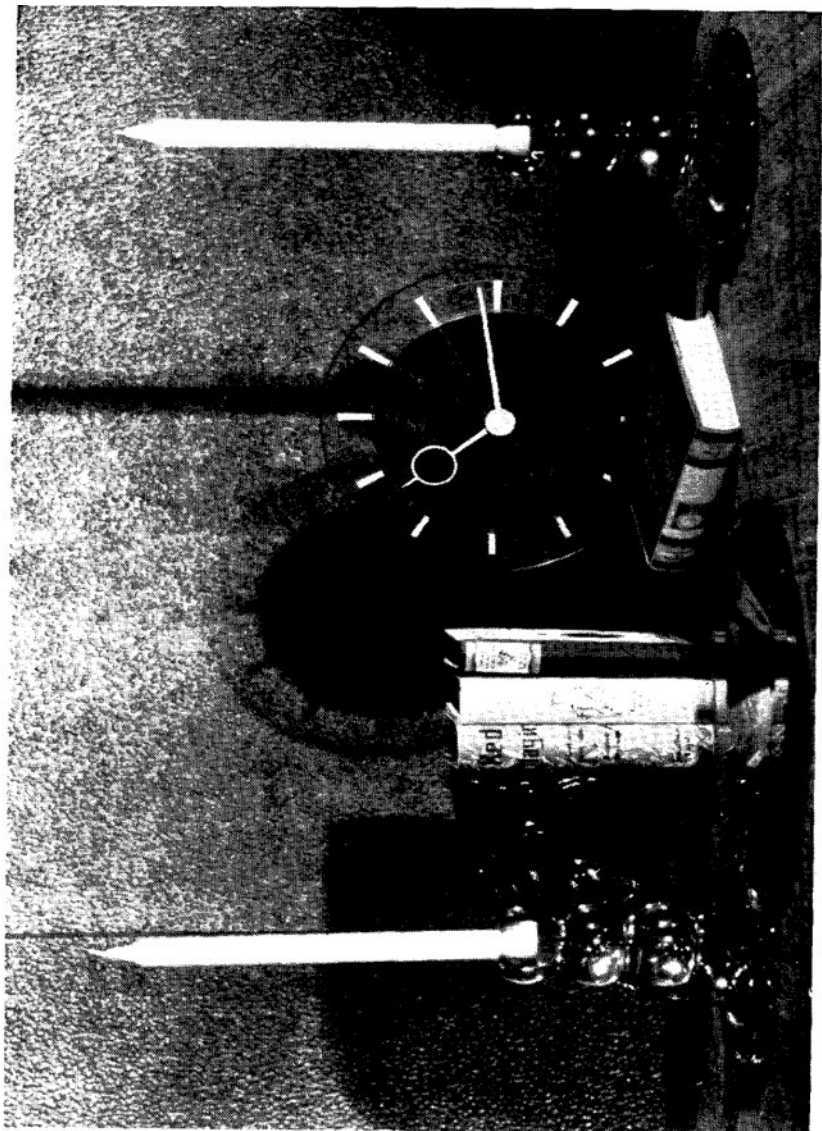
Az ízléstelenségek régi melegágya az olcsó nászajándékokkal kedveskedő „galantéria-ipar” és az ilyeneket terjesztő nagy-áruház. Míg hajdanában a férjhezmenő fiatal nő kelengyéjét, vagy háztartási felszerelését gazdagították a nászajándékok küldői, addig az utolsó félszázad hanyatló ízlésfelfogása inkább

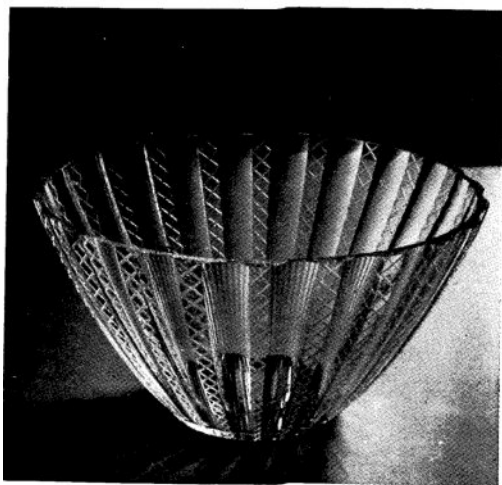
LXXIII — GÁDOR ISTVÁN: KERÁMIAI LAP

LXXIV. — IRÓKÉSZLET, NIKKEL. BERLIN

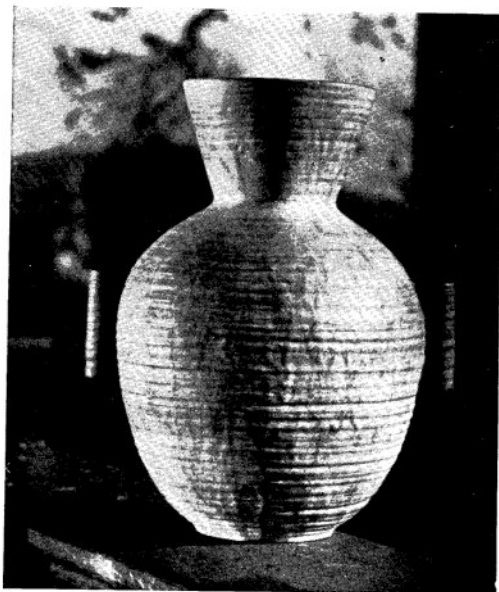

LXXXV. — ÍRÓASZTALKÉSZLET (ANGOL)

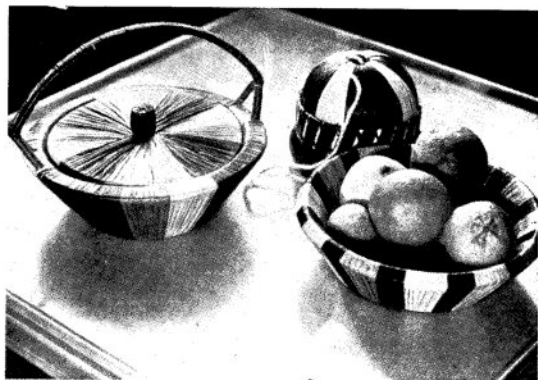

LXXVI/A. — KRISTÁLYÜVEGTÁL.
NÉMET

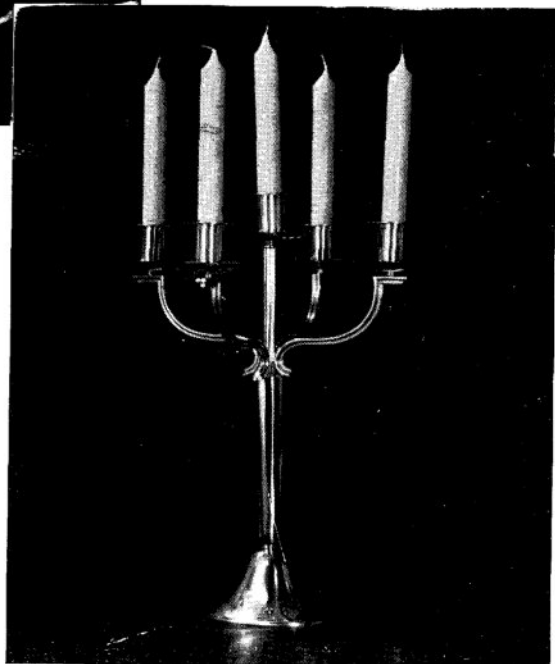
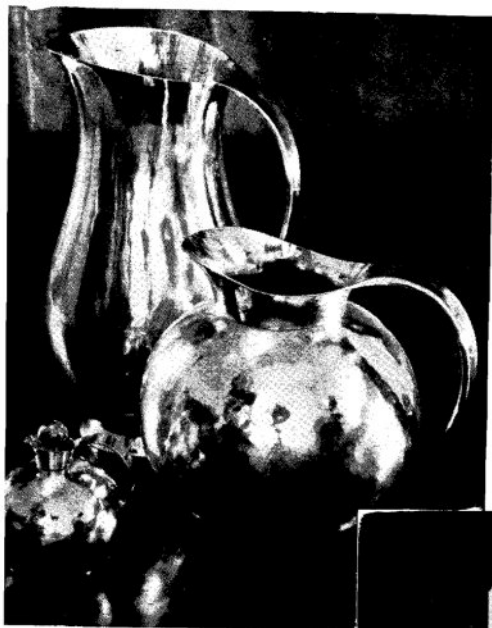
.XXVI. B. — GORKA GÉZA:
CERÁMIA

LXXVII/A.
MŰVÉSZI KOSÁRFONÁS,
MÜNCHEN

LXXVII/B. — CSULYOK MARGIT: PORCELLÁNFIGURÁK. HEREND

LXXVIII/A. — NÉMET ÓNEDÉNYEK

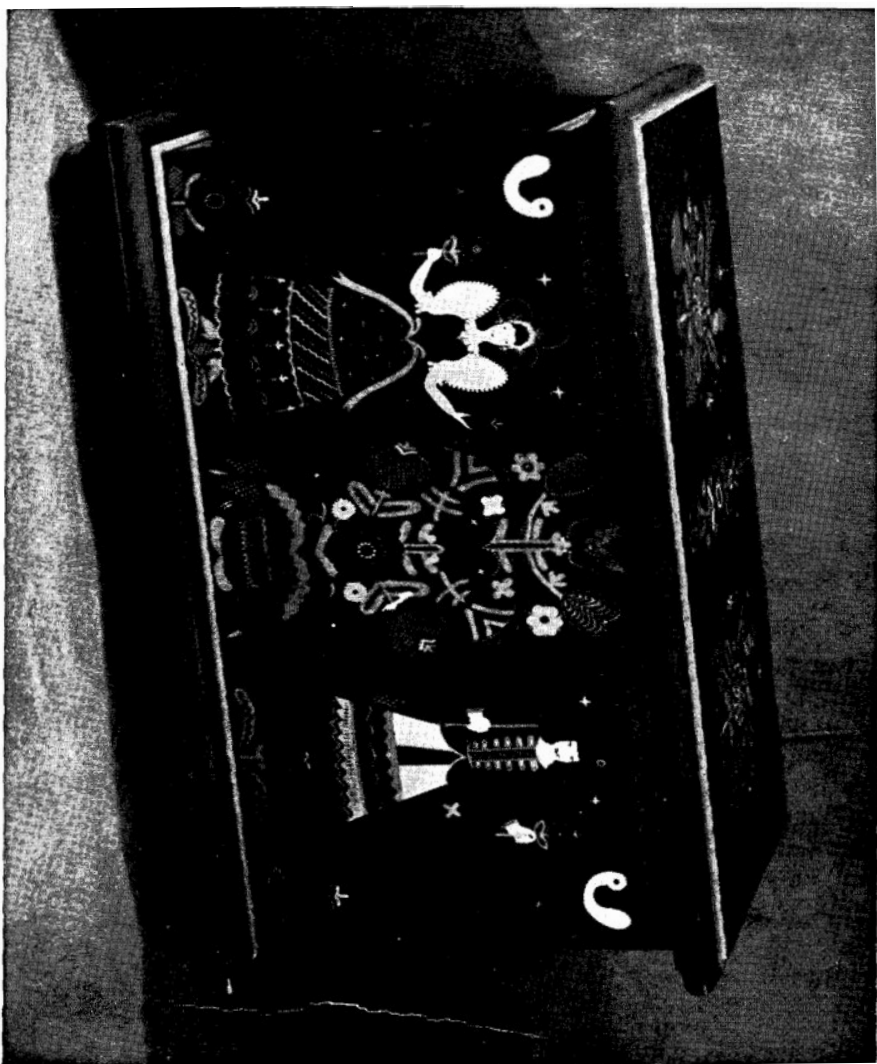

KVIII B. — EZÜST
ERTYATARTÓ

LXXIX. — ILLYEFALVI LÖTE ÉVA: KERÁMIÁK

LXXX. — F. DELI ANNA: FESTEŦT FADOBOZ

ügynevezett „művészi becsű” ajándékokkal kedveskedik. Mutató, de haszontalan tárgyak alkotják ezek zömét. Préselt névjegytálca, vajtartó díszüvegbetéttel, söröskorsó ó-német stílusban és tréfás felirattal, köszörült pohár, alpakka gyümölcsöstál virágtartóval, aranyozott tör hőmérővel, tokban, alabástrom hamutálca, pecsenyeszurkáló ezüsből, vésett dísszel, egyszóval csupa olyan dolog, amire semmi szükség, vagy ami az anyag hitvány volta mellett a gépész munka silányságát hordozza felületén. Innen van, hogy a fiatal házasok többnyire nagy Zavarodottsággal igyekeznek a kedves „figyelmességeket” szem elől elrejtteni.

*

A meglepetések másik ősfarmája: a fürdői és utazási ajándékok tárháza. Ha jól körülnézünk régi háztartásokban, mindig találunk egy sereg „emlék”-et, melyeket a kegyelet miatt tartani, a sértések elkerülése céljából pedig mutogatni is illik. Ezeknek a tárgyaknak lajstroma is kimeríthetetlen. Órák, melyek sohasem járnak. Szalvétagyűrűk fába égetett jelmondatokkal. Időjelző házikó vadászokkal és barométerrel. Túpárna kitömött tiroliakkal, akiknek minden domborodásába tüket szurkálhat a varró-asszony nép. De vannak még tréfásabb emléktárgyak is. Bot, amelynek nyelébe likőröskészlet van rejtve. Zsebkész fogvájóval és mellette fülpiszkálói. Halszákatartó-tányér tréfás üdvözléssel. Díszkanalak áttört nyéllal s a kanál mélyedésében városképpel.

De ki győzné e tárgyak minden változatát elsorolni?

A legtöbb „jux”-tárgy és meglepetés csak bosszúságot okoz a mai technikához s kényelemhez szokott embernek.

Nem tudjuk megérteni, mi célja az olyan hordónak, melynek belsejébe szivarvágó van elrejtve, vagy mi a tréfa abban, hogy egy kis ház szolgál a dohányneműek tartására, melynek előbb a kéményét kell lecsavarni, azután ajtaját kinyitni, hogy

füstölnivalókhöz jussunk. Nem tudjuk megérteni, de kötelességünk nevetni rajta.

Általában nemcsak az apró tárgyak, hanem a nagyobbak készítésénél, sőt bútoroknál is sokat vétenek az anyag felhasználásának törvényei ellen. Vegyük például az állati szarvból való szarut. Becsületes, jó ipari anyag, melyből fésűket, vagy kaszakő-tartókat, ivópoharakat volt szokás régente készíteni. Újabban gyakran látni agancsokból, vagy szaruból készült fogasokat, sőt egész székeket is, mert azt hiszik, hogy a vadászlak úgy szép, ha stílusos anyagokból készül a berendezése. Ugyanezen okból némely túlbuzgó nyaralóberendező szuronyokból alkotott székek és asztalok „kuriózumával lepi meg a vendégeket s elfelejti, hogy aki egy székre leül, pihenni óhajt, nem pedig ijedt szurkálást érezni a bundájában.

Csakis az ipari tevékenység hármasságának érvényesítése vezet a helyes útra mindenütt: az anyag, a cél és a forma helyes összhangját kell eltalálni s akkor nem esünk bele a hasonló hibákba.

*

Ez azonban csak hosszú gyakorlat, sok mindenféle ízlésnevelő tényező által érhető el. Sok akarás, múzeumok látogatása, rajztanulás, kézügyességek elsajátítása sokat segít ebben a tekintetben.

De éppen az ilyen kézimunkákkal való bíbelődés gyakran nevenséges dilettantizmusra csábítja a munkását. Ezeknek köszönhetjük azokat a csöpp kis gyufaskatulya bútorokat, melyeket sokan olyan „édes”-nek találnak, hogy újvra, karácsonyra meglepnek vele bennünket. A csipkés anyaggal bevont gyufásdoboz és hamutálca készítője sem gondol arra, mily ügyetlenség a tüzes parázs közelében ily anyagot alkalmazni. Az itatónyomó is szívesen tiltakozna ilyen kézimunka-bevonás ellen, ha tiltakozni tudna ellene. A női túlbuzgalom ezen a téren egyébként is gyakran átlépi a határokat és különösen

a leány- és asszonyszobák hemzsegnék a varrott és hímzett textilanyagok gyakran ízléstelen tömegétől. Szekrények tetején és díványok peremén ülnek sorra a puhalábú ballerínák, néger-táncosok és pamutkutyák, de ami még ennél is egészségrontóbb: a terített asztalon is gyakran találkozunk kétes tisztaságú teababákkal. Ma sokan hajlandók tréfálkozni a múlt század szende kisasszonyainak szórakozásán, akik hálósapkát és papucsokat, kefetartókat és tolltörlőket horgoltak imádottaiknak, de vájjon kevésbé kell neheztelni az olyan feleségre, aki szűrmentés köpennyel vonja be a férje kemény-táblás telefonkönyvét?

Itt jutottunk el a rosszul megértett népiesség iparművészetéhez is, mely szövetből készült mézeskalácsokkal, bőrapplikációs műkulacsokkal és egyéb pályaudvari műtárgyakkal árasztja el az utazási emléktárgyakat kereső idegeneket.

Kétségtelen, hogy a helyesen értelmezett kézimunkázás, a mértéktartó díszítés vágy fokozza a lakásokban való jóérzést, de az ilyen túlhajtott cifraságok s népiességek csak az eredeti alkotásokon érzett örömet koptatják el.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a házi szörnyűségeknek még egy melegágyát, a babonás tárgyak szeretetét sem. Mint régente a szerencsemalacok, lópatkók, négylevelű lóherék, úgy foglalnak most helyet íróasztalokon a különféle „kabalás holmik”, köztük a modern mágia csillagképei, vízöntői, bikái, valamint a népszerű buddhista szentek a legmodernebb krómzott acéltechnikával készítve. De egy tekintet a szentek bamba arcára, meggyőz róla, hogy művészi kifejezőerejük nem több, mint egy parafadugóra erősített bádög-Chapliné. Általában: a mának hősei és a holnap hősei folyton változnak ebben a bazári műiparban, de a plasztika művészete mindig a régi marad.

Ha azonban igazságosak akarunk lenni, mégis azt kell megállapítani, hogy a mai „újdonság”-ok, a mai áruházi dísz tárgyak

sokkal több lehetőséget adnak a jóízlésű embernek a válogatásra és vásárlásra, mint a múlt századiak. Főleg a célszerűség és a sima, egyszerű formák mérnöki esztétikája diadalmaskodott a tömeggyártó üzemekben. Az áruházak óriási üvegsűrűjeiből még ma is sok haszontalan és ízléstelen áru kerül elő, de a nagy tömegek iskolázottsága és szépérzéke sok mindent kilök magából s otthonából, amiről tudja, hogy nincs annak ott sem rendeltetése, sem szépségértéke.

*

Végezetül egy kis jótanács azoknak, akik e fejtegetések után rászánják magukat lakásuk szükségtelen „díszei”-nek eltávolítására. Ezeknek csak gyors és erélyes műtéti beavatkozást lehet ajánlani. Az ember átköltözködik egy új lakásba, vagy egyéb családi körülmények miatt válik esedékessé a nagy „átrendezés”. Fogjunk hozzá akkor bátran és eltökélten a haszontalan vagy alkalmatlan holmik eltávolításához.

Milyen berendezési tárgyak valók a lomtárba?

A régi bútorok cifra felépítményei. (Legjobb az asztalossal lefűrészeltetni.)

A gipszrózsák és az aranyléc-díszek a falon.

A függönyök nehéz drapériái.

A szoborállvány, akár éber fából készült, akár nem.

Az aranyozott karnis az ablakok fölött. (Akkor is, ha nincs aranyozva.)

Az esztergályozott niptartók a falon, a pohárszéken vagy a szőnyegdívány tetején.

A műpálma.

A fényképtartó faligyékeny.

A falra akasztott dístányérok.

A kitömött kutya és egyéb emlősök és madarak. Azonkívül minden olyan tárgy, amelyet az ember csak határozott rosszalással fogadott el annak idején — nászajándéknak.

AJÁNDÉKOZÁSI NAPTÁR

minden hónapra.

JANUÁR	FEBRUÁR	MÁRCIUS	ÁPRILIS	MÁJUS	JÚNIUS
Kisebb lámpák Falitükörök Selyempárnák Villanyteafőző Teáskocsi	Toaletasztalka Kézitükör Pohárkészlet Heverőszék Pípere-készlet	Virágpohár Dohányzó- készlet Cocktail- poharak Fényképkeretek Veranda-bútor	Virágtál Feketekávés- készlet Függőanyag Asztalióra Virágkocsi	Virágcserepek Virágállvány Díszítőszövet Üveg- gyertyatartó Erkélyabrosz	Gyümölcsedény Kerti kosarak Fonottbútor Bowle-készlet Útikosár felszerelve
JÚLIUS	AUGUSZTUS	SZEPTEMBER	OKTÓBER	NOVEMBER	DECEMBER
Vizeskészlet Utazóbőrönd Kerti matrac Függőágy Vászonernyő Széllámpa	Boroskészlet Gyertyatartó Virágvályú Futószőnyeg Rádióállvány	Likőröskészlet Üveggömb- lámpa Dívánátvető Világítótestek Falióra	Teáskészlet Lámpaernyő Kaktuszállvány Varroasztalka Bar-kocsi	Befőtteskészlet Kávéforraló Zsúrterítő Ezüst virág- pohár Szőnyeg	Játék Teásdoboz Üvegszekrényke Könyvespolc Írómappa Íróasztali óra Kávékészlet

A BOLDOG OTTHON

tudományába akarta bevezetni az olvasót ez a könyv. Ez a tudomány végső fokon bölcsesség és derűs élet-szemlélet kérdése. Összhangban kell lennünk a tárgyakkal, melyek körülvesznek bennünket s nehez órákban bizalmat és erőt lehelnek belénk. De ezt csak akkor cselekszik, ha anyaguk becsületes és szellemük nemes.

Ismerd meg az anyagokat, tiszteld a munkaszerszámokat és lassan felemelkedel az izlés láthatára fölé, ahonnan nézve a holt dolgok is megelevenednek!

Erre a pontra eljutva bücsút is mond az író az olvasónak, rábízva, hogy kis világát maga formálja meg tanulságai alapján.

KÖSZÖNET

*jár a munka lezárásának pillanatában mindazoknak
a segítőtársaknak, akiknek közreműködése könnyebbítette
az elméleti fejtegetések megértését.*

Hálával gondolok elsősorban az illusztrációk mesterének

VÉGH GUSZTÁV

*festőművészek szövegekőzti rajzaira, melyekkel sikerült
a betűk tömör csatasorait felemelni s előrelendíteni
az élmények világába.*

N. NAGY SAROLTA

*grafikus vázlatai viszont a stílusok felismerését teszik
könnyűvé a bútorkorszakokra vonatkozó táblázatokon.*

Végül köszönetet mondunk az

ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT

valamint az

IPARMŰVÉSZETI MŰZEUM

*igazgatóinak szíves készségükért, mellyel a klisé-anyag
egy részét kölcsönképen átengedték.*

KÉPES TÁBLÁK JEGYZÉKE

Ablakdíszítés	LXXI
Állóóra a XVIII. század végétől	XVI
Bajor parasztszoba	XXXI
Bakelit rádióház	LX
Blom és Wahlmann: Fürdőszoba	L
Báthory Júlia: Üvegedények	LXI
— Üvegszobrászmunkák	LXII, LXIII
Chippendale-szék	XVI
Csulyok Margit: Porcellánfigurák	LXXVII
Cukortartó, Herend	XV
Devecska Ferenc: Gyermekszoba	XXIV
Díszterem, Berlin	XVII
Doleviczényi László: Ezüsttál	LXVI
Empire ezüstök	LXV
Ezüst gyertyatartó	LXXVIII
Ezüst kávékészlet	LXVI
Falilámpa	XXIII
Faragó és Gróf: Előszobafal	LII
Faragó és Gróf: Előszoba két része	XLIX
F. Deli Anna: Fadoboz	LXXX
Finn csomózott szőnyeg	IV
Gabriell René: Hallrészlet	LXIX
Gádor István: Kerámia	LXXIII
Gobelin	VII
Gong, német	LXI
Gorka Géza: Kerámia	LXXVI
Griesser Pál: Dohányzóasztal	XX
Gross Frigyes: Virágoskocsi	LXXII

Herendi porcellánváza	LXXII
Hiesz Géza: Üvegszobrászat	LX
Hoffmann József: Üveges veranda	LXX
Ilyefalvi Lóte Éva: Kerámiák	LXXIX
Írókészlet (angol)	LXXV
Írókészlet (német)	LXXIV
Ízelítő-tál	LVII
Kaesz Gyula: Bárszekrény	XXVI
— Folyóiratállvány	XXVII
— Hálószoza	LV
— Heverő	XLIII
— Írószekrény	XXVII
— Nádazott szék	XLI
— Nappali szoba	XXXVIII
— Tálaló-kocsi	XXVI
— Nyaralószoza	XXIX
— Úriszoza	XLII
— Úriszoza	XXXV
— Zsöllye	XLI
Kínai csomózott szőnyeg	VIII
Kitlinger Kálmán: Rézötösmunka	VIII, LXX
Konyhaszekrény	LI
Kosárfonás (München)	LXXVII
Kovács Margit: Díszóra	LXVIII
Kozma Lajos: Csillár	LIV
— Íróasztal	XXXIII
— Ruhaszekrény	LIII
Kristályüvegtál	LXXVI
Lakatos Artúr: Szőnyeg	III
László Pál: Bárszekrény	XXV
— Csillár	LV
— Ebédlőrészlet	XXI
— Heverőágy	XLV
— Kandalló	XX
Lépcsőházi lámpa	L
Lichtblau Ernő: Madárház	LXXI

Márkus Lili: Kerámia	LXII
Mihály Rudolf: Szövött szőnyeg	V
Minár Pál: Férfiszoba	XXXIX
Nagy Károly: Hall	XXXVII
Nándor Kató: Férfiszoba	XL
Német kerámia	LXIII
Német háztartási porcellán	LVIII
Novák András: Nőiszoba	LXVIII
Őnedények	LXXVIII
Ó-német parasztbútorok	XXX
Perzsa imaszőnyeg	I
Porcellánedény, XIX. század eleje	XIV
Porcellán díztárgy, német	LXI
Porcellán kávékészlet	LIX
Rákos Pál: Nőiszoba	XLVII
Ráthonyi-Reusz Frigyes: Magyar csomózott szőnyeg ...	II
Reneszánsz szekrény	XIV
Reneszánsz szék, angol	IX
Réteges üvegek	LXVIII
Rokoko commode	XI
Rokoko étkezőkészlet	XV
Selyemfüggöny (angol)	VI
Svéd fogadószoba	XVIII
Szablya-Frischauf Ferenc: Biedermeier háló	XII
— Biedermeier szoba	XIII
— Ezüst gyertyatartó	LXVII
— Könyvtárszoba	XXXIV
— Nagykövet szalonja	XXIII
— Szalonrészlet	XXII
Tabernákulum	X
Terített asztal, svéd	XXVIII
Urbányi Vilmos: Űriszoba	LIV
Úvegszekrények	LXIV

Vass Béla: Dolgozó nő szobája	XLVI
— Hallrészlet	XXXVI
Velits Miklós: Háló és úriszoba	XLIV
Vendég-hálószoba	XXXII
Voile-függöny	XXII
Wright Russel: Amerikai nappali szoba	XLVIII
Zrinszky József: Hall	XIX

T A R T A L O M

A BÚTORMŰVESSÉG

	Lap
MIELŐTT BERENDEZZÜK A LAKÁST	7
AZ ASZTALOS BÚTORAI	13
A jó munka feltételei	13
A bútor szerkesztése	14
Bútorfák fajtái	16
A bútortervező elgondolásai	16
Bútormunkák	17
Mi a lemezfa?	20
A felület kezelése	22
Díszítsük-e a bútorokat?	27
Mire ügyeljünk a fabútornál?	30
A mesterember dicsérete	31
A KÁRPITOS BÚTORAI	33
Kárpitozó eljárások	34
A kárpitos anyagai	38
Linoleum	42
A padló gondozása	43
FÉMBÚTOROK.....	45
Fémbútortól a csőbútorig	49
Rozsdamentes fémek	50
Szériaszzerű termelés	51

	Lap
SZÖVETEK ÉS BEVONÁSOK	52
A bútorszövetek	53
Terítők	54
Függönyök	55
Színhatások	56
Díszítő szövetek	58
Színtartós és molymentes	62
Szőnyegek	63
Keleti szőnyegek színei	68
Szőnyegvásárlók tízparancsolata.....	69
Szőnyegek tisztántartása	70
ÜVEG A BERENDEZÉSBEN	71
 B E R E N D E Z Ő - E L V E K	
RÉGI LAKÁSBÓL ÚJAT	83
MIT TANULTUNK A RÉGIEKTŐL?	94
Stílusbútorok	94
A téralkotás szépségei	101
A szobaközép üressége	102
Alkovok és fülkék	103
Sarkok és csoportok	104
A fűtőtest környezete	105
A vízszintes vonal	106
AZ EGYSZERŰSÉG ÉS TÁRGYIASSÁG KORA	108
Kombinált szobák	111
Komplet szobák, vagy egyes bútorok?	115
Összecsapható bútorok	120
Patentbútorok hajdan	125
Szórakoztató bútorok	126
Mi célszerű, mi nem?	130
FEHÉR ÉS SZÍNES SZOBÁK	132
A színek fizikája	140
Színes lakószobák a történelemben	141
Népművészet a lakásban	143

KORSZERŰ SZOBÁK

	Lap
AZ ELŐSZOBA	151
Ruhaszekrények	154
A FÉRFISZOBA	159
Íróasztalok	160
Könyvtartók	162
AZ ASSZONYSZOBA	165
Különféle heverők	168
A LAKÓSZOBA	172
A HÁLÓSZOBA	176
A GYERMEKSZOBA	179
A LEÁNYSZOBA	184
A NYARALÓSZOBA	186

TECHNIKA A LAKÁSBAN

A KONYHA	191
Konyhafülke	192
Lakókonyha	193
Növekvőkonyha	193
A konyha bútorai	194
Villany-konyha	198
A konyha üzem-tana	201
A FÜRDŐSZOBA	204
Fürdés hajdanában	208
AZ ERKÉLY	209
VILÁGÍTÁS	214
FŰTÉS	222
LÉGKÖRSZABÁLYOZÁS A SZOBÁBAN	228
ZAJTALANÍTÁS	233
Lárma és egészség	237

A LAKÁS MEGSZÉPÍTÉSE

	Lap
KÉPEK A FALON	241
TÚKRÖK ÉS ÓRÁK.....	245
KERÁMIAI TÁRGYAK	247
A művészi kerámiáról	251
ÜVEGEDÉNYEK.....	253
PÓTANYAGOK	257
ASZTALI EZÜSTÖK	263
SZOBAI NÖVÉNYEK ÉS AKVÁRIUMOK	268
A MEGAJÁNDÉKOZOTT LAKÁS.....	278
ÍZLÉSTELENSÉGEK	285
<i>A háztartásban használt edények</i>	<i>193</i>
<i>Ajándékozási naptár</i>	<i>293</i>

M E L L É K L E T E K

KÜLÖNFÉLE FANEMEK
 A TÖRTÉNELMI BÚTORSTÍLUSOK
 SZŐNYEGFAJTÁK

29.987· — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. (F.: Thiering Richárd.)